

UNIVERSITY OF TORONTO

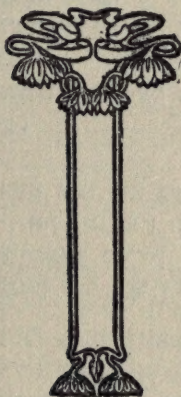

3 1761 01780986 4

עס ווערט וויעדער שטיל, און דער אלטער זינגט אויס מיט
אלע קרעפטען :

אראב דעם יאָך, נענוג נעליטען,
נענוג פערנאָסען בלוט און שווייס!
צובלאָזט דעם פייער, לאַמיר שמיעדען
כל־זמן דאָס אייזען איז נאָך הייס!

דער כאָר, צוזאמען מיט דער מוזיק, ענטפערען איהם נאָך
אמאָל מיט'ן צוזאנג, אָבער אזוי קרעפטיג און מעכטיג, אז אלץ
ארום ווערט, דוכט זיך, אויפגעציטערט, אפילו דער קלאָרער,
טיעפער הימעל...

מיט דעם אינטערנאַציאָנאַל
שמעהט אויף, איהר אַרבייטס-לייט!

ניסען זיך די שטימען פון יונג און אלט, און עם פלאַטערט
איבער אלעמענס קעפּ די פּאָהן פּונ'ם ערשטען אינטערנאַציאָנאַל,
בעגריסענדיג די איבעריגע פּאָהנען און זייערע טרעגער...
דער אַלטימסקער הויבט זי העכער און העכער, און וואָס
שטאַרקער עם ווערט די מוזיק, וואָס שטורמישער דאָס געזאַנג,
אַלץ מעהר פייער קריגען זיינע אויגען.

איינער פון די ערשטע איז ער געווען, וואָס האָט די פּאָהן
בעגריסט, ווען זי האָט צום ערשטען מאָל גענומען פלאַטערען
איבער די אַרבייטערס קעפּ. ער האָט בייגעוואוינט דעם ערשטן
טען אינטערנאַציאָנאַלען קאָנגרעס, שמעהט ער איצט און זיין
האַרץ קוועלט אָן פון נחת, וואָס די פּאָהן פּעראייניגט אַרום
זיך אַזאַ פּרעכטיג-שעהנע אַרמעע...

אַ שמחה-טרעהר בעווייזט זיך אין זיינע אַלטע אויפגעלעבט
טע אויגען, און עפעס נעהמען זיינע ליפּען ציטערען. דער כאָו
ווערט אַ וויילע איבערגעריסען, און עם דערהערט זיך דעם אַל
טענס קרעפטיגע שטימע :

ניין, קיינער וועט אונז ניט בעפרייען :
ניט גאָט אַליין און ניט קיין העלד —
מיט אונזער אייגענעם כל-יזין
אַ רעטונג ברענגען מיר דער וועלט!

איהם ענטפערט אָב :

דאָס וועט זיין שוין דער לעצטער
און ענטשיידענער שטרייט ;
מיט דעם אינטערנאַציאָנאַל
שמעהט אויף, איהר אַרבייטס-לייט.

אָט דערהערט זיך דאָס קלאַפּען פון אַ באַראַכאַן. איהם
 ענטפערט אָב אַ צווייטער און אַ דריטער. אַ טראַמפּייט בער-
 גלייט זיי מיט אַ פּרעהליכען אַנזאָגן. צווישען דער מענגע דער-
 הערט זיך אַ געמורמעל: „די פּאָהן פון ערשטען אינטערנאַ-
 ציאָנאַל!“ און אויפ'ן באַלקאָן בעווייזט זיך אַן אַלטימטשקער,
 אַ ווייסער, ווי אַ טויב. דער רוקען איז שוין איינגעבויען, די
 הענד ציטערען; עס פיהרען איהם צוויי שעהנע יונגע מיידלעך,
 אין לייכטע, ווייסע קליידער מיט גרויסע בלומען-גירלאַנדעס
 אויף די קעפּ; דער אַלטימטשקער האַלט אַ רויטע פּאָהן, נאָך גאָר
 ניי, אויסגענעהט מיט גאָלד. די האַנד ציטערט איהם שוין
 ניט. אין זיינע אויגען לייכט זיך אַ יוגענדליכער פייער. ער
 גיט אַ פּלאַטער די פּאָהן, הויבען זיך אויף אַלע פּאָהנען. די
 מענער פּאָכען מיט די היט, די פרויען מיט די טיבלעך, און
 פון אומעטום, ווי דורך אַ כּשוף, שאַלט אויף אַ כּאָר פון טוי-
 זענד, טויזענד שטימען:

שטעהט אויף, איהר אַלע, ווער ווי שקלאַפּען
 אין הונגער לעבען מוז, אין נויט!
 דער גייסט — ער קאָכט, ער רופט צום וואַפען,
 אין שלאַכט אונז פיהרען איז ער גרייט!

פּערשיעדענע שפּראַכען, דיאַלעקטען מישען דאָ זיך צונויף
 און אַלע קלינגען ווי איין שפּראַך, ווי איין שטראַהלען-שפּראַך;
 אין שטייגענדער האַרמאָניע ווערט געזונגען דער הימן פון פּריי-
 הייט, וואָס פּעראַייניגט אַלע אַרבייטס-קינדער פון פּערשיעדענע
 פּעלקער און לענדער אין איין גרויסער און שעהנער משפּחה,
 און איין מענשהייט זעהט מען פאַר זיך; די גרויסע מענגע איז,
 דוכט זיך, איין וואונדער-ריעז...

דאָס וועט זיין שוין דער לעצטער
 און ענטשיעדענער שטרייט;

קונעל פון די הויכע בערג האָט אויף זיי די גינגאַלדענע שטראַה-
לען אַראָבגעשיקט און זיי געהען עס פֿערשפּרייטען איבער דער
ערד...

וויפּיעל לעבען, וויפּיעל האָפּנונג שטראַמען אַרויס פון די
פּויערליכע געזיכטער, וויפּיעל גלויבען און מוטא!

אַט געהט אין דער רייהע בעפּאָר אונז אַן עלטערער דייטש
מיט אַ גרויליכען קאַפּ און אַ לאַנגער, גרויליכער באָרד. אַ
פּאַטריאַרכאַליש אויסזעהן האָט ער. ער האַלט פּאַר די הענד
זיינע צוויי יונגע טעכטער. שטאַלץ געהט דער פּאַטער מיט
די קינדער, און זיינע אויגען שיינען אַזוי יונג ווי זייערע. אין
אַ צווייטער רייהע געהען איטאַליענער פון מיטעלע יאָהרען, אַנד
געטהאָן אין אַרבייטער-קאָסטיומען, און אַ גליקליכער שמייעל
שוועבט אויף זייערע ליפּען. אין אַ דריטער רייהע האַלטען
זיך פּאַר די הענד פּיער גריכען, שעהנע מיט קלאַסישע פּנים'ער,
וועלכע דריקען אויס אַ טיעפע בעגייסטערונג. נאָך זיי פּאָל-
גען נאָך שורות לאַנגע, רוסען און אידען; מען זעהט האַ אפּילו
יאַפּאַנעזער, עגיפּטער און טערקען אין פעסקעס; פּאָליאַקען,
טשעכען, אַרמענער, גרוזינער און בולגאַרען מישען זיך אויס
מיט פּראַנצויזען, שפּאַניער, אַמעריקאַנער און ענגלענדער, און
אַלע זיינען זיי פּול מיט פּרייד, מיט אמת'ער ענטזיקונג. אַזוי
איז אומעטום, וואו מען וואַרפט נאָר אַן אויג...

מיט אַמאָל ווערט אָבער די מוזיק ענטשווינען. דאָס
געזאַנג הערט אויף. די פּאָהנען שטעלען זיך אָב. מען איז
געקומען צום סאָציאַליסטישען „פּאָלקס־הויז“.

די מאַרשירענדע גיסען זיך צונויף אין אַ גרויסער געדיכ-
טער מענגע. מען שטעהט נאָהענט איינע נעבען די אַנדערע
און מען ערוואַרט עטוואָס מיט עהרפּורכט. עפעס הייליגעס
דאַרף באלד געשעהן. אַלע פּיהלען עס. און אַלעמענס אויגען
זיינען געווענדעט צום באַלקאָן, וועלכער איז דעקאָרירט מיט
פּורפּור־רויט.

די ערשטע פאָהן פון אינטערנאַציאָנאַל

פון שכנא עפשטיין

געבאָרען אין 1885 אין איוויע, ווילנער גוב. געקומען אין אמע-
ריקא אין 1909. שריפטשטעלער און קריטיקער.

וויק שפיעלט; די פאָהנען פלאטערען; פון די
פענסטער, פון די טראָטוארען קוקען אויף אונז
ליעבליכע און פערוואונדערטע געזיכטער. עס
הילכען אפלאָדיסמענטען, עס קלינגט אַ יונגער
געלעכטער. אַנטקעגען קומט אָן אַ גרופע סטור
דענטען אין אַניפאָרס-היטלען, מיט ראָזע ראַנ-
דען, איבערגעוואָרפען מיט רויטע שטענגעס איבער די אַקסלען.
זיי בעגעגענען אונז מיט אַ הילכיגען אויסגעשריי: „עס לעבע
דער אינטערנאַציאָנאַל!“ און פּעראַייניגען זיך מיט אונז. די
רייהען ווערען אַלץ לענגער, לענגער. עס וואַקסט אויס פּלוצ-
לונג אַ שורה יונגע פרויען, אָנגעטהאַן אין ווייסען, מיט בלימען-
קרענץ אויף די שעהן-פּערקעמטע האָר. מענער פון פּערשיעדע-
נע נאַציאָנען מיט אַלערליי עמבלעמען ערשיינען פון די זייט-
נע גאַסען. עס פּלאַטערען נייע פּאָהנען, עס שפּיעלט נייע
מוזיק. דאָס געזאַנג ווערט אַלץ העכער און העכער און מען
פּערגעסט אָן אַלץ אין דער וועלט...

ליכטיג איז אַרום, דופטענר, און ליכטיג, דופטענר איז
אַזוי אויפ'ן האַרצען...

ניט מען אַ קוק פון פּאַרענט אויף די מאַרשירענדע אין
זייער שלאַנקען צוג, דוכט זיך אויס, אַז דער פייערדיגער זון

די לעבעדיגע, זיך ווידמען דער ניט פערענדיגטער נאָבעלער אר-
 בייט, וועלכע די, וואָס האָבען דאָ געקעמפּט, האָבען אזוי ווייט
 געבראכט. ניכער דארפען מיר, שטעהענדיג דאָ, זיך ווידמען
 דער גרויסער אויפנאָבע, וואָס ערוואַרט אונז, אזוי, אז פון די
 דאָזיגע געהייליגטע טייטע זאָלען מיר שעפען נייע איבערנעבענ-
 הייט צו דער זאָך, צו וועלכער זיי האָבען זיך איבערגעגעבען מיט
 די לעצטע מענשליכע קרעפטען; אז מיר זאָלען, שטעהענדיג דאָ,
 בעשליסען דאָס ערעלע און גרויסע, אז די דאָזיגע טייטע זאָלען
 ניט האָבען אומגעקומען אומזיסט; אז אונזער נאָציאָן זאָל
 ווידער געבוירען ווערען, און נאָט זאָל זי פיהרען צו אמת'ער
 פרייהייט; און אז ניט פערשווינדען פון אונזער ערד זאָל זי...

לינקאָלן'ס געטיסבורגער רעדע

די רעדע האָט אַמעריקא'ס מאַרטירער־פרעזידענט געהאלטען אויף איינעם פון די וויכטיגסטע שלאַכט־פעלדער פון בירגער־קריעג, גע'טיסבורג, פענסילווייניא, צום יאָהרצייט פון א וויכטיגער שלאַכט, דעם 3־טען יולי, 1863.

יט זיעכען און אַכציג יאָהר צוריק האָבען אונזערע עלטערען געבראַכט אויף דער וועלט א נייע נאָ'ציאָן, וועלכע איז בעפֿרוכטעט געוואָרען פון'ס זאַמען פון פרייהייט און געווידמעט געוואָרען דעם נעדראַנק, אַז אַלע מענשען ווערען געבאָרען אין גלייכהייט.

איצט פיהרען מיר א גרויסע בירגער־מלחמה, וואָס דאַרף בעווויזען, צי קען די דאָזיגע נאַציאָן, אָדער יעדע אַנדערע, וועל'כע איז אזוי בעפֿרוכטעט און אזוי געווידמעט געוואָרען, האַלטען זיך לאַנג און האָבען אַ קיום. איצט זיינען מיר זיך צוזאַמען געקומען אויף אַ גרויסען שלאַכט־פעלד; געקומען זיינען מיר צו ווידמען אַ טייל פון דעם דאָזיגען שלאַכט־פעלד דער אייבי'גער רוה פון יענע, וואָס האָבען אויף דעם געהייליגטען אָרט זייער לעבען אַבגעגעבען, כדי די נאַציאָן זאָל קענען לעבען. גוט און ריכטיג איז, וואָס מיר ווילען טהון אזוי.

אָבער אין אַ העכערען זין קענען מיר ניט ווידמען — און ניט הייליגען — און ניט פֿעהייליגען די דאָזיגע ערד; די מוטיגע מענשען, די לעבעדיגע און טויטע, וואָס האָבען פֿער'נאַסען זייער בלוט אויף דעם דאָזיגען אָרט, האָבען איהם פֿער'הייליגט אזוי, אַז מיר, מיט אונזערע אָרימע קרעפטען, קענען ניט צוגעבען עפעס אָדער אַבנעמען עפעס פון זיין הייליגקייט. די וועלט וועט שוואַך בעמערקען און ניט לאַנג גערענקען דאָס אַלעס, וואָס מיר רעדען דאָ, אָבער זי וועט קיין מאָל ניט פֿער'געסען דאָס, וואָס זיי האָבען געטהון דאָ. גיכער דאַרפען מיר,

פון אריענטאלישע שריפטען

עס זיינען געווען צוויי ברידער, האָט איינער פון זיי גע-
דינט אין'ם קיסר'ס הויף, און דער אנדערער האָט געלעבט פון
זיין ארבייט. זאָגט אמאָל דער רייכער ברודער צום אַרימען:
— פאַרוואָס ווילסטו ניט דינען דעם קיסר? וואָלטסטו
זיך בעפרייט פון דער שווערער אַרבייט.

ענטפערט איהם אויף זיינע ווערטער דער אַרימער:

— און פאַרוואָס געהמסטו זיך ניט צו דער אַרבייט, כדי
צו בעפרייען זיך פון דיין ערנידריגענדער שקלאַפּעריי? די
חכמים האָבען אונז פּערזאָגט, אז ס'איז בעסער עסען דעם אין
שווייס פּערדינטען ברויט, ווי טראָגען אַ גאַלדענעם גארטעל
און זיין יענעם'ס קנעכט. בעסער קנעמען ליים און קאַלף מיט
אייגענע הענד, איידער האַלטען די הענד צונויפגעלעגט אויף
דער ברוסט, ווי עס טהוען די הויפּישע, כדי צו בעווייזען זייער
אונטערטעניגקייט דעם האַר זייערען. בעסער בענוגענען זיך
מיט אַ שטיקעל טרוקען ברויט, איידער שקלאַפּיש בויען דעם
רוקען.

וואָס קען זיין פיינליכער פון דער בעלידיגונג פון דער
מענשליכער ווירדע, וואָס קען זיין ערנידריגענדער פון שקלאַפּ-
פּעריי? פריי זיין דאַרף דער מענש, אונזער מענשליכע ווירדע
איז אַן אַטריבוט פון אונזער פּערזענליכקייט. היט אייער ווירד-
ע און פרייהייט, אָדער ווירדיג אומקומען זאָלען מיר, פּערט-
דיגענדיג דאָס טייערסטע גוט. **ציצעראַ.**

מײן צו אה

פֿון ד. עדעלשטאַדט.

געבאָרען אין 1866, אין קאַלוגאַ, רוסלאַנד. האָט עמיגרירט נאָך
אַמעריקע אין 1882. געשטאַרבן פֿון שווינדזוכט אין 1892.
בערוהמטער דיכטער פֿון אַרבייטער־לעבן.

אַה גוטע פֿריינד! ווען איך וועל שטאַרבן,
טראָגט צו מײן קבר אונזער פּאָהן —
די פֿרייע פּאָהן מיט די רויטע פּאַרבן,
בעשפּריצט מיט בלוט פֿון אַרבייטסמאַן!

און דאָרט אונטער דעם פּלאַג דעם רויטען
זינגט מיר מײן ליעד, מײן פֿרייעס ליעד!
מײן ליעד „אין קאַמפּף“, וואָס קלינגט ווי קייטען
פֿון דעם פּערשקלאַפּטען קריסט און איד.

אויך אין מײן קבר וועל איך הערען
מײן פֿרייעס ליעד, מײן שטורם־ליעד;
אויך דאָרט וועל איך פּערניסען טרערען
פֿאַר דעם פּערשקלאַפּטען קריסט און איד!

אאון ווען איך הער די שווערען קלינגען
אין לעצטען קאַמפּף פֿון בלוט און שמערץ —
צום פּאַלק וועל איך פֿון קבר זינגען
און וועל בענייסטערען זיין האַרץ.

ש י 5 7

פון לארד ביראן

די פאלגענדע ציילען זיינען גענומען געווארען פון דער בעוואוס-
טער פאָעמע: „דער געפאנגענער פון שילאן“.

אָה, הערליכע פרייהייט — נשמה פון אייביגען גייסט,
דו לויכסט איבעראל !

אָבער שעהנער נאָך שטראַהלסטו אין תפיסה...
דו גליהסט דאָרט אין האַרצען
מיט'ן פייער פון ליבע —

דיין איינציגער הערשער און האַר...

און ווען דייע זיהן זיינען אין קייטען געבונדען
און שמאכטען אין קעלער אין נאָסען,

אין טרויער, וואָס שמערצט אין דער אייביגער נאָכט —
דאָן בעויענסטו מיט דייע מאַרטירער
דעם ווילדען טיראָן....

דאָן שוועבסטו אויף די פליעגלען פון שטורם
די ערהאַבענע נעטין פון ווינטען...
שילאָן, דיין תפיסה איז אַ טעמפּעל.

און דיין באַדען, מיט טרעהרען בענעצט,
איז פאַר אונז אַן אַלטאַר...

פון דייע מאַרטירער די שפורען
זאָלען אייביג דאָרט ליגען —

אַ הייליגע חתימה

אויף די שטוינערנע פליטעס, די קאַלטע,

„איך קום פרויען — אנפערטרויען
 יעדעס רעכט צו העלפען בויען
 גלייכהייטס גרויסען טהראָן;
 גיב זיי רעכטע — און די עכטע,
 בריעדערליכע און גערעכטע
 אָרגאַניזאַציען.

„איך קום מעלדען — יענע העלדען,
 וועלכע שמאַכטען אין די קעלטען
 פון סיביר אצונד,
 אז צוטראָגען וועט אסטראָגען
 באלד מיין שמורם — באלד וועט שלאָגען
 די בעפרייאונגס שטונד.

מײַן צוואה

פון מיכל גאַרדאַן.

(1823—1890)

בעוואוסטער פאָלקסדיכטער. איינער פון די ערשטע דיכטער אין אידיש.

כ'האָב דיר געוואָנט און זאָג דיר ווידער
 דו זיי אַ איד, נאָר ווייס, פערשטעה,
 אז אַלע מענשען זיינען ברידער,
 איין גאָט, איין פאָטער האָבען זיי.

די גאַנצע וועלט איז גאַמעס הויז,
 צום פרייען לעבען איז זי בעשטעלט.
 די אַלע מענשען, קליין און גרויס
 איין פראַווע האָבען זיי אין דער וועלט.

דער פרייהייטס-גייסט

פון מ. ווינמשעווסקי.

געבארען אין 1856 אין יאנאווע, קאוונער גוב. האט אָנגעדרוקט
זיין ערשטען העברעאישען אַרטיקל אין 1873. איז געקומען
אין אמעריקע אין 1894. דיכטער, פובליציסט און כלליטער

אין די גאסען פון די מאסען
פון בערדיקטע פעלקער־ראסען,
רופט דער פרייהייטס-גייסט:
„איך בריינג וואפען — פאר דעם שלאפען,
איך בעפריי די ארבייטס־שקלאפען
און איך מאך זיי דרייסט.

„ליכט פערשפרייטען — רעכט פערברייטען,
קום איך און צוברעך די קייטען
פון דער טיראניי;
די נאציאָנען — פון קאנאָנען,
פון ארמעען און פון שפיאָנען
קום איך מאַכען פריי.

„פרייד און שטרעבען — קום איך געבען,
לעבענסלוסט און לוסט אין לעבען
אלעמען צו גלייך;
מענשענקינדער — זאָל ווי רינדער
ניט מעהר אומבריינגען אַ גרינדער
פון אַ מערדער־רייך.

דאָס קאַמפּפּס-ליעד פֿון דער הינעזישער רעוואָלוציאָן

(איבערזעצט אין פראַנצ.)

די פֿרייהייט איז די גרעסטע ברכה אויף דער וועלט.
זוען די פֿרייהייט איז געבויט אויף פֿריעדען, קען מען
אויפֿטהאַן אויף דער וועלט טויזענדער וואונדערליכע זאַכען.
ווי דער גייסט איז טיעף די פֿרייהייט! ווי אַ נבור איז
זי גרויס!

ביו'ן הימעל קען זי קומען; ניט מיט פֿערד און מיט אַ
וואַגען, גוד אויף וואַלקענס מיט'ן ווינד.
קום-זשע, פֿרייהייט, און קעניג אויף דער ערד!
צוליעב דעם שוואַרצען שקלאַפֿען-גיהנום קום בעלויכט אונז
מיט אַ שטראַהל פֿון זון!
צו אַ נייער בעסערער וועלט שטרעבען מיר אין אונזער
צייט.

היין-יאו, אונזער אַלטער פֿאַטער, פֿיהר אונז!
גייסט פֿון פֿרייהייט, קום און שייץ אונז!

געניאוס און דער אויסשפראצונג פון טאלאנט, שטעלט אין גע-
פאהר דאָס גליק פון דער סאָציאלער קערפערשאפט און דאָס
גליק פון דער איינצעלנער פּערזאָן.

און די קאָנסטיטוציאָן קאָמפּראָמעטירט דאָס אלגעמיינע
גליק פון דער געזעלשאַפט, אויב זי שטערט די אונאַבהענגיגע
עקזיסטענץ פון איהרע אָרנאָנישע טיילען.

א, פרייהייט!

פון ש. ש. פרוג.

צו דיר, אָ, פרייהייט! ריינער קוואַל
פון פריידען ליכטיגע און שטילע,
פליהט אונזער ליעד, פון טרערען מיעד,
פאר דיר צוגיסט זיך אונזער תפלה :

קום, ליעבע, טרייע, קום צו אונז!
און ווי די שאַרפע פייל פון בויגען
וועט טהאָן אַ שלאָג דיין העלער טאָג
אין די תּלינים'ס בעזע אויגען.

ווי אייזען האַרט און שווער ווי בליי,
וועט זיי דיין פרישער ווינד צודריקען,
אַ טויט־שטראַף זיין וועט זיי דיין שוין,
דיין ריינע לופט וועט זיי דערשטיקען.

צו דיר, אָ פרייהייט! קלאָרער קוואַל
פון פריידען ליכטיגע און שטילע,
פליהט אונזער ליעד, פון צאָרן מיד,
אין פּלאַמען גיסט זיך אונזער תפלה.

פון ווערניא

(1753—1793)

מיטגליעד פון נאציאנאלען קאָנווענט אין דער צייט פון דער גרויסער פראנצויזישער רעוואָלוציאָן. איינער פון די אָנפיהרער פון דער „זשיראנדע“, געגנער פון ראָבעספיער'ן און עקסטרעמען טעראָר. גענומען פון זיין רעדע אין קאָנווענט, גע' האַלטען דעם 8טען מאי, 1793.

ס'קען ניט עקזיסטירען קיין אמת גליק — ניט פאר דער סאָציאלער קערפערשאפט, ניט פאר דער איינצעלנער פערזאָן דאָרטען, וואו ס'איז ניטאָ קיין פרייהייט.

קיין אמת'ע פרייהייט קען ניט עקזיסטירען דאָרטען, וואו ס'איז ניטאָ קיין גלייכקייט. און ס'איז ניטאָ קיין זכר פון פרייהייט

און גלייכהייט, און ס'הערשט דאָס רעכט פון שטארקערען דאָרטען, וואו מען פערלעצט אונבעשטראָפּטערהייט די געזעצען פון אייביגען יושר.

יעדעס רעגירונגס־סיסטעם מוז דאָרום גאָראַנטירען פרייהייט, גלייכהייט און יושר.

צוזאמען מיט דער ליעבע צו אונאָבהענגיקייט איז געגעבן געוואָרען דעם מענשען נאָך פיעל אנדערע ליידענשאַפֿטען — עס איז איהם געגעבען געוואָרען די טהעטיגקייט וואָס שטעלט איהם צופרידען און די פערנופֿט, וואָס קאָנטראָלירט זיי.

דאָס רעגירונגס־סיסטעם, וואָס זעהט ניט אויסצונורצען די עזע פערשיעדענע ליידענשאַפֿטען; די קאָנסטיטוציאָן, וואָס מאַכט שווער די ענטוויקלונג פון פערזענליכע פעהיגקייטען; די פאָליטישע מאַכט, וואָס העלפט ניט דער אויסבילדונג פון דעם

אלע וועהמאָגען און ליידען,
אלע, וואָס יאָהרען-לאַנג
האַט פּערניפּטעט איהר נשמה,
ווי די בעזע שלאַנג —

האַט די פּאַלעס-נויט אין די רויטע
פּאַדעס איינגעוועבט...
זעהסט ? די פּאַהן... זי וועהט, זי פּלאַטערט
און צום הימעל שטרעבט.

און די שאַטענס ווערען בלייכער,
און עס קרעהט דער האָהן —
און עס שיינט דער מאָרגענשטערן
אויף דער רויטער פּאַהן.

די פּרייהייטס-גלאַק

פון א. ריווען.

אַף, וואָס קלינגט איהר קירכען-גלאַקען !
הערט שוין אויף ! גענוג געשראַקען
האַבען אייערע שוואַרצע טענער
אונזער אָרומע וועלט !

כ'האַב אַ נייע גלאַק בעשאַפען,
צו ערוועקען טויטע שקלאַפען, —
ניט אין קירכען, — אין דער לופטען
הענג איך זי ארויף.

ניט צו שרעקען, נור צו וועקען
גאָר די וועלט אין אלע עקען,
קלינגט זי מוטיג, רופט זי פּרעהליך ;
שטעהט צום לעבען אויף !

די פאָהן

פון ש. ש. פרוג.

(1860—1916)

געבארען אין אַ אידישער קאלאָניע אין בערסאָנער גוב. געשמארבען
אין אָדעס; האָט געדיכטעט אין אידיש און אין רוסיש.

ניט פון נאָלד־שטאָף, ניט פון זייענס
איז די פאָהן געמאַכט ;
אין אַ שרעקליכען געוויטער,
אין אַ שטורעם־נאַכט

האָט גערוישט דאָס אַלטע שפינראָד
און די בלייכע נויט,
אין אַ פייכטען קעלער־ווינקל,
ביי אַ חלב־סנויט,

האָט געוועבט די גרויע פאָדים
דיין און שוין און גוט,
און געפאַרבט זיי מיט די לעצטע
טראַפען איינען בלוט.

אַלע וועהטאָנען און ליידען,
יעדע פרישע וואונד
פון די טיעפע תפיסה־גריבער,
פונ'ם שוואַרצען גרונד,

פון די הונגעריגע דערפער,
פון די ענגע שטערט,
וואו געבונדען איז דאָס לעבען
ווי פון היהנערפלעט.

פרייהייט

פון וויליאם קאלען ברייענט

אמעריקאנער דיכטער און זשורנאליסט, 1794—1878.

אָה, פרייהייט ! ניט קיין יונגע שענהע פרוי
שלאַנק און גראַציעז, ווי דעם פּאָעט'ס טרוים,
אין מיט שוואַרצע לאַנגע צעפּ אויף איהרע רונדע בריסט,
איז דיין געשמאַלט פאַר מיר... איך שטעל מיר ניכער פאַר
אַ מאַן בעוואַקסען מיט אַ באַרד, בעוואַפענט ביז די צייהן;
די לינקע האַנד האַלט פעסט אַ ברייטען וואַפען־שילד;
די רעכטע דריקט צונויף אַ שאַרפען, בלאַנקען שווערד.
און אויף דיין הערליכען געזיכט פון שטאַלץ און קאַמפּף
בעמערק איך קלאַר דעם וועג פון בלוט און שלאַכט,
די מאַכט פון דרוק געבליצט, געדונערט האָט אויף דיר
און דאָך פערלעשען ניט געקענט דעם לעבענס־פּלאַם,
וואָס האָט פון הימעלס־רוים אַראָבענידערט אויף דער ערד.
דיין תּפִּיסה האָט די מאַכט געגראַבען טיעף אין תּהום;
מיט טויזענד פייערס דאָרט אין שוואַרצען בראַנד
געשמיערט, געצויגען און גערדעהט דיין לאַנגע קייט.
דאָך איז זי זיכער, אַז דו ביזט געבונדען, —
דאָן פּלאַצט דער גראַבער רינג פון צוואַנג און דרוק,
פון דיין געפענענעם דאָן אין חורבות פאַלט די וואַנד,
און אויף אַ ווילען־פּלאַם, פון לייך און צוואַנג,
פליהסטו ארויס אין פּרייד פון זיעג און דראַנג.

דזשעמי מעקאזשען ראָלעי

די גומע פּעיע

Handwritten text in a cursive script, possibly a signature or a name, located in the center of the page.

און זיי האָבען געזאָגט: מיר זיינען גוטע פריינד מיט דעם
טויט און מיט דער אונטערוועלט האָבען מיר אַ בונד געשלאָסען.
די פלינקע שטראַף־בייטש וועט צו אונז ניט צוקומען, דען אין
פאַלשקייט האָבען מיר זיך איינגעהילט און מיר האָבען זיך
פערבאַרגען אין ליגען.

דער אויבערשטער וועט אָבער ניט שווייגען און פון זייער
שטראַף וועלען זיי ניט ענטריגען.

אויף גערעכטיגקייט איז זיין קעניגרייך געבויט און רעכט־
שאַפענהייט איז זיין בעגעהר, און אויסרייסען וועט דער האָר־
געל פון זיין צאָרן אַלע צודעקען און די בעהעלטענישען זייערע
וועלען די וואַסערען אוועקשווענקען.

און פערשטערט וועט ווערען זייער גוטפריינדשאַפט מיט'ן
טויט און זייער בונד מיט דער אונטערוועלט וועט ניט בעשטעהן
און וועט די פלינקע שטראַף־בייטש אַראָבלאָזען זיך אויף זייער רו
קען, וועלען זיי פון איהר צוטראַטען ווערען.

תהלים, כ"ח.

א תפילה פון דוד איינהארן

א, גרויסער גאָט!
איך בעט דאָך אזוי ווינציג,
ווי קליין עס איז און נישטיג מיין בעגעהר:
א קבר ניב מיר נור,
וואו איך זאָל רוהיג לייענען
און פאלען זאָל אויף אויף איהם
מיין אייגען קינדס א טרעהר.

און וויסען זאָל איך, ווען איך וועל מיין אויג פערמאכען,
אז אונטער יענעם בוים, וואָס וועט מיין רוה בעשיצען,
וועט אין א זומער-טאָג א אוראייניקעל זיצען,
און לעזען שטיל פון מיין מצבה-שטיין,
דעם נוסח האָרט געקריצט אין שפראַך פון מיינע אַבות.
און לעזענדיג, די ווערטער כאַטש פערשטעהן.

ניין!
איך דאַרף נישט דיינע הימלען...
אויב זיין א שאַטען איז מיר דאָ בעשערט,
נעם צו ביי מיר די אייביגקייט פון אויבען
און שענק מיר דאָ
א ווינקעל אויף דער ערד.
דאָס איז די ערנסטע שטראַף:
צו שטאַרבען אויף די וועגען —
נישט וויסען, וועלכע פּוס
וועט טרעטען אויפ'ן אָרט,
וואו לייענען וועט מיין קאָפּ
און שוועבען מיינע טרוימען,
וואו אַבקלינגען אין לופט
וועט שטיל מיין לעצטעס וואָרט.

בייניש האָט זיך שוין אליין אויסגעפאַטשט.
— ש׳ש׳שאַ!

בייניש האָט געהערט, ווי עמיץ זאָגט שטייל פיווניאַק'ן,
אַז ער שטעהט דאָ ניט ווייט, ער האָט געפיהלט ווי מען קוקט
אויף איהם. פאַמעליך און רוהיג קלינגט פיווניאַק'ס קול:
— ער מעג שוין הערען, נישט קשה, שלמה ליב איז שוין
רייכער פאַר איהם.

ביי בייניש'ן האָט דאָס האַרץ אָנגעהויבען קלאַפּען שנע־
לער און שטאַרקער. ער האָט קיינעם פאַר זיך ניט געזעהען,
אויסער דעם איינגעהויקערטען, הויכען און ווערטעלדיגען פיו־
ניאַק, צו וועלכען עס האָבען זיך געצויגען די אויגען, די הענד.
מיט כעס און קראַפט האָט זיך זיין האַנד אַראָבגעלאָזט אויף
פיווניאַק'ס באַק, און פיהלענדיג דעם גוטען טעם פון נקמה
האָט ער געזאָגט:

— און איצט געה לאָד מיך!

ער האָט דערהערט אַן אויסגעשריי פון אַ ווילדער און צו־
דרייצער שטימע: אַ־אַ־אַ! עמיצער האָט איהם פון הינטען
אַרומגעחאַפט און פאַר די הענד געהאַלטען, ער האָט זיך נאָך
אַלץ צו פיווניאַק'ן געריסען און געטראַכט פער'עקשנ'ט:
— און היינט לאָד מיך...

פון דער טיעפעניש פון הארץ

בייניש געהט ארום איינער אליין, בייסט די נעגעל און
טראכט :

— וואָס האָבען זיי צו מיר ?

אלי דער דערבארעמדיגער געהט פארביי איהם מיט א
פרעמדען סוחר און קלאַנגט זיך איהם מיט'ן דינעם ווייבערשען
קול :

— שעהנע געשעפטען מאַכט מען היינטיגע צייטען. פאַראַן
ביים וואַקזאַל איינער, בייניש רובינשטיין... איהר האָט שוין גע-
הערט? ... נו זעהט איהר שוין... מ'מאָר היינטיגע צייטען ניט
ארויסלאָזען א קאָפּיקע פון האַנד.

בייניש איז געשטאַנען אָן א זייט און געטראַכט, אז פיור
ניאַק האָט געמוזט וועגען איהם צופויקען אויף דעם וואַקזאַל.
פיוניאַק האָט זיך אָבער ניט וויסענדיג געמאַכט און זיך גע-
ווערטעלט מיט די וואַקזאַל-לייט ניט ווייט פון איהם :

— הערט איהר, פאַני דערבארעמדיגער, כ'האָב שוין דאָ
וועגען אייך א סך געטראַכט... ס'פּערדריסט מיך אויף אייך ביז
צום לעבער... איז צו אייך נור איין עצה פאַראַן : אָבשטעלען
אייך און אָבצעהלען די אמת'ע עטליכע פעטש.
דער עולם לאַכט געשמאַק ; אלי שמייכעלט עטוואָס פּער-
וואונדערט.

— פעטש... פאַרוואָס, ר' לוי ?

פיוניאַק קווענקעלט זיך און ענטפּערט אויפ'ן קול :

— נור פעטש. געלד האָט איהר, א שעהנעם טאַטען האָט
איהר געהאַט, אין געלד אָדער אין כבוד ריהרט איהר קיינעם
ניט אָן און א נדבה א שעהנע ניט איהר אויף, — איז צו אזא
חצוף און עזות פנים קיין אנדער עצה ניטאָ : מען ניט איהם
די אמת'ע עטליכע פעטש און לאָז ער געהן לאָרען מיך.
אלע האָבען זיך צולאַכט און פּלוצלונג האָט עמיצער גע-
פרענט :

— נו, און בייניש'ן, ר' לוי ?

— ע, שומה איינער, — האָט געענטפּערט פיוניאַק, —

א לעבער קראנקהייט. מיינע צוויי אינגלעך מוז איך אין א גרויסער שטאָרט האַלטען, זיי קאָסטען מיר אַב געוויס הונדערט פופציג רובעל א מאָנאַט; די איבעריגע קינדער מוז מען דאָ אַ לעהרער האַלטען, דעסטגלייכען קליידען מוז מען זיך, די קינדער, מען קען פאַר דער וועלט קיין פנים פון חוּזק ניט בעווייזען. צי נעהמט, למשל, מיך אלייך: איך בענגען זיך מיט מענשען, טאָ מוז איך אַרויסגעהן ווי אַ מענש. הערט אויס, פאַני רוביני שטיין: אויב ס'וועט מיר נאָך אַלעמען קאַפיטאַל בלייבען, וועל איך אייך דעם ערשטען מיט אַ גרויסען דאַנק אָפגעבען. איהר פערשטעהט? וועמען איך וועל ניט אָבגעבען, נור אייך, אייך... און אין פינסטערען קאָרידאָר איז שוין דער בעל־עגלה גע־שטאַנען און געשריען אים'ן קול:

— דער בטל'ניק! וואָס האָט ער דאָרט זיך אַנידערגעזעצט?
דעם גאַנצען טאָג פאַר אַ קאַרבאַטש מיך אָבגעהאַלטען!
און בייניש האָט געטראַכט: ער זאָל האָטש די וואָקזאַל־לייט ניט דערצעהלען...

* * *

אַ ווינטערדיגער פאַרנאַכט. אויפ'ן וואָקזאַל פלעגען שטעהן בינטלעך סוחרים און שמועסען נאָך אַליץ פון בייניש'ן:
— סטייטש, ער איז דאָך שוין באַלד אַ קבצן.
קומט אָן אַ פאַסאַזשיר־צוג, פערנעסען אַלע בייניש'ן אויף אַ וויילע, מען פערקוקט זיך אויף די יונגע לייט, וואָס פאָהרען פון די גרויסע שטערט איצט אַהיים אויף יום־טוב. דערזעהען אַן עקסטערן, אַן אויסגעטריקענטען בחור, אַ פער'מרה־שחורה טען און מען בעקלאָגט איהם:
— אוי... אַרעם נעבעך, אַרעם, וועה איז דער מאַמען.
עס געהט אָב דער צוג, נעהמען זיך די סוחרים וויעדער צו בייניש'ן:
— שאַ, וואוהין פאָהרט בייניש אויף פסח? די שוויגער זיינע וועט דאָך איהם געוויס מיט אַ שטעקען דורכטרייבען.

דער זיינען איהם אנטקעגען ארויסגעלאָפֿען, איהם אַרומגעכאַפֿט
און דערצעהלט :

— טאַטע, דאָרט וואָרט עמיץ אויף דיר.

נאָכדעם האָט מען אַ לאַמפֿ אַריינגעטראַגען, איהם אויפֿ'ן
טיש געשטעלט און צוריק פֿערמאַכט די טיהר. אין'ם עס-צימער
האָט מען טיי געטרונקען און מיט לעפעלעך געקלונגען. דוכט
זיך, וואָס האָט מאַני איהם בעדאַרפט אזוי לאַנג האַלטען, קום
אַריין און זאָג אַ וואָרט.

ענדליך איז מאַני אַריינגעקומען און איהם געפרעגט :

— וואָס האָט איהר עפעס געוואָלט זאָגען ?

מען האָט געקענט מיינען, אז בייניש'ן זעהט ער דאָס ערש-
טע מאָל אין זיין לעבען.

בייניש איז רויט געוואָרען און אַ הוסט געטהאָן.

— איהר פֿערשטעהט... פֿאַר אַ יאָהרען...

דרעל האָט רוהיג געקוקט און דערצו צוגעבויגען צו ביי-

ניש'ן זיין כלומרשט טויבליכען אויער און איבערגעפרעגט :

— אַ ?

ער האָט איהם דערצעהלט, אז ס'איז איהם שלעכט, זעהר
שלעכט, ער געהט צו גרונד, טרינקט זיך און אזוי ווי סוף כל סוף
קומט דאָך איהם אַרום זיבען הונדערט רובעל, טאָ בעט ער איהם..

דרעל האָט איהם אויסגעהערט מיט אַ גאַנץ ערנסטען פנים
אזוי, אז מען האָט געקענט גלויבען, דאָס געלד קומט בייניש'ן
ניט ביי איהם, מאַני דרעל'ן, נאָר גאָר ביי אַ צווייטען, דאָך הערט
ער איהם אויס מיט געפיהל און זוכט אַ וועג ווי אַרום ער, ביי-
ניש, זאָל זיין געלד קענען אָבנעהמען.

— פֿאַני רובינשטיין, — האָט איהם דרעל פֿאַמעליך און

שטיל צו פֿערשטעהן געגעבען, — איהר זייט דאָך אַ יונגער מאַן
מיט פֿערשטאַנד, מיט שכל. איהר פֿערשטעהט געוויס אַליין, אז
לעבען מוז אײַך שטענדיג, ווי אַ מענש ; אײַך בין שוין אזוי געד-
וועהנט געוואָרען. מיין ווייב מוז פֿאַהרען אלע יאָהר קיין אויס-
לאַנד ; זי איז, ניט פֿאַר אײַך געראַכט, ניט געזונד, זי האָט

אויף מאָרגען איז בייניש ווידער געזעסען געגען איהר אין דעם בעלזיכטענעם חדר און געפיהלט זיך אזוי גרינג. ער האָט זיך געקלאָגט אויף די סוחרים און אויפ'ן מסחר : — סוחרים, איהר פּערשטעהט ? דאָס איז אזא מיאוסע אומה... זיי דערוואַרען פריהער אַ מענשען און נאָכדעם האָבען זיי אויף איהם רחמנות, זיי דערוואַרען — אָט, למשל, מיך... זי האָט געקוקט מיט אינטערעס אויף זיין געזיכט. ער האָט געהאַט דערפון אַ משונה פּערנעניגען און איז געזעסען און גערעדט :

— אַ לעבען ? וועגען אַ לעבען, פּרעגט איהר, וואָס פאַר אַ לעבען קען דאָ זיין ! אַ מיאוס לעבען, אַ נאַריש לעבען. איך אליין לעב אויך ווי אלע... אַמאָל שלאָפט זיך ניט גאַנצע נעכט און איך טראכט, ווי מיאוס די סוחרים זיינען און אז איך דאַרף אַנטלויפען פון זיי.

* * *

בייניש איז געזעסען אַן אָנגעפּעלצטער אינ'ם טיפען בעל-עגלה'שען שליטען און געטראַכט, אז מאָני דרעל איז גאָר קיין נאָר ניט, ערשט ציריק מיט אַ יאָהר אָנגעזעצט און שוין זיך אויף די פיס אַרויפגעכאַפט, אַ שטוב זיך אויסגעבויט... אַ הויף... אַ צוקער-פאַבריק... די מיחל ביים גראַף אָבנעדונגען, גאָר קיין נאָר...

מאָני איז אפילו ניט פון די גוטערציגע, אָבער אפשר... ערשט פאַר אַ יאָהרען האָט איהם בייניש אַ גרויסע טובה געטהאָן, איהם זיינע וועקסלען פאַר צוואַנציג פּראָצענט אומגעקעהרט, און איצט געהט איהם מאָני'ן אזוי גוט, און בייניש איז אויף צרות — אפשר וועט ער עפעס געבען. אפשר....

מאָני דרעל'ס אַ מיידעל פון אַ יאָהר אכצעהן האָט בייניש'ן די טיר געעפענט, אָנגעזאָגט, אז דער פּאָטער וועט ערשט ביי-נאַכט קומען, געהייסען איהם אַרײַנגעהן עפעס אין אַ זייטיגען צימער און אליין איז זי באַלד פּערשוואַנדען געוואָרען. פאַרנאַכט איז מאָני דרעל אַהיים געקומען. עטליכע קינד-

מיט א מאָל אַרומגענומען.

ער איז געגאנגען און געטראכט :

— אָט, למשל, איך...

פונ'ם אויסגעטרונקענעם ביער האָט זיך איהם געדערהט דער קאָפּ, אומעטיגע און פּרעהליכע געדאַנקען האָבען זיך אין איהם געפלאַנטערט און איהם איז געווען אי פּרעהליך, אי טרויעריג : — איהם איז געוויס שלעכט, געוויס, נור אז מען וויל צו ריק... סוחרים, אַלי דערבאַרעמדיגער, אברהמ'טישק קויפּמאַן און זיי אַלע, וואָס זיצען אין מאַנסבילישען חדר... חיריחי... זיי נאַרען איינער דעם צווייטען, און ער, בייניש רובינשטיין, ער קען ניט אָבנאַרען... וועט ער עפעס אַן אַנדער זאַך טהאַן... עסען צו מען דאָך... ער וועט אַ מלמד ווערען, אין דאָרף.. חיריחי... בייניש האָט אַרומגעשפּאַנט געבען אברהמ'טישק'ס שטוב, אַריינגעקוקט אין פענסטער ; אין זיינע אויגען זיינען טרעהרען געשטאַנען. איהם איז געווען אזוי קאַלט. און זי, האָט ער גער זעהן, האָט זיך אויפגעשטעלט, אַרויסגעדערהט דעם לאָמפּ... איהר איז אוראי אומעטיג, פאַרוואָס זאָל ער ניט אַריינגעהן ? ער איז אַריינגעגאַנגען, געזעצט זיך געגען איהר ביים טיש און געזאָגט :

— פאַרביי דורכגעגאַנגען, אזוי זיך אַריינגעגאַנגען... איך

בין אַ סוחר.

פלוצלונג האָט ער זיך פּערטראכט, אַ זיפּץ געטהאַן :

— ניט אַלעמען לעבט זיך גוט.

איהרע אויגען האָבען מיט שרעק אַריינגעקוקט אין זיין

פנים :

— דערצעהלט, ווי לעבט זיך דאָ...

— ניט אַלעמען... הם... לעבט זיך גלייך.

בייניש האָט זיך דערמאַנט אָן די אַלע סוחרים, וואָס זיצען

אין מאַנסבילישען חדר, האָט ער אַ שמייכעל געטהאַן :

— עט, ווי אזוי לעבט מען דאָ ? ווי די חזרים, ווי די

הינט.

— אריינגעהן ? — האָט ער געקלערט.

אַבער אין שטוב איז ווידער ליכטיג געוואָרען, און בייניש איז אוועקגעגאנגען, טראַכטענדיג : באַלד וועט קומען אברהם' טשיק שמיכלענדיג צו איהר מיט זיין פוילען, זאמען, נאָרישען שמיכעל.

* * *

פינסטערע און קאלטע זיינען געווען די נעכט און האָבען מיט איינזאמקייט געאַטעמט. אויפ'ן וואַקזאַל איז געזעסען אברהם'טשיק און געשפילט מיט די סוחרים אין קאָרטען און גע- נומען אַ ביסעל משקה ביים אָנגעברוגז'טען טאָטער.

בייניש איז צוגעגאנגען צום וואַקזאַל און גענומען טרינד קען ביער. ער האָט ניט געקענט טרינקען, האָט זיך ביי איהם אפילו פון ביער גערעהט דער קאַפ און די אויגען האָבען מיט מעהר שנאה געקוקט אויף די סוחרים און אברהם'טשיק'ן אינ'ס אַנדערען צימער. ער האָט געפרעגט ביים טאָטער :

— די סוחרים שפילען ? האַ ?

דער טאָטער האָט זיך צו איהם עטוואָס צוגעבויגען און געוואָגט, ווי אָבענענדיג אַ רעפּאָרט :

— אין מאַנסבילשען חדר.

בייניש האָט מיט אַ מאָל אַ גאַנצע גלאַז ביער אויסגעטרונד קען און דעם גראָבען קאַפּ, דעם טאָטער, צו פערשטעהן געגעבען : — זיי קענען איצטער ניט איינער ביים צווייטען אין מסחר געלד אויסנאַרען, — די געשעפטען געשלאָגען, פערשטעהסט דו, — נאַרען זיי דאָס אויס אין קאָרטען-שפיעל.

דער ניער געדאַנק איז בייניש'ן זעהר געפעלען געוואָרען, האָט ער צום טאָטער אַ שמיכעל געטהאָן :

— אַ סוחר, אז ער קען קיין געלד נישט אויסנאַרען, קען ער נישט לעבען. פערשטעהסט ? ... אַט, למשל, איך...

נאָר דער טאָטער האָט געפינטעלט מיט די אויגען און נאָר- ניט פערשטאַנען. בייניש האָט אויף איהם מיט'ן האַנד אוועק- געמאַכט און איז אַרויסגעגאנגען. אַ קאלטער וועטער האָט איהם

איז ארויסגעקראכען עמיצער, זיך איינגעהויקערט, פערקרימט און אויסגעשטרעקט פון ווייטענס נאך די האנד נאך א נרבה, נור בייניש האָמטיאיהם נאָרנישט געגעבען, זיך אוועקערדעהם און דערביי געפיהלט, ווי עס רייצט זיך מיט איהם עמיצער, זאָר גענדיג :

— גיב יאָ, גיב ניט, סיי ווי וועסטו, בייניש, זיין א קבצן. בייניש האָט געביסען די נעגעל און פאמעליך אוועקגע-שפאנט פון'ם וואָקזאל. איהם האָט זיך געדוכט, אז ער ווערט א קבצן, אזא מרהשחורה'דיגער און איבערגעשראָקענער, ווי פיני ליסאָ, די וואקזאל-לייט וועלען לאַכען פון איהם אזוי, ווי זיי לאַכען פון ליסאָ'ן.

לאַנגזאָם און פערטראַכט האָט זיך געשפאנט בייניש און אלץ געדענקט און ניט געקענט פערגעסען, אז ער טרינקט זיך און געהט צו גרונד מיט זיין גאַנצען פערמעגען, ער — ביי-ניש רובינשטיין, וואָס האָט אזא נאָרישע, אומגעלומפערטע ווייב און טהוט אלץ ניט דאָס, וואָס מען דאַרף.

אַבגעוועלקטע, אויסגעלאָשענע וואקזאל-שטיבלעך זיינען געשטאַנען אין אַ לאַנגער שורה, און געדרעמעלט גרינג און רוהיג. די פינסטערניש אַרום האָט זיך געשטאַרקט. בייניש'ען איז אַר-מעדיג געוואָרען. איהם אַנטקעגען האָט געקוקט אברהם'טשיקס שעהנע און בעלויכטענע שטוב. ער האָט זי בעטראַכט.

— אַ שעהנע שטוב, אַ קליינע, אַ שעהנע.

אַ שמאָלער שיין האָט זיך דורכגעשלאָגען דורך די לאָרען ; מַ פאַר פענסטער זיינען געווען אָפּען און ניט בעלויכטעט. נור פלוצלונג האָט ער דערזעהן אברהם'טשיקס ווייבעל, האַלטענדיג אַ ליכט אין האַנד, זי איז געשטאַנען אינמיטען שטוב, צווישען די בעטען, קאמאָדען און טישלעך, האָט אויסגעצויגען איהר שלאַנז-קען קערפער, בעטראַכט אלץ אַרום, זיך עפעס דערשראָקען און אַ האַפּ געטהאָן צוריק. דאָס ליכט איז איהר אַרויסגעפאלען פון דער האַנד און פערלאָשען געוואָרען.

בייניש'ען האָט שטאַרק געקלאַפט דאָס האַרץ :

קאבינעט און זיך אין מסחר געמישט. זיי זיינען געריהרט געוואָרן רען און געמאַכט איהר אַ נדבה. צונויפגענומען די נדבה האָט אלי דערבארעמדיגער אליין ; ער האָט צו יעדען געשמייכלט מיט זיינע גוטע אויגען און צוגעגאַנגען מיט זיין דינעם, ווייכער־שען קול :

— אויף אזא זאך דאַרף מען צומאַכען די אויגען און געבען.

סוחרים האָבען רחמים בעקומען און געגעבען.

ווען מען איז צו בייניש רובינשטיין צוגעגאַנגען, האָט פיוניאק אַריינגערקט די נאָז און צוגעמורמעלט :

— ניט, ניט, אי"ה ביי אויך וועלען מיר אויך געבען.

דער עולם האָט הנאה געהאט און געלאַכט, און ביי ביי־ניש'ען האָבען די טיעפע אויגען אַ ציטער געטהאָן און מיט אַמאָל צו ליכטען אָנגעהויבען.

בייניש האָט ניט פערשטאַנען, וואָס האָט צו איהם

אָט די ברייטביינערדיגע און איינגעהויקערטע בריאה : ער האָט איהם קינמאָל קיין שלעכטס ניט געטהאָן. אין כעס ווערענדיג אויף אַלע סוחרים, האָט בייניש אָנגעוויזען אויף דער וויינענדי־גער פרוי און געזאָגט :

— אָט דעם ווייבעל'ס מאַן האָבען זיי פאַר אַ קבצן גער

מאַכט. איהם האָבען זיי קיין אַדעס משלח געווען נדבות בעמען, און איהר מאַכט זיי דאָ אַ נדבה. גוט אזוי, האָ ?

* * *

אויפ'ן וואַקזאַל־פלאַץ איז שוין געווען קאַלט, לעדיג. אין

אן עק זיינען נאָך געשטאַנען עטליכע אויסגעטרונקענע סוחרים און צווישען צווייען איז געווען אַ גערעד וועגען דער מכירה ביי אַ פרייז.

אַ קאַלטען ווינד האָט פונ'ם עקעל אַלע מאָל געבראַכט אָב־

גערסענע סוחר'ישע קולות און זיי צושפרייט ווייט אַרום.

— הלואי זאָלסטו האַלב פערקרענקען, וויפיעל דו האָסט

מיר שאָדען געטהאָן.

בייניש'ען האָט זיך אויסגערוכט, אַז פונ'ם פינסטערען עק

— נחום ! וואו ביזטו ערניץ ?

האָט זיך צוגערוקט אַ רויטער יונגער מאַן מיט אַ רויטען קלייענדיגען פנים מיט אַ פערבונדענער באַק, און שטאַרק בלייכע ליפּען, און עדות געזאָגט :

— מיין שוויגער אַליין האָט איהם אין אדעם געזעהן ; ער געהט אַרום אויף דעם לימאָן און זאָגט, אַז ער איז פון די קאַלי־ בעלאָדע נשרפים.

אַבטהוענדיג זיינס, האָט פיווניאַק גלאַט אזוי אַ הוסט גע־ געבען און, ניט אויפהויבענדיג דעם קאָפּ, פאַמעליך אוועקגע־ שפּאַנט.

און די סוחרים זיינען נאָך פּערוואונדערטע געווען און מיט עטוואָס שמיכלענדיגע פנים'ער זיך געקוקט אין די אויגען. זיי האָבען שוין געגלויבט, געשוויגען און געקלערט וועגען ליסאַק'ען, זיין שוואַרצען און איבערגעשראַקענעם פנים, וואָס בלאַנקעט ערגעץ אַרום ווייט, ווייט און קרימט זיך פאַר אָבגעברענטע וויי־ בער, וואָס שמירען זיך אַלע טאָג דאָס לייב מיט בלאַטע :

— פון די קאַליבעלאָדער נשרפים.

און געבען זיי איז נאָך געשטאַנען דער רויטער יונגערמאַן מיט'ן קלייענדיגען פנים און שטאַרק בלאַסע ליפּען און זיך ערנסט געשוואַרען :

— זאָל איך אזוי אַ גוט יאָהר האָבען...

אין אַ פּאָר וואָכען אַרום, ווען די צוגען זיינען איינמאָל אָבגעגאַנגען און אויפ'ן וואַקזאַל האָט שוין דער עולם אָנגעהוי־ בען קלענער ווערען, האָבען די סוחרים בעמערקט ליסאַק'ס ווייב ; אַ שוואַנגערע און אַ גראָבע, מיט גלאַטע געלע האָר און אויף אַזאַ גלאַטען און געבלייכען פנים, איז זי געשטאַנען מיט'ן פנים צו דער וואַנד און שטיל געוויינט.

די סוחרים האָבען זיך אַרומגעדריעהט פון ווייטענס, גע־ האַפט אַ קוק אויף איהרע אַקסלען, וואָס האָבען געציטערט, און דערמאָנט זיך, אַז ניט לאַנג האָבען איהרע האָר מיט פארפּום געשמעקט און אַליין איז זי געזעסען מיט ליסאַק'ן אינ'ם קלייגעס

· אַרום װאַקזאַל ·

פון ד. בערגעלסאָן.

געבאָרען אין אַ שטעדטעל פון קיעווער גוב. אין אָנהויב פון די 90-ער יאָהרען. זיין ערשטע ערצעהלונג „אַרום אַ קוואַל“ איז ערשינען אין 1909.

יני ליסאַק האָט זיך איינגעהויקערט, אַרומגעקוקט,

צי ס'קוקט איהם קיין מענש ניט נאָך, און

שטילערהייט זיינע ביינער פון װאַקזאַל אָבער-

טראָגען. ער איז שוין דאָרט סי ווי סי איבער-

ריג געווען און גערעדט האָט ער שוין מיט קיין

נעם ניט, און מורא געהאַט האָט ער שוין פאַר

יערען. אַ שטיק צייט האָבען די סוחרים זיין פליטה גאָרניט

בעמערקט, מען האָט זיך אָבער צום סוף אומגעקוקט און זיך

געוואונדערט :

— הערט אַ מעשה ?

— איך זעה איהם שוין טאַקי אַ שטיק צייט ניט, — האָט

זיך דאָס מאָל צום עולם צוגעשאַרט לוי פיווניאַק און געגעבען

צו וויסען :

— װאַס, פיני ליסאַק ? ער געהט אַרום אין די הייזער.

אַ מוזיק, דער איינגעהויקערטער פיווניאַק ; קיין זאך איז

פון זיינע אויגען ניט צוגעדעקט !

און אז דער עולם האָט זיך דאָס אַלץ ניט געגלויבט, האָט

ער קאַלטבלוטטיג די הענר אין די אַרבעל אַריינגעשטעקט, דעם

קאָפּ פאַמעליך אויף דער ברוסט אַראָבעלאָוען און, ניט סוקענדיג

אויף קיינעם, אויפ'ן קול אויסגעשריען :

הינטערין שלאָס

פון ל. האַלפער.

איינגשמיערטע זיינען מיר,
יעדער אין זיין קאמער זיצט בעזונדער;
איינגעשפארטערהייט, ביי'ם טיר —
שטעהען טיר און ווארטען אויף אַ וואונדער:

פלוצלונג עמיץ שטילערהייט
עפענען וועט אלע טירען,
וועט צורייסען אונזער קייט,
אונז פון תפיסה אַרויספיהרען.

* * *

קלינג-קלאַנג, טאַנץ איך מיר
מיט די קייטען אויף די פיס,
מיט'ן שוואַרצען ברויט אין האַנד,
גיב אַ טאַנץ און גיב אַ ביס,
מיט'ן קריגעל טהע אין האַנד,
גיב אַ טאַנץ און גיב אַ טרונק,
וועכטער צו און וועכטער אָב, —
איך פערשטעה איהם אויפ'ן וואונק...

העכער, העכער טאַנץ איך מיר,
יאָהרען זיצען דאַרף איך דאָ;
רייס איך אויס אַ גראָהע האָר,
ווערט צוריק אַ צווייטע גראָה;
רייס איך צוויי און רייס איך דריי,
און אַ טאַנץ נאָך יעדען רייס,
טהו אַ טאַנץ און טהו אַ קלונג
מיט די קייטען אויף די פיס.

לויט ווערען געהויכט, געהויבען אין דער וועלט, האָבען דעם
אויבער־אָן אפילו אויפ'ן בית־עולם און די גוטע, טייערע אידעל...
ליגט ווי אַ הונד אונטער'ן פלייט... אומגליקליכע אידעל, צו וואָס
האָבען מענשען דורך געבראַכט.

אזוי האָט גערעדט די טערסינע און צואווייגט זיך, שרייענדיג
דיג : אוי, ווי ביסט דו גוטער, דערבארעמדיגער גאָט ?

און נישט צוליעב מיר, טהו עס, איך בעט דיך, צוליעב דיר
טאקי, א רחמנות נעבעך, אויף דיין געוונד !
אזוי האָט געהאַלטען אין פּלאַפּלען האָדעל, פּערשנירענדיג
די ליפּלעך מיט אַ קול פּון געבעט, ווי ביי תּחינות.
אַדיל איז אַרויס פּונ'ם שפּיטאַל שטאַרק פּערענדערט !
שלאַח, צובראַכען, געל ווי וואַקס, אויסגעטריקענט, די האָר אויס-
געקראַכען, אַ הונגעריגע איז זי צוגעקומען אבענד צייט צו לוי-
בחור'ס הויז. די מוהמע שיינדעל האָט איהר געהייסען געהן, זי
איז אַן איבריגע, אַ צובראַכענער שאַרבען, און די נאַכט איז
געווען אַ ליבליכע, אַ מילדע. איידעל האָט ניט געוואוסט, וואָס
עס טהוט זיך מיט איהר, זי איז אַבגעזעסען אין נאָרטען די נאַכט,
אין דער פּריה אויף מאַרגען האָט מען זי געפונען אַ הענגענדיגע
אויף אַ בוים.

וועמען איז אַבגעזאַנגען אזאַ נפש, מישטיינס געזאַגט, ווי
איידיל ? כּן יאברו !

נישט מאַכענדיג קיין לאַנגע צערעמאָניען, האָט מען אייר-
לען אַריינגעוואָרפען אין אַ מיסטרוועגעלע און ווי אַ הונד בע-
גראַבען אונטער'ן פּלויט. די טערקינע און מאלווינקא האָבען
אַראַבגעלאָזט די קעפּ און ביטער געיאַמערט.

— ע-עך ! — ווישט זיך מאלווינקא די אויגען און מאַכט
מיט דער האַנד. — פּערפּאַלען ! פּערבייס די ליפּען — און שאַ !
— אז אָך און וועה צו אונזער לעבען און וועה צו אונזער
טויט, — קלאַנט די טערקינע — אונז לעגט מען אונטער'ן פּלויט
און דאָרט, זעהסט, איבער דעם פּלויט...

— איבער'ן פּלויט, זאַגסט דו ? אַ שפּינגעוועב זעה איך
דאָרט מיט הוילע הויטלעך פון פליגען.

— אָט דאָס, שוועסטער, ביסט דו, בין איך, זייגען מיר
אַלע ! ביסט גערעכט, די שפּיגען פּערפּלאַנטערען אונז אין אַ
נעץ, נאָגען אונזער בלוט אויס און געהען זיך זייער וועג. —
און מיר, פליגען, הענגען, פוילען ! יענע, וואָס פּייניגען, זייגען
די פּיינע לייט און די געפּייניגטע, פּערפּיהרטע... יענע פּיינע

לערין מיט איהר א לאנגען, ווארימען שמועס, טונקט איין א שטיקעל לעקעך אין בראנפען און טהוט זיך פלוצלונג א האפ : — אוי, שיינצעניו, גוט וואָס איך האָב זיך דערמאָנט ? נעכטען געה איך מיר פארביי גראָד דעם שפיטאָל, טראַכט איך מיר : הא, לאַמיר, כ'לעבען, אַריינגעהן צו דער יפה־פיה דיינער אַ קוס טהאָן, וואָס זי מאַכט, אוי, וואָס זאָל איך דיר זאָגען, נשמה מיינע, מאַכען זאָלען אזוי, רבונו של עולם, אונזערע שונאים ! וואו שעהנקייט, וואו לייב — אינגאנצען הויט און ביין ! זי האָט אָנגעשטעלט אויף מיר אַ פּאַר געשוואָלענע, פער־לאַפענע אויגען און געקוקט שווינגענדיג : זי קוקט און פון די אויגען קאָפּקאָפּ הייסע טרעהרען, אַ צובראָכענער שאַרבען ; איך האָב איהר געזאָגט, אז דו גריסט איהר פריינדליך און פרעגסט, וואָס זי מאַכט ; קוים האָט זי דאָס דערהערט, איז זי פערציטערט געוואָרען מיט אלע אברים, די אויגען האָבען זיך איהר אָנגעצונדען און פונ'ם מויל גיסט זיך פעך און שוועבעל. הלואי ווי דו האָסט זיי ניט געהערט, אזוי זאָלען זיי דיר ניט שאַרען.

— אָמן, — שרייט אויס שיינצע, אויפשפרינגענדיג פונ'ם בענקעל ; — נו, זאָג, וואָס איז היינט פאר אַ וועלט ? אָט האָסט דו דיר דעם דאַנק פאר דער טובה, וואָס מיר האָבען איהר געטהאָן : אַ פערלאָרענע האָבען מיר זי גענומען צו זיך אין הויז אַריין, בעצאָהלט איהרע חובות ; זי האָט געגעסען, גע־טרונקען, געפוצט זיך, געטהאָן זיך וואויל זיין — אלץ פון אונ־זער גוטס. איי וואָס, עס מאַכט זיך אַמאָל עפעס אזוינס, נישט דאָ געדאַכט, מילא וואָס, ווער איז דערינען שולדיג ? ווי זאָל מיר ניט צוועצט ווערען דאָס האַרץ, הערענדיג, אז אזוינע, איך בעט דיך מחילה, אז... אז...

— שיינרעניו, נשמה'ניו, איך בעט דיך, עס דיר נישט אָב אזוי דאָס האַרץ ! אומזיסטע קללות פערשווינדען מיט'ן רויך אויף פוסטע פעלדער, אויף וויסטע וועלדער. איך האָב חרטה, וואָס איך האָב דיר דערצעהלט אזוינס... בערוהיג זיך אַביסעל !

פון דער טיעפעניש פון הארץ

— וואָס, מיר זיינען אויסען דיין רעה ? איך האָב אַלץ
געמיינט, אדרבא, דו וועסט נאָך זיין צופרידען...
דאָס מיידעל איז געשטאַנען אַ פּערזענלעכע, אַ שווייגענדי-
דיגע, אַ בעלזשיכטענע פון דער פּולער לבנה, מיט'ן פנים צו די
ווייטע פעלדער, וואָס ציהען זיך הינטער דעם פּערשלאָפּענעם
דאָרף. אויף יענער זייט טייך איז געשטאַנען אַ לייכטער, אַ
בלויליכער, אַ דורכזיכטיגער געבעל, אינדרויסען האָט זיך קוים
געפיהלט אַ פייכט, קיהל ווינדטעל, דער הימעל איז געווען ריין
און טיף, מיט אַ פּאָר העלע שטערען, נור עס האָט שוין גע-
שמעקט מיט'ן קומענדיגען הערבסט.

דאָס מיידעל האָט זיך מיט אַ מאָל צואוויינט הויך אויף אַ
קול, און אינמיטען דער שטילער נאַכט איז איהר געוויין אָהן
יעדער טרייסט געווען, אַ פּערצווייפעלט געוויין, ווי ביי קינד
דער, וועלכע מען האָט אָבגענאַרט און בעליידיגט.

איידעל'ס סוף

פון ש. י. אַבראַמאָוויטש

שלעכטען סוף האָט געהאַט די אומגליקליכע איי-
דעל, ווי אַלע אומגליקליכע איהרס גלייכען, אַ
קרענק האָט זיך אַריינגעכאַפט צו איהר אין די
ביינער און איינגענעסען זיך אין איהר לייב. אַ
פּערלאָזענע פון אַלע, אַ פּערגעסענע איז זי
געלעגען אין שפיטאַל און געטראַכט האָט זי,
אַז גרויסע צדקניות, צנועות זיינען אויך געווען געפאַנגען אַ מאָל,
ווי עס שטעהט געשריבען אין ספרים, אָבער דער גוטער גאָט
האָט זיי מוחל געווען זייערע זינד צוליעב דער ריינער נשמה
זייערער.

זייענדיג ביי שיינצ'ן אין צימער, פיהרט האָדיל די מעק-

טרעגנען איהם א שטיקעל חלה אויף אַנבייסען, איך עפען אויף די טיר — אהא, ער איז דאָ! שטעהט און האַלט זיך מיט די הענד אָן וואַנד און הוסט, און עס טרייסעלט איהם א צאָהן אויף א צאָהן; איז ער איינער אליין, בעפאלט איהם א שרעק אין דער פינסטער, היינט האָט ער גאָר מורא פאר'ן פריי'ס הינד... דאָס האַרץ טהוט וועה קוקענדיג אויף איהם... און דערצו האָט ער צרות מיט די אויגען, וואָס טהו איך, אז ער ווערט חלילה מיט אַמאָל בלינד? און דו זאָנסט נאָך א יונגע...

מאַריאַשקע איז געזעסען מיט איין אַראַבגעלאָזטען קאָפּ און געשוויגען. פון דער שטאַל האָט זיך געהערט, ווי דער טאַט טע האָט זיך אויפגעחאַפט און גענומען הוסטען און חראַקען, ער האָט זיך עפעס צוקרעכצט; דערנאָך איז געוואָרען שטיל, פערדישע פיס האָבען ווידער געבריקעט אין דער פינסטער.

— זעהסט דו, אז עס מאַכט זיך אזא שידוך... א בחור א געזונדער, האַרעוועט אין מיהל, ווי א אייזעל, פערדינט פיער רובעל א וואָך, איז דאָס פאַר דיר א שידוך, ווי געוואונשען. איך לייקען ניט, אז דו ביסט א שעהגע, א פיינע, א פאַרשוין, אָהן עין הרע, אָבער וואָס האָסט דו פון דיין שעהנטייט? שעהנטייט איז גוט פאַר די רייכע, אָבער פאַר מענשען אין אונזער גראַד איז דאָס אַן אומגליק.

מאַריאַשקע איז אויפגעשטאַנען פון באַנק מיט פולע אויגען מיט טרעהרען.

— טו וואָס וויינסט דו, נאַרעלע? איך וואָלט זאָגען, אז איך קען דיך חתונה מאַכען פאַר א רב, צי פאַר א שוחט... איך גיב דאָך דיר צו פערשמעהן. און זי, דער נאַר...

מאַריאַשקע האָט געהאַפט און געשווינד ארויסגענאַנגען צום נאַניק, זי האָט זיך מעהר ניט געקענט איינהאַלטען, זי האָט זיך צוהאַלפּעט.

א וויילע האָט די מאַמע געשוויגען און געשטאַנען הינטער דער טאַכטער, ניט וויסענדיג וואָס צו טהאָן. דערנאָך האָט זי צו איהר גערעדט שטיל און פאַרזיכטיג:

דער בעל־הבית, ווי אַ מענש, וואָס פיהלט, אַז ער האָט אָב־
געטראָגן אַ גוטע זאַך, האָט אומגעשפּרייזט איבער'ן צימער מיט
גדלות פון אַ איד אַ נגיד, צוגעגאַנגען צו די אינגלעך און אָנגע־
שריען אויף זיי אויף אַ קול, אַז זיי זאָלען ניט קוקען פרעמדע
מענשען אין די אויגען, בשעת זיי עסען.

מאַריאַשקע האָט אַראַבגעלאָזט דעם קאַפּ.

דורך דער אָפּגענער טיר האָט זיך געהערט דעם בעל־הבית

קול.

— עסט, עסט. מאַריאַשקע, וואו איז זי, האַ ? אַ פנים
האָט עס, אַז דו האָסט שוין אָבגעגעסען, וואָס שטעהסט דו
עפעס ? גיב דעם טאַטען נאָך זויער מילך... אָדער אפשר אַ
שטיקעל קעז...

— אראו... צוליעב וואָס ? כ'מיון, העהע.. מענשען
אין אונזער גראַד... כ'מיון, וויפיעל איז דער שיעור אַ מענש
זאָל עסען ? הע, הע...
* * *

אין שטום זענען שוין אַלע געשלאָפּען, נאָר אין קיך האָט
נאָך געברענט אַ קליין לעמפּעל, דאָרט זיינען געוועסען מאַריאַש־
קע מיט איהר מאַמע'ן און האָבען שטיל גערעדט צווישען זיך,
דער טאַטע איז אַוועק אין שטאַל שלאָפּען ביי זיך אין וואָגען ;
ער האָט געחראַפּעט הויך, די פּערד האָבען געקויעט היי, געסאָ־
פּעט מיט די נאָזלעכער און געבריקעט מיט די פּיס אין דער
פינסטער.

— אַ יונגע, זאָנסטו דו... אַ מיידעל, שוין דאַנקען נאָט, איר
בער צוואַנציג, ביי פרעמדע לייט ? וואָלטען מיר געווען צו ליי־
טען גלייך, נור וואָס טויגען די רייד ? פון דעם טאַטענס שעה
גער פרנסה האָבען מיר דאָך נאָרנישט. מאכט זיך יאָ אַמאָל אַ
רעכטע זאַך, טויג ער דאָך פון דאַנען אַהין נישט. אַנומעלט האָט
ער זיך פּערוונגען ביי חיים יעקב'ען פאַר אַ שומר אין גאַרטען,
דוכט זיך, נאָר גוט : דריטהאַלבען רובעל אַ וואָך. אין צוויי
טעג אַרום, איך שטעה אויף גאַנץ בעגיגען, וויל געהמען אַוועק־

גרויס כונה, זיך אָנגעבויגען און אַ שפיי נעטהאָן מיט אַ ברען, נעגעבען דערביי אַ קוק אויפ'ן בעל־הבית און אַ וואונק און גע־דוכט האָט זיך, אַז דאָס וויל ער זאָגען : ווי נעפעלט אייך אזא מיין דאווענען, האַ ?

— איהר דאווענט מעריב ? — האָט געפרעגט דער בעל־הבית.

— האַ ? מעריב ? — דאָס אירעל האָט געגעבען אַ פאָר פאָרזיכטיגע דרך־ארצ'דיגע טריט און איז געבליבען שטעהן אינ־מיטען שטוב. — אוס־הום, כ'האָב געדאווענט מעריב האָב איך. כ'מיין, מענשען אין אונזער גראַד, הייסט עס... אַבי געזונד ! העיהע...

— נו, ווי באַלד אַ איד האָט געדאווענט מעריב, דאָרף מען איהם געבען אָבעסען. איהר ווילט דאָך מסתמא עסען, האַ ? דבורה, הייס געבען צום טיש, אַ איד וויל עסען !

— אי־אי... ווער זאָגט ? העיהע, ניט אזוי נויטיג... כ'מיין, מענשען אין אונזער גראַד... טאָקי אין דער אמת'ן... נייע געסט ! עט, גאָרנישט...

דאָס אירעל האָט גענומען מאַכען פרעהליכע העווות, שמייכ־לען הניפה'דיג מיט זיין רויטען ריהרעוודיגען פנים און איז זיך דערווייל לאַנגזאָם—לאַנגזאָם צוגעגאָנגען צום טיש. דער קלייניטשקער, שיינענדיגער, גליקליכער מענש האָט געריבען זיין נע דאָרע, רויטע, ערשט־געוואַשענע הענטלעך איינס אָן דאָס אנדערע. פון הינטען איז נאָכגעגאָנגען די הויכע אָנגעפעלצטע אירענע. זיי האָבען זיך געזעצט צום טיש. מאַריאַשקע, אַ שעהמעוודיגע, אַ פערצווייפּעלטע, האָט זיי דערלאָנגט צוויי טע־לער מיט זויערמילך, דער פאָטער איהרער האָט געגעסען וואָס מעהר ברויט ; עסענדיג האָט ביי איהם דאָס פנים'על גע־טאַנצט און געוואונקען, זיינע רויטע אייטערדיגע אויגען האָבען זיך אָנגעפילט מיט טרעהרען. זיין ווייב האָט ביי'ם טיש אויף קיינעם ניט געקוקט : די גאַנצע צייט האָט ביי איהר געפלאַמט דאָס פנים.

מאריאשקע

פון י. ד. בערקאוויטש.

עבען אויבען אין א ווינקעל איז געשטאנען מאריאש-
קע'ס פאָטער — איין אָרים נידריג אידעל מיט רוי-
טע אויגען, פערלאָפּענע מיט אייטער, אין אַ אַלט
פערשמאָלצעוועט היטעל, אָנגערוקט טיעף ביז אין
די אויערען. ער האָט געדאווענט מעריב מיט א נגון,
אַלע וויילע זיך אַרומגעקוקט אין זיין ווינקעל אומ-
רוהיג און אונטערטעניג, פונקט ווי ער וואָלט זיך אַלץ שרעקען
טאָמער חס ושלום פערנעמט ער דאָ איין איבעריג אָרט. דער
אָרימער מענש האָט אַלץ געהויבען די אַקסלען; זיין קליין
פנים'על, אַ רויטס ווי בורעקעל, האָט עפעס געריהרט און גע-
קרימט זיך פון אונטער דעם אַלטען טיפּען היטעל.

דורך דער טיהר פון קיך האָט מען געקענט זעהן, ווי מאַר-
יאַשקע רעדט עפעס שטיל מיט אַ הויכער אידענע, אַן אָנגע-
פּעלצטער פון קאָפּ ביז די פיס; אַז די מיידעל האָט דערזעהן דעם
לעהרער אַריינגעהענדיג, האָט זי זיך צוטומעלט, געפרואווט
שמייכלען, געהאַפּט עפעס אַ מולטער און גענומען זיך אַרומ-
טראָגען מיט דעם איבער דער קיך.

דערזעהנדיג דעם לעהרער, האָט מאַריאַשקע'ס פּאָטער זיך
צוזאַמענגעצויגען און גענומען רוקען זיך פריינדליך צום אויווען,
דערביי האָט זיין קליין רויט פנים'על זיך געריהרט און צוגע-
זואונקען, גלייך ווי ער וואָלט דערמיט געגעבען צו וויסען, אַז
ביי איהם אין ווינקעל וועט נאָך קלעקען אָרט פאַר'ן לעהרער
אויף.

פון גאָס זיינען אַריינגעקומען דער בעל-הבית מיט זיין
ווייב, דערזעהען דעם בעל-הבית, האָט דאָס אידעל זיך גענומען
נאָך פלייסנער דאווען, צושאַקעלט זיך אין אַלע זייטען מיט

— א דאנק, א גרויסען דאנק אייך.

— פארוואָס ?

— וואָס איהר האָט מיך געראַטעוועט... איהר גערענקט נישט ? אַ, איך וועל אייך קיינמאָל ניט פּערגעסען.

איך האָב אַ קוק געטהאָן אין זיינע אויגען און האָב זיך דערמאָנט : דאָס איז יענער..

— ווי אזוי האָט איהר מיך דערקענט ?

— איין מאָמענט האָט איהר געקוקט אויף מיר, נאָר איך וועל אין מיין גאַנץ לעבען ניט פּערגעסען אייערע גוטע אויגען, וואָס האָבען געקוקט אויף מיר מיט רחמנות. און ער דערצעהלט :

— ווען נישט איהר, ווען איך שלאָג זיך אָן אויף אַן אַנדערען לויפענדיג, ווער ווייס וואָס עס וואָלט איצטער געווען מיט מיין ווייב, מיט מינע קינדער, ווער ווייס וואו איך וואָלט איצטער אָנגעשפּאַרט... איך בין געלאָפּען ווי אַ משוגענער הונד, פאַר די אויגען האָט זיך מיר געדרעהט אַ געפּעל, אַלע גלידער האָבען אין מיר געציטערט. און פּלוצלונג שלאָג איך זיך אָן אָן אייך. מיר האָט זיך געדוכט, אָט שטרעקט איהר אויס אייערע הענד און איהר האַפט מיך... איין מאָמענט האָט עס געדויערט, איהר האָט געקוקט אויף מיר... דאָס ערשטע מאָל אין מיין לעבען האָב איך געזעהן אזא רחמנות צו מיר, אין דעם איינעם מאָמענט האָב איך אזוי פּיעל איבערגעלעבט...

מיט גיכע טריט איז דער אונבעקאַנטער פּערשוואַנדען פון מיר.

קוויטשען פון שמחה, ווי אויף א יאגד. דער געיאנטער פער-
 נעהמט זיך אין מיין זייט טראַטואַר, וואָס ווייטער זעה איך
 אַלץ דייטליכער זיין פערשוויצט, פערקרימט, פער'יסורים'ט גע-
 זיכט. ער כאַפט קוים דעם אַטעם און לויפט אַלץ ניכער מיט
 זיינע לעצטע קרעפטען. מיר קומט אויפ'ן געדאַנק, אז אויב
 איך זאָל נאָר אויסשטרעקען די האַנד, וועל איך איהם האַפען.
 אזוי טראַכטענדיג, דערזעה איך דעם מענשען נעבען מיר
 און צוויי גרויסע, דערשראָקענע, גלאַנצענדיגע פון טרערען אויגען
 קוקען אויף מיר מיט אזוי פיעל געבעט און תחנונים, אז מיין
 האַרץ איז פול געוואָרען מיט רחמנות צו איהם.

איין מאָמענט האָט דאָס געדויערט, פאַר מיר איז דאָס
 געווען אַן אייביגקייט. איך בין געבליבען שטעהן ווי פערנליך
 ווערט; מיינע הענד האָבען זיך אַראָבעלאָזט, ער איז פאַר מיר
 פאַרבייגעלאָפען, און נאָך שטאַרקער האָט זיך דערהערט נעבען
 מיינע אויערען: האַפט אַ גנב! און דאָס גרילצען און דאָס
 שרייען און דאָס פייפען פון די לויפענדע אינגלעך, וועלכע
 זיינען ווי יאַגד-הינטלעך געלאָפען מיט זייערע קליינע פיסלעך
 נאָך די גרויסע מיט זייערע לאַנגע פיס.

ווי אַ פערטומעלטער בין איך געבליבען שטעהן אויף דעם
 טראַטואַר, און האָטש ער איז שוין געווען ווייט פון מיר —
 האָב איך אַרום מיר גאָר נישט געזעהען, נאָר זיינע גרויסע,
 גלאַנצענדיגע, בעטענדיגע אויגען, וועלכע האָבען אַרויסגעקוקט
 פון אַ געזיכט אַן אָנגעשראָקענעם און פער'יסורים'טען.

טעג און וואַכען זיינען אַוועק און די בעטענדיגע אויגען האָב
 איך אַלץ ניט געקענט פערנעמען.

* * *

עס איז וויעדער געווען אַ שעהנער טאָג, די זון האָט לייעב-
 ליך געשיינט און איך בין ווידער געווען אין אַ גוטער שטימונג.
 פלוצלונג געהט מיר איינער אַנטקעגען, בויגט זיך איין,
 האַפט מיין האַנד, קוישט זי. דערשראָקען האַפ איך אַוועק די
 האַנד און פרעג:

— וואָס איז?

וועסטו ליגען אין קעלער, דארען-קווארען, מיין און ווערעם-ווע-
לען עסען דיין לייב. דער רוח, נישקשה, וועט דיר האפען, וועסט
בעסער ווערען! — רוקט זי ארויס שיינצע א צואווילדעמע פון
כעס.

ביילע נעהמט זיך אן מיט ביידע הענד צו די האָר פונ'ם
קאָפּ און טהוט זיך א וואָרף מיט א געוויין אויף דער קאנאָפּע.

אן עפיוואָרד

פון מ. ספעקטאָר.

געבאָרען אין 1858 אין אומאן, קיעווער גוב, האָט פערעפענטליכט
זיין ערשטע ערצעהלונג אין 1888. באַוועלען שרייבער.

יך שפאַציער לאַנגזאַם אויף דעם טראָטואַר. א
שעהנער טאָג. די גרויסע מאַגאזינען-וויטרינען
שפיגלען און גילדען זיך פון דער זון, וועלכע
שטעהט איצט הויך אין הימעל. עס איז ניט
היים, נור וואַרימלעך און עס אַטעמט זיך גרינג.
דאָס ברענגט מיך אין אַ גוטער שטימונג אַריין. מיינע
צורייצטע נערווען בערוהיגען זיך. איך געה איבער'ן טראָטואַר
לאַנגזאַם, אַ צופרידענער מיט אַלע מענשען און מיט דער גאַנצער
שעהנער וועלט.

פּלוצלונג דערהער איך אַ געשריי און דערזעה, ווי מען
לויפט. איינער לויפט פריהער און נאָך איהם אַ הויזוועכטער
מיט אַ בעזים אין האַנד, נאָך איהם — עטליכע מענשען, אינג
לעך, אַ קרעמערין אין פערשמאַלצעוועטע קליידער און אַלע
שרייען אויף פערשיעדענע לשונות:

— האַפט אַ ננב!

די מענשען, וואָס לויפען, שרייען; די אינגלעך פייפען און

די מוהמע שיינצע, — לוי מיינער האָט זיך געקליבען צו דיר, זאָג
 איך : לאָז מיך ! קוק זיך נור אָן אין שפיגעל, ווי שעהן, אָהן
 עין־הרע, דו ביסט. אזוי בין איך אויך אמאָל געווען אין דיינע
 יאָהרען, מען האָט זיך אויף מיר געהאנגען. אוראי הייסט עס
 אצינד בין איך אלט, נור ווי דו קוקסט מיך אָן — שמייכלעכט
 שיינצע, אויסשטרעקענדיג זיך, דאָס קעפעלע פּערוואָרפען אַהינד
 טער, דאָס בייכעלע אויסגעפּוצט פּאַרענט צו, געהמענדיג זיך
 מיט ביידע הענד ביי די זייטען, — אָ, איז נאָך שיינצע איצט
 גאָר נישקשה'דיג! ... זיי, זאָג איך דיר, נאַרעלע, קיין שוטה
 ניט, פּאַלג ! ... וואָס שוויינסטו ?

— וואָס זאָל איך רעדען ? איך ווייס נישט, וואָס איהר
 ווילט פון מיר האָבען.

— דיין טובה, טאָכטער, וויל מען האָבען ; מען וויל דער
 חתן זאָל דיר געפעלען. יענער פּנר'ט נאָך איהר און זי.... עפעס
 טאָקי נור אַ שטיין. געה טהו אַזעלכער טובות !

— ווער דאַרף עס מיין תּכלית יפּערוואָרנען ? איך האָב
 טאַמע־מאַמע בוז הונדערט און צוואַנציג יאָהר.

— מיר האָבען שוין געהערט, געהערט אַזעלכע זאַכען. צום
 לעצטען מאָל פרעג איך דיר, יא ?
 — ניין !

— עהע, ווידער די אַנשטעלען ! — צושרייט זיך די מוהמע
 שיינצע, אַרויסגעהענדיג פון די כלים, שאַקלענדיג מיט'ן קעפּע־
 לע, און דינע רויטע אַדערלעך טרעטען איהר אַרויס אויף די
 פעטע, מיט שמאַלץ אַבגעגאַסענע באַקען — אויך מיר אַ מענש,
 ביילצע ! אומזיסט וועסטו עס פרעסען מיין זאַלץ און ברויט,
 געהן אין מיינע קליידער ? הצופה דו איינע, גולם ! אַ שטיק
 פלייש ביסטו דו, אַ נבלה !

— אוי, דערבאַרעמדיגער גאָט ! — צוואוויינט זיך ביילע און
 ברעכט די הענד, — ראַטעווע מיך, רבּונו של עולם, פון זייערע
 הענד !

— האַלט מויל, הצופה ! וואַרט נור, אָט וועט קומען לוי,

געהייסען, האָט ער געקנעלט ווי אַ גוטער מלמד און אָנגעװענדט אלע מיטל אַרויסצוטרייבען פון זיי די קליינשטעדטעלדיגע װילדקייט, דאָס נאַרישע עקשנות — פריהער מיט גוטען און האָר בען ניט געהאַלפּען קיין רייד, פלעגט ער שוין געברויכען די הענד, אַ שטעקען, אַ רימען, נור עפעס נישט אזוי, — זיינען גע- פלויגען פעטש, קלעפּ.

אוינמאָל האָט לוי אַרײַנגעפיהרט אין קאַמעריל צו בײלע'ן אײנעם פון זײנע לײט, אַרײַנקומענדיג מיט איהם, האָט לוי גע- זאָגט מיט אַ זײַם שמײכלע : טאַכטער, אײך האָב דיר געבראַכט אַ חתן — אָבער גאָר אַן אַנטיק ! דער חתן איז ניט געװען קיין שעמעװדיגער און באַלד טאַקי אָנגעהויבען טרײבען מיט איהר קאַטאַװעס. בײלע לאָזט אַראָב דעם קאַפּ ; געהמט ער איהר אָן פאַר'ן האַלז, גלעט זי. בײלע שטופט איהם אָב פון זיך, רױט װערענדיג, װי פײער. דאָס ניט איהם אָבער צו מעהר מוט, ער חאַפט זי אַרום און װײל איהר אַ קוש טהאַן : בײלע לאָזט איהם אַראָב צװײ פעטש, רײסט זיך אַרויס פון די ארעמס און אַנט- לױפט. נאָך אין דעם אײגענעם טאַג האָט איהר לוי מכבד גע- װען מיט'ן רימען, זאָגענדיג דערבײַ מוסר אזוי :

— אַט האָסטו דיר פאַר דײנע גענג, דו חצופה אײנע ! ... עס זאָל דיר ליגען אין טעם, זאָלסט געדענקען, נא, נא ! ... אַ מײדעל דאַרף זײן אַ שטײלינקע, אַ גוטײנקע, ליעב האָבען מענשען, צו אײטליכען זײן צוגעלאָזט, פריינדליך, — װיסען דרך אױץ — דרך ארץ פריהער פון אלע זאַכען !

בײלע איז נישט צו דערקענען, אין די פאָר טעג איז זי געעלטערט געװאָרען װי אױף צעהן יאָהר, די באַסען זײנען בלייך געװאָרען, בלױע רינגען זעהען זיך אַרום די געשוואַלענע ברענ- ענדיגע אױגען. אײנמאָל זיצט זי בײ זיך אין צימער שטאַרק פּעראומערט, רוקט זיך די מוהמע שײנצע אַרײן שװעבענדיג, שטײל װי אַ קעצעלע, בײלע װערט פּערציטערט.

— אײך האָב מײך שװין טאַקי נאָך דיר פּערבענקט, — מאַכט

אינ'ם נעיץ

פון ש. י. אבראמאָוויטש.

(מענדעלי מוכר ספרים)

וי בחור איז אין דער היים ניט געווען, בשעת ביילע
איז פערשלעפט געוואָרען צו איהם אין הייזעל.
די מוהמע שיינצע, וואָס האָט ניט געטהאָן קיין
זאָך אָהן דעם מאַן, האָט געהאַלטען דערווייל
ביילע'ן אָבגעזונדערט פון די איבריגע מיידלעך
אין אַ קאַמעריל פאַר זיך, געגעבען איהר
כלומדשט, פון יוצא וועגען, עפעס אַרבייט, ווי
אַ שטייגער איינגעהען קנעפּלעך, אונטעראַרביי-

טען זאָקען, און אַלץ געזאָגט איהר, אַז דער בעל־הבית וועט קור
מען, אַם ירצה השם, וועט זי דענסטמאָל, נישקשה, האָבען גענוג
אַרבייט. די מוהמע שיינצע איז זיך בעגאַנגען מיט איהר זעהר
גוט, זי אונטערגעפילעוועט, געמיינט דערביי, אַז דאָס שטיקעל
סחורה זאָל אַ פנים האָבען, לוי זאָל עס זיין צופרידען פון איהר
און וויסען, אַז דאָס ווייב זיינס איז אַ מענש, מען מעג זיך אויף
איהר פערלאָזען.

אַז לוי האָט דערזעהן ביילע'ן, איז ער פערצאָפּעלט געוואָרען
פאַר פרייד, אַזוי איז זי איהם געפעלען.

— הערסטו, מיין ווייב, רופט ער זיך אָב, דאָס מיידעל איז
אַ שטיקעל סחורה אַצינד איז זי נאָך רויה, אָבער מיט דער
צייט וועט פון איהר ווערען אַ כלי. זי קען נאָך אַמאָל אָנשפּאַר
רען אין די ווייטע מקומות, ביים פעטער ישמעאל. און דערווייל,
דאַרף מען זי לערנען מענשליכקייט.

לוי האָט גענומען דאָס טייטעל און אָנגעהויבען אויף זיין
שטייגער לערנען ביילע'ן און דאָס מוז מען זאָגען וועגען לוי
בחור, אַז מיט זיינע „לערען־מיידלעך“, ווי זיי האָבען ביי איהם

פון דער בעטריעבטער זעעל,
צינדט אָן אַ שמראַהל אין וויסטען גרוב
און מאַכט אַ רגע העל.

אַה, גליקליך איז דאָס האַרץ וואָס ברעכט
און דורך די טרעהר געווינט
די רוח, וואָס מיט גענאָדע קומט
און וואַשט אַוועק די זינד,
און נאָט קען זעהן אין זינדער'ס האַר
זיין אונבעפלעקטעס קינד!

מיר, וואָס זיצען אין געפענגניש, ווייסען ניט פון קיין פער-
שירענע צייטען; אונזערע אלע טעג זיינען טעג פון פיין;
יעדער איינער מאַג איז עהנליך צום צווייטען. די שרעקליכע,
פיינפולע געפענגניש-טעג!

אונז אין געפענגניש דוכט זיך, אַז די צייט בעוועגט זיך
ניט ווייטער, פאָרווערטס, נאָר זי דרעהט זיך ארום דעמזעלבען
צענטר פון ליידען. מיר האָבען ניט קיין אייגענעם ווילען;
מיר עסען, טרינקען, געהען שלאָפען, בעטען צו גאָט, אָדער
קניהען ווי צום געבעט, לויט בעפעהל, לויט אַן אייזערנעם
געבאָט.

אלעס נעהמט מען צו ביי אונז — אפילו די זון און די שטער-
רען. אין דרויסען איז די פרעהליכע וועלט איינגעהילט אין
בלאָה-גאַלדענעם ליכט, אָבער צו אונז אין די קליינע, פער-
גראטעוועטע פענסטער ברעכט אריין אַ גרוי, אָרים ליכט,
האַלב-ליכטיג איז אין אונזערע קאַמערען, אַ חשך, אַ דעמערונג,
אַ שטענדיגע — ווי אין אונזערע הערצער. און אונבעוועגליך
איז אונזער געדאַנק, ווי אלעס אַרום אונז.

א. אואיילד.

*

כאָטש דורשט און הונגער ווי די שלעכט
זיך ראנגלען טאָג און נאַכט,
געהט זיך קיין זאך ניט אָן, דען דאָס
וואָס קאַלט און שטום זיך מאַכט
און דער שטיין וואָס דו הויבסט אויף בייטאָג
און וואָס ווערט דיין האַרץ ביינאַכט.

מיט נאַכט בעשטענדיג איז דיין האַרץ,
מיט עלענר איז דיין צעל,
פליקט יעדערער זיין פלאַקסען שטריק,
בשעת די שוואַרצע זעעל
אַליין זיך פליקט בעזונדער אין
איהר גוף — די בייזע העל,

מען הערט קיין מאָל קיין מענשליך קול,
קיין וואָרט פון מיטלייד צארט;
און דאָס אויג, וואָס היט אונז דורך דער טיחד,
איז פינסטער, שטרענג און האַרט;
און פערגעסענע פון נאָט און לייט
רס פוילט מען און מען קוואַרט.

און אָט אזוי רס זשאַווערט מען
פערשאַלטען און אַליין:
און איינער שילט, און איינער זיפצט,
און איינער קריצט די צייהן;
נאָר נאָט'ס גענאָד איז מילד און גוט,
און ברעכט דאָס האַרץ פון שטיין.

*

און יעדעס מענשען־האַרץ וואָס ברעכט,
אין ענגען קערקער־צעל,
און יעדע טרעהר וואָס רייסט זיך לויט

מיט גראטעס טרייבען זיי אוועק

פון טאָג דאָס העלע ליכט :

דען נאָר דאָס פינסטערניש אליין,

דאָס השב'ניש געדיכט,

פערטראַגען קען די מענשליכע

גערעכטיגקייט און פליכט

דאָס בייזע, פונקט ווי גיפטיג גראָז,

וואַקסט ראש בייים קערקער-וואַנד :

ס'איז נאָר דאָס ערעלסטע אין מענש,

וואָס וועלסט דאָרט און וואָס וויאַנ'ס ;

פערצווייפּלונג איז דער גערטנער, און

דער צער די רעכטע האַנד.

זיי קנוטעווען די שוואַכע פרוי,

דעם זקן טויב און בלינד ;

פון דורשט און הונגער געהט דאָ אויס

דאָס שוואַכע, קראַנקע קינד,

דאָס פיצעלע וואָס איז נאָך ריין

פון מענשענס זינד !

א יעדע צעל א נאסע גרוב,

די ווענד פון שימעל גרין,

וואו קיין מאָל קומט קיין טראָפען לופט,

קיין ביסעל שוין אהין,

און אלץ, הויז אש, ווערט דאָ צושטויבט

אין מענשהייט'ס דרעש-מאַשין.

דאָס גרינע וואַסער וואָס מען טרינקט

איז לויטער שלאם און קויט,

מיט קרויד און קאלף איז אָנגעפילט

דאָס צוגעוואוינען ברויט.

און שלאָף מיט אויגען רויט און ווילד

שפּרייזט אום און רופט דער טויט...

אין געפענגנים

פון אסקאר אואיילד.

(1856—1900)

בעריהמטער ענגלישער שרייבער, קונסט־קריטיקער און עסטעט.

אידיש: ה. רויזענבלאט.

איך ווייס ניט צי'ס געזעץ איז גוט,
צי דאָס געזעץ איז שלעכט;
איך ווייס נור: שטארקער איז די וואַנד
ווי ס'הארץ וואָס זי צוברעכט;
און אז די טעג זיינען יאָהרען לאַנג,
די שטונדען — ווינטער־נעכט...

נור איינס איז קלאָר, דאָס יעדער דין,
וואָס מענש דעם לעבען שטעלט,
פון ערשטען ברודער־מאָרד ביז עט
צום סאמע ענדע וועלט,
פערמעהרט נאָר בלוז די דערנער אין
דער מענשהייט'ס בלומען־פעלד.

און נאָך איין זאך — אָט הערט זיך איין
מיט שכל, מיט פערשטאַנד —
א יעדער קערקער וואָס ווערט געבויט,
ווערט געבויט מיט שטיין פון שאַנד,
גישמירט מיט בלוט איז דער צעמענט
וואָס קלעבט אויף יעדער וואַנד

נען געפינען א שטענדיגען טרייסט אין די „קליינע אותיות“ אין ביכער... ער איז דארום איבערצייגט, אז זיי מוזען ארויסגעהן און ארומגעהן. און אויף אזא אופן פערברענגט ער נעכט אין די רעסטאראנען, אין די טהעאטערע, אין די מואווינג־פיקט־שורם (קינעמאטאָגראַפֿען) און אין די טאנץ־אקאדעמיעס.

ער קומט אין דיזעז פערשטיקטע זאלען, וואו אימיגראַנט־טען לערנען זיך אויס די זאָנערופענע אמעריקאנער טעניז פיעל פריהער, איידער זיי זיינען אימשטאַנד צוזאַמענצושטעלען א האַלבע פראזע אין „אמעריקאניש“.

ער בעאַכטעט, ווי זיי ווערען אוועקגעטראָגען אין דעם ווירבעל פון אויסגעבלאָזענע קליידלעך און ווי זיי ווערען צו־היצט אין דעם שטורם פון די רייצענדע קאָנוואַלסיווע קערפער־בעוועגונגען.

אַמאָל פערגלוסט זיך איהם אַרײַנצוקוקען אין די „הויכע פענסטער“, אין די מעהר אַריסטאָקראַטישע קאפּען. אָבער די אַרימקײט דערשמעקט ער שוין פון ווייטען.

דער קאדעט

פון רעדזשינאלד קויפמאן.

פון זיין בוך : „דאס הויז פון שקלאפעריי“.

און נאך דער דלות וויל זיך פאנאנדערקניפלען
און א ביסעל פרייער אבאטהעמען, איז ער גלייך
דא. וואו נאך א וועהגעשריי רופט נאך הילף,
וואו נאך אונצופריעדענהייט דורשט נאך א לייב-
טערען לעבען און מיעדקייט לעכצט נאך א ביסעל
רוה, אומעטום איז גלייך דא דער פערפיהרער מיט

זיינע פערפיהרערישע חנ'דעלעך.

ער קען און ווייס, ווי צו האנדלען מיט די אידישע טעכ-
טער, וואס ארבייטען כדי צו בעצאָהלען פאר די דיפלאָמען פון
זייערע אינגערע ברידער; ער קען גוט די איירישע, די דייטשע,
די רוסישע מיידלעך — די אלע, וואָס ווערען צורייבען אין דעם
אָדער אנדערן עקאָנאָמישען מיהל. ער קען אויך די איינגעבאָ-
רענע אונרוהיגע טעכטער פון לאַנד, וואָס זיינען ניט געוואָהנט
צו דער אַרבייט און אַקאַרשט אוועקגענומען פון שפּיעל. ער
קומט צו דעם אריינגאנג פון פאַבריק, בעת מען לאָזט פון דאָר-
טען אַרויס די בלאַסע פרויען צו האַפען אַ ביסעל פּרישע לופט.
ער געפינט זיך תמיד אין ביליגען רעסטאָראַן, וואו סטענאַנראַ-
פיסטקעס עסען זיך אָן מיט די אונגעזונטע מאַכלים, וואָס די
שלעכט-בעצאָהלטע קעלנערשעס דערלאַנגען זיי צו זייער מיט-
טאָגעסען. ער לויערט אין די ווינקעלעך, אויסוואַרטענדיג אַ
דיענסט-מיידעל אָדער פון אַ פּערקויפּערין פון אַ געשעפט.

אַה! ער זוייס גאַנץ גוט, אַז דיזעזע מיידלעך זיינען צו
אויסגעמאַטערט, זיי זאָלען זיך קענען פּערנעהמען מיט ווירט-
שאַפט אין די אָבענדען און צו אונגעבילדעט, אַז זיי זאָלען קע-

וואו זיינען זיי אלע? יעדעס וואָרט פון איהר חבר'טע'ס רייך איז געפאלען ווי אַ ביטערער טראָפען אין איהר נשמה און האָט זי געפייניגט. אויס זלאַטע, אויס — דזשעני!..

זי איז אויפגעשטאַנען, גענומען אַ קליין שפיגעלע און פער-קוקט זיך, אַ גלעט געטהאָן מיט דער האַנד די באַק, די פייכטע, פערשוויצטע פיינגער האַבען זיך אָנגענומען מיט פודער און פאַרב, איהר פנים האָט זיך פערקרימט, ווי פון אַ וועהטאָג, זי האָט זיך איינגעגעסען מיט ביזע אויגען אין שפיגעל און גענומען שפייען אויף'ן שלעכטען שפיגעלע, אַ שליידער געטהאָן אויף דער ערד.

אויס זלאַטע — דזשעני!..

זי האָט נערוועז געריבען דעם שטערען, זיך אָנגעגאַסען אַ גלעזעל בראַנפען, אויסגעטרונקען אין איין אָטעם, אַ צווייטע אָנגעגאַסען; די אויגען זיינען ביי איהר פערלאַפּען, גענומען גלענצען. זי האָט זיך צושמייכעלט, אַ שפרונג געטהאָן מיט איין פוס, מיט דעם צווייטען, זיך פּרעהליך צוקוויטשעט און אַ וואָרף געטהאָן זיך אויפ'ן זאָפּא, אינגראַבענדיג דאָס פנים אין איהרע אָרעמס.

אין קאָפּ האָט איהר געשווינדעלט. זי האָט געפיהלט, ווי אַ לייכטע וואַרימקייט צוגיסט זיך איבער איהר לייב און שלע-פערט איין אלע איהרע געדאַנקען.

פלוצלונג האָט זיך דזשעני אַ הויב געטהאָן, גענומען קוקען מיט האַלב-שכור'ע אויגען, אויסגעשטעלט די אויערען און זיך צוגעהערט:

— כל נדרי!..

זי איז פערציטערט געוואָרען, איהר איז געוואָרען טרויעריג אויפ'ן האַרצען. זי האָט פערריסען דעם קאָפּ צום באַלקען, ווי איהר טאַטע פלעגט טהאָן און האָט מיט אַ האַלב-היוועריגען פאַלשען קוויטש אונטערגעכאַפט די טענער.

און פלוצלונג האַבען זיך איבער דזשעני'ס באַקען צוקייקעלט טרערען, געקייקעלט, געקייקעלט זיך, איבערלאָזענדיג שמוציגע פלעקען אויף איהר געפאַרבטען פנים.

— ער איז מסתמא געווען א פערדנאב...
די דיקע פרוי האָט לייכט א ציטער געטהאָן, איז געוואָרען
רויט, די אויגעלעך איהרע האָבען געלאַנגט.
— הער נאָר, — האָט זי זיך ביזו צוקוויטשעט, — האַלט
ס'מױל, ווארום באלד קריגסטו דו אריינגעפאָהרען אין דײן
הױז'שער צורה.

דזשעני האָט זיך היסטעריש צולאַכט.
— לאַך זיך, — האָט די דיקע פרוי רױהיגער געזאָגט, —
און אױך האָב דײך אין דער ערד; אױך װעל געהמען א טרונק,
און דו לאַך זיך.

זי איז צוגעגאַנגען אין א ווינקעל, האָט זיך אָנגעגאַסען
א גלעזעל בראַנפען פונ'ם גאַלאָן און אויסגעטרונקען.
— נו, איצט האָב אױך דײך ערגעץ וואו אַנדערש... איצט
אַרום אין דרויסען... באלד כאַפּ אױך א העכט...

מיט שווערע טריט, וואַקלענדיג זיך, ווי א פעטע גאַנז,
איז זי אַרויסגעגאַנגען פון צימער.

דזשעני איז געבליבען זיצען אויף איהר אָרט. היינט פיהלט
זי זיך אונגליקליך. זי האָט זיך דערזעהען אין א קליין שטיבעל
ערב יום כפור. דער טיש איז בעדעקט מיט א ווייסען טיש-
טוך, די מאַמע — א הויכע, דאַרע פרוי אין א ווייסען קלייד,
דער פאָטער — א ברייטער מענש פון מיטעלען וואוקס, מיט א
שפיציג שוואַרץ בערדיל און ביים עק טיש — א מיידעל פון
א יאָהר זיבענצעהן מיט א ווייסען, קלאָרען, רונדען פנים, מיט
טוינקעלע אויגען און האָר. אַלע זיינען ערנסט; זיי האָבען אַב-
געגעסען. א טיעפע, הייליגע ערנסטקייט פיהלט יעדערער אין
הויז. דער פאָטער געהמט בענשען די קינדערלעך — צוערשט
די עלטערע, זלאַטע...

דזשעני האָט א ציטער געטהאָן, איהר האָט זיך אויסגע-
דוכט, אז זי פיהלט נאָך איצט אויפ'ן קאָפּ די וואַרעמע, ציטער-
רענרע הענד פון איהר פאָטער... זי האָט זיך א כאַפּ געטהאָן
און גענומען דערשראָקען קוקען אַרום זיך.

האָט איהר דער פאָטער געבענשט? איז זי דאָס זלאַטע?

— ס'ס! ... האָט זי גערופען.

דער מענש האָט זיך אומגעקוקט און איז אַוועקגעגאַנגען.

— דזשעני — האָט תּיוועריג און פּויל געפּרעגט די דיקע—

געהט עמוצער ?

— אַוועק !

— דזשעני !

— וואָס ?

— כּי, כּי ! — האָט גענומען לאַכען די דיקע פּרוי, שווער

אַטעמענדיג, און איהרע אויגעלעך זיינען דערביי אינגאַנצען

פּערשוואַנדען אין פעטס, — כּי, כּי ! די הענט ציטערען היינט...

אי, אי, טאַטעלע, פּאַטערעל, געוואַלד !

די לעצטע ווערטער האָט זי אויסגעזונגען הייזעריג און

דערביי זיך אַזוי צולאַכט, אַז איהר האָט גענומען שטיקען אַ

הוסט און זי האָט זיך געמוזט זעצען.

— ביסט ניט צופּרידען, זשעני ? — האָט גערעדט ווייטער

די דיקע פּרוי, אָבבאַפענדיג און אַראַבאַלֶזענדיג די דיקע האַנד

אויפ'ן שויס, — און מיך אַרט ניט. איבערמאַרגען איז שוין

אויס חתמ'ענען... דערנאָך סכות, שמחת תּורה... זאָג נאָר,

דזשעני, האָט מען ביי אײך אין דער היים אויך געזונגען שמחת

תּורה : ריטאַאיראַ, ריטאַאיראַ !

זי האָט עס פּרעהליך אויסגעזונגען, צוגעקלאַפט מיט'ן פּוס

צום טאַקט און זיך ווידער פּאַנאַנדערגעלאַכט.

— שווייג ! — האָט דזשעני אויסגעשריען מיט אַן אויפ־

גערעגטען קול — שווייג ! זאָלסט ניט דערמאַנען זיי מיט דיין

שמוציגען מויל... זיי זיינען ניט דיין גלייכען.

די דיקע פּרוי האָט זיך אַ הויב געטהאָן פּון זאָפּאַ, זיך

קאָמיש פּערנייגט פּאַר דזשעני'ן און אַ שאַר געטהאָן מיט'ן פּוס.

— מײן גרעפּין, — האָט זי איראַניש גערעדט, שטיקענדיג

אין זיך אַ געלעכטער, — אײך האָב נאָר פּערגעסען, אַז אײער

פּאַטער איז געווען אַ גראַף. אײך מוז אײך זאָגען, אַז מײן

פּאַטער איז אויך ניט געווען אַבי ווער.

איהר כל נדרי

פון ל. קאברין.

געבארען אין וויטעבסק, אין 1872. עמיגרירט נאך אמעריקע אין 1892. זיין ערשטע ערצעהלונג איז ערשינען אין 1894. בעלעטריסט אין דראמאטורג.

אַרנאַכט, ערב יום כפור...

זי זיצט נעבען פענסטער אין א וויסען פע-
ניואר, דעם קאפ ארויסגערוקט פון צווישען דעם
פארהאנג. אין דרויסען ווערט טונקעל. אנט-
קענען דעם פענסטער שטעהט א בית-המדרש,
אידען לויפען אויסגעפוצטע יום-טוב'דיג בעטען

נאָט.

זי קוקט אויף די אידען מיט אומעטיגע, פערטראכטע אוי-
גען, כאפט פלוצים דעם קאפ צוריק, פערשטעלט דעם פנים מיט'ן
פארהאנג און זיצט מיט צוגעמאכטע אויגען. דאָס צימער איז
בעלויכטען, אויפ'ן זאפא ליגט א דיקע פרוי מיט א פעטען פנים,
וואָס האָט דעם אויסדרוק פון א מאַפּס: קלייניקע אויגעלעך
פערגאַסען מיט פעטס, מיט צופלאַנטערטע, קורץ-געשאַרענע,
שוואַרצע האָר אויפ'ן קאָפּ.

אין א וויילע ארום האָט די פרוי ביים פענסטער זיך א
הויב געטהאָן, נערווען אָבגערוקט דעם פארהאנג און א קוק גע-
טהאָן אויפ'ן בית-המדרש. דער עלעקטרישער שוין האָט אָב-
געשלאָגען אויף איהר פנים, די באַקען זיינען געווען בערעקט
מיט פוידער און פארב, די ליפען קינסטליך רויט; פון אונטער
די צוגעפארבטע ברעמען און ווימפערען האָבען אַרויסגעגלאַנצט
טונקעלע אויגען.

א פאַרבייגעהער האָט זיך אָבגעשטעלט ניט ווייט פון הויז;
איהר פנים האָט אָנגענומען א פרעכען אויסדרוק, אויף די ליפען
האָט גענומען שפילען א געוועהנטער פערפיהרערישער שטייכעל.

יאָהרען קומען, יאָהרען געהען
 מיט די זעלבע נויט און זאָרגען.
 איילענדיג געהט אלץ, די עני,
 צו דער אַרבייט יעדען מאָרגען.

איילענדיג קומט איהר אַנטקעגען,
 אימער אויף דעם זעלבען שטייגער,
 דער בעקאַנטער אונבעקאַנטער,
 און ער די ענט איהר אלס אַ זייגער.

אַך, ווי מיאום, ווי דערעסען
 איז ער לאַנג שוין איהר געוואָרען,
 ווי דאָס געהן אלץ יעדען מאָרגען
 שוין פון פיעלע, פיעלע יאָהרען;

ווי דאָס געהן אלץ יעדען מאָרגען
 און דאָס אייביג, אייביג ניי הען,
 ווי דאָס גאַנצע אומעטלעכען —
 און זיי געהען אלץ און געהען.

די בעגעגניש

פון א. ליעסין.

איילענדיג געהט די יונגע עני
צו דער ארבייט יעדען מאָרגען,
זואו די הויכע מויערן דונקלען
אין דעם נעבעל טיעף פערבאָרגען.

איילענדיג קומט אָן אונבעקאנטער,
אימער אויף דעם זעלבען שטייגער,
יעדען מאָרגען איהר אַנטקעגען,
ריכטיג, פינקטליך, ווי אַ זייגער.

זואו די הויכע מויערן דונקלען
און די ריעזען-שעפער ברומען,
טרעפען זיי זיך — ביידע יונג נאָך —
מיט אַ שמייכעל, מיט אַ שטומען.

דאָך אַמאָל, ווען עטוואָס פריהער
קומט ער פֿלוצלונג אָן פון ווייטען,
טהוט איהר דאָן אַ ריס; זי ווייס שוין,
וואָס אזוינס עס קען בעדייטען.

דען זי האָט, אָה, נעכטען אַבענד
זיך פערזעסען, זיך פערגעסען!
און זי יאָגט איצט אָהן אַן אַטהעם,
ניט דערשלאָפּען, ניט דערעסען.

לעך אין מיילעכעל, געגראָבען מיט די פיסלעך און געווינט
שטיל, ווי שפילענדיג זיך: מאַמ־מאַ!

ער האָט זיך אָבגערוקט אַ בוים ווייטער, ווי אַוועק'גנב'—
ענדיג זיך פון זיך אליין, זיינע אויערען האָבען נאָך קוים פער-
נומען דעם קינד'ס געוויין. אזוי האָט ער זיך אָבגע'גנב'עט פון
בוים צו בוים, ביז עס האָט שוין מעהר דאָס קינד נישט גער-
זעהען און נישט געהערט, דאן האָט ער אָנגעהויבען פלינק צו
אַנטלויפען.

ער איז געלאָפען איבער פּעלדער, ווייט אַוועק, און אין די
אויערען האָט איהם געקלונגען דאָס קינד'ס געוויין: מאַמ־מאַ,
מאַמ־מאַ! איהם האָט זיך אלץ אָבגערוכט, אַז דאָס קינד
קייקעלט זיך אין טייכעל אַרײַן. דאָס האַרץ האָט איהם גער-
נאָנט, גענאָנט, די הענד האָבען איהם געציטערט —
און ער איז אלץ ווייטער, ווייטער געלאָפען.

אַ טרעהרען ליעד

פון י. אַדלער.

כ'וואָלט בעוויינען דיר, אַ, שקלאַף,

האָב איך ניט קיין טרעהרען;

כ'וואָלט בעלויכטען דיר דיין וועג,

בין איך ניט קיין שטערען.

כ'וואָלט דיר העלפען שטרייטען, שקלאַף,

בין איך מיעד, צובראָבען;

כ'וואָלט מיין גוף געשאַנקען דיר,

איז ער הוילע קנאָכען.

מיין נשמה שענקען דיר,

וואָלט מיך ניט פּערדריעסען,

איז זי אָבער, מיעדער שקלאַף,

לאַנג, שוין לאַנג צוריסען...

ער איז אויס'ן שטאָרט אַרויס, אָננעקומען צום וואָלד און זיך ביים טייכעל געזעצט.

אַרום אין דער געגענד איז קיינעם נישט געווען צו זעהן, נור די צווייגען פון די בוימער האָבען טרויעריג גערווישט, אַראָב וואַרפענדיג פון זיך די געלע בלעטער. ער האָט דאָס קינד געבען זיך אַנידערגעזעצט. דאָס קינד האָט איהם שווייגענדיג אָנגעקוקט, דאָס הענדטעל אין מיילעכעל געזויגען און פון עפעס געקלערט, — ווי עס וואָלט זיך אָן זיין וועלט דערמאָנט, אָן דער וועלט, פון וועלכער עס איז געקומען צו געהן.

קאָלאַק האָט נישט געוואוסט, וואָס אָנצוהויבען מאַכען מיט'ן קינד. ער האָט אין איין מינוט געקלערט, ווי אזוי פון איהם פטור צו ווערען, נור באַלד האָט איהם אַרומגענומען אזא רחמנות אויף זיין אייגען פלייש און בלוט... ער האָט דאָס קינד אין אַרעם גענומען, פעסט צו זיך געדריקט מיט אזא ליעבע, אז דאָס קינד האָט דערפיהלט זיין וואַרעמען בליק און איהם אַנטגעגען געשמייכעלט.

— וואו ביסטו, שלמה'לע, וואו ביסטו, — וואו איז דיין מאמע, ווילסט צו דער מאמען? יא, דו ווילסט?
דאָס קינד האָט צו איהם אַנטקעגען מיט די פיסלעך געטאַנצט און געשמייכעלט ליעבליך.

— קליינער קאָלאַק, — מאַכט ער צום קינד, — יא, וועסט זיין אַ יאט, קריכען דורכ'ן ליפטשיק, אויף בוידעמער, שלעסער אַבדרעהען און גנב'ענען.

ער האָט דאָס קינד אַריינגענומען צו זיך הינטער דער וועסט און געווארימט זיין כרודיג לייב מיט'ן קינד'ס ווייך לייכעל. דאָס קינד האָט דאָס קעפעל איינגעבויען און ביי איהם עפעס געזוכט, געלעקט זיינע פינגער, געזויגט.

ער האָט דאָס קינד אַוועקגעלעגט ביים ברעג פון טייכעל, זיך געשטעלט הינטער אַ בוים און געקוקט אויפ'ן קינד, וואָס וועט עס טהאָן.

דאָס קינד איז ווי פריהער געלעגען און געזויגט די הענדט-

קראדניק'ס ווייב הויבט זיך אויף מיט א גרויסער גדולה,
לופט צו צו איהם מיט אויפגעפענטע הענד, זוישט זיך אָבער
אייניגע מאָל דאָס פנים מיט'ן פארטוף פאר גרויס פרייד, לאַכט
און קלאַפט דאָס קינד אין געזעסעל אַרײַן :

— קאָלאַק, עס איז דײַנס ? אַ קינד אַ קרוין, גיב עס
נור, גיב עס נור אַהער !

דער אַלטער קראַדניק מיט דער איינער האַנד, דער „רבי“
פון די גנבים, דערהויבט זיך זעהר פאַמעליך פון זײַן שטעל,
געהט צו, בעטראַכט דאָס קינד און קלאַפט דערנאָך קאָלאַק'ן
אויפ'ן אַקסעל :

— נישקשה, נישקשה פון אַ יאַט'על, וועט געשיקט דורך
אַ ליפטשיק קריכען ! וואו איז די מוטער ?
— זאָל איהר דאָרט אַ פייער אין איהרע אויגען זיך אָנ-
צינדען, וואו זי איז — אַנטלאָפען ביינאַכט, די לייכטער מיט-
גענומען...

— און דאָס קינד איבערגעלאָזט ?

— איבערגעלאָזט.

— איז נישט גוט !... — קראַצט זיך דער אַלטער קראַדניק

אין קאָפּ.

דער יונגער קראַדניק קומט צו און מאַכט צו קאָלאַק'ן אזוי :

— נישקשה, וועסט איצט מענען די „פרנסה“ אוועקלעגען,

אַן אַם ווערען. אַ שטיקעל דיר אָבגעטהאָן, וואָס ?

— זאָל דיר דײַן קאָפּ פאַר מיר ניט דאַרען ! גאָט איז אַ

פאָטער און קאָלאַק איז קאָלאַק !

גענומען דאָס קינד אין דער האַנד, האָט ער זיך געלאָזט

איבער דער שטאָרט. איהם האָט זיך געדוכט, אַז מענשען

קוקען איהם נאָך, טײַטען מיט די פינגער און לאַכען איהם אויס.

ער האָט זיך פאַר אַ געוועלב אָבגעשטעלט און אַרײַנגע-

שאַלטען :

— וואָס לאַכט איהר ! איהר מענט האָבען קינדער, די

האַליערע זאָל אײך פאַקען, און אײך נישט ?

נישט ווייט געקענט געהן, ער האָט אַלץ כסדר געהערט דעם קינד'ס געוויין הינטער זיך. פיעל מאָל האָט ער זיך געזאָגט: עס וועט איהם נאָר נישט זיין, דעם ממזר איהרען. אָבער ער האָט נישט געקענט ווייטער שטעלען קיין פוס, אין האַרץ האָט איהם גענאָגט, גענאָגט. ער האָט צונויפגעקוועטשט די הענד אין אַ פויסט און איז נאָכאמאָל אין שטוב אַריין.

איצט האָט שוין דאָס קינד הויך געוויינט מיט אַ לאַנגען קינדישען געוויין: מאַמ—מ—מ—אָ!

— די מאַמע רופט עס נאָך! געה, זוך דיר דיין מאַמען, די אויסגעלאַסענע!

ער האָט דאָס קינד אויף די הענד גענומען. עס האָט זיך וואַרים צו איהם געדריקט, מיט'ן מייכלעל עפעס ביי איהם גע-זוכט, דאָס פנים, די הענד איהם געזויגט...

— אַ האַלערע זאָל זי דאָרט פאַקען, וואו זי איז! — האָט ער געשאַלטען, גלעטענדיג דאָס קינד מיט דער האַנד איבער'ן בעקעל, איבער'ן לייבעל.

— שווייג, שלמה'לע, שווייג... איך בעט דיך, שווייג...

נור דאָס קינד האָט געזוכט מיט'ן מייכלעל, געוואָרפען מיט די הענדטלעך און געמאַכט מיט'ן קעפעל, ווי ער וואָלט עפעס ריידען געוואָלט. ער האָט עס וואַרימער צו זיך געדריקט, אויס-געזוכט אַביסעל קאַלטע מילך אויפ'ן אויווען, אַריינגעבראַקט די זעמעל און האָט דאָס קינד מיט אַ לעפעלע צו עסען גע-געבען. דאָס קינד האָט געגעסען פון זיין האַנד און ער האָט שטיל גערעדט צו איהם:

— עס געזונטערהייט, איך בעט דיך... דיין מאַמע, אויס-געראַט זאָל זי ווערען, אַנטלאָפּען, איבערגעלאָזט דיך.

אַז דאָס קינד האָט זיך איינגעשטילט, האָט ער עס אין אַ טוך איינגעוויקעלט און איז דערמיט אין גאַס געגאַנגען. געקומען אין מאַרק אַדיין צו קראַדניק'ס שטעל, ווערט אַ גערודער: קאַלאַק געהט מיט אַקינד! קראַדניק רופט צו איהם פון דער שטעל:

— וואו האָסטו דאָס יאַטעל געפאַקט?

כפרות... צו אלדי שווארצע יאָהר! — האָט ער מיט אַ גע-
מאַכטען שמייכל געזאָגט און אויף די ווענד געשפּיגען.

ער האָט געוואָרפען אַ בליק אויפ'ן קינד.

— אָבער מיט'ן ממזר וואָס מאַכט מען?

ער האָט אַ מינוט געקלערט, רעדענדיג צו זיך:

— וואָלט איך געוואוסט וואו זי איז, וואָרף איך דאָס

קינד הינטער דער טיר אַרונטער: נא, האָסטו דאָס דייניגע!

אַ שלעכטער געדאַנק איז איהם איצט אין קאָפּ אַריינגעפאַ-

לען. ער האָט די אויבערשטע ליפּ פעסט מיט די צייהן פער-

ביסען און די הענד האַכען אָנגעהויבען ביי איהם צו טרייס-

לען... ער איז צו צום קינד. עס איז געלעגען אַראָב-וואָרפענדיג

מיט איין פיסעל די ברודיגע שמאַטע פון זיך, און די הענדטלעך

האָט עס אין מיילכעל אַריינגעפאַקט.

ער האָט זיך פון דעם קינד אַוועקגערעהט, געוואָרפען דעם

הוט אויפ'ן קאָפּ און איז אַרויס אין גאַס אַריין, צושליסענדיג

די טיר נאָך זיך.

ער איז אָבערגאַנגען אייניגע טריט, האָט ער אָבער ניט

געקענט רוהען, אין די אויערען האָט ער געהערט דעם קינד'ס

געוויין און געזעהן האָט ער, ווי עס וואָרפט מיט די פיסלעך

און עס רופט עפעס... ער האָט ווייטער ניט געקענט געהן, אויס-

געשפיגען.

— אַך, וואָלט איך זי געפאַקט, אָט אַזוי וואָלט איך זי ביים

גאָרנעל אָנגענומען און געשטיקט, גוט געשטיקט, ביז זי וואָלט

די צונג אויסגעשטעקט...

ער איז אַריין אין אַ געוועלבעל, געקויפט אַ זעמעל און

איז צוריק אויפ'ן בוידעם־שטיבעל אַרויף.

דאָס קינד איז געלעגען, ווי פריהער, אַראָבגעוואָרפען פון

זיך די שמאַטע, מיט דעם נאָך פון פריהער לויכטענדען שמיי-

כלעע אויף די ליפען, וואָס האָט איהם אָן דער מוטער דערמאָנט:

— אַ, אויסנעראָט זאָלסטו דו ווערען!

ער איז נאָך אַמאָל פון דער שטוב אַרויס, אָבער ער האָט

פערלאזען...

פון שלום אש.

געבארען אין 1880, אין קוטנא, ווארשעווער גוב. זיין ערשטע
ערצעהלונג איז ערשינען אין 1900. בעלעטריסט און דראמאטורג.

ז ברוך קאלאק האָט זיך אויפגעכאַפט אין דער
פריה, האָט ער דערהערט דאָס קינד וויינען
נעבען איהם. פערשלאָפּענערהייט, נאָך מיט
פערמאַכטע אוינען, האָט ער אייניגע מאָל גע-
רופען: נאָלדע, דער ממזר וויינט!

נאָלדע האָט זיך נישט אָבגערוּפּען. אז ער
האָט זיך אָנגעהויבען אַרומצוקוקען, האָט ער ערשט בעמערקט,
אז זי איז נישטאָ.

צו ערשט האָט איהם אַביסעל געוואונדערט, געטראַכט: זי
איז אַרדאי צום וואַסער גענאַנגען זיך וואַשען. ער האָט אויס-
געזוכט אַ שטיקעל לייווענט און דעם קינד אין מויל געשטעקט,
אז עס זאָל אויפהערען צו וויינען.

ער האָט זיך דערוויל אָנגעטהאָן, טראַכטענדיג, וויפּעל
מען וועט קענען פאַקען פאַר די זילבערנע לייכטער, וואָס זיי
האַבען ביינאַכט פון זשאַבלינער'ס שראַנק געצויגען. ער איז
אַרויף מיט איין פּוס אויפ'ן בוידעם בעטראַכטען די חפּצים —
זיי וויינען נישטאָ! ער שאַרט אַהין, ער שאַרט אַהער, — נישט
טאָ! ער איז אַראָב פלינג פון בוידעם, אַראָבנעריסען דאָס
ליילעך פּין וואַנד; איהרע זאַכען זיינען נישטאָ! דעמאָלט איז
איהם קלאָר געוואָרען, אז זי איז אַנטלאָפּען פון איהם.

— מיט וועמען ?

מיט שלמה שלאָסער אָדער מיט חיים'ל גנב ?

— אַנטלאָפּען, געה ברעך הענד און פּיס! אויף טויווענד

גוסס'ט, פול ביטערע געפיהלען פון חרטה און פערצווייפלונג?
 אויף איהר, דער פערדאָרבענער און ערניערדיגער אליין, זיינען
 קאָנצענטרירט די ליידענשאפטען, וועלכע וואָלטען געווען אַ
 בושא און אַ חרפה פאַר דער וועלט. זי בלייבט! אין דער צייט,
 ווען רעליגיאָנען און ציוויליזאַציאָנען ענטשטעהען און פער-
 שווינדען... זי בלייבט תמיד — די אייביגע פריעסער, די איי-
 ביגע פעהיסטערין פון דער מענשהייט, וואָס איז פערדאָמט פאַר
 איהרע חטאים.

די פריסטערין פון דער מענשהייט

פון וויליאם י. ה. לעקקי

1838—1903

ענגלישער היסטאריקער און פילאָזאָף.

יי דיעזע אומשטענדען איז אין דער געזעל-
שאפט ערשיענען א פינור, וואָס איז אָהן צוויי-
פעל דאָס טרויעריגסטע, און אין פיעלע הינזיכ-
טען דאָס שרעקליכסטע בעשעפעניש, אויף וועל-
כען דער מאָראַליסט קען זיך נור אָבשטעלען.
דיעזע אומגליקליכע, וועמענס נאָמען איז אַ
שאַנדע אַרויסצולאָזען פון מויל; וועלכע מאַכט נאָך מיט
אַ קאַלטען האַרץ די ענטציקונג פון ליעבע און וועלכע אונ-
טערוואַרפט זיך דעם מאַן, אַלס אַ פאַסיווער ווערק-
צייג פון תּאווה; דיעזע פרוי, וועלכע ווערט געשימפּט און גע-
שאַלטען, ווי די העסליכסטע פון איהר געשלעכט, און וועלכע
איז פּעראָרטיילט מעהרסטענטײלס צו שמוציגע קראַנקהייט,
פּערשטויסענעם עלענד און פּריהצײטיגען טויט — אָט דיעזע
אומגליקליכע ערשיינט אין יעדען יאָהרהונדערט, אין יעדען דור,
אַלס דער אייביגער סימבאָל פון דעגראַדאַצײַאָן און זינדיגקײט
פון דעם מענשען.

זײענדיג אַלײן דער אויסדריקליכער טיפּ פון פּערדאָרבענ-
הײט, איז זי סוף כל סוף דער בעסטער אָבטהיטער פון טונגענד
אין אונזערע. ווען ניט זי, וויפיעל היימען וואָלטען בע-
פּלעקט געוואָרען אין זײער צנועה'דיגער רײניקײט? און ווי-
פיעל ווייבער וועלכע זײנען אַזוי שטרענג צו דער פּערשאַלטענער
פּרוי און אַזוי שטאַלץ בײ זיך, ווייל זײער טונגענד איז נאָך
ניט ערנסט געפרואוּט געוואָרען — וויפיעל פון זײ וואָלטען גע-

די גאסען-פרוי

פון ראַבערט בלעטשפּאַרד

ענגלישער שרייבער, געבאָרען אין 1851. רעדאקטאָר פון דעם לאַנדאָנער
 „קלאַריאָן“. זיין בערוהמטעס בוך „מערי ענגלאַנד“ איז זיך פאַר
 נאָנדערגעגאַנגען אין ענגלאַנד אין אַ טייליאָן עקזעמפלאַרען.

י פּערשטויסענע גאסען-פרוי פון לאַנדאָן. ביז
 און כיטרע איז זי. פאַלש און פּרעך. מיט אַ
 בלאַסער ווייסקייט אויפ'ן פנים, גראָב פּער-
 שמירט מיט שמינקע און מיט פאַרב. ווי אַ
 בהמה איז זי ניעדריג געפאַלען, און דערצו נאָך
 האָט זי דעם האַס פון טייוועל אין איהר האַרץ

און דעם פייער פון גיהנום אין איהר בליק. איהרע תנועות זיינען
 פול מיט תאוה, איהר שטימע גרילצט און איהרע אויגען קוקען
 וואַהנזיניג — צולאָזען. איהר שפּראַך איז אונפּערשעהמט; אַפילו
 אַ גאסען-יונג אין אַ שענק וואָלט רויט געוואָרען פון
 אזוינע ניבול פּה. איהר געלעכטער פּערקיהלט דאָס בלוט און
 מאַכט שוידערען. זי איז אַ שרעקליכער געשפּענסט אָהן שאַנדע
 און אָהן האַרץ — אַ נפש, וואָס פּערגיפּטעט די, וואָס דערלאַנגען
 איהר אַ ריהר, וואָס פּערצעהרט מיט איהרע ווערטער און וואָס
 מאַכט קראַנק מיט איהרע ממזר'ישע חנ'דלעך. זי איז תמיד
 שיכור און לעבט אין קוים, אין עיפּוש און אין שמוץ. אַ ווילדע
 חיה, וואָס פּערצוקט פּערוואַונדעטע קרבנות און טרייבט זיי אין
 דול-הויז און אין מאָרג. זי ווערט גערעכענט פאַר אַ לינגערין און
 אַ גנב'טע. זי איז האַפּנונגסלאָז פּערוזנקען אין אַ זומפּ און פּער-
 שטויסען ווי די פּעסט אליין. אויף איהר האָט מען געזאָגט אַן
 אמת, אז וואו זי געהט ברענט דער קעסעל פון גיהנום, וואו זי
 וואוינט איז די טהיר צום פינסטערען בית-עולם.

— צו מיטאָג, צו מיטאָג, אייער עקסעלענץ.
— אָה, פאַר וואָס האָט איהר מיך פריהער ניט אויפגע-
וועקט ?

(אַלץ קרוגט מיט איין טאָל אַ פרוינדליכען גלוקליכען, שטוד-
ביגען אויסוועהען. די ריכטער נעהמען אַראָב די פאַריקען פון זייערע
פליכטע קעפּ. און ביסלעכווייז צומישען זיי זיך מיט'ן עולם. זיי
טרעפען זיך מיט בעקאַנטע, און מיט אַ געמאַכטער גלויבגילטיגקייט
בעאַכטען זיי די מאכלים וואָס מען הויבט אָן דערלאנגען. קעל-
נער (ווייטערס) און רייכע לאַקעיען טראָגען אַרײַן שווערע, גרויסע
פאַצען מיט רײַכע פאַרציעס — גאַנצע באַראַנען, גאַנצע קאַלביסלענדען,
הויכע בערג פון געבראַטענס. פאַר אײַנעס, אַ פעטען גראַבען מאַן
פראַגען דריי מענשען אַרײַן אַ גאַנצען געבראַטענעם שווייז. אַ מינוט
קוקט ער אויף דעם און צווייפעלט.

— ווילט איהר מיר מיטהעלפען, מיין פראַפעסאר ?
— מיט פערגניגען, אייער עקסעלענץ.
— און איהר, נעעהרטער ריכטער ?
— הנם איך בין ניט הונגעריג, דאָך וועל איך מיטעסען.
— איהר וועט מיר דאָך אויך ערלויבען אַ פלאַץ (מישט זיך
אַרײַן אַ גלח אין דער קאַמפאַניע.)

(אַלע פיער זעצען זיך אַרום דעם שוויינען באַטען, און שוויי-
גענדיג צושניידען זיי זשענדע די פלויש מיט זייערע מעסערס. צו-
פעליג בעגעגענען זיך די אויגען פון פראַפעסאר און גלח. מיט
אַנגעבראַזענע באַקען, פיהלען זיי געגענזײטיג אויבער צום אַנדערען
אַ האָס און פעראַכטונג. אָבער גלײַך הויבען זיי ווייטער אָן גרי-
זשען. איבעראל אין זאָל זיינען אויסגעזעצט קלײַנע גרופען פון
עסערס, דער טורט נעהמט אַרויס פון קעשענע אַ טרוקען שטיקעל
ברויט מיט קעז און עסט אין אוינזאַמקײט. דער געשפרעך פון די
אַנגעשטאַממע מיילער ווערט העכער.)

(די ריכטער ציהען צוזאמען זייערע ברעמען, קוקען אויס'ן
 באַלקען און קאיען זייערע לופען. פויערליכע שמילקייט. דאן,
 שמעמען זיי אויף און בויגען זיך צערעמאָניע צו דער פיגור פון טויט.)
 דער טויט: פער'משפט, אין דעם נאָמען פון טייוועל.
 דער קעניג-הונגער: (שמעמאָניע אויף; רעדט אין
 דער חוץ; שמרעקט אויס זיינע הענד צו דער פרוי, אַזוי ווי ער
 וואָלט איהר וועלען איינהילען אין שוואַרצע חכריכים): דו הערסט,
 מען האָט דיך פּערארטוילט. דיך ערוואַרטעט דער טויט. אין
 דעם שוואַרצעסטען ווינקעל פון גיהנום וועט מען דיך פּייניגען
 און ברענען אין אייביגע העפטיגע פייערען. שדים וועלען רייסען
 דיין האַרץ מיט זייערע שפיציגע אייזערנע נעגעל. די גיפטיג-
 סטע שלאַנגען פון אָבגורנד וועלען זייגען דיין מאַרד און דיך
 שמעכען, שמעכען. און קיינער וועט ניט הערען די געשרייען
 פון דער נסיסה, ווייל מען וועט ביי דיר קודם כל אָבנעהמען די
 שטימע. זאָל זשע אויף דיין קאָפּ קומען די אייביגע נאַכט.
 האָסט דו געהערט, לומפּ?
 דער קעניג-הונגער: טהוט איהר אָן דעם מויל-
 שלאָס.

(דער לומפּ ווערט אַרויסגעפיחרט. דער קעניג-הונגער רעדט
 צו די צושויער. גאַסטפּרוינדליך און לוסטיג.)
 איצט, מיינע העררען און דאַמען, וועלען מיר איבעררייסען
 די זיצונג און געהן איבערבייסען. די פּראָצעדור האָט אונז מיר
 געמאַכט און מיר דאַרפען וויעדער אָנזאַמלען כוחות (זיס-
 העסליך) בעזונדערס אונזערע גנעדיגע פרויען...
 (לוסטיגע אויסגעשרייען).

— צו מיטאָג, צו מיטאָג!
 — ס'איז פונקט די צייט.
 מאַמאָ! וואו זיינען מיינע באָנבאָנען.
 — דיין קליין קעפעל איז אימער פּערנומען מיט באָנבאָנען.
 (אוינער זיך אויפכאַפּענדיג.)
 — וועמען האָט מען גע'משפט?

— טאָ געהט, האָט מיט איהר התונה.

— אין די אלטע אמאָליגע צייטען האָבען די עלטערען געהאט זייער נאַטירליכע רעכט צו דער'הרג'ענען זייערע קינדער, נור איצט, אין דעם יאָהרהונדערט פון מענשענליעבע... -

— אַה, זייט אזוי גוט, פראָפעסאר, לענט עס אָב אויף אַ מינוט....

— אָבער מײן קינד; דאָ איז דאָך וויסענשאַפט...

דער קעניג-הונגער: דערצעהל אונז, לומפ, ווי דאָס איז געשעהן.

דריי-הונגער: (אַהן לוידענשאַפט, מיט אַ קאַלמער, אויסגעלאָשענער שטימע און מיט אויסגעצויגענע הענד דערצעהלט די פרוי איהר געשיכטע.) ס'איז געווען פינסטער. איך מיט מײן קינד זיינען געגאַנגען אויף אַ בריק איבער'ן טייך. און איך האָב געזאָגט צו מײן קינד, ווען מיר זיינען געקומען אין מיטען, וואו דער טייך איז טיעף און שטראָמיג. „הערסט, טאָכער, טערל, ווי ס'וואַסער שויבט און ביזערט זיך דאָרט אונטען?“

— „איך קען ניט זעהן, מאַמעניו!“ — האָט זי געענטפערט, „די גראַטעס זיינען צו הויך.“ — „איך וועל דיך אויפהויבען, קינד מיינס“, האָב איך געזאָגט און ווען זי האָט אזוי געקוקט אַראָב אין דער שוואַרצער טיעף, האָב איך איהר אַראָבגעוואָרפען.

— האָט זי זיך געפרובט אַנכאַפען אָן דיר ?

— ניין.

— האָט זי געשריען ?

— יא, איין מאָל נור.

ווי האָט זי געהייסען ?

— מאַכטערל.

— ניין, איהר נאָמען ?

— מאַכטערל.

דער קעניג-הונגער (פערדעקענדיג זיין פנים, רעדט פרויעריג אין אַ ציטעריגען קול): געעהרטע ריכטער, זייט אזוי גוט, זוייזט דעם עולם ווי איהר פערטיעפט זיך.

זיפענען זיך אָב. אין זאָל הערשט אַ פּויערליכע שטילקייט. א ווילע
שפעטער שטעהען די ריכטער אויף און ביוגען זיך צערעמאָניען און
ערנסט צו דער פיגור פון מוים.)

דער קעניג-הונגער (נייגט זיך אויך): נו, גנדר-
נע לייט, ווי האַלטען מיר?

דער טוידט (שפּרינגט אויף, דערלאַנגט מיט כעס אַ קלאַפּ
איבער'ן מיט מיט זיין צונויפגעדריקטען פּויסט און זאָגט אָב מיט זיין
סקריפעדיגען קול): פער'משפט אין נאָמען פון טייוועל!
(דער מוים זעצט זיך שנעל אַוועק און נוערט פּערגליווערט אין
אַ בייזהאַפּטער אונבעוועגליכקייט).

דער קעניג-הונגער. לומפּ, מען האָט דיך פּער-
אורטיילט!

דער אַלטער מאַן: האָט רחמנות.

דער קעניג-הונגער: זאָל מען איהם אַרויפּלעגען
דעם מויל-שלאָס! פיהרט אַריין דעם 2-טען לומפּ.

(מען פיהרט אַריין דעם 2טען לומפּ. זי איז א גראַציעזע, שלאַכ-
קע, אָבער אַ זעהר אויסגעזעהרטע יונגע פרוי מיט אַ בלויכעס אדן טראַ-
גישעס געזיכט. די שוואַרצע שעהנע ברעמען געהען זיך צוזאַמען אי-
בער איהרע אויגען. איהרע פּרעכטיגע האָר זיינען נאַבלעסיג צוזאַמען-
גענומען אין אַ בינטעל אויפ'ן קאָפּ, פון וועלכען זיי פּאַלען אראַב אי-
בער איהרע פּלויצעס אין לאַנגע פּאַנאָנדערגעפּלאַכטענע צעפּ. זי נייגט
זיך צו קיינעם ניט און קוקט אויף קיינעם ניט, אַזוי ווי זי וואָלט קיי-
נעם ניט געזעהען. איהר שטימע איז אַהן זאַפט און אַהן קראַפט.)

דער קעניג-הונגער: וואָס האָסטו בעגאַנגען, דו
לומפּ?

די יונגע פרוי: איך האָב ערמאָרדעט מיין קינד.

פון פּוּבליקום: —

— אָה! שרעק! אַ פרוי זאָל אַזוי פּערליערען איהר

מוטער-געפיהל.

— וואָס אַנדערש קענט איהר ערוואַרטען פון לומפען?

— ווי בעצויבערנד זי איז, דאָ מוז זיין אַ טראַגעדיע.

דער קעניג-הונגער: וואָס, האָסט אפּשר אַ ירושה
געקראָגען? רעכענסטו דען ניט צו עסען מעהר?

דער אלטער מאַן: ניין, גנדיגער, מען האָט דעם
ברויט פון מיר אַרויסגעריסען. קוים, קוים וואָס איך האָב בעווייע-
זען צוצוקאָיען אַ קליין פּערדאַמט שטיקעל.

דער קעניג-הונגער: אָבער ווי אזוי וועסטו מעהר
ניט גנב'ענען? פאַרוואָס אַרבייטסטו ניט?

דער אלטער מאַן: ס'איז ניטאָ קיין אַרבייט.

דער קעניג-הונגער: לומפּ, וואו זיינע דייע קינ-
דער, פאַרוואָס האַלטען זיי דיך ניט אויף?

דער אלטער מאַן: מיינע קינדער זיינען געשמאָרבען
פון הונגער.

דער קעניג-הונגער: פאַרוואָס ביזט דו ניט אויס-
געגאַנגען ווי זיי?

דער אלטער מאַן: איך ווייס ניט.

דער קעניג-הונגער: לומפּ, וואָס נוצט דיר דאָס
לעבען?

שטימען פון פּובליקום: —

— ווי לעבען זיי? איך פּערשטעה עס ניט.

— אַרבייטען געהט.

— פאַר איהם וואָלט שוין געווען בעסער, ווען ער שטאַרכט.

— זעהט ווי אויסגעמאַטערט ער איז. און וואָס פאַר אַ

מאָדנער שניידער האָט זיינע הויזען געמאַכט!

— הערט! הערט!

דער קעניג-הונגער (שמעהט אויף און רעדט הויך):
איצט מיינע דאַמען און הערדען וועלען מיר אַ טראַכט געבען וואָס
צו טהאָן. געעהרטע ריכטער, זייט אזוי גוט און ווייזט דעם עולם
ווי איהר טראַכט.

(די ריכטער פּערטיעפּען זיך אַ וויילע אין זייערע רעיונות —
קאַרמשען די ברעסטען, קוקען אויפ'ן באַלקען, קאַלופּען די נעזער און

דער קעניג-הונגער

פון לעאָניד אַנדֶרעיעװ.

געבאַרען אין אַריאָל, רוסלאַנד, אין 1871. בעװאָסטער מאָדערנער
רוסישער שרױבער און דראַמאַטורג.

אין דעם בילד, װאָס מיר ברױנגען דאָ װערט דער קעניג-הונגער אַ
פאַרזיצענדער פון אַ טריבונאַל, װאָס משפּט זײַנע אומגליקליכע קרבנות.
דער זאַל פון געריכט איז פול מיט צושױער פון דער הויכער אַריסט
װאַקראַטיע. די דאַמען אין זײַדענס און בריליאַנטען. די העררען
אין פראַקען און װײַסע זשילעטען, קוקען מיט אַ צופריעדענער נײַ-
גײַריגקײט און אַ פּעראַכטענדען שמויכעל אויף די עזע שמוציגע, אַכ-
געריסענע, הונגעריגע מאַסע פון לומפּיגע בעשעפענישען.

דער קעניג-הונגער: פיהרט אַרײַן דעם ערשטען
לומפּ. (דער ערשטער לומפּ, אַן אַבגעריסענער אַלמער מאַן מיט צודראַ-
פעטע פּערבלוטטיגטע פּיס, װערט אַרײַנגעפּיהרט אין זאַל. אויף זײַן
פנים איז אַ דראַמענער טױל-שלאָס).

דער קעניג-הונגער: נעהמט אַראָב דעם טױל-שלאָס
פון די עזען לומפּ. װאָס איז דיין פּערברעכען, לומפּ?
דער אַלמער מאַן (מיט אַ צובראַכענע שטימע): ננכה.
דער קעניג-הונגער: װײַפּיעל האָסטו גע'גנב'עט?
דער אַלמער מאַן: איך האָב גע'גנב'עט אַ 5 פּונט-
נען לעבעל ברויט. אָבער, קױם האָב איך זיך צו איהם צוגעחאַפּט,
האָט מען עס גלייך פון מיר אַרויסגעריסען. ענטשולדיגט מיר
דאָס מאָל. מעהר װעט עס נײַט נעשעהן.

כ'בין פון שטאָרט צו שטאָרט געגאנגען

פון ב. לאפין

געבאָרען אין אַ דאָרף פון גראָדנער גוב. אין 1887. האָט אָבגעדרוקט זיין ערשטע ליעד אין 1907. האָט געוואַנדערט די לעצטע יאָהרען איבער אַרגענטינע, משילי און אַמעריקא.

כ'בין פון שטאָרט צו שטאָרט געגאנגען,
שטענען, וועגען אויסגעטראָטען,
און כ'האָב איינציגווייז די יאָהרען
אויף די וועגען אויסגעשאַטען;
און כ'האָב איינציגווייז די טרוימען
אויף די דערנער אויסגעהאנגען;
און פערזאָנט האָב איך מיין האַרצען,
עס זאָל גאָרנישט מעהר פערלאנגען.
און כ'וועל וואַרטען ביז דער טויט וועט
מיר דאָס נאַנצע בלוט אויסזויגען,
און אַ שוואַרץ־פּערהילטער מלאַך
וועט פערמאַכען מינע אויגען...

צום מויל נעהמען? ... כ'שפיר, ווי דער באַלקען בוינט זיך נידריי-
נער אַראָב איבער מיין קאָפּ... וואָס טהוסטו, פעשקע?

פ ע ש ק ע : מיר חלומ'ט, באָבע.

פ י י נ ע : וואָס, מיין קינד?

פ ע ש ק ע : אז דאָס לעבען ווערט גרינגער און ליכטיגער
(וואָרפט זיך דער אַלטער אויפ'ן האַלד).

פ י י נ ע : דו ציטערסט, מיין קינד.

פ ע ש ק ע (קושט די אַלטע) : מיר חלומ'ט זיך, באָבע.

(ביידע בלויבען שמעהן ארומגענומען. שמיל).

פ י י נ ע : פאַרוואָס קלאַפט אזוי שטאַרק דין האַרץ, מיין

קינד?

פ ע ש ק ע : פאַר שמחה, באָבע.

(שמיל).

פ ע ש ק ע (בעפרייט זיך פון דער אַלטער. זי געהט צו שמיל

צום טיש און הויכט אָן לאַנגזאַם אַראַבלאָזען דעם פּויער פון לאַכס,
בעמיהענדיג זיך, די אַלטע זאָל ניט מערקען).

פ י י נ ע (שמעהענדיג אין מיטען שטוב, רעדט ווי צו זיך

אליין) : דאָס ליכט לעשט זיך... דאָס ליכט לעשט זיך...

פ ע ש ק ע : פאַר מיר דאנה זיך נישט, באַבע.
פ י י ג ע : האָסט געבראַכט ברויט, האָסטו, — א פרעהליך
פנים צו איהם וואָלסטו געבראַכט. אַ פאַר ווערטער גוט הארציגע
וואָלסטו געבראַכט. — ברויט אָהן צער — שעחן איז דאָס ?

פ י י ו ו ע : סם מיר נישט מיין בלוט, מאַמע !
פ י י ג ע : עס ליגט ברויט אויפ'ן טיש — פאַרוואָס עסט
מען נישט ? ... אָ וואָס שווייגט איהר ? אַ שטוב מיט מענשען
און עס איז שטיל...

פ י י ו ו ע (קוקט אָן די אַלטע מיט אויפגערעגטע אויגען).
פ י י ג ע : אַז דו שווייגסט, ווייס איך שוין נאָרנישט, וואָס
ביי דיר אויפ'ן האַרצען איז.

פ י י ו ו ע (בעהאַלט זיין קאָפּ אויפ'ן אָרעם).
פ י י ג ע : פיווע, רעד זיך אויס פאַר מיר, כ'בין דאָך
דיינע אַ מאַמע.

פ י י ו ו ע (שרויט פלוצלינג מיט גרויסע שמערצען אויפ'ן געד
זיכט) : מאַמע ! מאַמע !
פ י י ג ע : רעד, רעד...
פ י י ו ו ע : נ'ניין, כ'קען נישט...
(ער געהט אַרויס פון שטוב).

פ י י ג ע : וואוהין טראָנסטו דוין ביטער האַרץ, מיין סינד ?
(בלויבט שטעקן אין מיטען שטוב).
פ ע ש ק ע (געהט ארויס אויף דער גאַס און קומט שנעל אריין
צוריק).

פ י י ג ע : ווער איז עס ?
פ ע ש ק ע : דאָס בין איך.
(שמיל).

פ ע ש ק ע געפינט א שמריק, און וועהרענד די אַלטע רעדט,
ציחט זי איהם דורך איבער'ן רעהר פון אויווען. זי טאַכט אַ שלויף.
די הענד איהרע צימערען).

פ י י ג ע : דער ברויט ליגט אויפ'ן טיש. ווער קען איהם

פייגע: ווער וויינט עס אין דער שטיל? ווער וויינט?
אברהם'טישק (ווינקט וואָס צו פעשקע'ן): אַ גוטע
נאַכט, כ'וועל נאָך היינט, אפשר, נאָך אַ מאָל קומען (בלייבט נאָך
אַ וויילע ביי'ם טיר).

פייגע: געה געזונד, מיין קינד.
פעשקע (שטעהט נעבען אויווען צומראַגען).
אברהם'טישק (געהט ארויס ניט אַראַבעמענדיג די אוי-
גען פון פעשקע'ן. שמיל).

פייגע: הרהרהו... (אין א וויילע): מיין קינד, דו ביסט
הונגעריג, מאַך פייער אין אויווען.

פעשקע: ניין, באַבע, איך בין נישט הונגעריג.

פייגע: דיין קול ציטערט.

פעשקע: ניין, באַבע, כ'בין נישט הונגעריג.

(א שווערע שמילקייט).

פייגע (קומט ארוין. ער איז אויפגעדרעהט פון קעלט,
לעגט אויפ'ן טיש א לאַבען שוואַרץ ברויט, דרעהט זיך ארום אין
שטוב).

פייגע: פייגע?

פייגע (שווייגט, זעצט זיך ביי'ם טיש אַנגעשפּאַרט דעם
קאַפּ אויף דער האַנד).

פעשקע (קוקט איהם אָן, שטעהענדיג ביי'ם אויווען).

פייגע (הויבט זיך אויף פון איהר אַרט): פייגע, דו ביזט

דאָך געקומען, האָ? פעשע, דער טאַטע איז געקומען?

פעשקע: יאָ.

פייגע: לעג אָן אַ פייער, פעשע. האָסט עפעס גע-

בראַכט, פייגע? ביזט אורדאי הונגעריג. זי זיצט אויף אומ-
גענעסען.

פייגע: ברויט ליגט אויפ'ן טיש.

פייגע: ברויט, ברויט, וואָס איז די פעולה...

פייגע: לאָז, מאַמע, צורוח.

פייגע: דער מאַמע'ס ביידע אויגען טהוען וועה.

לעבען. אָבער איך בין אויפגעשטאנען פון שלאָף און דערוועהן,
אז מיינע קליידער זיינען צופוילט געוואָרען, אויפ'ן וואַנד הענד
גענדיג.

(זי בערגאָבט איהר קאָפּ אין זיין ברוסט, און איהר קערפער ציטערט
סאָר געווייזן).

פ י י ג ע : קינדער, דער טאטע וועט קומען.
פ ע ש ק ע : איידער דאָס איך זאָל נאָך דער צייט אָנ-
הויבען צו זעהען אַלץ, וואָס ארום טהוט זיך, איז גלייכער...
פ י י ג ע (שלאָגט זי איבער) : כ'האָב נור מורא, פייווע
וועט קומען.

פ ע ש ק ע : זאָל ער קומען, זאָל ער מיין לייב מיט זיינע
פּים טרעטען.

א ב ר ה מ' ט ש י ק : קיין מענש אין דער וועלט דאַרף זיך
ניט לאָזען מיט די פּים טרעטען, אפילו אַנטקעגען אַן אייגענעם
טאטען וואָלט איך זיך געשמעלט.

פ ע ש ק ע (דריקט איהם צו זיך און קושט איהם שטיל) :
ניין, ניין, ביזט ניט גערעכט, מיין מאמע האָט מיך געלאָזען
אליין... (וויינט, בלייבען ביידע געאַרעמט).

א ב ר ה מ' ט ש י ק (ווישט די טרעהרען).
פ י י ג ע : וויינט נישט. מענשען, וואָס האָבען ליכטיגע
אויגען, סאָרען נישט וויינען. כ'האָב געזעהען מאמעס, זייערע
באַקען זיינען געל געוואָרען פון צופיעל וויינען אין דער יוגענד.
געבליבען פלעקען אויפ'ן גאַנצען לעבען...
פ ע ש ק ע : ביי מיר וועלען קיין געלע פלעקען ניט
בלייבען...

פ י י ג ע : אברהם'טשיק ! ביסט מפרנס דיין מאמען, דיין
מאמע האָט דיך ליעב. אז מען האָט אַ מאמען, וואָס זאָל ליעב
האָבען, איז שוין גענוג.

פ ע ש ק ע (קושט און האַלט אַברהם'טשיקען. זי גיט איהם אַ
וואונק ער זאָל אוועקגעהן. רעדט הויך) : דער טאטע וועט באַלד
קומען !

לאָזט עס שטעהן אויפ'ן טיש, דעם קעלער הילען שאַמענס אוין).
פיינע: שוין ליכטיג?

אברהם'טשיק: וואָס האָט איהר זיך אזוי ביידע
צוזאַמענגערדעהט?

פעשקע (בעפרייט זיך פון דער אַלטער; איהר געזוכט איז
בלאָס): מיר האָבען זיך געוואַרימט. אוי, ביסטו שוואַרץ! וואָש
אַב דיין פנים!

אברהם'טשיק (ער קוקט איהר א צייט אין די אויגען,
וואָשט זיך).

פיינע: פונדעסטוועגען, מיין קינד, מאַך פייער. אפשר
וועט ער וואָס ברענגען פון גאַס, וועט מען פערקאַכען.

אברהם'טשיק: נו, איצטער בין איך שוין ווייס?
פעשקע: ביסט נאָך אַלץ פערשמירט.
(זי פאַלט איהם אויפ'ן האַלז. א ווילע שמיד).

פיינע: מאַכסטו פייער?
פעשקע (סוד'עט איהם אויפ'ן אויער. זי קוקט אויף דער
אַלטער, רעדט הויך): איז אַ שטאַרקער פראָסט, זאָנסטו?

אברהם'טשיק: אַ פראָסט און אַ ווינד.
פיינע: שטעלסטו וואָס צום פייער? דער טאַטע וועט
קומען, זאָל ער ניט זיין אין כעס.

פעשקע (זאָגט אברהם'טשיקען וואס, ער ציטערט אויף, זי בער
פרייט זיך פון איהם און בלויבט שטעהן צושטרייט): א לעדיגע
שטוב, אַ לעדיגע שטוב...

אברהם'טשיק (ער געהט צו צו פעשקע'ן).

פיינע: אברהם'טשיק איז שוין אוועקגעגאַנגען?
אברהם'טשיק: איך בין דאָ (ער רעדט איהר וואָס
אויפ'ן אויער).

פעשקע (שאַקעלט מיט'ן קאַפ אויף ניוז, רעדט הויך צו
דער אַלטער'ס זייט): ווי ליכט האָבען זיי זיך געשמאַלצען אַנט-
קעגען פייער און פון טאָג צו טאָג איינגעגאַנגען... כ'האָב ניט
געוואָלט פאַר דער צייט אין דער ערד אריינגעהן... איך וויל נאָך

פ ע ש ק ע : כ'בין אין פאכריק גענאנגען און געפולט אין דער ביטערניש און פון אלע זייטען זיצען פערגעלטע, פערגרניטע פנים'ער, שווייגען און פוילען און איך שווייג אויך. ווי אומעמיני, אז א ליכט געהט אויס און שמעלצט זיך. און אז מענשען געהען אויס, בויען זיך און פאלען אום — פאלט אן אימה אן. א פחד איז אויף מיר אָנגעפאלען, באַבע! צי בין איך אומגערעכט, וואָס איך אַנטלויף פון פייער, איך זאָל זיך ווי אַ ליכט נישט צושמעלצען? ... אז איך זעה, ווי מיין פנים ווערט געל, ווי אַ בלעטעל אין הערעכט, האָב איך מורא... און דאָ איז נאָך ערגער... זאָג, באַבע, צי פיהלסטו גאָרנישט, זיצענדיג אין קעלער, אז דאָס גרויסע מויער ליגט אויף דיר, אויפ'ן קאָפּ און דריקט דיך?

פ י י ג ע (קושט פעשקע'ן) : אַך, היינטיגע קינדער! ווי זיי פיהלען דאָס דעם וועהטאָג! אין דיניע יאָהרען האָט מיין לייב אַלץ געשפירט, ס'האָט וועה געטהון — אונערבארעמדיגע יסורים, מען האָט מיר מיינע גליעדער געבראָכען, כ'האָב די ליפען פערביסען — ביז בלוט, פאַר יסורים פערביסען און גע-שווייגען. כח איז געווען מעהר, צום שווייגען — גבורה געווען, די גבורה איז ביי די היינטיגע נישטאָ... הרהורוהו — יסורים, יסורים און קיין גבורה איז נישטאָ.

א ב ר ה מ' ט ש י ק (קומט אריון) : נאָר אין דער פינסטער זיצט איהר? איז ווער דאָ?

פ ע ש ק ע : קום אהער, אברהם'טשיק.

פ י י ג ע : מיר האָבען זיך פעררעדט און קיין פייער נישט אָנגעצונדען.

א ב ר ה מ' ט ש י ק : אין דער פינסטער זעהט מען נישט, ווי מיין פנים איז פערשמירט.

פ ע ש ק ע : ס'איז קאלט אין דער נאָס?

א ב ר ה מ' ט ש י ק : אַ פראָסט אַ שטאַרקער.

פ ע ש ק ע : צינד אָן דאָס לעמפעל, מיר איז קאלט אין די פיס, כ'נעה באָרפּום.

א ב ר ה מ' ט ש י ק : (ער צינדט אָן אַ קליין לעמפעל און

בלוט, ווי איך, אזוי אומעטיג? ... באַבע, מיר איז אומעטיג,
כ'וועל אפשר אויסנעהן פאר אומעט!

פייגע: ביזט, מיין קינד, זעכצעהן יאָהר אלט — און
איך — זיבעציג. שווער איז צו פערמאכען די אויגען. פער-
מאכט מען זיי שוין יאָ — פאלט פון הארצען א שטיין אַראָב.
דיר איז אומעטיג, און מיר איז פינסטער.

פעשקע: מיינסט, באַבע, כ'פּויל זיך צו אַרבייטען;
כ'בין נישט פּויל, באַבע! אלץ אין דער וועלט וואָלט איך גע-
טהון, אבי מיר זאָל גרינגער ווערען.

פייגע: מאַך זיך, מיין קינד, א וועג פון דאַנען ארויס-
צוגעהן.

פעשקע: אַך, באַבע, ווען דו זאָלט וויסען, ווי אָט דאָ
קלעמט מיר; עס רייסט מיך מיט אייזערנע קאמען... די מאַמע
פלעגט מיך פאר די האָר רייסען. איך בין קליין געווען, כ'האָב
נישט פערשטאַנען פאַרוואָס און זי האָט מיך פאר די האָר גערי-
סען... זאָג, איז איהר גרינגער געוואָרען, אז מיר האָט וועג גע-
טהון?

פייגע: זי האָט זיך אליין ס'האַרץ געריסען. איך יוייס,
ווי דיין מאַמע האָט דיך ליעב געהאַט. זי איז פון הונגער גע-
שטאַרבען, דיך האָט זי מיט קאַרטאָפּעל געקאַרמעט, און אליין
די שפּייעכץ געשלונגען. די טרעהרען געשלונגען... (שווייגט אַ
וויילע). אַ מאַמע קען אלץ. אַ מאַמע קען פאר דער צייט אין
דער ערד אריינגעהן. זוען דיין מאַמע האָט געווינט איבער דיר,
ווען דו האָסט, ניט היינט געדאַכט, געפאַקט און געמאָזעלט, און
זוען די צרה האָט זיך אין האַלז אריינגעקליבען, האָסטו שוין
נישט געהערט... איך האָב געהערט... מיט מיינע בלינדע אויגען.
און מיין לייב האָט געברענט... איז דען דיין מאַמע נישט מיין
טאַכטער געווען? ... מיט מיינע בלינדע אויגען האָב איך גע-
שפּירט, ווי עס געהט איין, עס געהט אויס ווי אַ ליכט... הרהרהו
— דיר איז אומעטיג! וואָלטען זיך מיר מינע אויגען גע-
עפענט — ווי אַ קליין קינד וואָלט איך געכליפּעט... (שטיל).

הענד בעשירמען, דער טאטע וועט דיך ניט ריהרען, כ'וועל איהם
ניט לאָזען... כ'וועל איהם זאָגען...

פ ע ש ק ע : וואָס האָסטו דען איהם צו זאָגען ?
פ י י ג ע : כ'וועל איהם זאָגען, מיין קינד, אן עלטער קינד
בעהארף מען שאַנעווען, מען דארף פאַר דעם דרך ארץ האָבען.
ער קען נישט זעהען, מיין לעבען, אז דו געהסט אום לעדיג. א
מענש, אז ער טרינקט זיך, איז איהם אפילו א שטרויעלע שווער
אויף זיך צו האַלטען. וואו ביסטו, מיין קינד ?

פ ע ש ק ע : אָט בין איך.
(זי צינדט אן א שוועבעלע).

פ י י ג ע : אז דו מאַכסט פייער, דוכט זיך מיר, אז איך
זעה דעם גאַנצען קעלער.
פ ע ש ק ע : זעהסט נישט, באַבע, אז קיינער פון אונזערע
זעהט נישט (ס'ווערט ווידער פינסטער).

פ י י ג ע : זעהסטו, אָט האָב איך בעמערקט, אז עס איז
ווידער פינסטער געוואָרען.
פ ע ש ק ע : כ'וועל דיר מאַכען באַלד ווידער ליכטיג.
(ריוכט א שוועבעלע).

פ י י ג ע : א שאַד, א שאַד, געוויס מערק איך, אַלץ מערק
איך, אפילו דיך מערק איך (אין א ווילע ארום). די שטוב לעדיג,
קריג כאַטש וואַרעמע וואַסער, ער וועט קומען פון גאָס א צו
פראַהרענער.

פ ע ש ק ע : וואָס וועט פון'ם ביסעל וואַסער ארויסקומען ?
זאָל שוין זיין, וואָס עס וויל, איך האָב נישט געקענט. באַבע,
איך האָב מעהר נישט געקענט. פון הונגער שטאַרבען, אבי נישט
לעבעדיג פערפוילט ווערען. אַך, באַבע, באַבע !
(זי וואַרפט זיך צו דער אַלטער אויפ'ן האַלז).

פ י י ג ע : דו ביזט שוין אזוי לאַנג פון פאַבריק און דער
סיטון האָט נאָך נישט אויסגעוועבט.

פ ע ש ק ע : די ביטערניש וועט זיך שוין הערען פון מיר,
ציטט איך וועל לעבען. זאָג מיר, באַבע, פאַרוואָס איז אזא יונג

אויפ'ן וואַנד צופוילט געװאָרען פון שימעל, ווי לאַנג װעל איך נאָך דאָ זיצען? ביז מיינע זייטען װעלען אָנהױבען פוילען? לעבעדיגעהייט פוילען װיל איך נישט און — כ'װעל נישט (זי רייבט אָן אַ שװעבעלע).

פייגע: נישט צינד אומזיסט, נישט צינד... נאָרויט קינד! װאוּ מען װערט געבוירען, דאָרט װערט מען פערלוירען. אין קעלער האָט דײך די מאַמע געבוירען, װאָס נישט? נאָך נאָסער ווי אין דעם געװען: די װענט מיט שימעל בעדעקט, פאר'ן בעט מיט זעק פּערהאַנגען, די זעק צופוילט געװאָרען, דו האָסט געלאַכט, געקלאַפט מיט די פיסלאַך און געלאַכט. אַנדערע קינדער הױבען נאָך פּריה אָן צו לאַכען. הױבט עס נאָך אָבער אָן צו רעדען, לאַכט עס שױן ניט מעהר, װײנט עס...

פּעשקע: איך װעל איצט מעהר נישט װײנען... װײנען — מעהר נישט!

בייניש: װעסט נאָך װײנען אין די פּױסטען; בעד נראָבען דעם קאַפּ אין קישען און װײנען... ביי מיר איז װאָר רעמער — אַ גוטע נאַכט!

פּעשקע: ער האָט אַפילו קיין שכל נישט אַ געלעכטער צו מאַכען, רייצט אָן דעם טאַטען.

פייגע: דער טאַטע איז איצט אויך נישט שלעכט. צרות, מיין קינד, מאַכען שלעכט.

פּעשקע: ער קען דאָך נישט זעהן אַפילו, אז איך הױב אויף דעם קאַפּ.

פייגע: אז זיין קאַפּ, מיין קינד, ליגט איהם צעהן איילען אין דער ערד. צי לאַכט ער אַמאָל — כ'הער נישט. צרות נאָמען, מען לעבט אין קבר. דוכט זיך, כ'זעה נישט, אין די אויגען פינסטער. איז דען אַ חלוקה, װאוּ איך זײַ, אויבען צי אונטען? אלץ אײנס. דוכט זיך, ניין! אָבער ניין: שפיר איך מיט מײנע בלינדע אויגען, אז כ'ליג אין גרוב. הרהרהו, ביזט גערעכט, מיין קינד, ביזט גערעכט. כ'װעל דײך מיט מײנע

פייגע: ער האָט זיין אייגענעם שמריק, הרהורו.
(אין צווייטען צימער ווערט מיט אַסאַל ליכטיג.)

פעשקע (קומט מיט אַן אַנגעצונדענער שוועבעלע).

בייניש: גאָר! דאָס איז זי, גאָר ניט געוואוסט.

פעשקע: בעווייזט מיר נור, בייניש, אייער שמריק.

איהר ווילט איהם באַרגען דעם טאַטען — איהר קענט איהם
דאָך אַליין פון זיך ניט אָפּבינדען.

פייגע: כ'האָב געמיינט, ביזט ערגעץ וואו געגאַנגען.
מאָך פייער, מיין קינד.

פעשקע: וואוהין זאָל איך געהן באַרפּוס אין אַ פּראָסט?

בייניש: אונטער'ן טיש האָט זי זיך בעהאַלטען מסתמא.

אומעטום געזוכט, האַד-האַד, אַלץ האָט זי געהערט, אבי אַן
אמת גערעדט. דער טאַטע האָט רחמנות אַביסעל.

פעשקע: ער האָט רחמנות.

בייניש: איז ער אַ נאַר, קינדער מוז מען שלאָגען.

פעשקע: זוי גוט איז איך, בייניש!

בייניש: נו, נו, איך האָב חוּק געמאַכט.

פייגע: האָסט גאַרניט חוּק געמאַכט, בייניש.

בייניש: אויף אַ טאַטען דאַרף מען זיך ניט אָנלעגען.

פעשקע: איהר מיינט, כ'ווייס נישט, אַז איהר האָט

גערעדט מיט'ן טאַטען? בייניש מיינט, אַז מיט זיינע שמריק
וועט ער קענען העלפען דעם טאַטען מיך צובינדען.

פייגע: צינד בעסער אָן אַ ליכט.

פעשקע: כ'קען אין דער פינסטער אויך זיצען (זי צינדט

אַ שוועבעלע). איהר וואָלט האָבען אייגענע קינדער, וואָלט

איהר שוין גאָר אנדערש גערעדט.

בייניש: איך וואָלט זיי נישט געשאַנעוועט. פאַר

צינדען שוועבעלעך אומזיסט, וואָלט איך די פינגער געבראַכען...

איך לאָך, נאַר!

פעשקע: מיר איז אַלץ איינס. מיינע קליידער זיינען

בייניש: מיט שפענער מסתמא ?
 פייגע: מיט גראָבע שייטער האָלץ, אליין זיי מיט מיי-
 נע הענד געוועהן.

בייניש: גאָר אַ מורא'דיגער פראָסט !
 פייגע: פינסטער, חושך !
 פייגע: דאָרט אויפ'ן טיש דאָרף שטעהן אַ לאָמפּ.
 (זיי געהען ביידע אין צווייטען צימער.)

בייניש: אויפ'ן קוימען ?
 פייגע: דאָרטען ליגען זיי אַמאָל... ס'וויל אין שטוב
 נישט איינזיצען, אפשר שלאָפט זי ערנעץ — זיי מוחל, טהו אַ קוס.
 בייניש: ווער ?

פייגע: פעשקע. זי זיצט אין שטוב. געהט אָן שיק.
 בייניש: קיינעם נישט צו זעהן, פינסטער — אַ געד-
 פענגניש.

פייגע: בין איך, הייסט עס, לאַנג געשלאָפּען. ס'שלאָפט
 זיך שוין, די ברעמען לאָזען זיך אַהאַב בעצייטענס. נישט געד-
 פונען ?

בייניש: כ'זוייס נישט, וואו צו זוכען, אַ מורא'דיגער
 פראָסט געווען. אַז זי פערדינט נישט, כאַפט שוין גאָר פאַר'ן
 האַרצען.

פייגע: נישטאָ, קען אין שטוב נישט זיצען. ביי טאָג
 איז דאָ געווען ווער אין שטוב, מען האָט זיך געשושקעט... זאָל
 עס אַבראַמטשיק זיין ? נישט צו דערנעהן געווען.

בייניש: אַי, וואָלט איך ביי איהר דערנאָנען ! וואָס
 זאָנט פיינווע ? און די שטריק ?

פייגע: אויף אַ יונג לייב די שטריק איינדרעהען, טהוט
 וועה... ס'וויל דעם יאָך אויף זיך ניט שלעפען, זאָל איך איהר
 דעם יאָך אָנהענגען ?

בייניש: אָבער ווי לאָזט עס אַ מויד די כאַבע אין דער
 פינסטער ? פיינווען דאָרף מען אַביסעל אונטערטרייבען, כ'וועל
 איהם באַרגען מיין שטריק.

אין דער פינסטער

פון פריץ הירשביין.

פערזאָנען: פ י י ר ו ע — א גאַס־מענש. פ ע ש ק ע — זיין
טאָכטער. פ י י ג ע — פייוועל'ס מוטער, בלינד. א ב ר ה ס'ל — א
יונגער קוימענקעהרער. ב י י נ י ש — אן אלטער טרעגער.

פ י י ג ע (טאָפּט און זוכט): אַרויס, ווייסט אויס, פון שטוב.
נור אַנדערמעלט געוואָרען און דאָס איז שוין אַרויס... קאַלט דער
אויבען, נישט דערלעבט זיך אַנצואוואַרעמען... פינסטער (פלאַנ־
טערט זיך אַרום אין דער פינסטער) פעשקע! האַ? אַרויס! ס'אָ-
ראַ לעבען! הרהרהו... אַבי נישט אינגאַנצען אין דער ערד (די
טהיר עפענט זיך, עמיצער קומט אריין). ווער געהט? האַ, ווער
געהט? בייניש?

ב י י נ י ש: גוט אָבענד! דאָס בין איך.

פ י י ג ע: בייניש?

ב י י נ י ש: איך בין עס. גאָר אין דער פינסטער?
פ י י ג ע: בעדאַרף איך דען ליכט? איך זוך, פעשקע איז
נור וואָס געווען אין שטוב. אַנדערמעלט געוואָרען. שטאַרק
פינסטער, וואָס?

ב י י נ י ש: שטאַרק פינסטער. ס'איז ביי איך קאַלט, גע-
מיינט די ביינער אַביסעל אָנוואַרעמען.

פ י י ג ע: אַ שטאַרקע קעלט?

ב י י נ י ש: אַ מורא'דיגע קעלט: נאָר נישט איינצו-

שמעהן.

פ י י ג ע: פערדיענט וואָס?

ב י י נ י ש: אפילו דעם שטריק פון זיך נישט אָכגעבונ-

דען... קאַלט. מסתמא נישט געהייצט היינט?

פ י י ג ע: געהייצט, ווי דען?

אין זאאלאגישען גארטען

פון ליוויק האלפער.

נאכט און רעגען. אלע חיות
רוהען שוין אין שטייג,
נור דער פלינקער אייבענהאָרן
שפרינגט פון צווייג צו צווייג.

לעדיג אלע בענס, אלעען,
אלע וועגען — נאס,
קומען, ווילען זיך בעהאלטען
היימלאָזע פון נאס.

זעצט זיך איינער אויף א באַנק אויס
און פון פנים גיסט,
זיינע הענד האַבען זיך נור וואָס
ווי געשאַרט אין מיסט.

קוקען ערגעץ, ווי דורך גראַטען
זיינע אויגען טויט,
און פון מויל איהם אויף די גראַזען
פאלט אַ שטיקעל ברויט.

נאכט און טרויער. פון די בוימער
שיט א רעגען־שטויב,
און פון שלאָף אין שטייג נאָר פלוצלונג
גיט אַ שפרונג אַ לייב.

דער עולם ווערט וואָס אמאָל גרעסער, ביז צום סוף שלאָנען
זיי אָב קריינדעלען פון זייערע הענד.

* * *

פון יענער צייט אָן האַלט זיך קריינדעלע אויף אין דער שול.
יאָהרען קומען, יאָהרען נעהען, קריינדעלע ווערט עלטער און
איז צופריעדען פון איהר לעבען און פון איהר ווינקעל אין דער
שול. א שבת אָדער א יום־טוב, ווען עס קומען א סך אויסגע-
פוצטע ווייבער, ווייזט זי זיך נישט, נאָר אין דער וואַכען, אז
קינער איז נישטאָ, זיצט זי זיך אויף א באַנק אין א ווינקעל.
טיילמאָל הויבט זי זיך אויף פון אָרט, געהט ארום צווישען די
שטענדערס און קומט צוריק אין איהר ווינקעל און זיצט. גאַנץ
אָפט שטעהט זי שעה'ן גאַנצע ביי'ם פענסטער'ל און קוקט אין
בית־המדרש אויפ'ן ארון־הקודש.

אמאָל, מיטאָנצייט, געהמט זי חלב'נע ליכט, צושטעלט זיי
אויף אלע שטענדערס, צו עטליכע אויף יעדען און צינדט זיי
אָן. זי געהמט אַרויס דאָס פעקעל מיט די תכריכים, וואָס זי האָט
זיך צוגעגרייט, טהוט זיי אָן און שטעהט אזוי צווישען די ברע-
נענדיגע ליכט.

די ווייסע חברה שטיפט אין בית־המדרש און דערזעהט
קריינדעלען אין ווייסען אָנגעטהאָן; לויפען זיי אַרויס אויפ'ן
הזיר־מאַרק, האַפען דעם ווייסען באַק, געהמען איהם פאַר די הער-
נער און פיהרען איהם צו דער ווייבער־שול צו. דערנאָך געה-
מען זיי מיט גוואַלד קריינדעלע'ן אין די תכריכים און זעצען זי
ארויף רייטענדיג אויפ'ן באַק. חברה פיהרט דעם באַק פאַר די
הערנער, אַנדערע האַלטען אונטער קריינדעלע'ן אויפ'ן באַק, זי
זאָל זיצען גלייך און מען פויקט, שרייט — דאָס פיהרט מען
קריינדעלע'ן איבער אלע גאַסען.

דער לבנה און בעלייכט א מצבה, דאָס בערנעל גראָז און צוויי קעפּ, וואָס ליגען דאָרט, אַרומהאַלטענדיג זיך אין די נאַקעטע אַרעמס.

* * *

חברה האָט שוין איינגעפאַקט אַלץ אויפ'ן וואָגען, שמעהען שוין גרייט אוועקצוועצען זיך, נאָר זיי וואַרטען אויף קריינדע-לען. עס קומט אָן דאָס אינגעל און זאָגט אָן, אז ער האָט ניט געקענט געפינען קריינדעלען. דער שוואַרצער נעמט אָן דעם געלען פאַר'ן אַרבעל און זיי געהען צומהאַנגען אַרום אויפ'ן בית-עלמין. באַלד קומען זיי צוריק, רעדען צווישען זיך קיין וואָרט נישט, נאָר זייערע אויגען גלאַנצען און זיי קוקען איינער אויפ'ן אַנדערען צומישט און ביזן.

— קום! — שרייט דער שוואַרצער.

— קום! — ברומט צו דער געלער.

ביידע לויפען אין שטאָרט אַרײַן. זיי לאָזען זיך איבער דער שטאָרט, לויפען אויס אַלע גאַסען, זוכען אין אַלע בעהאַלטענע זוינקעלעך, אין מקוה — ניט געפונען. לויפען זיי אין דער ווייבערשער שול אַרײַן. זיי זוכען, קלאַפען, דרעהען אום אַלע בענק און עמודים. פּלוצלונג דערזעהט דער געלער — אין אַ ווייניקעל רוקט זיך עפעס צווישען די שמות. ער געהט צו, טאַפט — קריינדעלע! זי ציטערט, הויבט אויף דעם קאָפּ. און קוקט איהם אָן מיט אַ בליק פון אַ הוהן, ווען דער שוחט פּליקט די פּעדערען איהר פון האַלז.

ביידע געהען זי אָן, דערהויבען זי אין דער לופט און לויפען מיט איהר אַרויס אויף דער גאַס.

— אידען, געוואַלד! ראַטעוועט, אידען! — שרייט קריינדעלע.

דעלע.

עס לויפען זיך צוזאַמען פון אַלע זייטען מענער, ווייבער און קינדער.

— ראַטעוועט, — שרייט זי, — ראַטעוועט אַ זינדיגע

נשמה!

לינגען צולייגט אויף דער ערד. אין איין זייט ליגט דאָס אינגעל מיט'ן שוואַרצען, מאָגערען פנים, פון דער אַנדערער — די איר דענע מיט'ן קינד, ווייטער — קריינדעלע, דער קאָפּ אין אַ טיכעל איינגעוויקעלט.

אַט האָט זיך דער געלער אַ ריהר געגעבען. ער עפענט די אויגען, הויבט אויף דעם קאָפּ, רייבט מיט ביידע הענד זיין באַרד און דערט צו זיך. קריינדעלע שלאָפט. ער רוקט זיך צו איהר צו און ריהרט זי אָן מיט דער האַנד. קריינדעלע רוקט זיך אָב ציטערענדיג. דער געלער וויל זיך נאָכרוקען נאָך איהר, נאָר האַלט זיך צוריק און וואַרפט אַ בליק אויפ'ן שוואַרצענס באַרד. דער שוואַרצער מאַכט עפעס אַ בעוועגונג, לעגט ער צוריק דעם קאָפּ. — קריינדעלע קוקט איהם אין די אויגען אַרײַן, הויבט זיך אויף און אַנטלויפט צווישען די בוימער. דער געלער קוקט איהר נאָך, הויבט זיך שטיל אויף, לאָזט דערווייל נישט אַראָב קיין אויג פונ'ם שוואַרצען און געהט אויף די שפיץ פינגער צו קריינדעלען. ער געהט אין אוהל און טרעפט דאָרט קריינדעלען. — אַרויסגע'גנב'עט זיך, קריינדעלע, אזוי? אַרויסגע'גנב'עט זיך! — זאָגט ער און וואַרפט זי אַנידער אויפ'ן קבר פון אוהל.

דער געלער בעמערקט נישט, אז אין טיר שטעהט שוין דער שוואַרצער. יענער וואַרפט זיך אויפ'ן געלען, האַפט איהם אָן מיט ביידע הענד פאַר'ן האַלז; דער געלער וואַרפט זיך, רייסט זיך, אז ער ליגט שוין מיט'ן קאָפּ אַרויף אויף דער ערד. דערווייל איז קריינדעלע אַרויסגעלאָפּען פון אוהל. דער שוואַרצער צער לאָזט אָפּ דעם געלען און לויפט איהר נאָך.
— שטעה! — שרייט ער.

זי איז געבליבען זיצען אויף אַ קבר, ווי אַ דערשלאָגען היהנֶה דעל, וואָס געהט צוזאַמען די פלינגען און לאָזט אַראָב דעם קאָפּ... דער שוואַרצער געהט צו:

— אַנטלויפען? נישט אַנטלויפען וועסטו — הערסט? קיינמאָל נישט!

פון צווישען די צווייגען פאלט אַ בינטעל שטראַהלען פון

בלינדען, אויפ'ן שטרוי... אין א וויילע ארום איז דער געלער ארום פון הויז און געהט געהן אין שטאָרט.

קריינדעלע איז ארום פון שטוב. קוים האָט זי צונעמאכט די טיהר הינטער זיך, איז איהר אנטקענען געקומען דער שוואַר צער מיט א פערשלאָפּען פנים און א צושיבערטער באָרד.

— וואוהין געהסט דו, קריינדעלע ?

זי איז געשטאַנען פאַר איהר שטוב און האָט געציטערט, ווי א בלאָט אין הערבסט.

— קום, קריינדעלע אהער... — און ער געהט זי אָן פאַר'ן אָרעם. ער שלעפט זי אריין צוריק אין שטוב און וואַרפט זי אַנידער.

אין א וויילע ארום געהט אויך דער שוואַרצער אין שטאָרט אריין אלס אורח.

קריינדעלע איז ארום אויפ'ן בית-עלמין, אריין צווישען די בויער און האָט זיך געזעצט אויף א בערגעל. די בויער באַדען זיך אין א גינגאַלדען גלאַנץ. לאַנגע זיילען ליכט גיסען זיך איינער אויפ'ן אנדערען. ביסלעכווייז צוגיסט זיך אויף מערב-זייט א בלאַסליכער שטראָם. דער הימעל ווערט טונקלער. די שטילע נאַכט קומט אָן פאַמעליך. אַליץ ווערט גראָה, פינסטער, שטיל. דאָס בית-עלמין שלאָפּט... און קריינדעלע זיצט שטום, ריהרט זיך נישט און קוקט אויף די ווייטע, נידעריגע היילעך, וואָס פינסלען מיט די שבת-ליכט. קריינדעלע פיהלט, אז זיי ווינקען צו איהר, רופען איהר נשמה צו זיך און א בענקשאַפט פערנעהמט איהר האַרץ, ביז זי ווערט מיד און שלאָפּט איין.

* * *

שפעט ביינאַכט איז דער געלער צוריקגעקומען. ביים קליי-נעם הייזעל ליגט חברה און שלאָפּט. אויפ'ן בית-עלמין איז שטיל, ס'איז פינסטער. דער געלער וואַרפט אַראָב פון זיך די קאַפּאַטע און שטופט זיך אריין צווישען חברה. אנטקענען מיטען נאַכט איז די לבנה אויפגעגאַנגען און בעגאַסען מיט א בלייכען שיין די וואַנד פונ'ם הייזעל, וואו חברה

* * *

נאָך מיטאָג, אין עק, פאַר'ן קליינעם הייזעל, ליגען זיך דער
שוואַרצער און דער געלער. דער שוואַרצער איז בייז: אזא בלינד
דער הונד, ער האָט נאָר נישט געמאַכט און שלאָפט. ער וואַרפט
א בליק אויפ'ן געלען: „האָסטו שוין אַ פלעט אויף שבת?“

— פלעט, — ברומט דער געלער, — אַ פלעט... פערברענט
זאָלען זיי ווערען! דער נבאי, אַ בראַנד זאָל איהם האַפען, ער
האָט מיך געוואָלט שיקען צום קירושנער, ווי דעמאָלט... וואו
ביסט דו געווען?

— געווען... האַהאַ... דאָ דערביי אין דאָרף... גע'לפּח'נט
אַ פוטערעל.. האַהאַ..
— ווייז נאָר...

— איך האָב עס בעהאַלטען אין שטאַל.

ביידע ווערען שמיל און שלאָפען איין.

פאַרנאַכט קריכט קריינדעלע אַרויס פון צווישען די בוימער.
אַז זי דערזעהט זיי ביידען, גיט איהר נאַנצער קערפער אַ ציי-
טער, און אונגערן דערמאָנט זי זיך: „מיין קינד, געה נישט מיט
זיי“..

זי געהט אַוועק אין הייזעל אַריין: אַ לעדיג, פיערקאַנטיג
צימער, דער קאַלף איז ערטערווייז אָבגעקראַכען פון די ווענדר,
דער באַלעקען — שוואַרץ, שטיקער ליים ליגען אַרומגעצויגען מיט
דיקען שפינוועבס, ביי דער טיהר שטעהט אַן אויסגעקרימט
אויבענדעל. אין ווינקעל, קעגען אויבענדעל, ליגט דער בלינדער
אויף אַ בינטעל שטרוי. ווייטער, נעבען וואַנד, ליגט אַ זעג,
אַ גראַבאייזען און אַ שויפעל; ביי דער טיהר — דאָס טהרה
ברעט.

קריינדעלע זוכט זיך אַן אָרט צו זעצען. נאָר פלוצלונג
דערהערט זי שווערע טריט פון פאָדערהויז. זי גיט אַ צימער
מיט'ן נאַנצען קערפער. עס עפענט זיך די טיהר, זי דערזעהט
דעם געלען און אַ לייכטער צימער געהמט זי דורך. ער געהמט
זי אין זיינע אָרעמס און וואַרפט זי אַנידער אין ווינקעל נעבען

טען אָרעם: „האַ-האַ-האַ“ — ברומט ער, ציטערענדיג מיט זיין שוואַרצער באָרד אויף זיין ברוסט — „האַ, האַ, האַ... קראַנק זיינען זיי צו שטאַרבן ביי טאָג, זיי אַלע צום טויט, דיר — צום לעבן... יא, קריינדעלע? האַ-האַ-האַ!“

חברה שטעהט אויף פון שלאָף, נעהמט זיך צום עסען. אַלע ווערגען זיך און בריהען זיך פאַר גרויס איילעניש. דאָס אינגעל שטופט אָב יעדעס מאָל דעם בלינדענס האַנד, אז ער דערגרייכט שוין מיט'ן לעפעל צו דער שיסעל. דער בלינדער ווערט ביז, דאָס אינגעל לאַכט לוסטיג און די איבעריגע, בעזונדערס די מאַנספאַרשויען, שלינגען, חראָפען און הויבען גיך די לעפעל איבער די פערלאָזטע בערר.

אַבגעגעסען, שטעלט זיך דער געלער אויס גלייך, ווישט אָב די באָרד מיט'ן אַרבעל און שרייט: „ממזר! העי, בלינד דער! אין שטאָרט אַרײַן! פרייטאג, שוין שפעט!“ די אידענע טהוט אָן אַ טוך, האַלטענדיג דאָס קינד אויף די הענד. דאָס אינגעל נעמט אָן דעם בלינדען פאַר דער האַנד און צוזאַמען מיט'ן געלען געהען זיי אַרויס פון טויער.

קריינדעלע בלייבט איבער אַליין. זי געהט איבער'ן גראָז אַהין און אַהער, פאַרביי דעם אוהל, וויטער אַרײַן צווישען די בויםער. זי זעהט מצבות, טייל איינגעזונקענע אין דער ערד, טייל צובראָכענע, טייל מיט אָבגעמעקטע אותיות. קריינדעלע זעצט זיך אונטער אַ בוים. זי דערמאָנט זיך אן איהר מוטער, וועלכע איז אָבגעשטאָרבען, ווען זי איז געווען אַ קליין קינד! איינמאָל פאַר נאַכט איז זי געלעגען אויפ'ן גראָז אונטער דער וואַנד פון הקדש, וואָס איז זעהר עהנליך צו דער דאָזיגער וואַנד, דאָס פנים — בלאַס, די אויגען — ווייט־געעפענטע, גלעטענדיג איהר די האָר, האָט איהר די מאַמע געזאָגט: מיין קינד... געה נישט מיט זיי... בלייב אין שטאָרט צווישען אידען...

קריינדעלע גלאַצט מיט די אויגען לאַנג אויף אַ בוים אַנט־קעגען־איבער. זומער־פויגעלעך יאָגען איינס דאָס אַנדערע, דרעי־הענדיג זיך אין דער לופטען... זי לעהנט אָן דעם קאָפּ אויף'ן גראָז און דרימעלט.

נאָכ'ן עסען נעמט דער געלער ארויס פון ביידעל א בינטעל
שטרוי און שרייט:

— א געלענער! גיכער, מאכט א געלענער! ... גיכער,
ממזר!

— אזא בריה! — ברומט דער שווארצער.

— דו ביסט געשלאָפּען! — בייזערט זיך צוהיצט דער גע-
לער — האַפּט עס די האַלערע!

— האַפּט דיך אליין די האַלערע! ווער איז געשלאָפּען?
איך? קריינדעלע, קריינדעלע, איך בין געשלאָפּען, זאָג? זעהסטו,
געלער הונד, זי שוויגט.

— ממזר! קריינדעלע! שטרוי אהער! — שרייט אויס
דער געלער פון דערווייטען.

די זון איז אונטערגעגאנגען, דער הימעל איז טונקעל. צוויי-
שען די בוימער ליגט א פינסטערניש. חברה טהוט זיך אויס, די
קאפּטעס און די שטיוועל לעגט מען צוקאָפּענס, און מען לעגט
זיך שלאָפּען, די קעפּ איינגעהילט אין יארמולקעס און טיכלעך.
דאָס איינגעל אליין נאָך שלאָפּט ניט, ער ליעגט מיט אָפּגע אויגני
אנטקעגען הימעל.

* * *

פריהמאָרגען. די זון בעווייזט זיך צווישען די בוימער,
קוקט פּערטראַכטערהייט אויף די שטילע קברים און א גומער
פריהמאָרגען-ווינטעל גלעט דאָס גראַז מיט גרויס ליבשאַפט און
בענקשאַפט.

פון אונטער'ן פלוים הערען זיך טריט. עס עפענט זיך
די טיר און א שוואַרצע מטה רוקט זיך אַריין און ווערט פּער-
שוואַונדען צווישען די בוימער. אין ווינקעל ביים פלוים הויבט
מען וויעדער אָן צו שנאָרען. דער שוואַרצער שלאָפּט שוין ניט,
ער ויצט מיט קריינדעלען און ברומט: „קראַנק צו שטאַרבען ביי
טאָג... דוקא בעגינען... בעגראָבען זאָלען זיי אלע ווערען.“

ער קוקט אויף קריינדעלען מיט א ווילדען שמיכעל און
מיט תּאוה־שפּראַצענדיגע אויגען. ער נעמט זי אָן פּאַר'ן נאַקע-

דענע און ברומט: „האָסטו געהערט, שטיק שלאַק? רון, ממור, האָסטו געהערט?“ — ווענדט ער זיך צום אינגעל.

אין אַ וויילע אַרום נעמט דער שוואַרצער אַרויס פון בייַ דעל אַ גרויסע ליימענע שיסעל און שמעלט זי אַנידער אויפ'ן נראָז, אויף אַריינצולייגען די אָבגעשיילטע קאַרטאָפּעל. ער בויגט זיך איין צו קריינדעלען, נעמט זי אָן פאַר'ן אָרעם; זי קוקט איהם אָן מיט אַ שטומען בליק.

— קום!... — טייט ער מיט'ן פינגער אויף אַן אָרט צוויי־שען די בוימער.

פאַמעליך און טרויריג שמעלט זי זיך אויף און נעהט איהם נאָך מיט אַ פּוילקייט. זיי ווערען פּערשוואַונדען צווישען די בוימער, ווייט הינטער די קברים.

ערשט פאַרנאַכט, אז די זון זעצט זיך און בעליכט די שפּיר־צען פון די בוימער, קעהרט זיך דער שוואַרצער מיט קריינדעלען צוריק צו דער קאָמפּאַניע.

— שוין פאַרטיג מיט'ן עסען? — פּרעגט ער דעם געלען. דער געלער ענטפּערט גאָרנישט, ער זיצט מיט אַן אַראָב־געלאָזענעם קאָפּ, ברומט עפעס צו זיך אליין און פּלוצלונג ניט ער אַ שטויס מיט'ן פּוס דאָס אינגעל:
— געה, ממור!.. בריינג דעם טאָפּ.

דער געלער גיט אַ נעהם דעם טאָפּ, פון וועלכען עס נעהט אַ דאַמפּף, וואָס פּערציהט דעם אינגעלס מאָגער, שוואַרץ פנים, ניט איהם אַ דרעה אין די גרויסע שיסעל אַריין, וואַרפט אַריין צו שטיקער ברויט, נעמט אַרויס אַ פּלעשעל אייל, אַ שאַכטעל פּעפּער, שיט דאָס אַלץ אַריין אינ'ם שיסעל, און חברה נעמט אַריינעסען מיט אַלע כחות; אַלע חאַפּען, בלאָזען מיט די ליפּען, חרָפּען מיט די נאָזלעכער, שלינגען איילענדיג און בריהען זיך אָב די צינגער. נאָר קריינדעלע זיצט אָן דער זייט אַ פּערטיאָב־טע, זעלטען נור שטרעקט זי אויס די האַנד צו נעהמען אַ קאַר־טאַפּעל.

דער דעק א זאך און א פעקעל און ניט עס דער בלאסער אירענע.
זי טראַגט עס צו צום בעל־הבית, ער נעמט עס אַריבער צו זיך.
— אַרבעס, — ברומט ער צו זיך, טאַפענדיג דאָס זעקעל, —
אַרבעס, אַ כפרה אויף זייערע קעפּ!

— ממזר, — שרייט דער שוואַרצער אויפ'ן אינגעל, —
עפען דאָס טויער און פיהר אַרײַן דאָס ביידעל.

דער וואָגען רוקט זיך פון אָרט, און דער בלינדער פאַלט
אַנידער אינמיטען וועג, בלייבט ליגען אויפ'ן זאַמד און זיפצט.
אין טויער פערטשעפעט זיך דער וואָגען אָן די בוימלעך
און איין ראָד סקריפעט שטאַרק.

— ממזר דו! — קריצט דער שוואַרצער מיט די צייהן און
לויפט צו צום אינגעל מיט כעס, ווי אַ ווילדע חיה, — ממזר, אַ
ראָד צובראָכען!

מיט איין האַנד הויבט דער שוואַרצער דאָס אינגעל אויף
און ניט איהם אַ וואָרף אַראָב אויף דער ערד. מיט בלוט־פערל־אָך־
פענע און אַרויסגעזעצטע אויגען קוקט ער אַ ווילע אָן דאָס אינד־
געל, ווי צומישט. פלוצלונג ניט ער איהם מיט ביידע פּוּיסטען
איבער'ן פנים, און דערצו נאָך מיט'ן פּוּס אַ קלאַפּ אין האַרץ
אַרײַן, און דאָס אינגעל פאַלט צו דער ערד מיט אַ דערשטיקטען
זיפץ. דעמאָלט ערשט לאָזט ער איהם אָב, לויפט צו צום וואָך־
גען, נעמט אָן פאַר די הינטערשטע רעדער און מיט איין נעהם
דערהויבט ער דעם וואָגען און שטופט איהם אַרײַן אין טויער.
דערנאָך נעמט ער אָן דאָס פערד פאַר'ן צוים, פיהרט עס אַרײַן
אין בית־עלמין. די גאַנצע קאָמפּאַניע געהט איהם נאָך.

דער שוואַרצער שטעהט שוין מיט'ן ביידעל אינמיטען בית־
עלמין, שפאַנט אויס דאָס פערד, און לאָזט עס געהן אין גראָן.
דערנאָך נעמט ער אַרויס פון וואָגען אַ זאַק קאַרטאָפּעל, שטעלט
איהם אַנידער אויף דער ערד.

— שײלען, שײלען... — זאָגט דער געלער און געהט
צו מיט געזונדע טריט צום זאַק, וואַרפט אָן קאַרטאָפּעל אויפ'ן
גראָן, קוקט אויף קריינדעלען, שווייגט, אויף די עלטערע איר

ברייט פנים, פול שטורם, מיט א געלער באָרד, אָננעטהאָן אין אַ וואַטען־קאָפּאַטע און לאַנגע ברייטע שטיוועל, ער קריכט אַראָב פון וואָגען מיט שווערע טריט. דערנאָך — צוויי ווייַ בער, איינע — אַ יונגע, מיט אַ בלאַס, פּערשמוצט פנים, די צווייטע — אַן עלטערע — אָבגעריסען און צושליידערט אָנגע־טהאָן, מיט אַ קינד אויף דער האַנד.

דער וואָס מיט'ן שוואַרצען בערדעל קריכט אַרונטער די רעדער, בינדט אויף דעם עמער, שעפט אָן וואַסער פון ברונען און גיט דעם פּערד טרינקען.

— ממזר, — ברומט ער אויפ'ן אינגעל, — זאָג דאָרט דעם בלינדען הונט, מיר האָבען זיך אָבגעשטעלט.

דאָס אינגעל רוקט זיך אַוועק הינטער דער לינוואַנדענער דעק און גיט דאָרט אַ פּעסטען זעץ עמיצען, וואָס מען זעהט איהם נישט אַרויס, און שרייט דערביי: „בלינדער הונט, גענוג שוין צו זיצען, ווי אַ הוהן אויף די אייער!“

אַ דאַרער מענש, מיט אַהאַבגעלאָזענע אויגען־לעפּלעך, קריכט אַרויס פון וואָגען פאַמעליך, פּאַרזיכטיג און בלייבט שטעהן. ער גענעצט אָב מיט אַ ברייט־געעפּענט מויל, ווערט שטיל און ערנסט און שטעהט מיט אַן אַראָבגעלאָזטען קאָפּ.

פון יענער זייט פּלויט, נעבען קליינעם הייזעל, בעווייזט זיך אַ איד מיט אַ ווייסליכער באָרד און אַ יאַרמולקע אויפ'ן קאָפּ. ער זעהט אויס, ווי ער וואָלט ערשט אויפגעשטאַנען פון שלאָף, און רעדט גלאַט אַזוי אין דער וועלט אַריין:

— אָ! נאָ דיר געסט! די אויגען זיך אויסגעקוקט! מ'דאַרף פּערשרייבען אויפ'ן קוימען.

— גאָט העלף, בעל־הבית... — זאָגט דער געלער, מאַכענ־דיג דערביי אַ משונה'דיג חנ'דעל און קראַצענדיג זיך אין אַקסעל. דער שוואַרצער קומט אויך צו.

— גאָט העלף! — ברומט ער צו, ניסט אויס דאָס רעשמ וואַסער אויף די פּאַרערשמע רעדער, בינדט צו דעם עמער צום וואָגען, ציהט זיך אויס גלייך און נעהמט אַרויס פון אונטער

קרײנדעלע

פון י. ט. ווייסענבערג.

געבאָרען אין 1881, אין זשעליכאָוו, סעדליצער גוב., פּוילען. זײַן ערשטע ערצהעלונג איז געווען אָבערדרוקט אין 1904.

הייסער זומער-טאָג. אין טיפען, בלאָהען הימעל
גליהט די זון און עס דוכט זיך, אז זי ציטערט.
אויף יענעם זייט פלויט, אויפ'ן בית-עלמין, איז
שטיל; די בוימער דרימלען אזוי ווי מיר. דאָס
טירעל פון פלויט איז אָפען, אויף יענער זייט
שטעהט אַ ברונען. די טיר פון'ם קליינעם היי
זעל איז פערמאכט, די לאָדענס פון די צוויי פענסטערלעך —
פערשפארט און פון די שפאלטען קוקען אַרויס נרינע שויבען
אויפ'ן ברייטען וועג.

די מיטאָגליכטיגקייט ליגט אויסגענאָסען אויף אלץ.
אויפ'ן וועג זעהט זיך אַ ביידעל, קוים וואָס עס שלעפט
זיך. די רעדער סקרופען איבער דעם גליהענרען זאָמר. פאמע
ליך-פאמעליך פאָהרט זי צו צום פלויט.
די ליינוואַנדענע דעק ווערט אַריבערגעצויגען און עס בע-
וויווען זיך קעפ פון עטליכע מענשען. דער ערשטער קריכט
אַרויס אַ נירדיג, פעט אידעל, מיט פעטע הענר, ברייטע שול-
טערן און אַ קליינעם קאָפּ, וואָס ליגט אויפ'ן דיקען, האָריגען
און שמוציגען האַלז. אַ פנים — ווי אַ חיה, מיט שוואַרצע,
גליהענדיגע אויגען און אַ קליין שוואַרץ בערדעל, אַ קיילעכ-
דיגס. נאָך איהם ווייזט זיך אַ דאַרער יונג מיט אַ פערברענט
פנים; ער שפרינגט אַראָב פון וואָגען און בלייבט שטעהן אויפ'ן
אַרט. ער געהט באַרפּוס, אין צוריסענע הויזען און דער דאַשעק
פון היטעל איז צושפאלטען אינמיטען. נאָך אוינער — מיט אַ

עם לעשען זיך שטערען...

פון פריץ הירשביין.

געבאָרען אין אַ דאָרף פֿון גראָדנער גוב., אין 1880. זיין ערשטע
דראַמאַטישע ווערק איז ערשינען אין 1905. דראַמאַטורג און
דיכטער.

עם לעשען זיך שטערען אין הימעל;
עם לעשען זיך לעבענס אויף דר'ערד —
פאר וועמען ס'איז ליכטיג זיין גורל
און וועמען ס'איז טרויער בעשערט.

עס טרעפען זיך טייכען מיט טייכען:
זיי ניסען אין ים זיך אריין —
און הערצער פערקלעמטע בעזונדער
פערנעהען אין אייגענעם פיין.

און פאלט ווען א שטערען פון הימעל,
דאן האָט ער זיין ליכטיגען וועג.
און לעבענס און הערצער פערנעהען
אליין אויף א פינסטערען שטעג.

כל זמן עם איז פאראן א „נידעריגער קלאס“, בין איך אין איהם ;
כל זמן עם איז פאראן א „קרימינעלער קלאס“, געהער איך צו איהם ;
כל זמן אן איינציגע נשמה איז געפאנגען, בין איך נים פריי.
יודושין וו. דעבס.

א. ראדין.

די אלטע זינדעריין.

© 1914 by the
University of Chicago

אינ'ם אַרימען קוואַרטאַל

פֿון ל. מילער.

געבאַרען אין לאַנאוויץ, וואָהלינגער גוב. אין 1889. געקומען אין
אַמעריקע אין 1906. האָט אָנגעפֿאַנגען זיך דרוקען אַרום 1911.
דיכטער.

עטליכע עלענדע, טויט־מיעדע בוימער,
פאַר עפעס אַ זינד דאָ צושטעלט,
שטעהען גלייכנילטיג, ווי מענשען, וואָס האָבען
אויף אייביג פֿערשפּיעלט זייער וועלט.

ס'הענגען די בלעטער פֿער'הלש'ט אַרונטער,
עס דוכט זיך: זיי פֿאלען שוין באַלד.
גראָזען פֿערשטויבטע, פֿריהציטיג (פֿערוועלפֿטע,
גענאַרטעלט אין קאַלטען אַספֿאַלט.

פון דער מיעפעניש פון הארץ

נאָר ריהרט איהם אָן איינער, דאָן שטעלט ער זיך אָב באלד
און ברעכט איהם אויף גיך אָן די זייטען.

און ווידער צום האַנדעל, ער יאָגט זיך און האוועט,
ער הויבט אָן דעם וועג אייך פערלויפן,
און שטרעקט אויס אַ צארטע, אַ נאַקעטע הענטעל
און באַט אייך אָן עפעס צו קויפען.

די ווינטער-נויט

פון מאַני לייב.

נאָך שלאָפט די גרויע גאָס אין קעלט און שניי געשמירט.
דער ווינד, אַ הימלאָזער, איהם איינעם שלאָפט זיך ניט,
און ווי די גאַנצע נאַכט טרייבט ער אין גאָס זיך אום
און וועהט מיט שניי און שטויב און וואַיעט ביז און שטום.

און אין די מויערען די מענשען ווערען וואַך
און קליינע פייערלעך אין פענסטער פינקלען שוואַך,
און אויף די מויערען צוציהט זיך ווי אַ שטריק
אַ לאַנגער הייזעריגער פיף פון אַ פאַבריק.

ווער איז דאָס יענע ערשטע אין דעם נייעם מאָג,
וואָס איז געבליבען שטעהן אַ וויילע אויפ'ן ראַג,
און קוקט זיך אום אַרום, מיט אויגען — סם און האַס,
און לאָזט אוועק זיך שפאַנען אין דער ליינג פון גאָס?

דאָס איז די אַלטע, קאַלטע גרויע ווינטער נויט,
זי כאַפט זיך אויף די ערשטע שעלטענדיגערהייט,
זי קומט אין גאָס די ערשטע, שעלט אזוי און שפאַנט,
און טראַגט אַן עמער קוילען אין איהר דאַרען האַנד.

א סוחר

פון מיכל קאַפּלאַן.

געבאַרען אין 1881 אין טשערנאביל, קיעווער גוב. האָט אָנגעדרוקט זיין ערשטע ליעד אין „יוד“ (1900), איז געקומען קיין אַמעריקא אין 1905.

איך קען דאָ א סוחר, א סוחר א היעגען,
ער קומט ניט פון „יוראָפּ“ צופאַרען.
ניאָרק איז זיין היימאַט, דאָ איז ער געבאַרען,
און דאָ אויף א סוחר געווארען.

געקליידט איז ער אָרים : אין קורצינקע הייזלעך,
אין לאַנגע, אין סינדערשע זעקלעך.
זיין אויסזעהן — א קלאָהרווייס, א מילדעס געזיכטעל,
מיט צארטע, מיט בלייכניקע בעקלעך.

דאָס העלזעל צושפיעליעט, די אַרבעל פּערקאַטשעט,
עס גיסט איהם דער שווייס פון דעם פנים.
ער רופט אויס זיין סחורה, איז שרעקליך פּערהאַוועט,
און זוכט מיט די אויגלעך בעלנים.

ער פּעדעלט מיט צאָהן־העלצלעך, קוואַס און גאַזעמען,
מיט סם אויף צו ממית'ן פליגען.
און „נאָזטיכלעך, נאָזטיכלעך צוויי פאַר אַ ניקעל!“
הערט איהר פון ווייטען זיין נגון.

ער זוכט קיין חברים. די צייט איז איהם טייער.
ער האַלט זיך מיט זיי פון דער ווייטען.

די מוהמע? זייער טאטענס משרת! עם מאכט זיך, איינע וויינט אזוי לאנג, ביו זי פאלט גאָר חלשות, בעדארף מען זי נאָך מינטערען, געבען אַ טרונק וואַסער, און אַמאָל אַ שטיקעל ברויט אויך. פון וואַגען? פון וואָס? די גרויסע מחיה? אז קיין מתים איז נישטאָ. און לעבען דארף מען, און חתונה מאַך מען איין אייניקעל א יתומה'לע, שוין א מיידעל אין די יאָהרען, דארף מען אויך, און קיין מתים איז נישטאָ! נישטאָ האָטש לייג זיך און שטאַרב! געווען א חתן, שוין כמעט געהאַלטען ביי שרוף טהון. דוקא נישטקשה פון א יונגענמאָן, א פאַקענטרעגער, איין אלמן אפילו, מיט קינדער עטליכע, נאָר א בעל־פרנסה, אַ שענער פערדינער, דאָס הייסט, אז ער לייזט, פערדינט ער. חתן־כלה זיך שוין אפילו אָנגעקוקט אויך; געקומען צו עפּים, שוין געהאַלטען ביי תנאים שרייבען, זאָגט ער:

„נו, און מכה נדן? זאָג איך: — וואָסער נדן? זאָגט ער: „מע האָט דאָך מיר געזאָגט, אז איהר גיט א פיפציגער נדן.“ זאָג איך: — אַלע ביזע חלומות אויף מיינע שונאים'ס קעפ! אַ פיפציגער? ווי קומט צו מיר פיפציגערס? איך וועל געהן גנב'ענען, צי אויסגראָבען פרעמדע תכריכים און פערקויפען? ... הקצור הדבר דער שרוף איז געווארען אויס שרוף. און געה רעד מיט זיי, מיט די כתריליווקער בעלי־בתים, זיינען זיי נאָך געד רעכט; זיי זאָגען: „רב אריה, איהר זינדיגט, איהר האָט קיין עין־הרע א פרנסה אין האנד“... א שענע פרנסה! אז וואו ס'איז געווען ערניץ א לייטישער מת, א פיינער מענש, א שטיקעל נגיד, איז ער שוין לאנג געשטאַרבען, און קיין פרישע קומען נישט צו, נישטאָ קיין מתים! נישטאָ קיין מתים!

— ווער זייט איהר און צו וועמען דאַרפט איהר ?
 איך זאָג איהם, ווער איך בין און וועמען איך דאַרף.. דער-
 קענט מיך רב אריה און גיט מיר אַב שלום און שאַמקעט מיט
 די ליפען, רעדט מיט אַ פיה :

— אַ ביזט דו דאָס ? געקענט דעם טאַטען דיינעם און
 דעם זיידען רב וועוויק נאָך, געווען אַ טייערער איד, און דעם
 פעטער פּיני, אויך געווען אַ שעהנער איד, און דער פעטער
 בערקע ליגט אויך דאָ ביי מיר, און די מומע חנה — אַלע גע-
 קענט, אַלע געשטאַרבן, אַלע פּיינסטע מענשען אויסגעשטאַרבן,
 נישט געבליבען איינער אַ רעכטער ; מיינע אויך אַוועקגעשטאַר-
 בען (ער טהוט אַ זיפּץ און אַ מאַך מיט דער האַנד). פּריהער
 די קינדער בענגאַבען. אַלע קינדער בענגאַבען ! נאָכדעם איז
 זי אַליין אַוועקגעשטאַרבן. געווען אַ צדקת, מיר צו לענגערע
 יאָהר. מיך געלאָזט אַליין, אויף דער עלטער — נישט גוט.

— נישט גוט ? — פרעג איך איהם.

— נישט גוט — מאַכט ער — נישט גוט, נישטאָ קיין

מתים.

— נישטאָ קיין מתים ? — זאָג איך.

— נישטאָ קיין מתים — זאָגט ער.

— מען האָט אויפגעהערט — זאָג איך — שטאַרבן ביי

אויך אין כּתּרילעווקע ?

— וואָס איז שייך שטאַרבן ? — זאָגט ער — שטאַרבן
 שטאַרבט מען, נאָך וואָס ? קליינוואַרג, נפּל'עך, אָדער קבצנים ;
 וואָס האָט מען פון זיי ? צונויפגענומען אויף תּכּריכים, נאָכ'ן
 ערשטען קדיש שענקען די יתּומים אַ שטיקעל ברויט. וואָס זאָל
 מען טהאָן ? אַ ברירה האָט מען ? אַט ליגען ווייבער אויסגע-
 צויגען ווי די שררה'טעס אויף די קברים, וואָס האָט מען פון
 זיי ! וויינען זיך אָן ווי די פּוּיקען ? וואָס אַרט האָט זיי ? עס
 קאָסט זיי געלד ? געה פיהר זיי, ווייז זיי, וואו ליגט דער
 טאַטע, וואו ליגט די מאַמע ? וואו ליגט דער פעטער, וואו ליגט

מיט וואָס. אפילו דאָס ערשטע האַלב נרן, וואָס זי האָט צוגע-
זאָגט איינלייגען, האָט זי נאָך אויך ניט איינגעלייגט, קיין העמד
נישט אויפ'ן לייב, קיין פּאָר שידך אפילו און ווער רעדט פון
חתונה הוצאות, כליזומר, סאַרווערס, דאָס, יענץ — וואו וועט
זי דאָס נעהמען? ... דער קאָפּ ווערט איהר שיער ניט צופאַלען,
טאָמער חלילה ווערט איהר שידוך אויס שידוך — וואָס וועט
זי טהאָן? ...

און אזוי אַלע איבעריגע ווייבער וויינען און בעקלאָגען זיך
אויף זייערע צרות, ניסען אויס זייער ביטער הארץ דורך טרע-
רען, רעדען זיך אויס אביסעל מיט זייערע ליבע און געטרייע,
טאָמער וועט ווערען האָטש אביסעל גרינגער אויף דער נשמה,
און אז מען וויינט זיך גוט אויס ווערט טאָקע גרינגער...
איך דרעה מיך אַרום צווישען די אַלטע האַלב-איינגעפאַר-
לענע קברים, לייען די אַלטע, איינגעבויענע, אָבגעריבענע
מצבות, דערזעהט מיך פון דערווייטען רב אריה דער קברות-
מאַן מיט דער לאַנגער פלאַקסענער באָרד און מיט די רויטע
אויגען און פרעגט מיך:

— צו וועמען דאַרפט איהר?

רב אריה איז שוין אזוי אַלט, אז קיינער ווייסט ניט זיינע
יאָהרען און ער אַליין אויך ניט. פון דעסמוועגען האַלט ער
זיך ריין און ציכטיג, די שטיוועלעך אויסגעפוצט, די באָרד
צוקעמט איטליכס העריל בעזונדער און היט זיך אָב ווי א צי-
טעריגער בן-יחיד ביי דער מאמע, עסט נאָר ווייכע זאַכען און
טרינקען טרינקט ער אַלע פריהמאָרגען געקאָכטע קרייטער מיט
קאַנדעלצוקער. „ס'איז איהם גוט ווי די וועלט!“ — זאָגט
מען אויף איהם אין כתרילעווקע, און מען איז איהם באַמת מקנא.
— שלום עליכם, רב אריה, וואָס מאַכט אַ איד? — רוף
איך מיך אָן און געה צו צו איהם נאָהענט. ס'איז פאַרנאַכט,
די זון האַלט ביים אונטערגעהן און בעגילט די שפיץ קברים.
רב אריה פערשטעלט זיך מיט דער האַנד, בעטראַכט מיך מיט
די רויטע אויגען, גלעט די באָרד און קוקט זיך איין.

אויף איהר איין־און־איינציגע טאָכטער, וואָס פון איהר איז געוואָרען!

— זאָלסט אויפשטעהן, מאַמעניו טייערע מיינע, האַרציגע, געטרייע, און אַ קוק טהאָן אויף דיין איין־און־איינציגע בת־יחידה, אויף דיין ציטעריגער שרה פּעריל, וואָס זי איז געווען ביי דיר דאָס שוואַרצאַפּעל פּונ'ם אויג ווי אזוי זי ליגט איצט אין דער ערד, אוי וועה איז מיר, וואָלגערט זיך אין שכנות מיט קליינע קינדער פּיסקליאַטעס, וואָס געהען נאַקעט, קיין העמד דעלע אויפ'ן לייב, וואַרום ער קרענקט כּסדר, ישראל'יק דיינער, פון זינט ער האָט זיך צוגעקיהלט דעמאָלט אויפ'ן יריד, קרענקט ער און האָקטערט זיך, 'מען בעדאַרף איהם געבען מילך איז ניי־טאָ! און די קינדערלעך נעבעך שרייען אויך „כּאָני“, און ס'איז נייטאָ! און דיר־הנעלד מאָנט מיך הענזיל דער שניידער, ביי איהם זייך איך היינט, און ס'איז נייטאָ! און פאַר הערשעלין שכר למוֹד, ער ווערט היינטיגס יאָהר בר־מצוה, דאַרף מען צאָה־לען נאָך פאַר יענעם זמן, און ס'איז נייטאָ! צו וואָס מען נעמט זיך איז נייטאָ, נייטאָ און נייטאָ!..

די אַנדערע איז געקומען צום טאַטען אויפ'ן קבר זיך קלאָג־גען אויף איהר מאַן, וואָס מען האָט איהר געגעבען, מען האָט געכיינט אַן אַנטיק, אַ צאַצקעלע האָט מען געזאָגט. אַלע מייד־לעך האָבען איהר דענסטמאָל מקנא געווען. צום סוף לאָזט זיך אויס, אַז ער איז נאָר אַ שאַרלאַטאַן, אַן אויסברענגער, פּערגינט זיך אַוועקגעבען היינטיגען יום־טוב פאַר מפּטיר פינה און פּופ־ציג „גילדון“, און פאַר'ן ערשטען פּסוק פון „אַתה הראית“ איז ער אַ בעלזן געווען אָבצאָהלען פאַר־א־יאָהרען אַ דרייעריל! און וויפּיעל ברענגט ער אויס אויף די ביכלעך, וואָס ער קויפט אַלע מאָל, פאַר די ביכלעך וועט ער אַוועקגעבען דעם טאַטען מיט דער מאַמען, און וואָס איך קרענק און דאַר — דאָס אַרט איהם נייט!...

די דריטע איז געקומען אָבגעבען מזל־טוב איהר מאַן אויף יענער וועלט, זי מאַכט חתונה דאָס ערשטע קינד און האָט נישט

נישטאָ קיין מתים!

פון שלום עליכם

אש־חודש אלול בין איך געקומען קיין כתריליווקע
אויף קבר־אבות.

דאָס אלטע כתריליווקער בית־הקברות זעהט
אויס אַ סך שענער און אַ סך לעבעדיגער פון
דער שטאָרט אליין. איהר געפינט דאָ שטיב־
לעד־מצבות שעהנערע ווי די שעהנסטע הייזער

אין שטאָרט. היינט וואָס איז ווערט דאָס וואָס ס'איז דאָ טרור
קען ווי פעפער, נישטאָ יענע ליימיגע, זומפיגע בלאָטע וואָס
אין שטאָרט? דאָ זעהט איהר פאַר זיך האָטש גרינס, אז עס
קומט זומער־לעבען, אַ גרעזיל, אַ צוויי—דריי באַרען־בוימלעך,
איהר הערט אַ פישטשען פון פיינלעך וואָס שפרינגען פון איין
צוויינעל אויפ'ן אַנדערען און שמועסען זיך אויס אויף זייער
לשון. דאָ זעהט איהר פאַר זיך אַ גרויסע, קיילעכיגע, בלויע
יאַרמעלקע מיט אַ לויטערע, וואַרעמע זון. פון דער לופט שמור
עסט מען ניט אז דאָ איז זי אין טויזענד גראַד בעסער, פרישער
און געזונטער ווי אין שטאָרט. סאי דאָ, סאי דאָרט ליגט מען
דאָך אין דער ערד פיער איילען! דער חילוק איז נאָר וואָס
דאָ אויפ'ן בית־עלמין ליגען די מתים אויף איין אָרט, און דאָרט,
אין שטאָרט געהען זיי נאָך אַרום; דאָ רוהען זיי שוין און
ווייסען נישט פון קיין צרות, און דאָרט ווערען זיי נאָך פער
שוואַרצט — און מי יודע וויפיעל ס'איז זיי נאָך בעשערט אָב־
קומען און מוטשען זיך אויף דער זועלט!...

געטראָפען האָב איך דאָרטען עטליכע ווייבער ליגען אויף
די קברים, וויינען און שרייען און טענה'ן זיך אויס אויף אַ קיל.
אינע וועקט די מאַמען זי זאָל אויפשטעהן און אַ קוק טהאָן

א שטיקעל ברויט

פֿון מאַני לייב.

געבאָרען אין די 90 יאָהרען אין זיך רוסלאַנד. געקומען נאָך אַמעריקא אין 1906. אָנגעהויבען צו דרוקען אין דערזעלבער צייט.

דער מאָרגען קומט צו אונז אַ כמורנער און אַ בלינדער, די מאַמע ליגט אין בעט אַ בלייכע, ווי דער טויט. שלאָפט רוהיג, מיינע קליינע הונגעריגע קינדער, איך וועל אין גאָס איצט געהן פֿאַר אייך צו קריגען ברויט — אַ שטיקעל טרוקען ברויט.

און אז איך וועל אין גאָס אַ גאַנצען טאָג זיך זאַמען, ווי קליינע הינטלעך וועט איהר וואָיען ווילד נאָך מיר. און שטיקער וועט איהר רייסען פֿון דער קראַנקער מאַמען! און הונגעריגע שמעקען וועט איהר יעדען שאָרף ביים טיר — די טריט מיינע ביים טיר.

אויף אז איך וועל פֿאַרנאַכט צו אייך אַ מידער קומען, און אָהן האָפענונג און קאַלט וועט זיין מיין בליק — פֿון שרעק פֿערקראַכען אין די ווינקלען וועט איהר שטומען, און גלעטען וועט מיין האַנד אין קעשענע אַ שטריק כאַכאַ, אַ שטאַרקער שטריק!

און אז איך וועל ביי נאַכט זיך אויפֿן בוידעם הענגען — וויינט שטילער, קינדער מיינע, נאָך אַ שטיקעל ברויט! און אז די נאַכט וועט האַרטען, קראַנקען שאָלאַ אייך ברענגען, וועט וויינען אבער אייך די מאַמע — ווי דער טויט — אַ בלייכע ווי דער טויט!

זיך, דורכ'ן צוכראסעטדקוויטיגען העמר, געקראצט אינ'ם וואלד
געקרויזעלטע האָר אויף זיין ברוסט.

אריינקומענדיג אין שטוב, האָבען מיר דערזעהן, ווי דער רבי
מיט'ן בעהעלפער האָבען געקנאקט מיט די קאנטשיקעס, די חדר
אינגלעך האָבען געגאָנערט ווי גענז, די קינדערלעך זיינען איבער
געריסען געווארען פון געוויין און — אינמיטען דערינען איז די
רבי'צען איבערגעלאָפען די שטוב מיט אַ האָלאָוועשקע אין האַנד
און פוטז אינ'ם אומריינעם צובער ארין!

מיין מאמע האָט גערעדט א פאָר ווערטער און איך בין גע-
בליבען אינ'ם חדר.

העמדלעך אונטער די אַרעמלעך האָבען זיך געוואָלנערט אין דער בלאַטע און געקראַכען אויף אלע פיער.

א לאַנגער שמאָלער טיש מיט אַ הוידעוודיגען שטאָלג, מיט שטריקעלעך איבערגעבונדען און איבערגעקניפט, און מיט אַן אויסגעפליקטער און אויסגעברענגטער דעק. ארום דעם טיש, אויף געמאכט בענק פון אַ שמאָלען ברעט אויף צוויי האַלבע קלעצ-לעך, זיינען געזעסען פערשידענארטיגע אינגלעך, איינס אינ'ם אַנדערען איינגעוואַקסען, און אלע מיט די פלייצעס איינגע-קלעמט אין דער נאַסער, פראָסטיגער וואַנד. כמעט אויף יעדע צעהן אינגלעך איז געלעגען איין סדור און יענער איז שוין אויך דריי מאָל אזוי גראָב און געשוואָלען געווען ווי פון'ם דרוק אַרויס. אויפ'ן עק טיש איז געשטאַנען איין אַלטער גרוי-סער קאַשעק מיט טעפּלעך, לעבען וועלכען עס האָט זיך געדריעהט אַ גרויסער קאָטער און האָט געלעקט, קלאַפענדיג מיט'ן ווידעל איבער אַ תלמיד'ס קעפּעל.

אין ווינקעל, צום אויבענאָן, איז געווען אַ שמאָל טירעל און אַ טיר, דורך וועלכע עס האָט זיך געזעהן אין שטוב אַריין די אונטערשטע האַלב-לאַנגע רבי'צען, בייגענדיג און שטורכענדיג מיט אַ קאָטשערע אַהין, אַפנים אין אויווען אַריין, און ביי יעדען עפען די פאָדערשטע טיר האָט זי אַרויסגעשטעקט דעם קאַפּ אין אַ פערשמאָלצעוועטער קופּקע מיט אַ גליטשיג, פערשווייסט פנים.

דער רבי איז געזעסען אויבענאָן ארום דעם פיער, אָהן אַ קאַפּטע, מיט אַ פערגעלטען טלית קטן, די אונטערשטע העלפט איבערגעוואַרפען פון פאָרענט; אַ צושפּאַלטענע יאַרמולקע אין פּעדערען, וואָס איז פון פּערעלטערטע קנייטשען שוין שטאַרק איינגעשרומפען, איז געלעגען פּעררוקט אויף זיין פליכעוואַטען געגאָלטען קאַפּ, ווי אַ גרויסער קיילעכדיגער מיליוטען-מיטצור-קוטען פּלאַכטער אויף אַ גרויסער גוליע; אין איין האַנד האָט ער געהאַלטען אַ גראָבען קאַנטשיק און מיט דער אַנדערער האָט ער

אינ'ס פויליש-אידישען חדר

פון י. י. לינעצקי.

(1889—1916)

אויבער פון די פאָמערס פון דער מאָדערנער אידישער ליטעראַטור,
בעלעטריסט און סאַטיריקער, געבאָרען אין וועקוצא, פּאָדאָליע
גוב., געשטאַרבן אין אָדעס.

ו די מאַמע האָט מיך דאָס ערשטע מאָל אריינגע-
פיהרט צו נחמן טאסק אין חדר אריין, איז מיר
פינסטער און ביטער געוואָרען אין די אויגען.
אין שטוב א בלאַטע איבער'ן נאַרטעל; ביי
דער טיר א דיישקע וואסער און לעבען איהר א
פערשימעלטער צובער, און פון אויבען איז ארומ-
געשוואומען דאָס, וואס ס'איז המן'ען געפאלען אין קאָפּ. די
קליינע, פיערטאָוועלדיגע פענסטערלעך זיינען פּעריאָנט געווען
פונ'ם פּראָסט אפשר אויף א פינגער די גראָב און דער פּראָסט
גער צודעק זייערער איז צוריצעלט געווען מיט פיגורען און
מגן-דוד'ס, איקס-מיקס-דריקסען, פּערשידענע קרומע און ציי-
קענדיגע רינגעלעך מיט פּאַסקעלעך, וועלכע טיעפער און שמעלער
איינגעגראָבען און וועלכע ברייטער און וועלכע פון אויבען אויף
געקריצט; וועלכע זיינען נאָך פּריש, און וועלכע שוין עלטער און
פּעריאָנטער, זעלטען איז צו בעמערקען געווען נאָך גאָר א פּריש
רעדעלע בייז אין גלאַז אריין, וואס א אינגעל האָט אַפּנים נור
וואָס געמאַכט מיט א קאָפּיקע.

פון אלע פענסטערלעך איז גערונען אויף די ווענד בייז אין
דער ערד אראָב. דריי קליינע קינדערלעך מיט פּערשפּילעטע

הונגער און קעלט

פון י. אַדלער.

געבאָרען אין 1877, אין דינאָוו, גאליציען. זיינע ערשטע לייערער
זיינען ערשיענען אין 1897. דיכטער און הומאָריסט.

טעג אָהן זון און נעכט אָהן שטערען
האַלטען אין געבוירען ווערען.
ווינטען בייזע, פּרעסט און שנעע
הערען צו דעם וועהדגעשריי... .

אין אַ שטיבעל, האַלב צובראָכען,
ווענט ניט ליים און שטרוי פּערקלעפט,
טיילען קינדער זיך מיט ברעקלעך,
וואָס אַ מייזעל האָט פּערשלעפט... .

ניט קיין ברויט און ניט קיין פּייער,
ביידע זאָכען זיינען טייער —
קינדער, קינדער, ס'איז ניט גוט.
ביליג איז נור מענשען-בלוט...

וויינען קינדער: „מאַמע, מאַמע,
גיב אונז כאָטש אַ ברעקעל ברויט.“
הויכט די מאַמע אָן צו זיפּצען,
זיפּצט די מאַמע, לאַכט די גויט... .

ברויט איז טייער, האַלץ איז טייער,
ניט קיין ברויט און ניט קיין פּייער,
און די מאַמע זיפּצט אָב שווער —
ביליג איז אַ קינדער-טרעהר... .

וויינען קינדער: „מאַמע, מאַמע,
ס'איז אונז קאַלט, מיר פּריהרען איין.“
הויכט די מאַמע אָן די הענטלאַך,
ס'זאָל די קינדער וואַרעם זיין... .

האָט ער געמוזט געבען צעהן... צעהן דאָלאַר אַרויסגעוואָרפֿען
און נאָך בעליידיגט געוואָרען! צוליעב וועמען? צוליעב וואָס?
וואָס אַרט עס איהם, וואָס אַ יונגערמאַן, אַ פּרעמדער, איז
קראַנק, האָט שווינדזוכט?

אַ שעהנע נאַכט. ער וויענט זיך ביז אויפֿ'ן שטוהל און
קוקט אויפֿ'ן אָצעאָן; די לבנה און די שטערן שווימען אינ'ם
וואַסער, זיך וויגענדיג אַרום. פּלוצלונג דערזעהט ער אַן אַנדער
וועראַנדאָ.

דענווער; אַכט אַ זייגער אבענד. אַ שעהנע נאַכט. די
לבנה און שטערען שווימען לייכט איבער דער פּער'חלומ'טער
ערד. ער זיצט אויף דער וועראַנדאָ אַן איינגעוויקעלטער אין
אַ וואַרימען אויבערראַק; קיין מיטאָג האָט ער היינט ניט גע-
געסען, ער האָט ניט קיין אַפעטיט; אַפילו ביים טיש ניט גע-
זעסען, די קראַנקע הוסטען און זיפּצען, און דאָס האָט איהם
אויפגערעגט. שטיל אַרום. ווייט אין ניריאָרק איז געבליבען
זיין אַלטע מוטער, וועלכע האָט אזוי ביטער געוויינט, ווען זיי
האָבען זיך צושיידט; אויף איהם וואַרט דאָרט זיין אַרימע פּרוי
און דאָס קליינע קינד. פּלוצלונג גיט ער אַ הוסט און זיין קאָפּ
בויגט זיך, פּאַלט און ער בלייבט אַנטשוויגען אויף אייביג.
און די לבנה און שטערען שווימען קאַלט אַרום איבער'ן
בלויען הימעל.

צוויי וועראַנדען

פון י. גאַרדין.

טלאַנטיק סיטי, אכט אַזויגער אָבענד. אַ שעה נער אָבענד. ער האָט נאָר וואָס אָבגעגעסען מיטאג, וועלכער האָט געדויערט אנדערטהאַל-בען שעה; מוזיק האָט גערייצט דעם אפער-טיט. אַרום איהם זיינען געזעסען שעהנע, רייך-פּערפּוצטע דאַמען. עס איז געווען לע-בעדיג און פּרעהליך.

איצט זיצט ער אויף אַ ברייטען וויעג-שטוהל אויף דער וועראַנדאַ; ער רויכערט, וויגט זיך. אין'ם זאַל שפּילט מען עפעס פון „לאָהענגרין“; און אַנטקעגען רוישט דער אָצעאַן. די זילבערנע לבנה, די פינקלענדע שטערענדלעך שפּיגלען זיך אָב אין די אונגענדליכע וואַסערען. ער זיצט און רוהט אויס; ער וויל ניט און קען ניט טראַכטען וועגען עפעס, ער פּערטרייבט פון זיך יעדעס געפיהל, וועלכעס קען שטערען זיין בעקוועמע רוה.

אָבער אויף צוילהכעיס דערמאָנט ער זיך אָן עפעס, וואָס איז געשעהן מיט איהם היינט. אַן אונאַנגענעהמע געשיכטע! אַ פּילאַנטהאָפּישע דאַמע האָט געבעטען אַ נדבה פאַר אַן אָריר-מען מענשען, וואָס ליידט פון שווינדזוכט און מוז פּערלאָזען ניריאָרק. ער רויכערט ביז, וויעגט זיך שטאַרקער און דער-מאָנט זיך די מיאוסע איינצעלהייטען: ער איז גראָד געזעסען און געשפּיעלט אַ פּאָוקער, האָט ער זיך פון דער דאַמע געוואָלט אַרויסדרעהען מיט אַ ווייץ; דערנאָך האָט ער געגעבען איהר צוויי דאָלאַר, האָט זי ניט געוואָלט נעהמען און פּרעך בעמערקט, אַז פון אַזאַ רייכען מענשען נעהמט זי ניט אַזאַ קליינע נדבה.

נחמן דער סטאַליער איז געקומען מיט זיינע צוויי בנים, אויך סטאַליאַרעס, און מען האָט געגעבען אַ נעהם אונזער גלעזערנע שאַפּע, טאַקיי נאָך ווי דער רוח דעם מלמד; פריהער איז גע- גאנגען נחמן, נאָכדעם ביידע בנים, הינטען — איך. דער פאָר- טער האָט געקאָמאָדעוועט: „קאָפּעל, אָן אַ זייט! מענדעל, רעכטס! קאָפּעל, ניט לויף! מענדעל, האַלט!“ איך האָב זיי געהאַלפּען נאָכטאַנצען. די מאַמע און מייַן ברודער אליהו האָבען ניט געוואָלט העלפּען. זיי זיינען געשטאַנען, געקוקט אויף דער ליידניגער וואַנד, וואָס איז געווען בערעקט מיט שפינ- וועבס, און האָבען געוויינט... אַן אַקציע מיט די צוויי — נאָך זיי וויינען ... פּלוצים טרראָך! סאַמע ביי דער טהיר האָט גע- פּלאַצט דאָס גלאָז, און דער סטאַליאַר מיט די בנים האָבען גע- נומען זידלען זיך, אַרויפּלענען איינס אויף דאָס אַנדערע די באָד: „אַ ריהר פּון אַ בלייענעם פּויגעל!...“ „בערישע פּיס!“ „דער רוח האַפּט איהם אַוועק!...“ „ברעך דעם קאָפּ, צונ'אלדע שוואַרצע יאָהר...“

— וואָס איז דאָרטען? — הערט זיך אַ הייזעריג קול פּונ'ם קראַנקען־אַלקיר.
— נאָרנישט! — ענטפּערט די מאַמע און ווישט די אויגען.

קומט אַרויס פּונ'ם טאַטענס אַלקיר און פּרעגט זי: „וויפּיעל?“. שטופּט זי איהם אָב און זאָגט איהם: „ס'איז ניט דיין עסק!..“ און מיכל כאַפּט די ספרים גיך-גיך, פּאַקט זיי איין אין אַ זאַק אַריין און מאַכט פּליטה.

ג.

פּון די אַלע זאַכען, וואָס מיר האָבען אויספּערקויפּט פּון שטוב, האָט מיר קיינס פּון זיי ניט צוגעשטעלט אזוי פּיעל פּער-געניגען, ווי די גלעזערנע שאַפּע.

ערשטענס, וואָס הייסט מען וועט צונעהמען? מיר האָט זיך תמיד געדוכט, אז אונזער גלעזערנע שאַפּע איז צונויפּנע-וואַקסען מיט דער וואַנד. ווי אזוי וועט מען זי נעהמען? צוויי-טענס — וואו וועט די מאַמע פּערשליסען דאָס ברויט, מיט דער חלה, מיט די טעלער, מיט די בלויענע לעפּעל און גאַפּלען (צוויי זילבערנע לעפּעל און איין גאַפּעל אַ זילבערנעס האָבען מיר געהאַט, האָט זיי די מאַמע שוין לאַנג פּערקויפּט!) און וואו וועלען מיר האַלטען פּסח די מצה? די געדאַנקען זיינען מיר געקומען אויפ'ן קאַפּ, בשעת דער סטאַליער איז געשטאַנען און געמאַסטען די שאַפּע מיט זיין גרויסען רויטען נאָגעל פּונ'ם גראַבען פינגער פּון דער אויסגעשמירטער האַנד. ער האָט אַלץ געדרונגען, אז די שאַפּע וועט ניט אַרויס פּון דער טהיר. אַ סימן — אָט האָט איהר אייך די ברייט פּון דער שאַפּע און אָט האָט איהר די טהיר — אסור אויב זי וועט אַרויס!

— ווי אזוי זשע איז זי אַריין? — פּרעגט איהם מיין ברודער אליהו.

— געה פּרעג זי! — ענטפּערט איהם נחמן מיט כּעס — איך ווייס, ווי אזוי זי איז אַריין! מען האָט זי אַריינגעטראַך-גען, איז אַריין!...

איין מינוט איז געווען אזעלכע, וואָס איך האָב מוראַ געהאַט פאַר דער שאַפּע. דאָס הייסט, איך האָב געמיינט, זי בלייבט ביי אונז. עס האָט אָבער לאַנג נישט גענומען, און

מיט א ווינט האָט מיר די מאַמע בעווויען, איך זאָל אַרויף אויפ'ן טיש און דערלאַנגען די ספרים. צוויי מאָל איבער-חזר'ן איז נישט געווען נויטיג. איך בין מיט איין שפרונג אַרויף מיט אזא גדולה, אז איך האָב מיך אויסגעצויגען איבער'ן טיש און נאָך געכאַפט א צוגאַב פון מיין ברודער אליהו, איך זאָל ניט שפּרינגען ווי אַ משוגענער. מיין ברודער אליהו, האָט זיך אליין מטריח געווען אויפ'ן טיש און האָט דערלאַנגט מיכלען אַלע ספרים. מיכל האָט מיט איין האַנד געבלעטערט די ספרים, מיט דער אַנדערער זיך געקראַצט דאָס בערדעל און געזאָגט חסרונות. יעדער ספר האָט זיין חסרון: דאָרט איז דער בונד געווען נישט גוט, ביי דעם איז דער רוקען שטאַרק צוגעסען. דאָ איז דער ספר אליין קיין ספר ניט. און אז ער האָט שוין גאנץ גוט איבערגעקוקט אַלע ספרים, מיט אַלע בונדען, מיט אַלע רוקענס, האָט ער זיך אַ קראַץ געטהאָן אין בערדעל:

— ס'זאָל זיין משניות'ן, אַ גאַנצער גאַנג, וואָלט איך זיי אפשר אַוועקגעקויפט.

די מאַמע איז געוואָרען טויט ווי די וואַנד, און מיין ברודער אליהו איז, פּערקעהרט, געוואָרען רויט ווי פּיער; ער איז אָנגעפאַלען אויפ'ן פאַקענטרעגער:

— האָט איהר דאָך לכתחילה געקאָנט זאָגען, אז איהר קויפט נאָר משניות'ן! וואָס זייט איהר געקומען דולען אַ ספּאָריק און דרעהען אַ מוח?

— לאָז זיין שטיל! — בעט זיך ביי איהם די מאַמע, און עס הערט זיך אַ הייזעריגע שטים פון'ם צווייטען אַלקיר, וואו דער מאַמע לייענט:

— ווער איז דאָרטען?

— קיינער ניט — ענטפערט איהם די מאַמע און שיקט אָב מיין ברודער אליהו'ן צום קראַנקען און אליין האַנדעלט זי מיט מיכל דעם פאַקענטרעגער, פּעהאַנדעלט איהם די ספרים, אַפנים פאַר זעהר ווינציג געלד, וואָרום אז מיין ברודער אליהו

צײהן, מאַכט צו איהם מיט די הענד, איז גרייט איהם דורס
צו זײן; זי ווערט אָבער באלד ווייך און מאַכט צו איהם:

— וואָס זאָל איך טהאָן, מיין זוהן, אַ רחמנות אויפ'ן
טאַטען... מען מוז דאָך איהם ראַטעווען!...

— פערקויפט מען עפעס — זאָגט מיין ברודער אליהו
און האַפט אַ קוק אויף דער גלעזערנער שאַפע, און די מאַמע
קוקט אויך אויף דערזעלבער שאַפע, ווישט די אויגען און זאָגט
שטיל:

— וואָס זאָל איך פערקויפען? די נשמה? שוין נישטאָ
וואָס צו פערקויפען. סײדען די לײדיגע שאַפע?

— פאַר וואָס ניט? — זאָגט איהר מיין ברודער אליהו.
— רוצה! — ענטפערט איהם די מאַמע מיט רויטע אויגען
— פון וואַנען האָבען זיך צו מיר גענומען אַזעלכע רוצחים קינד-
דער!

די מאַמע פײערט און קאָכט, וויינט זיך אויס, ווישט אויס
די אויגען און בעט זיך באלד איבער. אזוי איז געווען אויך
מיט די ספרים, מיט דער זילבערנער עטרה פונ'ם טלית, מיט
די צוויי געגילטע בעכערלעך, מיט איהר זיידען מלבוש, און
מיט אַלע איבריגע זאַכען, וואָס זײנען פערקויפט געוואָרען בײ
אונז אײנציגווייז און אַלע מאָל אַן אַנדער קונד.

די ספרים האָט אָבגעקויפט מיכל דער פאַקענטרעגער, אַ
איד מיט אַ שיטער בערדעל, וואָס ער האַלט דאָס אין איין קראַ-
צען. מיין ברודער אליהו איז נעבעך גענאַנגען צו איהם דריי
מאָל, אײדער ער האָט איהם אַראָבגעבראַכט. די מאַמע האָט
זיך מחיה געווען, אז זי האָט איהם דערזעהן און בעוויזען איהם
מיט'ן פינגער, ער זאָל רעדען שטיל, בכדי דער טאַטע זאָל
נישט הערען. מיכל האָט פערשטאַנען, פערריסען דעם קאַפּ
אַרויף אויף דער פּאָליצע, זיך געקראַצט אונטער'ן בערדעל און
אַ זאָג געטהאָן:

— אנו ווייזט, וואָס האָט איהר דאָרטען?

געטהאָן מיט אלע פישטשעווקעס, מיט'ן קול און מיט'ן שפרונג.
אזוי עטליכע מאָל: איך א שפרונג, דאָס קעלבעל א שפרונג;
דאָס קעלבעל א „מע“, איך א „מע“. ווער ווייסט, ביז וואָס
דאָס שפיעל וואָלט זיך אזוי געצויגען, ווען ניט א שנייד פון
אונטען אין האַלז אַרײַן פון מײַן עלטערען ברודער אליהו מיט
אלע זיינע פינף פינגער:

— איינגעזונקען זאָלסטו ווערען! א בחור'ל פון פינף
יאָהר שמעלט זיך אוועק טאַנצען מיט א קעלבעל!... אין שטוב
אַרײַן געה, דו הולטיי איינער!... דער טאַטע וועט דיר שוין
געבען!...

ב.

בלאָטע! דער טאַטע וועט מיר ניט „געבען“ נאָר ניט,
דער טאַטע איז קראַנק. ער דאווענט שוין ניט פאַר'ן עמוד
פון שמחת-תורה אָן. גאַנצע נעכט הוסט ער. עס געהט צו
אונז דער שוואַרצער דאָקטאָר, א גראַבער מיט שוואַרצע
וואַנצעס און מיט לאַכעדיגע אויגען — א פּרעהליכער דאָקטאָר.
מיד רופט ער „פּופיק“ און שנעלט מיר מיט די פינגער אין בײַ-
כעל. ער זאָגט אָן אלע מאָל דער מאַמען, מען זאָל מיד ניט
שטאַפען מיט קיין קאַרטאָפּעל, און דעם קראַנקען זאָל מען
געבען נאָר בוליאָן און מילך, מילך און בוליאָן... די מאַמע
הערט איהם אויס, און אז ער געהט אוועק, בעהאַלט זי דאָס
פנים אין פאַרטוף און די אַקסלען טרייסלען זיך בײַ איהר...
נאָכדעם ווישט זי אויס די אויגען, רופט אָב מײַן ברודער אליהו
אויף א זייט און מען סור'עט זיך שטילערהייט. וואָס זיי
ריידען ווייס איך ניט, נאָר מיר דאַכט, זיי קריגען זיך. די
טאַטע שיקט איהם ערנעץ, ער וויל ניט געהן, ער זאָגט צו איהר:
— איידער אַנקומען צו זיי, וועל איך דיר בעסער געהן אין
דער ערד אַרײַן!... איך וועל בעסער שטאַרבען היינטיגען מאָג!...
— ביים דיר אָב די צונג, משומד איינער, וואָס רעדסטו?
אזוי ענטפערט איהם די מאַמע שטיל, ציפעט צונויף די

ארויסגעהאַפּט זיך אויף גאָטס פרייע ליכטיגע וועלט, האָר
 בען מיר בידע, איך און מעני, אויס דאַנקבאַרקייט צו דער
 נאַטור, זיך גענומען אויסדריקען אונזער צופרידענהייט. איך,
 פייסי דעם חזן'ס אינגעל, האָב אויפגעהויבען ביידע הענדר
 אַרויף, אויפגעעפענט דאָס מויל און אַרײַנגעצויגען אין זיך
 די פרישע, וואַרמע לופט אַזוי פיעל, וויפיעל איך האָב געקאַנט,
 און עס האָט זיך מיר אויסגעדאַכט, אַז איך וואָס אין דער
 הויך, און עס ציהט מיך אַרויף אַרויף אין דער טיעפער־טיעפער
 בלויער יאַרמעלקע אַרײַן, דאָרט וואו די שימערע רויכניגע וואַל־
 קענס שוועבען, דאָרט וואו די ווייסע פּוּיגלען טיקען זיך, בער
 ווייזען זיך און ווערען פערשוואַנדען מיט אַ קוויטש און מיט
 אַ צוויטשער, און עס רייסט זיך אַרויס פון דיין אָנגעפילטער
 ברוסט אָהן מײַן וויסען אַ מײַן געזאַנג נאָך שעהנער ווי יום־
 טוב מיט'ן טאַטען ביים עמוד, אַ געזאַנג אָהן ווערטער, אָהן
 נאָטען, אָהן אַ שום מאָטיוו, אַ מײַן נאַטור־געזאַנג פון אַ וואַסער־
 פאַל, פון יאָגענדיגע חוואַליעס, אַ מײַן שיר השירים, אַ געטליכע
 התפעלות, אַ הימלישע בענייסטערונג.

אַט אַזוי האָט אַרויסגעוויזען זיין צופרידענהייט מיט'ן
 ערשטען פריהלינגס־טאָג פייסי דעם חזן'ס אינגעל. גאַנץ אַנ־
 דערש האָט דאָס אויסגעדריקט מעני, דעם שכן'ס קעלבעל.
 מעני, דעם שכן'ס קעלבעל, האָט קודם אַרײַנגעשטעקט
 די שוואַרצע נאַסע מאָרדע אין מיסט אַרײַן, אַ שאַר געטהאַן
 מיט'ן פאָדערשטען פיסעל די ערד אונטער זיך אַ מאָל דריי,
 פערריסען דעם עק, אויפגעשפרונגען נאָכדעם אויף אַלע פיער,
 און אַרויסגעלאָזט אַ טומפיגען „מע“. דער „מע“ האָט מיר
 אויסגעוויזען אַזוי קאָמיש, אַז איך האָב מיך געמוזט צולאַכען
 און נאָכמאַכען דעם אייגענעם „מע“ מיט'ן זעלביגען נוסח, וואָס
 מעני. מעני'ן איז דאָס, ווייזט אויס, געפעלען, ווארום עס האָט
 לאַנג נישט גענומען, האָט דאָס קעלבעל איבערגע'חזר'ט דאָס
 אייגענע נאָך אַמאָל, מיט'ן זעלביגען נוסח און מיט'ן זעלביגען
 שפּרונג. זעלבסטפערשטענדליך, אַז איך האָב דאָל באלד נאָכ־

מאָטעל פייסי דעם חזנ'ס אינגעל

(כתבים פון א יונגעל א יתום)

פון שלום עליכם.

א.

איך און דאָס קעלבעל.

יך געה מיט אייך אין געוועט אויף וויפיעל איהר
ווילט, אז קיינער אין דער וועלט איז נישט
געווען אזוי צופרידען מיט'ן ווארימען, ליכ-
טיגען נאָך־פסח, ווי איך פייסי דעם חזנ'ס
אינגעל מאָטעל, און דעם שכנ'ס קעלבעל, וואָס
מען רופט דאָס „מעני“ (דאָס האָב איך, מאָה

טעל, דעם א נאָמען געגעבען „מעני“)

ביידע גלייך האָבען מיר דערפיהלט די ערשטע שטראַהלען
פון דער וואַרימער זון אין'ם ערשטען וואַרימען נאָך־פסח'די-
גען טאָג, ביידע גלייך האָבען מיר דערשמעקט דעם ריה פונ'ם
ערשטען גרינעם גרעזעלע, וואָס קריכט, שפראַצט אַרויס פון דער
נאָר וואָס אָבגעדעקטער ערד, און ביידע גלייך זיינען מיר אַרויס-
געקראָכען פון'ם פינסטערען ענגשאַפט צו מקבל פנים זיין דעם
ערשטען זיסען ליכטיגען וואַרימען פריהלינגס־מאָרגען. איך,
פייסי דעם חזנ'ס אינגעל, מאָטעל, בין אַרויס פון א טוואַן, פון
א קאלטען נאָסליכען קעלער, וואָס שמעקט מיט זויערטייג און
מיט רפואות פון דער אַפטייק; און מעני, דעם שכנ'ס קעלבעל,
האָט מען אַרויסגעלאָזט נאָך פון אַן ערגערען עפוש: פון א קליין,
פינסטער, בלאַטיג, פערפאַסקודיגט שטעלכעל מיט אויסגעקרימ-
טע ציפליקטע ווענער, וואָס ווינטער בלאַזט אַריין אַהין דער שניי
און זומער שטייט אַריין דער רעגען.

— פון געבייטעלטע מעהל, — ענטפערט ציפע, אומקעהר-
רענדיג איהר דעם קניש. /

די אלטע טאפט ווייטער, זי שמייכעלט : א האַלבער
קוילעטש. זי ווייס, אַז דאָס איז אַ האַלבער קוילעטש, נור דאָך
מוז זי ציפען דאָס ווייזען.

ציפע ברעכט אָב שטיקלעך, טיילט די קינדער. טייער גע-
בעקס ! — זאָגט זי.

זי האפט אַליין אַ שטיקעל.

דער אַלטער'ס פנים ווערט נייגעריגער, שמייכלענדיגער.

— דער רביצינ'ס אודאי, — זאָגט ווייטער ציפע, אָב'י
קנייפענדיג אַ צווייט שטיקעל.

דער אַלטערס פנים איז מיט אַ מאָל טרויעריגער געוואָרען,
זי ציהט אויס די האַנד נאָכ'ן האַלבען קוילעטש.
די אלטע זיפצט.

אזוי ווי ס'איז געגען די געזעצען פון נאטור, אַז קינדער
זאָלען רעגירען איבער דערוואַקסענע, אָדער פערריקטע — אי-
בער מענשען מיט טיפען פערשטאַנד, אזוי איז אויך אוננאָטיר-
ליך דאָס, וואָס אַ הייפעל מענשען איז איבערגעזעטיגט מיט
אלעם גוטען און די הונגעריגע אין די צעהנדליגער טויזענדער
האַבען ניט דאָס נויטיגסטע.

זשאַן זשאַק רוסאָ.

שטיקעל געקעכטס צו ציפען. — וואָס איז דאָס, זאָלסטו מיר
יאָהרען האָבען... א טייגעכצעל...

— ס'איז א באַבקעלע ! — זאָגט ציפע, אַבקנייפענדיג אַ
שטיקעל און פערזוכענדיג דעם טעם. — אַ באַבקעלע פון רע-
טשענעס מעהל מיט קארטאָפּעל.

אַ פּאָר מינוט איז שטיל, ציפע בעקוקט דאָס באַבקעלע,
עטל-כּיילע איז אָנגעכויגען צו ציפען.

— ס'איז אוראי איהרס, פעסי מעני'ס, — זאָגט ציפע. —
פעסי מעני האָט דאָס געמוזט געבען.

— פעסי מעני ?

— פעסי מעני באַקט תמיד אזעלכע מינים.

— אַ כשרה'ע נשמה אָט די פעסי מעני, זי פערנעסט ניט
אָן מיר.

די קינדער וואַרפען זיך צום באַבקעלע. ביי דער אַלטער
הויבט אָן קלאַפען דאָס האַרץ, די אונטערשטע ליפּ ציטערט.
— נעהם, גיב זיי, די קינדערלעך... צו שטיקעלעך —
שטאַרקט זיך די אַלטע.

דאָס באַבקעלע ווערט צוריסען אויף שטיקלעך ; אין שטוב
ווערט יום-טוב.

די אַלטע שטעקט אריין די האַנד אין זעקעלע און מאַפט
ווייטער. אפשר איז דאָ נאָך עפעס וואָס צו ווייזען ציפען. זי
מאַפט אָן עפעס שפּיצענדיגעס, זי איז זעהר נייגיריג צו וויסען,
וואָס דאָס איז. זי קען אָבער ניט דערקלערען, פּרעגט זי ציפען.
— אַ קניש ?

— אַ קניש.

— אַ קניש מיט כּעבלעך ! — מאַכט זי דאָס צווייטע מאָל,
אַכשפּאַלטענדיג איהם.

— קניש, קניש ! — ליאַרמען די חברה. — מאַמע, קניש !
— אוי, הערסט, ציפע ! דייע קינדער... — זאָגט די
אַלטע, אויסציהענדיג די האַנד נאָכ'ן קניש. — אַ ווייצענער ?

זי האָט איהר נאָך געפליקט פערערען צו דער חתונה ; טאָסי
 באַלד נאָך ציפּע'ס חתונה איז זי בלינד געוואָרען. די אויגען
 האָבען איהר אָנגעהויבען וועה טהאָן. זי האָט אַ פּאַר מאָל דעם
 רופּא גערופּען, האָט ער איהר געהייסען טהעע צולעגען, עס האָט
 אָבער ניט געהאָלפּען, גאַנצע נעכט האָט זי געשריען, איהרע
 געשרייען זיינען געגאַנגען ביז'ן הימעל ; דאָס האַרץ האָט איהר
 געזאָגט, אַז זי ווערט בלינד. אָפט זיצענדיג גאַנצע נעכט און
 פליקענדיג, פלענען איהר אָנהויבען וועה טהאָן די אויגען, נור
 זי האָט זיך געשטאַרקט, געבריה'ט, ניט געמאַכט זיך.

מיט אַ מאָל דערפיהלט עטעל-ביילע אַ הענטעל אין זעקעל.
 זי חאַפט אָן דאָס הענטעל, גיט אַ קניפּ און אַ שלעפּ ארויס. דאָס
 קינד צוואוייגט זיך.

— אַ דונער זאָל איהר איינשלאָגען ! — שעלט ציפּע.

די אַלטע ענטפּערט ניט ; זי האַלט נאָך אַלץ די האַנד
 אינ'ם זעקעלע און קען זיך ניט פּאַרשטעלען, וואָס אַזעלכעס האָט
 זי דאָרטען אַ קונעלע, אַ באַבקעלע... ניין, וואָס דען ? וואָלט
 זי ניט געוועזען ברוגז מיט ציפּע'ן, וואָלט זי איהר געוויזען...
 ניין, זי מוז איהר פרעגען.

— ציפּע ! — שרייט זי אויס, האַלטענדיג אַראַבגעבויגען

דעם קאַפּ.

ציפּע ענטפּערט ניט.

— ציפּע !

קינער ענטפּערט ניט.

— זי איז ניטאָ — פרעגט זי אין שטוב אַריין.

— וואָס איז דאָרט ? וואָס וויל זי דאָרט — שרייט ציפּע

בעז.

— אויף אַ מינוטקעלע ! — בעט די אַלטע זיך.

ציפּע געהט צו און פערקוקט זיך אויף דער אַלטער.

— אַ הונדערט יאָהר זאָלסטו לעבען ! — זאָגט די אַלטע

מיט אַ צופרידענעם שמייכעל, אויסציהענדיג די האַנד מיט'ן

— ער וועט דאָך מיר די נעדערים אַרויסזעצן ! — שרייט די בלינדע אַלטע, פּערקרוימענדיג זיך.

— זעהט נור, ווי זי האָט דאָס מורא פאַר'ן טויט.
אַ צווייט קינד וויל אויפ'ן אוווען. די אַלטע דערפיהלט, ווי עס קריכט שוין.

— וועה איז מיר ! — שרייט זי — זיי האָבען מיר שיעור די אויגען ניט אַרויסגענומען.

— די אויגען האָבען זיי איהר שיעור ניט אַרויסגענומען — קרימט ציפע איהר איבער מיט אַ שמייכל.

אַ דריטע קינד וויל אויפ'ן אוווען.
— לאָמיר פון אייך שוין פטור ווערען, — שרייט ציפע נלאַט אין דער וועלט אַרײַן.

אַ קינד האָט אָנגעהויבען וויינען פון אויבען אַראָב.
— אַלטע קליפה ! זי שלאָגט שוין דאָס קינד !
די אַלטע גיט אַ זיפּין.

— נאָמעניו ! וואָס האָבען זיי צו מיר — קרעכט די אַלטע. דאָס זעקעל לאָזט איהר ניט רוהען ; זי שלעפט עס אַרויס פון צוקאַפענס, לאָזט אַרײַן די האַנד אינוועניג, טאַפט אָן אַ ווייך שטיקעל קוילעטש און נעהמט קייען, ניט אַראָבשלינד גענדיג דעם ביסען, לאָזט זי ווידער אַרײַן די האַנד און טאַפט ווידער. ניט אַ קיי און בלייבט שטעהן, וואָס קען דאָס זײַן פאַר אַ שטיקעל ? זי וואָלט דאָס אַרויסגענומען און געוויזען ציפע'ן, האָט זי מורא, אפשר איז דאָס אַ גוטע זאַך, וועלען עס די קינדער צוכאַפען. צוריק מיט יאָהרען, ווען לעטע האָט איהר געבראַכט די ערשטע צייט דאָס עסען, האָט זי איהר געגעבען יעדע זאַך אין האַנד און אויסגערעכענט ; דאָס האָט דער גענעד בען, און דאָס — יענער. היינט ברענגט זי עס און געהט אוועק. וועמען האָט זי אַ חוץ לעמען ? קיינעם ניט. זי ליגט כסדר, ווי אַ שטיין אויפ'ן אוווען, זי בעט אַמאָל די קינדער, מען זאָל זי אַמאָל פיהרען ערנעץ — לאָזט ניט ציפע. ס'אַראַ מרשעת !

עטעל ביילע

פון יונה ראָזענפעלד.

רייסין יאָהר איז עטעל ביילע נעווען פליקערין. ווער שלאָפט ניט אויף איהרע פּעדערען ? דער רבי, דער גבאי, דאָס גאַנצע שטערטעל. דער-מאָנענדיג זיך, אז דער רבי שלאָפט אויף איהר רע פּעדערען, ווערט איהר וואַרעם אינ'ם קאַל-טען שטיבעל. אַצינד איז זי שוין אַן אַלטע איר

דענע, אַ בלינדע, ליגט ביי ציפּע'ן דער אַלמנה אויפ'ן אויווען. ציפּע'ן צאָהלט מען פון דער שטאָרט פאַר עטעל ביילע'ן צוויי גילדען אַ וואָך ; יעדען פּרייטאָג טראָגען איהר גוטע מענשען אַרין צום עסען : ברויט, גרויפּען, פּאַסאַלען. אין שטוב רעש'ט, די קינדער וויינען, שרייען, איינע וויל עסען, אַ צווייטע רייסט זיך אויפ'ן שוים.

עטעל-ביילע פּערקרימט זיך, די קינדער דערנעהען איהר צום האַרצען, שלאָגען איהר די זייטען אָב, שאַרען זיך צום זעקע-לע. דערהערענדיג, ווי דאָס קינד וויל אויפ'ן אויווען, נעהמט זי באַלד דאָס זעקעלע, בינדט עס אַרום און לעגט עס צוקאַפענס.

דאָס קינד קריכט ; עטעל-ביילע פיהלט, ווי צוויי קליינע הענטלעך האַפען איהר אַרום די פיס. זי שווייגט שטיל, הערט זיך איין און הויכט אָן צו שעלטען זיך שטיל. די מוטער דערהערט :

— די אַלטע מכשפה ! זי בורטשעט שוין. דער רוח נעהמט איהר צו, אז דאָס קינד וועט דאָרטען זיצען. עטעל-ביילע ענטפּערט ניט. זי בורטשעט צו, הערט זיך איין, צי קריכט ניט דאָס קינד צום זעקעלע. זי דערפיהלט אַ שטויס.

איבער וועגען ...

פון ליוויק האלפער.

איבער וועגען לאנג שוין אָבגעזומערטע.
אונטער הימלען נרויע שוין פערקומערטע,
נעהען מענשען מירע, איינגעבויגענע,
פרויען קראַנקע, קינדער ניט געזויגענע.

דורך די אלטע קליידער, די צוריסענע,
שטיקער לייבער זעהען זיך צוביסענע,
אלע אויגען טונקעלע, פערלאָשענע,
נור מיט קאלטע טרעהרען אָנגעגאָסענע.

נלאט אזוי אמאָל צונויפגעקליבענע,
איבער נוואַלד פון זיך אליין געטריבענע,
נעהען מענשען, מענשען איינגעבויגענע,
פרויען שוואַכע, קינדער ניט געזויגענע.

דער בעל-עגלה הויבט אָן אונטערטרייבען דעם עולם: הוי-
דא, פּאָהרען! די פּאַרשוניען שטופּען זיך אין איילעניש אַרום,
אויף דער נאַס צו פּערהאַפּען געשווינד ערטער אין דעם וואָגען,
ס'איז אַ שטופּעניש, אַ קוועטשעניש, אַן ענגשאַפּט. לייזער
יאַנקעל זעצט זיך ווי ס'איז אויף אַ שפיץ קלימעקעל אין איינע
צרות און נעהמט אָן פּאַר ליעב איטליכען שטופּ, וואָס ער בע-
קומט אין די זייטען, ער געזענענט זיך מיט הערשעלע'ן אויף אַ
וויינענדיג-ציטערדיג קול.

הערשעלע קוקט דאָס לעצטע מאָל גוט אַריין אין דעם טאַ-
טענס בלייבען פנים און בעוואַשט זיך מיט בלוטיגע טרערען,
נישט אימשטאַנד זייענדיג אַרויסצוברענגען עפעס אַ וואָרט.
ער האָט פון גרויס וועהטאָג אפילו ניט בעמערקט, ווי דער וואָד-
נען האָט זיך געריהרט פון'ם אָרט.

— הא, וואָס איז דאָ צו וויינען! — מאַכט ריזוע, די
בעל הבית'טע פון דער אַכסניה צו הערשעלען אויף דער נאַס,
נאָכדעם ווי דער וואָגען איז שוין פּערשוואַונדען. נו, און אז
אַ טאַטע פּאָהרט אַוועק, הער אַביסעל, נו איז וואָס? חלילה,
נישט געשטאַרבּען. נאָ בעסער! — נעמט זי און שטופּט איהם
אַריין אין דער האַנד אַן אַלט לייבעל, — נעהם און טראָג געזונד
טערהייט, נישט געוויינט, קום, ווילסטו אפּשר עסען?
— ניין! — ענטפּערט הערשעלע.

— נאָ דיר ניין! — רופּט זיך ריזוע אָב. — הער אַביסעל,
מען זאָל זאָגען ניין! פאַר וואָס איז עסען ניין? געדענק אָבער,
טאַמער וועסטו וועלען עסען, קום צו מיר!

הערשעלע האָט זיך צואוויינט, נעקוט אויפ'ן טאטען מיט גרויס ליבעשאפט און מעהר ניט אימשטאנד געווען אַרויסצור ברענגען אַ וואָרט, אזוי האָט עס איהם פערקלעמט ביים האַרצען, און אז דער טאטע איז מיט אַ געבעט צוגעשטאַנען צו איהם, ער זאָל ריידען ריינע ווערטער, האָט ער געענטפערט גאַנץ קורץ:

— ניין! אָהן דיר, טאטע, קען איך נישט זיין...

— אַך, הערשעלע! — מאכט דער טאטע מיט אַ זיפץ טיעף פון'ם האַרצען. — נישט אייביג, נאַרעלע, איז אַ סינד געבען אַ טאטען. וואָס קען מען טהאָן? איך פיהל, אז די כחות געהען מיר ביסלעכווייז אויס. וויין נישט, הערשעלע, וואָס קען מען טהאָן? פריהער אָדער שפעטער מוז מען זיך שיידען.

— טאטע, איך וויל אהיים! — וויינט מיט אַ געבעט הערשעלע.

— אהיים! האָניג וועסטו דאָרט לעקען אין דער היים... — זיפצט דער טאטע.

— זיי נישט קיין עקשן, פע! — הויבט אָן מיט נומען ר' אברהם. — אָהן דיר איז אויך דאָ גענוג אין דער היים. דער טאטע — דו זעהסט נישט? — האָט מעהר קיין כח ניט צו אַרבייטען, פונ'ם ביסעל געלד, וועלכען ער האָט דאָ פער-דיענט, איז וועניג געבליבען, אַ קרענק קאָסט. עס געהט אַ לאַנגער ווינטער, אַ רחמנות געבעף אויף די איבעריגע קינדער. דו אַליין וועסט דאַרבען און זיי נאָך שאָדען, דעם לעצטען ביר סען, מישטיינס געזאָנט, זיי פונ'ם מויל אַרויסרייסען.

— דאַנק ר' אברהם'ן, זאָגט דער טאטע, דאַנק זיי פאַר זייער נומסקייט צו זאָרגען זיך דאָ פאַר דיר און האָבען אויף דיר השגחה.

לייזער יאַנקעל האָט זיך אָנגעטהאָן זיינע ווענ-סקליידער און אויפ'ן קאָפּ אָנגערוקט דאָס מיצעל און האָט זיך געלאָזט לוי-פען צום וואָגען; הערשעלע, מיט אַ פעקעל, נאָך איהם.

הערשעלע שיידט זיך מיט'ן טאטען

פון ש. י. אַבראַמאָוויטש.

(מענדעלי מוכר ספרים)

געבאָרען אין 1835, אין קאַפּוּליע, מינסקער גוב. זיין ערשט ווערק
אין העברעאיש איז ערשינען אין 1857; אין אידיש — אין
1863. פאָטער פון דער מאָדערנער אידישער ליטעראַטור.

ערשעלע'ס טאטע לייווער יאַנקיל איז ענדליך אַרויס
פּוּנ'ם בקור-חולים; עס האָט געריסען דאָס האַרץ
קוקענדיג אויף איהם; אַזוי בלייב און סוים איז
זיין פנים געווען. ער איז אַ שווערע קרענק אויס-
געשטאַנען, כמעט ניט געווען צו דערקענען איהם,
אַזוי איז ער פּוּנ'ם לייב אַראָב, נאָר הויט און

ביינער.

קיינמאָל אין זיין לעבען האָט הערשעלע אַזוי נישט ליעב
געהאַט דעם טאטען, ווי דענסטמאָל, און קיינמאָל אין זיין לע-
בען האָט דער טאטע אַזוי גוט, ליעבהאַרציג ניט געקוקט, ווי אין
יענער צייט.

ר' אברהם האָט אַוועקגענומען דעם טאטען אין אַ ווינקעל
פון שוהל און האָט מיט איהם ווענען עפעס אַ היבשע צייט
געשמועסט. באַלד נאָכדעם האָט מען צוגערופען אַהין אויך
הערשעלען און דער טאטע האָט זיך געווענדט צו איהם מיט
די ווערטער.

— מיר שמועסען דאָ מיט ר' אברהם'ן, אַז אויב דו ווילסט,
הערשעלע, מעגסט דו דיר האָ בלייבען.

— ביי פיר איז היינטיגען ווינטער איינס געשטאָרבען, —
האָט ער טעמפ אַרויסגעֶרעדט.
סיכל האָט אַ מאַך געטהאָן מיט דער האַנד, זיך געלאָזט
געהן אין פֿעלד אַרײַן, געשלעפט די אָנגעשוואַכטע פֿיס איבער
דער פֿיכטער, שוואַרצער ערד. פֿון שוואַכקײט האָבען זיך
איהם געשטעלט טרערען אין די אויגען און עס האָט איהם גע־
צויגען אַראָבלאָזען זיך אויף דר'ערד. מיט אַמאָל האָט ער
זיך אַ קעהר געטהאָן מיט'ן פֿנים צו די מאַרק־לייט, אָנגעשטעלט
די פֿויסטען און צושריען זיך:
— גלגלים! רוצחים! ווארט, עס וועט זיך ניסען בלומ
אין די גאַסען! ביל־רט!

זעהן זלאַטקע'ן, ווי זי איז געשטאַנען איינע אליין אין איהר לייכט קאָפּטעלע, אַ קלייניקע, אַ פּערטראַכטע, ווי אַ קינד, מיט אויגען פּערדיסענע ווייט-ווייט אויף די שטילע, שטראַהלענדיגע פּעלדער. ער איז פאַרבייגעגאַנגען שטיל, ווי אַ פּרעמדער, נאָר פּלוצלונג האָט ער זיך אָבגעשטעלט, אַ מאַך געטהאָן צו דער טאַכטער האַסטיג מיט דער האַנד און זיך צושריען:

— הולטייקע, אַהיים געה!

מיכל איז ווייטער געגאַנגען זיין וועג. עס האָבען זיך געצויגען גערטנער, מיט הויכע פאַרקאַנען, אַרויסגעקוקט הוילע בוימער מיט טרוקענע צווייגען; געפינקעלט האָבען אויף דער זון נייע שטרויענע גאָלדפאַרביגע דעכער פון ליים. חברה מאַרק-לייט האָבען בעגעגענט מיכל'ען זעהר אויפֿ-געלעגט.

— אָה, מיכל! ברוך הבא! אַ גאַסט, אַ גאַסט!

אַנטקעגען דעם אַלטען מיכל'ן איז אַרויסגעשפרונגען אַ בחור מיט אַ רויט פנים און קליינע, לויפּעדיגע אויגעלעך. מיכל איז געוואָרען צומישט; די מאַרק-לייט האָבען זיך הילכיג צו-לאַכט.

— וואָס לאַכט איהר פון מיר?!

— ווער לאַכט? — האָט זיך צורעדט דער רויטער בחור —

אַרדבא, דאָס פּרעהען מיר זיך! אַזאַ גאַסט! וואָס הערט זיך עפעס נייעס? ווי איז אייך געגאַנגען אויפ'ן אויווען?
מיכל האָט געעפענט דאָס מויל, געוואָלט עפעס זאָגען, נאָר די צונג האָט איהם נישט געדיענט. דאָס בחור'ל מיט די קליינע אויגעלעך איז געווען העכסט גליקליך.

— זאָגט, ר' מיכל, מיר זיינען דאָך אייגענע מענשען, וואָס

הערט זיך ביי אייך עפעס מכה...? איך מיין, מיר וועלען ביי אייך טאַקי האָבען אינניכען אַ ברית'ל, אָ דאָס, אָ יענע?...

מיכל האָט געקוקט מיט שטאַרע אויגען אויף די לייט, וואָס האָבען געקויכט פאַר געלעכטער. פאַר די אויגען האָט איהם געשווינדעלט:

באקען, מיט עפעס א טיכעל אויפ'ן קאפ, פון וועלכען עס האָט אַרויסגעקוקט אַ דין, אויסגעקראַכען צעפעל; אין די אויגען האָט זיך ביי איהר עפעס אויסגעלאָשען. געטראָגען האָט זי נאָך אַלץ דאָס ווייסע קאָפּטעל, נאָר איצט האָט עס אויסגעזעהען, ווי פער-וועלקטע בלעטלעך פון אַ פּערוועלקטען בלימעל. גלייכנילטיג און שווינגענדיג איז זי געזעסען ביים טיש, אָנקוקענדיג ווי די מאַמע פליקט פּעדערען.

* * *

די קליינע, פּערפּראַרענע פּענסטערלאַך האָבען אָנגעהויבען אָבנעהן. די טעג זיינען געשטאַנען שטילע, ווי אין הלום. אין דער שטילקייט זיינען אָפט דורכגעפּלויגען קראַהען, עפעס ווי אויסשרייענדיג, אז עס קומט אָן פּריהלינג. מיכל איז געלע-גען, גע'הלומ'ט מיט אָפענע אויגען. פּלוצלונג האָט ער זיך אויפגעזעצט, געאָכצעט, געקרעכצט און גענומען ציהען אויף די פיס אַ פּאַר פּערטריקענטע פּאַראַיאַהריגע שטיוועל.

די קליינע האָבען זיך געשטעלט אויף דער שוועל און גע-קוקט אויפ'ן פּאָטער פּערוואַונדערט.

— דאָס געהט ער זיך שלאָגען...

— ברעכען שויבען.

— ער איז אַ געזונדער, פאַר איהם האָבען אַלע מורא !

— אַ געזונדער, און זאָגט נאָך, אז ער שטאַרבט.

— דאָס וויל ער, מען זאָל איהם געבען מילך...

מיכל איז צוגעגאַנגען, שאַקלענדיג זיך, צו דער טיר און אַרויסגעקוקט מיט טריבע, פּערבלענדטע אויגען אין גאַס אַריין.

— אָך, אָך, טאַטע זיסער ! עס געהט שוין צו זומער... —

האָט ער געזיפּצט און געקוקט אַראָב אויף דער ערד.

* * *

די וועלט האָט זיך צושפּרייט ברייט און ליכטיג, נאָר אינ-ווייניג אין האַרצען האָט גענאָגט עפעס, וואָס האָט קיין נאָמען נישט. מיכל האָט זיך פּערמליבען אַמאָל ווייט, אויסער דער שטאָרט. איבערנעהענדיג די בריק, האָט ער פּלוצלונג דער-

דרויסען איז געווען ליכטיג און שטיל. עס איז אַראָכגעגאַנגען אַ כּשוף פון הימעל און זיך געלעגט אויף דער שטילער ווייסער וועלט; דער שנעע האָט געבליצט; אינ'ם ווייסען גאָרטען אַנטקעגען האָבען זיך אויסגעלעגט געדיכטע, גרויע שאַטענס פון דעכער און פּאַרקאַנען. מיט אַמאָל איז זלאַטקע'ן אַלץ קלאָר געוואָרען: זי איז אָבגעשפרונגען פון פענסטער, אַ ריס געטהאָן די טיר און אַרויסגעלאָפּען אין גאַס. אין די אַרומיגע פעלדער האָט זיך צוגאַסען זלאַטקע'ס הילכיג קול. מען האָט זי געשאַפּט, געשלעפּט איבער'ן שנעע און געשלאָגען. זי האָט זיך אויסגעצויגען אויף דער ערד, געריסען פון זיך די האָר, געוויינט, געריסען די קליידער. בחורים און אינגלעך האָבען זיך פּערקוקט אויף איהרע אָפּגעריסענע קליידער און ווייסע וועש. דער איינער נערער ברודער, נאָך גאָר אַ קינד, האָט זיך אָנגעכוויגען צו זלאַטקע'ן און געזאָגט איהר אין אויער:

— שטעה אויף גיכער! איך וועל דיך דערווערנען...

נאָך געזאָגט האָט ער עס פון פּערצווייפלונג, און איז באַלד אָבגעגאַנגען צום וואַנד און זיך צואוויינט הויך אויפ'ן קול. אַ גאַנצע נאַכט איז די מוטער אַ דערשראָקענע געזעסען ביי זלאַטקע'ן צוקאַפענס, געטאַפּט איהר דעם הייסען שטערן, עפעס אַלץ געוואָלט איהר איינשטילען, נור זי האָט ניט געקענט צוטראַכטען דערצו די נויטיגע ווערטער. דער איינגסטער ברודער'ל האָט זיך אַלץ ניט געקענט בערוהיגען, וואָס ער האָט געוויינט פאַר אַלעמען אויף דער גאַס. ער איז געלעגען אָנגע-שפּאַרט אויפ'ן עלענכויגען און אַלץ געטראַכט, ווי אזוי ער וועט עלטער ווערען און אָברעכענען זיך מיט די שלעכטע מענשען.

אויף מאָרגען פּריה זיינען צוויי אידען צוגעפּאָהרען צום שטיבעל אויף אַ פּוהר, מען האָט זלאַטקע'ן אַרויסגעטראָגען אויף די הענד און זי אַוועקגעפיהרט אין שטאָרט.

אין אַ חודש אַרום איז זי געקומען אַהיים צופּוס. זי איז שוין געווען רוהיג. זי איז אומגעגאַנגען איבער'ן שטיבעל פאַר מעליך, אַ שטילע ווי אַ שאַטען, אַ בלייכע, מיט איינגעפאלענע

מענסטעריס, אָנגעטהאָן אין איהר וואַרעם בנד'על און געזעסען
 דאָרט אַ קלייניקע, אַ דערשלאָגענע, אַ שווייגענדיגע, מיט אַ
 שטילען געהוימנים אין די אויגען. נאָר אַז מען האָט איהר
 שטאַרק דערעסען מיט ווערטער, האָט זי זיך פּלוצלונג אַנידער-
 געשטעלט, די קליינע פיגור האָט זיך אויסגעגלייכט, די באַקען
 האָבען זיך צופלאַמט, די שוואַרצע אויגען האָבען געגליהט, זי
 האָט געטופּעט מיט די פּיס, געקלאַפּט מיט'ן פּויסט איבער'ן טיש
 און געשריען, אַז איהר איז שוין אַלץ מיאוס געוואָרען, נמאס
 דאָס לעבען מיט דער אָרימקייט, נמאס דאָס קליין פינסטער שטיי-
 בעל מיט דעם קאַלטען, שמוציגען געלענער. זלאַטקע האָט זיך
 וואָס ווייטער אַלץ מעהר געהיצט, געשווינד אַרומגעגאַנגען איר
 בער'ן שטיבעל, געמאַכט מיט די הענד, געקוקט אינ'ם שפיגעלע
 מיט'ן שפּאַלט אינמיטען, געקוקט און געהאַפּט זיך ביים קאַפּ.
 וואוהין זאָל זי לויפּען ?

זלאַטקע האָט ניט געקענט זיצען מעהר אין דער ענגער
 שטיבעל. זי איז אומגעגאַנגען אין גאַס, אין פרעמדע הייזער
 אַרײַן, צו דעם פּערפּראָרענעם טײַך אויפ'ן גליטש. אַבער
 צייט פּלענען די עלטערע ברידער, קומענדיג פון דער אַרבייט,
 ברענגען זי צופיהרען מיט געוואָלד — אַ צופלאַמטע, אַ צור-
 טראָגענע, דאָס אויבער-בנד'ל צושפּילעט, די געקרויזטע האָר
 צוואוואָרפען אויפ'ן שטערען. זי האָט זיך געריסען פון די
 ברידער, געמאַכט מיט די הענד און הויך געלאַכט.

— משונעים, איהר הערט ? איך בין אַ פרעמדע, וואוהין
 געפּט איהר מיך ? איהר ווייסט, וואו איך בין געבאָרען צו
 זיצען ?

די אָנגעהאַרעוועטע ברידער האָבען זיך צוגעהאַפּט ווי
 אויסגעהונגערטע וועלף צום מיטאג — דעם שוואַרצען קרופּניק
 מיט ברויט ; זלאַטקע פּלעגט אַרומגעהן איבער'ן שטיבעל אינ'ם
 צושפּילעטען בנד'ל, הויבען גדלות'דיג מיט די אַקסעלען, מאַכען
 מיט די הענד און אַרײַנקוקען מינוטענלאַנג אינ'ם שפיגעלע.
 איינמאָל איז זלאַטקע געשטאַנען ביים פענסטער. אין

קליינע, געקרויזטע קעפלעך האָבען שטיל און פּערוואַונדערט אַרויסגעקוקט פון אונטער די שמאַטעס, נאָר די מאַמע, וואָס איז געזעסען אויף דער ערד, אויף אַ הילצען קלעצעל, האָט אָפּט געשנייצט אין פּאַרטוד די רויטע אָנגעשוואַלענע קאָפּ. אַז מען האָט אָנגעצונרען דאָס קליינע פּערוויכערטע לעמפעל, האָט מיכל לאַנגזאַם זיך אַרויסגעגליטשט פון אויזען אין איינע תּחתונים און איז געבליבען שטעהן אינמיטען שטיבעל אַ צו-טראַגעדיע, אַ ווילדער, מיט אַ צוחראַסטעטען, צושוויכערטען קאָפּ. ער האָט גענומען שפּרייזען איבער'ן שטיבעל אַ באַרוויסער הין און צוריק; צוקומענדיג צום לעדיגען ווינקעל, האָט ער איינ-געבויגען דעם קאָפּ און אַריינגעקוקט אינוועניג. דערנאָך האָט ער זיך אומגעקעהרט צום טיש, געקוקט אַ ווילע אויפ'ן ווייב מיט אַ פּאָך גלעזערנע, אָבגעקיהלטע אויגען, אַ זיפּץ געטהאָן, אויסגעשטרעקט אַ האַנד און אָבגעבראָכען אַ שטיק פון דער קעז, אַרויפגעדראַפּעט זיך צוריק אויפ'ן אויזען, און אַז דער קעז איז צוגאַנגען אין מויל, האָט מיכל אַראָבגעבויגען דעם קאָפּ אין שטיבעל אַריין און צוברומט זיך:

— הער, דו, פּאַרהאַן עפעס געבאַקטע קאַרטאַפּלען, צי

ניין?

* * *

אינמיטען ווינטער איז אונטען אין שטיבעל עפעס פּאַרגע-קומען מיט זלאַטקע'ן. זי איז געווען אַ קליין-וואַיקסיגע, שוואַרץ-חנ'עוודיגע מיידעל מיט אַ געדיכטען, שוואַרצען צאָפּ און שוואַרצע לויפענדיגע אויגען. זי האָט געאַרבייט ביי אַ הוט-מאַכערין און האָט שטענדיג, סיי זומער און סיי ווינטער, געטראָגען אַ שנעע-ווייס קאָפּטעל בענעהט מיט שפּיצלעך. אין שטיבעל פּלעגט דאָס שנעע-ווייס קאָפּטעל דערוועקען געדאַנקען וועגען אַ גליקליכער, ווייטער, קלאַרער, זוּיבערער וועלט.

עס האָט זיך געמאַכט אַ מעשה, אַז זלאַטקע איז געקומען

אויף דער נאַכט אַהיים און אויף מאַרגען איז זי שוין מעהר נישט געגאַנגען צו דער אַרבייט; זי האָט זיך פּערקליבען צום

רעט זיך טאָג און נאַכט דאָס קליינוואַרג — אָבגעריסענע, נאָר
קעטע נפשות'לעך, מיט געקרויזטע קעפלעך, מיט הונגעריגע
דורכגעטריבענע אויגעלעך; עס מישען זיך צונויף הענדלעך
מיט פיסלעך, מען שלעפט איינס ביים אנדערען די קאָלדערען,
מען קניפט זיך; אָפט בעווייזט מען קאָמעדיאנטען־שטיק.
און אָט קומען אָן די עלטערע, די בחורים, עס פליהען פייעריגע
פעטש, דאָס אומגליק וואַקסט און דאָס קליינע שטיבעל ווערט
פלוצלונג פעהרילכט מיט אַ הויכער יללה. אין פינף מינוטען
אַרום ווערט שוין ווידער אַ טייל און טרויעריג און פינסטער אינ'ם
שטיבעל.

* * *

איינמאָל, אין אַ פינסטערען בענינען, ווען אין דרויפן האָט
אַ שטורמווינד געריסען דאָס ראָך פון שטיבעל און געשטאָטען
מיט שנעע אין די פענסטער, האָט זיך איינס פון די קינדער
געפעהלט. דאָס איז געווען מאָטעלע, דאָס קלענסטע, אַ זויג
קינד פון דריי פירטעל יאָהר, אַ נפש'ל אַ שטילס, אַ שוואַכס,
אַ מאָגערס, אין ווינקעלע פלעגט ער פיפסען מיט אַ שוואַך,
דין קול'כעל.

אַ שכנה אין אַ וואַרימען פאַטשייל איז אַריינגעקומען מיט
איינעם אַ הויכען, פּרעמדען אידען, מיט אַ גרויסען קאָלנער
און פּערפּראָרענער באָרד. דער איד האָט געהאַלטען אונטער
דער האַנד עפעס אַ קאָשיק, אויף קיינעם ניט געקוקט און גלייך
אַ פּרעג געטהאָן, קאַלט און גראָב:
— נו, וואו איז דאָס?

ער האָט פּערנומען דאָס קליינע קערפּערעל צו זיך אין
קאָשעק אַריין, עפעס אַ ברום טהוענדיג: נאָך גאָר אַ פּיצעל. די
מאַמע האָט זיך צוהילפעט און איז תּיכּה אַנטשוויגען געוואָרען.

בייטאָג איז אין שטיבעל געווען טויט־שטיל. אויף די
שויבען איז אָנגעוואַקסען אַ געדיכטער פינסטערער פּראָסט. די

צווישען די קאַלמע ווענד

פון י. ד. בערקאוויטש.

געבאָרען אין 1885, אין סלוצק, מינסקער גוב. האָט אָנגעדרוקט זיין ערשטע ערצעהלונג אין העברעאיש אין 1903. אַ זאַמלונג פון זיינע אידישע ערצעהלונגען איז ערשינען אין 1910. רעדאַקטאָר פון העברעאישען וואָכענבלאַט „התרן“.

ער ווינטער האָט זיך געצויגען שווער און לאַנג. פון דרויסען איז דאָס אַלמע שטיבעל געווען אינגאַנצען פּערשאַמען מיט שנעע, אינוועניג האָבען געפּרייט קליינע באַרוויסע סינדער; אינ'ם שטיבעל איז געהאַנגען אַ קאַלמער, פּער פּראָדענער טרויער. נאָך ביי נאַכט, אין דער טיפּער שטילקייט פון שלאָף, ווערט דאָס שטיבעל עטוואָס בעד לויכטען מיט אַ קאַלמען, ווייסען גלאַנץ. דעמאָלט עפענט מיכל מיט אַמאָל די אויגען און הויבט זיך אויף פון זיין האַרטען געלעגער; ער זעצט זיך אַנידער, נעמט אַרום די פּערגליווערטע קניו מיט זיינע דאַרע, אָנגעשוואַכטע, אויסגעקּרענקטע אַרעמס, בויגט אָן דעם אויסגעוועהטאַגטען קאַפּ, גלאַצט אויס די אויגען. אין דרויסען, הינטער'ן שטיבעל, שמעהט ביי מיכל'ען, אין אַ צובראַכען שמעלכעל, אַ שוואַרצע, הונגעריגע ציג. די עלענדע פּערפּראָדענע ציג שטויסט שטיל מיט די הערנער אָן די דינע ווענדטלעך, מעקעט שטום, פּערצווייפּעלט. די דינע ווענדטלעך קנאַקען אונטער. ביי מיכל'ען וויינט עפעס אין האַרצען אי אויף זיך, אי אויף דער ציג.

הינטער דעם אוווען, ביי דער קאַלמער, פייכטער וואַנד, שמעהען אַ פּאָר צובראַכענע בעטען, פּערוואַרפּענע מיט איבער געפּוילטע שטריי, מיט צוריסענע קאָלרען; אין די בעטען באַבֿי

צו א באַרוועסע מיידעלע

פון מ. ראָזענפעלד.

עס האָט אי געשנעעט, אי גערעגענט,
און געהענדיג שנעל דורכ'ן גאָס,
אַ מיידעלע האָב איך בעגעגענט,
האַלב נאָקעט און באַרוועס און גאָס.

זי האָט מיט די נאָקעטע פּיסלעך
געפאַטשט דעם פּערגאַסענעם ברוק,
און עפעס אזוי ווי פּערדריסליך
געשיינט האָט איהר קינדערשער קוס.

קליין מיידעלע, זאָג מיר, וואו געהסטו,
אין רענען, אין שנעע און אין קעלט ?
אַ, זאָג מיר, מיין קינד, צו פּערשטעהסטו
ווי איבעריג דו ביסט דער וועלט ?

דער וועלט, וועלכע לאָזט דיר דאָ זוכען
אַ לעבען אין עלענד און לייד,
און וויל דייע פּיס ניט בעשוכען,
ניט האַלטען דיין נוף אין אַ קלייד ?

— מאַמע, איך...

ריוועלע זאָגט צו, אז זי וועט ניט בעטען עסען, בערעלע
וועט זיין אַ נוטער און קיינמאָל ניט טהאָן קיין שטיף, אַבי די
מאַמע זאָל איהם נור ניט אָבגעבען אין יתומים-הויז. און סעמקע
וויינט און כאַפט אַרום דער מאַמע'ס האַלז.

וועמען איבערלאָזען ?

זי טראַכט און טראַכט און דאָס האַרץ שטאַרבט אַוועק פֿון

וועהטאָג.

„מאַמא !“ האָט אַ קינד אַ זאָג געטהאָן פֿון שלאָף, דער
מוטער האָט אַ ריס געטהאָן אין האַרצען און זי האָט זיך צו-
וויינט... און דער וויינר וויינט און וויינט, און דער רענען
שמיסט אין די שוויבען.

געבונדען

פֿון האַרייס גרילי.

(1811—1872)

בעוואוסטער אַמעריקאַנער פֿובליציסט און רעדאַקטאָר.

מאַראַל און רעליגיאָן זיינען ניט מעהר ווי ווערטער פֿאַר
דעם, וועלכער מוז אויפקלייבען אין מיסטראַסמענס וואָס צו
עסען און וועלכער מוז זיך בעהאַלטען אויפ'ן גאַס הינטער בערג
פֿון שנעע און פֿראַסט אין אַ ווינטער נאַכט.

טערט, און עם שיינט, אז אָט אָט באַלד פאַלט זי איין און בעי-
גראַבט אונטער זיך די אַלע אַביונים, וועלכע מאַטערען זיך צוויי-
שען איהרע פינסטערע, שמוציגע ווענד.

וואָס טראַכט די אַלמנה ? מיט איהרע פּערדינסטען קען
זי איהרע דריי קינדערלעך ניט ערנעהרען ; דער הונגער-טויט
רייסט זיך צו איהר אין טיר. זי קען מיט איהרע שוואַכע כחות
ניט פּעריאָגען איהם. צוויי קינדער וועט זי מווען אָבגעבען אין
אַ יתומי-הויז, איינס וועט זי זיך איבערלאָזען. מיט איין קינד
וועט זי אפשר ווי עם איז דורכקומען מיט איהרע אָרימע פּער-
דיענסטען... זי מוז דאָס טהאָן און וואָס שנעלער... אז ניט
וועט זי פון די כחות פאַלען. זי אַרבייט אַריבער איהרע כחות...
זי וועט עם ניט אויסהאַלטען... און די מוטער שטעהט און
טראַכט, וועמען פון די דריי זאָל זי זיך איבערלאָזען און וועמען
אָבגעבען...

זי קוקט אויף איהרע קינדער. איהר האַרץ ווערט צוריסען
פון אַ טיפּען, טיפּען וועהטאָג און זי קען זיך ניט ענטשליסען...
איהרע בליקען פליהען פון איין קינד צום צווייטען ;
זי האָט זיי אַלעמען גלייך לייעב, איהר האַרץ צונעהט פון רחמנות,
זי ווייס ניט, וועמען זי זאָל פון זיך אוועקרייסען. זי קוקט אויף
די שלאָפּענדע קינדער און איהרע זורניגע מוטערשע טרעהרען
פאַנגען אָן לאַנגזאַם אַרונטערצופאַלען אויף זייערע בלאַסע נע-
זיכטער.

די קינדער ווייסען שוין, אז צוויי פון זיי וועט מען צו-
שיידען מיט דער מאַמען : זיי האָבען אונטערגעהערט דעם נע-
שפּרעך, וועלכען די מוטער האָט געהאַט מיט אייניגע קרובים.
און די קינדער בעטען זיך ביי איהר, זי זאָל זיי ניט אָבגעבען.
זיי קוקען אויף איהר מיט צושראַקענע אויגעלעך, קושען זי, האַל-
זען זי און יעדעס קינד בעט פאַר זיך.

— מאַמע, מיך זאָלסטו דו ניט אוועקגעבען.

— מאַמע, איך וועל ביי דיר בלייבען.

— מאַמע, איך...

וועמען פון זיי

פון ז. ליבין.

ווינטערנאכט. די בלאַסע אלמנה איז אוינגע-
שלאָפען איבער דער אַרבייט, ציהענדיג די נאָ-
דעל. אָט האָט זי זיך אַ כאַפּ געטהאָן, אויס-
נעריבען די אויגען און גענומען ווייטער ציהען
די נאָדעל. זי קען ניט : עס בויגען זיך ניט
די פינגער. דער קאָפּ פאַלט אַראָב, דאָס
הארץ חלש'ט אוועק פון שוואַכקייט. זי קען ניט. זי לאָזט
ארויס די נאָדעל פון האַנד.

אויף אַ בעטעל, נעבען דעם טיש, שלאָפען איהרע קינדער :
דריי בלאַסע, שוואַכע יתומים פון אַ פערשטאַרבנעם סיגאַרע-
טענמאַכער ליגען פערטרונקען אין שמאַטעס, צוגעטוליעט
אוינער צום אנדערען. עס זעהען זיך נור אַרויס דריי בלאַסע
געזיפטעלעך, וועלכע דערמאָנען מעהר אָן טויטע איידער לעבע-
דיגע נפש'לעך.

די מוטער לאָזט אָב די אַרבייט. זי טהוט אַ קוק אין אוי-
בען, און ווען זי דערזעהט, אז דאָס פייער איז אויסגעגאַנגען,
טהוט זי אַ שווערען טיעפען זיפץ, געהט צו צום בעטעל און
דעקט בעסער איין איהרע קינדער.

עס איז שוין שפעט אין דער נאַכט, נור זי לעגט זיך ניט
שלאָפען, מיט אַ טרויעריגען, מוטערליך-שמערצליכען בליק אויף
איהרע קינדער בלייבט זי שטעהן שווער פערטראַכט.

דרייסען איז שטורעמדיג. דער ווינד פערניסט זיך מיט אַ
בענומענעם וויינען. עס דוכט זיך, אז טויענדער שרים און
רוחות בעקלאָגען אַ פערשטאַרבנעם מחבל, אַ רעגען קלאַפט אין
די שוויבען און איבער'ן בלעך פון דאך. די גאַנצע חורבה צי-

אַרימע מענשען

פון א. רייזען.

אונזער שכל, אונזער חכמה
אונזערע גוטע, קלוגע ווערטער
הערט איהר ניט אין קיין געזעלשאפט,
קלינגען ניט אין הויכע ערטער.

אונזער שעהנקייט, גאט'ס מתנה,
מערקט נישט קיינער, זעהט נישט קיינער,
ביז עס עסט אונז אויף דער דלות
און מיר בלייבען הויט און ביינער.

און דעריבער, אז מיר רעדען
לאָזען מיר אַראָב דאָס פנים,
און די ווערטער שטיל, געוואוינען,
ווי עס פאסט פאר אונז, קבענים.

און דעריבער, אז מיר שטארבען
מאכט מען נישט קיין גרויסען וועזען,
ווי א רויך ווערט ניד פערשוואונדען,
ווי גאר קיינמאָל נישט געוועזען.

פאכער — איינער טראכט : „ווי פערבריינגט מען דאָס לעבען ? דער אנדערער טראכט : „ווי שטופט מען אַריבער דאָס לעבען ?“ א געלערענטער פיזיאלאָג וואָלט, אייגענטליך, געדארפט ענטדעקען דעם אונטערשיעד צווישען דעם מאַרף פון א פערזאן, וואס האָט קיין מאָל ניט געהאט קיין דאגות חיונה און דעם מאַרף פון די וועלכע געהען אויס מיט די קרעפטען פאר א שטיקעל טרוקען ברויט. ס'מוז געוויס עקזיסטירען א בעזונדערע ענטוויקלונג אין דעם מאַרף, אן ענטוויקלונג וואָס שפיעגעלט אָב דעם שטענדיגן שרעק פון דער אַרימקייט פאר'ן אויפהאַלטען דעם גוף.

— מענסט דאָס נאָך אַ מאָל זאָגען — האָט אמי בעמערקט. די עזע מורא פאר דאָס שטיקעל ברויט מוז קרענקליך אָנגריי פֿען אַלע פונקציאנען פון דעם מאַרף. דאָס איז ניט קיין לאַג קאַלע קראַנקהייט, אין איין פונקט, זאָנדערן אן אלגעמיינע מכה וואָס בעפאַרבט אַלע געדאַנקען און אַלע געפיהלען.

— ריכטיג — האָט געענטפערט איהר מאַן. — קען איך דענקען וועגען אַ פראַגע אָדער אַ געגענשטאַנד אין מיין סביבה אָהן דעם שמערצליכען בעוואוסטזיין, אז איך בין אַריס ? ניטאָ קיין פערגינגען וואס זאָל ניט זיין דורכגעוויקט מיט די עזען קרעכץ און ניטאָ קיינע ליידען וועלכע זאָלען ניט מאַכען די עזען קרעכץ נאָך אונערטרעגליכער. דער היינטיגער דלות איז אין פיעלע הינזיכטען געגליכען צו דער שקלאַפֿעריי פון דאָס אַלטער־טום : רייכע און אַרימע שטעהען איינע קעגען די אנדערע ווי פרייע געגען קנעכט. שקלאַפֿעריי דעמאָראַליזירט אַ מענשען, — האָט געזאָגט האָמער, מאַכט איהם פאַר אַ גייסטיגען קריפֿעל. דאָס זעלבע קען מען אויך זאָגען וועגען אַרימקייט.

— אָה, דאָס ווייס איך זעהר גוט — האָט אמי בעמערקט, מיט אַ פערביטערטער אָפענהערציגקייט. — איך פיהל עס אויף מיר אליין.

כירדאן האָט אויף איהר אַ בליק געגעבען. ער האָט געוואָלט עפעס ענטפערן, אָבער ער האָט ניט געקענט און אפּשר ניט נע- וואָלט זיינע געדאַנקען אַרויסבריינגען.

— אָבער, אמי, — האָט ער געענטפערט, — זעה ווי פול, און ווי ברייט זיי לעבען! זייערע בעגריפען, זייער מאַרד... פערשטעהסט, אמי? ווי גרויס ס'וואָלען ניט זיין זייערע פעהינד קייטען, קענען זיי דאָך געהן מיט יעדען וועג און שטרעבען צו יעדען ציעל. אָפט שטעל איך זיך אוועק און הויב אָן קוקען אויף דייעזע הייזער, און ווייסט? איך הער אויף צו גלויבען, אז די וואָס וואָהנען דאָרט זיינען אזעלכע מענשען, אזעלכע אייני-פאכע נפשות ווי מיר. די קראפט פון געלד איז שווער צו בע-געהמען. דער וואס האָט עס קיין מאָל ניט געהאט קען זיך ניט אנוואונדערן אויף ווי ווייט און ביז וועלכע קלייניגקייטען דאָס געלד קען איבעראנדערשען דאָס לעבען. אָט, פערגלייך אָקאָרשט אונזער זאָגענאנטע היים מיט די וואָהנונגען פון די רייכע. ס'איז צו לאַכען! צווישען רייכקייט און אָרימקייט איז אזוי ווייט ווי פון א געזונטען נאָרמאלען מענשען ביז א קראנקען, א קאַפּיקע. ווען מיינע פיס וואָלטען פאַראַליזירט געווען, וואָלט איך נאָך אלץ געקענט רענקען אז ס'איז ניטאָ קיין טייערערע זאך אין לעבען ווי געהן...

ווערט איינער געבאָרען צו זיין א קבצן, איז נאָך נישט קשה, אָבער ווען איינער ווערט געבאָרען מיט א ניגונג צו א בעסער לעבען, דאן פערשאַפען זיי שמערצען.

און, פערשטעהט זיך, מעהרערע פון די רייכע בעגרייפען נאָר ניט זייער גליק, אזוי ווי דער געזונטער מענש פערנעסט אָן דעם גליק פון האָבען גאַנצע פיס. ווען די רייכע וואָלטען עס בעגרייפען, וואָלטען זיי געגאַנגען און גערעדט ווי געטער. און זיי זיינען עס כמעט.

אויף אַמי'ס געזיכט האָט זיך א וואָלקענדעל פערשפּרייט. א קלוגער מענש אויף כירדאָנס פּלאַץ וואָלט זיכער איבערגעביעטען די טעמע פון זיין געשפרעך. אָבער ער איז שוין געווען צו פיעל פערקראַכען אין זיינע געדאַנקען.

— דער אונטערשייער, — האָט ער פאַרמגעזעצט, — צוויי-שען א מענש מיט געלד און א מענש אָהן געלד איז זעהר אן אייני-

וועגען אַרימקייט.

פון דזשאַרדזש גיסנינג.

1857-1905.

אַ נאָוועליסט פון מיטעל־קלאַס אין ענגלאַנד. זעלטען ווער ס'קען זיך מיט איהם פּערגלויכען אין קענען אַבמאָלען די ברודיגע מאַג־מעגליכע רעאַלימעט פון דלות.

ס'איז געווען אַ שעהנער טאָג. די זון האָט גע־שיינט, און אַמי איז מיטגעגאַנגען מיט איהר מאַן אויף זיין נאָכמיטאָגנדיגען שפּאַציער. אַן אָפענער פּאַעטאָן, בעגלייט פון צוויי רייטענדע פּרייליינס, האָט זיי אַריבערגעיאָגט און זיי געגעבען אַ טעמע צום ריידען.

— אָה! מיר זיינען אזוי רייך ווי זיי! זיי זעהען אונז און מיר זעהען זיי, אָבער ווי ווייט מיר זיינען איינע פון די אַנדערע! זיי האָבען זיך זייער וועלט, און מיר, קבצנים, אונזער אייגען וועל־טעל. זיי זעהען אַלץ אין אַנדערע ליכטיגערע פאַרבען, און זיי בעזיצען אזוינע מורא'דיגע כוחות, וועלכע וואָלטען אויף אונז נעמאכט דעם איינדרוק פון עפּים ניט מענשליכעס, אויסערנאָ־טירליכעס, ווען דער צופאַל וואַרפט זיי אריין אין אונזערע הענד.

— נאַטירליך, — האָט צוגעשטימט אַמי מיט אַ זיפּין.

— שטעל זיך פאַר, — האָט ער פאַרטגעזעצט — אַז מען שטעהט אויף יעדען פּריהמאָרגען מיט'ן געדאַנק, אז יעדער קאַפּ־ריז און יעדער פּערלאַנג, וואָס די פּאַנטאַזיע קען ברענגען, איז מעגליך צו פּערווירקליכען. און אזוי יעדען טאָג, יעדען טאָג — דאָס נאַנצע לעבען... קוק אויף די עזע הייזער, יעדעס פּיצעלע פון אינוועניג און אויסוועניג איז פּראַכטפּאָל, ס'איז שוין איינמאָל גוט צו האָבען אַזאַ אויסגעפּוצטע הויז.

— יא, אין וועלכע ס'וואָהנען פּוסטע מוחות — האָט אַמי

בעמערקט.

— און אליין ? — זאגט דער משרת און געהט פון דעסט
וועגען העלפען.

ביי די ערשטע פאָר טריט איז משה אהרן שיעור נישט
אומגעפאלען.

— שכור ביסט דו, וואָס ? — שרייט מען איהם פון קראָם.

— יא ! שיכור ! — ברומט ער אָב.

דער טרענער, וועלכער האָט איהם איבערגעגעבען דעם קאָס-
טען, בעגעגענט איהם און פרעגט :

— שווער ?

— און אז שווער, איז וואָס ?

ער קען קוים אַ טראָט מאַכען, נור ער שטאַרקט זיך : ער
וועט בעקומען צוואַנציג קאָפּיקעס. עס הויבט איהם אָן צו
שווינדלען אין די אויגען, דאָס בלוט שפאַרט אין קאָפּ, דאָך
ער געהט. ער איז שוין נאָהענט צום הויז, אָבער דער שווינדל
אין קאָפּ ווערט שטאַרקער. עס דוכט זיך איהם, אז עמיץ האָט
איהם לייכט אַ שטויס געטהאָן אָן אַ זייט, און ער פאלט ער-
געץ טיעף, טיעף...

* * *

און ווייל דאָס איז געוועזען אין האַלערא צייט, איז פאָר-
געקומען אין גאָס אזא געשפרעך :

— וואָס איז דאָס פאָר אַ רעדעל ?

— אַ טרענער אוועקגעפאלען.

— געשטאַרבען ?

— וואָס דען ?

— פון האַלערא ?

— ווער ווייס !

— אז די קבצנים עסען זיך אָן מיט שדים ווייס וואָס !

— דאָס ווייב געהט מסתמא דאָס צעהנטע מאָל צו קינר,
— ענטפערט אַ צווייטער פאַר איהם.

— די דריי מאָל, וואָס זי האָט מפּיל געווען, רעכענסטו אַ
פנים גאַרנישט? — לאַכט אַ דריטער.

משה אהרן קוקט אויף די פאַרבייגעהער און מאַכט זיך ניט
הערענדיג.

— אין דער אמת'ען, וואָס איז מיט דיר, משה אהרן? —
פרעגט איהם איבער דער ערשטער.

— וואָס זאָל זיין? — זאָגט ער מיט האַרץ און קעהרט אום
דאָס געזיכט צו די חברים. — וואָס זאָל זיין, אז מען עסט דעם
פערטען טאָג נור טרוקען ברויט? מען פערדינט נישט!

די חברים בלייבען שטיל. קיינעם ווילט זיך שוין נישט
גלייכווערטלען, און מען קוקט אַרײַן אין גאס מיט אַ שווערען
געמיט, עס הערען זיך שווערע זיפצען.

— איך האָב שוין אויך דעם אנדערען טאָג אַ גראַשען נישט
פערדיענט, — רייסט איינער איבער דאָס שווייגען.

קיינער ענטפערט נישט, מען צוגעהט זיך.

משה אהרן הויכט ווייטער אָן אַרומצודרעהען זיך צווישען
די קראַמען.

— משה אהרן, משה אהרן! — רופט איהם אַ וויילע
שפעטער אַ טרעגער. — געה, ס'איז דאָ אַ קאסטען אָבצוטראַג-
גען, האָסטו כּה? —

— ס'וועט זיך געפינען!

אַ זעקס-פּודיגער קאסטען; ער קען איהם סוים דיהרען
פון אָרט. ער שטעהט אַ וויילע און קלערט, צי זאָל ער איהם
נעמען, צי נישט; אין קראַם מיינט מען, אז ער בעקלערט, ווי
בעסער אויפצוהויבען די משא.

— שטעל איהם אַרויף אויפ'ן גרויסען זאַק, — ווייזט
איהם דער משרת אָן אויף אַ זאַק מיט שמריק.

— קום העלף אַרויפשמעלען, — ווענדט ער זיך צום משרת.

דער טרעגער

פון ד. פינסקי.

שה אהרן דער טרעגער געהט ארום א בלייכער
איבער'ן טראָמאר אין וואַרפט אומעטיגע און
פרעגענדיגע בליקען אויף יעדען פארבייגעהער.
ער געהט צו צו קראָמען, שטעלט זיך אָב, קוקט
אריין, פרעגט מיט זיין טרויעריגען בליק אויף
ארכייט און, ניט בעקומענדיג קיין ענטפער,

געהט ער אוועק.

— וואָס נומס, משה אהרן ? — פרעגט איהם אַ קרעמער,
אַ קיילעכדיגער איד אין אַ לאַנגער קאָפּאַטע, מיט אַ סאַמעטע-
נעם היטעל און מאַכט דערביי אַ זויערע מינע.

— אָט, צי איז נישטאָ עפעס וואָס אָבצוטראָגען ?

— מיין בויכוועהטאָג, — קרעכצט דער קרעמער.

משה אהרן געהט ווייטער.

— וואָס דאַרפסטע ? — בעגעגענט איהם מיט אַ רוגוה
אַ קרעמערין, וועלכע האָט געהאַלטען אין רעדען מיט איהר מאַן
אויף גאַנץ הויכע טענער.

— אָט גאַרנישט, — שטאַמעלט ער, — עפעס וואָלט איד

אָבגעטראָגען.

— אז מען וועט דיד דאַרפען, וועט מען דיד געפינען, —

שרייט זי און געהט זיך ווידער צום מאַן.

משה אהרן געהט צוריק צום עק גאַס, עס שמעהען דאָרט
נאָך אַ סך טרענער. זיין אונגליקליך געזיכט וואַרפט זיך זיי
אין די אויגען.

— וואָס איז מיט דיר, משה אהרן ? — פרעגט איהם איי-

נער.

די הקדמה צו „לע מיזעראַבל“

פון וויקטאָר הוגאָ.

(1802—1883)

געניאלער פראַנצויזישער פּאָעט, דראַמאַטורג, דענקער און
רעוואָלוציאַנער.

זוי לאַנג, ווי מנהגים און געזעצען וועלען מיט
זייער אומגערעכטיגקייט פערטרייבען מענשען
פון געזעלשאַפט, שאַפען אַ גיהנום התחתון
אויף דער ערד און דעם געמליכען מול פערקני-
פען מיט די הענד פון די שטערבליכע, אזוי לאַנג
ווי דער מאַן וועט ווערען פערדאָרבען פון דלות,
די פרוי דעגראַדירט פון הונגער און די קינדער פערקריפעלט אין
חשך — אזוי לאַנג ווי עס וועלען נאָך הערשען דלות, הונגער און
גליק; אזוי לאַנג, ווי אומגערעכטיגקייט וועט נאָך זיין מעג-
ליך; אין אנדערע ווערטער, און פון אַ ברייטערען שטאַנד
פונקט, אזוי לאַנג ווי אוננויסענהייט און עלענד וועט קעניגען
אויף דער ערד, וועלען אזוינע ראַמאָנען, ווי מיינע, ברענגען
נוצען.

— וואו ביסט דו, בערעלע ? — פרעגט דער טאטע דעם
מיזניקעל.
— איך שמעה ביים אויבען — קלינגט אויס א הייזערין
קינדעריש קול'כעל.
— ביים אויווען ? — פרעגט איבער חיים, ווי ער וואָלט
זיך בעלעקט. — נו וואָס, עפעס אַ וואַרעמער אויווען ?
— איין שטיקעלע נור, אינמיטען איז וואַרעם...
דער טאטע הויבט זיך אויף פון טיש, שטעלט זיך אויף
און קוקט דורשטיג אין יענער זייט, וואו דער אויווען שטעהט.
— דיר איז קאַלט, טאטע ? — פרעגט דאָס קינד. — געה
וואַרעם זיך !
— ניין, — פערשעמט זיך דער טאטע. — איך וויל נור
זעהן, צי ס'איז וואַרעם.
ער מאַכט אַ שריט נעהנטער, ביז ער געהט צו צום אוי-
וועלע, טאַפּט אָן דאָס שטיקעלע וואַרעמע אָרט און רעדט אַרויס
מיט התפעלות :
— טאַקי וואַרעם, וואָס זאָגט איהר דערצו ? אויב דו
ווילסט, מיין זוהן, לאָז דער מאַמען זיך אַביסעל אָנוואַרעמען.
— איך בין דיר מוחל ! — ענטפערט פריידע בעז, ווי זי
טהוט אַלע מאָל, ווען חיים איז גוט צו איהר. — איך בין דיר
מוחל, איך ווער ניט דערפרוירען.
— געה, מאַמע, געה ! — זאָגט בערעלע.
— שמעה, מיין זוהן, שמעה, דיר איז געביך קאַלט.
חיים געהט אוועק אומעטיג צום טיש און לאָזט אַרויס אַ
טועפען זיפּץ.

האַבען וואַרעמקייט, אָבער דאָס איז שוין געווען לאַנג, מיט צעהן יאָהר צוריק... אויף דער שטעלע האָט מען איהם לאַנג ניט גע- האַלטען, דער סוחר האָט אַלץ געטענה'ט, אז חיים איז צו געהר- ליך — און אזוי טענה'ענדיג האָט ער איהם אָבגעזאָגט. חיים האָט שוין דעם סוחר מיט דער שטעלע לאַנג פּערגעסען, ער האָט שוין עטליכע אַנדערע שטעלען געהאַט און זיי אויך פּערגעסען, איצט זיצט ער גאָר אָהן אַ שטעלע און פּערגעסט דאָס אויך. דאָס אויוועלע אָבער דאָרט אין וואַלד קען ער ניט פּערגעסען, דעם גאַנ- צען קאַלטען ווינטער שטעהט זי איהם פאַר די אויגען : אַ וואַ- רעמע, אַ פּרעהליכע שמייכעלט זי, דוכט זיך !

און יעצט, זיצענדיג ביים טישעל און ציטערענדיג פאַר קעלט, מורמעלט ער ניט ווילענדיג אַרויס :

— איצטער האָבען יענע אויוועלע !

פריידע פּערדריסט זיין לעדיגזויצען און זי קרימט איהם איבער :

— יענע אויוועלע, יענע אויוועלע ! ... וואָלסט בעסער האָר- בען יענע שטעלע, וואָלסטן מיר דאָ געהאַט אַ וואַרעם אויוועלע. חיים מאַכט זיך, ווי ער הערט ניט ; ער גיט נור אַ שטי- לען זיפּץ און ענטפּערט ניט. ער האָט ניט וואָס צו ענטפּערען, זי איז אפּשר גערעכט ! באַלד אָבער הויבט ער זיך אויף, רייכט די פּערפּרוירענע הענר און רעדט אַרויס פּעסט מיט בטחון :

— דער פּראָסט וועט לאַנג ניט האַלטען ! ער טאָר לאַנג ניט האַלטען ! ער וועט אין גיכען פּלאַצען... מען. — ער קען נאָך האַלטען און האַלטען.

אייגענטליך האָפט פריידע אויך, אז דער פּראָסט וועט אין גיכען פּלאַצען, טאָמער אָבער, אַ קשיא אויף אַ מעשה, וועט דער אויבערשטער קיין רחמנות ניט האָבען, וויל זי זיך שוין צו- געוואוינען צום טרויעריגען געדאַנק.

אין שטיכעל ווערט ווידער שטיל ; עס הערט זיך נור דאָס קנאַקען פון פּראָסט. חיים קוקט צום קאַלטען אויווען.

ק א ל ט

פון א. ריווען.

י צוויי פענסטער מיט די קליינע זעקס שויבען, וואָס קוקען אַרויס אין גאַס, זיינען פּערפּרוירען; אין דעם קליינעם שטיבעלע איז קאַלט און די קעלט איז אַ דריקענדע. פּריידע האָט אַפילו אין דער פּריה געהייצט, אָבער דער פּראָסט האָט זיך ניט דערשראָקען פאַר די עטליכע דינע שייט-

לעך האָלץ, וואָס פּריידע האָט אויסגעברענט; און אַריינלעגען מעהר האָלץ האָט זי ניט געקענט. זי ווייס גאַנץ גוט איהר רעכנונג; זי האָט נעכטען פּריה איבערגעצעהלט, איז געווען פינף-און-צוואַנציג שייטלעך, האָט זי נעכטען אין דער פּריה אַריינגעלעגט פינף שייט, דאָס האַרץ האָט איהר אזוי וועה גע-טהאָן. היינט פּריה, אז דער פּראָסט האָט זיך געשטאַרקט, האָט זי אַריינגעלעגט זעקס שייטלעך און צוגעוואָרפען שפּעטער מיט אַ טיפען זיפּץ נאָך אַ דין שייטעל. און היינט איז ערשט מיט-וואָך, האָט זי נאָך דאָנערשטאג פּריה, פּרייטאג אויף חלה באַקען און ביי טאָג אויף טשאַלענט הייצען. גאָט ווייס, צי עס וועט אַפילו קאַרנענדיגעהייט קלעקען. וועגען הייצען אויף דער נאַכט איז נישטאָ וואָס צו רעדען.

און חיים, דער בעל-הבית, וואָלט פאַר אַ וואַרעם אויוועלע דאָס חיות אַוועקגעגעבען. אַמאָל, אז ער איז נאָך יונגער, גע-זינדער געווען און מען האָט נאָך ניט געוואוסט אזוי פון זיין שלים-מזל, האָבען איהם קרובים אַריינגעמאַכט צו ר' בערע וואָלפּזאָהן אין וואַלד פאַר אַ מענשען; און דאָמאָלס פלעגט ער

געשמייכעלט האָט... ..

פון יהוּאָש

געבאָרען אין 1870 אין ווערשבאָלאָווא, סובאַלקער גובערניע. האָט
עמיגרירט נאָך אַמעריקע אין 1890. די ערשטע זאַמלונג
פון זיינע ליעדער איז ערשיענען אין 1907.
דיכטער און איבערזעצער.

געשמייכעלט האָט דאָס מיילכעלע,
פון שלאָף געעפענט האַלב,
געלעגען מאַט דאָס קעפעלע,
ווי ביי אַ קראַנקער שוואַלב....

געהאַלטען האָט זי צוגעדריקט
צום הערצעלע געטריי
די פופע מיט די ברוינע האָר,
דעם הונד פון פאַרצעליי,

און אויסגעשפרייט איהר רייכטום איז
געלעגען נעבען איהר :
צוויי שפּולכעלעך, דריי בענדעלעך,
פיער קווייטען פון פאַפיר.

פון דער טיעפעניש פון הארץ

זוהן. די אלטע מענשען ליגען און שוויגען — און עס שווייגט זיך אזוי לאנג, ביז דער טאג גנב'עט זיך ארויס און די נאכט אריין.

— פינסטער, זאגט ביילע.

— פינסטער, — ענטפערט אברהם.

— איך האב נאך קיין מנחה ניט געדאווענט, — זאגט

טרויעריג אברהם.

ביידע שטעהען אויף פון די געלעגער, ציהען זיך און גע-

נעצען.

— ס'איז מיר עפעס ניט גוט, — זאגט ביילע.

— מיר אויך.

עס הערט זיך א שטארקער גענעץ.

— גאָאָט פון אברהם, פון יצחק, פון יעקב, — הויבט ביי-

לע אָן מיט א שטיל-טרויעריגער שטימע.

— אשרי יושבי ביתך, — ענטפערט אָב אברהם.

— א גוטע וואָך ! — זאגט ביילע, אָנציענדערדיג דאָס

לעמפעל.

— א גוטע וואָך, א גוט יאָהר !

ווייטער שטיל.

— וועסט זיין אין שטוב ? — פרענט ביילע, אָנטהוענדיג

די שאל.

— איך וועל אריינגעהן צום שכן.

— איך געה אריין צו דער שכנה.

ביילע פערלעשט דאָס לעמפעל. ביידע געהען ארויס און

די שטוב בלייבט לעדיג.

— אַ דאָס אַ שטייגער אַ דאָס נעלד, וואָס איך גיב אַוועק
פּראָקאט פּאַר'ן וועגעלע...

— פאַר די דריי קאָפּיקעס, וואָס איך גיב זיי אַלעמען
מיט...

— צעהן קאָפּיקעס אַ טאָג, בערעכען. ס'איז דריי קאַרבען
אַ חודש.

— וואָלט מען געקענט אָבקאַכען אַ טייערע זופּ...

— אין דריי חדשים וואָלט איך געהאַט אַ וועגעלע...

— אַלע זאָלען זופּען.

— נאָך וואָס פאַר אַ וועגעלע...

— אזוי טריקענט מען אַ נאַנצען טאָג.

— מען ווערט פּערטריקענט, — כאַפט אברהם אונטער

איהר וואָרט טריקענט.

דער שמועס ווערט איבערגעהאַקט, עס ווערט אַ זיפּצעריי

מיט אַ קרעכצעריי און אזוי זיפּצענדיג האַפען זיי אַ קוק איינס

אויף דאָס אַנדערע און עס פּערנגלוסט זיך זיי ווייטער צו רעדען

— ריידען האָבען זיי ביידע וואָס, נור זיי איז שווער אַ וואָרט

אַרויסצורייסען. צולעצט ווערט אַ שמועס וועגען די קינדער.

— מיידלעך, וואָס דאַרפען קומען צו לייטען, — טענה'ט

ביילע — איך אין דער עלטערערס יאָהרען האָב שוין פון פינף

יאָהר חתונה געהאַט און אַ זעהן געהאַט.

אזוי רעדענדיג, דערמאָהנט זי זיך, אַז דער זעהן איז צוריק

מיט דריי יאָהר געשטאַרבען. אזאַ יונגער בויס, וואָלט דען ניט

נלייכער געווען, איך זאָל ליגען אין דער ערד ? — יאָמערט ביי-

לע. — ווען ער לעבט אָבער, וואָלט איך געזאָרגט ?" מאַמע,

האָט ער געזאָגט, איך וועל ניט חתונה האָבען, ביז איך וועל

ניט חתונה מאַכען לאַה'צען מיט זעלדען."

אברהם קוקט מיט גלעזערנע אויגען צום סופּיט און דעם

ווייבס רייד גיסען זיך איהם אין די אויערען אַרײַן. אויפ'ן

האַרץ ווערט שווער : פאַר זיינע אויגען וואַקסט אויס דער

פריה קרינט מען זיך ניט. לאה'צע איז געלענען מיט זעלדען
 ביו שפעט אויף די געלענערס און דערזעהלט זיך מעשיות. שפעט
 זיינען זיי אויפגעשטאנען, און איינע האָט דער צווייטער געהאַל־
 פען זיך פארקעמען און אָנטהאַן די קאַרסעטען. דער ברודער
 איז שוין לאַנג אַוועק אין טראַקטיר, וואו ער זיצט ביי אַ גלעזעל
 טהעע, די מוטער האָט אָנגעטהאַן דאָס ווייסע טיכעל, דער
 פאָטער — די שבת'דיגע קאַפּאָטע, קריינצע האָט זיך מיט אַ
 בלויען בענדעל פערפלאַכטען דאָס צעפעל און נאָכ'ן עסען, אז
 די עלטערע צוויי מעכטער זיינען אַוועקגעגאַנגען שפּאַצירען,
 האָט זיי ביילע בעגלייט ביו נאָך דער טיהר, אַ שטיק וועג נאָכ־
 געקוקט זיי און געטראַכט : ביידע אונטער איין חופּה, און צו־
 ריק אַריינקומענדיג, האָט זי מיט אַ טיפען זיפּץ געזאָגט צום
 אַלטען : הערסטו, ביידע מעג מען פיהרען אונטער איין חופּה...
 אברהם האָט אַראָבגעוואָרפען די גרויסע שטיוועל און האָט
 זיך מיט די באַרוויסע בלאָטיג־שווייסניגע פיס אויסגעצויגען אין
 בעט ; ביילע האָט זיך געלעגט אַנטקענען אין בעט ; ביידע
 האָבען זיך פערקוקט אויפ'ן סופּיט און זיך פערטראַכט. פער־
 טראַכטערהייט האָבען ביידע, ווי די עופּות, צונעמאַכט די
 אוינען.

נאָכ'ן שלאָף איז זיי שוין עפעס שטאַרק ניט גוט געווען
 אויף די הערצער, די שבת'דיגע פרעהליכקייט איז מיט'ן שלאָף
 צוזאַמען אַוועק, אויף די הערצער איז געווען, ווי עם וואָלטען
 אַוועקגעפּאָהרען גוטע און רייכע קרובים... עטליכע מינוט ליגען
 זיי שטיל, נאָכדעם דרעהען זיי זיך אויס מיט די פנימער איינער
 צום אַנדערען, ביידע וואַרפען זיך איבער מיט זיפּצען, דערנאָך
 מיט איינציגע ווערטער און די ווערטער ווערען וואָס אַמאָל גע־
 דיכטער — ביידע ריידען מיט אַמאָל, ער הערט ניט, וואָס זי
 רעדט, און זי הערט ניט, וואָס ער רעדט.

אַמאָל געהט ביי זיי אַזא שמועס :

— ביילע ! איך קלעהר דאָ... הערסטו, ווי דער קבצן...

— די חברה... וואָס מיינסטו וואָס, פערד דו...

ביים יעדער — אין אַ בעווונדערער וועלט. אברהם, שמופענדיג דרויסען זיין ווענעלע, טראכט אין ווינטער, אז עס איז קאַלט, און מאַלט זיך די היים מיט'ן וואַרימען געלענער, מיט דער הייסער זופ. זומער טראכט ער, אז עס איז היים, און שלעפענדיג די לאסט, קלעהרט ער, ווי ווייט ער האָט נאָך צו געהן און אז ער וועט קומען אַהיים, וועט ער זיך אָבוואַשען דאָס פנים מיט קאַלטע וואַסער. ביילע, אז זי האָט אַ גוטען טאָג, סוועלט זי און וויל שוין, עס זאָל גיך ווערען נאַכט, זי זאָל אין דער היים דערצעהלען; ברעכט זי זיך אָן די פיס און האָט גאַרניט, טראכט זי, אז זי וועט שוין אַפילו אין דער היים ניט דערצעהלען און רעדט אויס איהר ביטער האַרץ פאַר אַ צווייטער אידענע.

זעלדע חלומ'ט, מען וועט זיך אין איהר פערליעבען (זי איז אַ שעהנע), פלוצלונג וועט זי אוועקוואַרפען די אַרבייט און וועט זאָגען: אויס! איהר וועט זיין גוט, און זי וועט זיך דער-מאָנען, ווי איהר איז אַמאָל געווען שלעכט, אז זי האָט פאַר דרויצעהן רובעל אַמאָל געאַרבייט פופצעהן שעה אַ טאָג און זי האָט זיך ניט פערנגען קויפען אַ געבראָטענע עפעלע ביי שרה'ן. זי וועט טראָגען אַ גוטע ראַטאָנדע — מיט גרויסקייט וועט זי דערצעהלען, אז איהר פאָטער איז געווען אַ ווענעלע שטופער. זי וועט קאָכען צוויי מאָל אַ טאָג פלייש.

קריינדעל האָט נור געטראַכט, מען זאָל איהר שיקען ערגעץ אָבטראָגען אַרבייט, זי זאָל האַפען אַ פיאַטאַקעל אויף טהעע. לייזער האָט געקלערט, אז ער וועט אַמאָל ווערען מייסטער, אין דרויסען וועט ביי איהם הענגען אַ שעהנער, גרויסער שילד: לאַזאַר יובעלניק, טישלער. לאה'צע האָט וועגען דער צוקונפט גאַרניט געטראַכט, זי האָט נור געוואונשען, עס זאָל וואָס גיכער זיין שבת: שבת וועט זי שלאָפען ביז שפעט! אַ גאַנצע זואָך שלאָפט זי זיך ניט אויס.

און שבת איז טאַקי דער בעסטער טאָג; שבת אין דער

זאָל זיך אויסלערנען לעזען, זי זאָל קענען איבערלייענען די רעכנונגען. שרייט די מוטער, זי זאָל אויפהערען צו מעקען, ווייל זי שטערט איהר צעהלען.

— א, בע, ווע, גע, — חזר'ט קריינצע אָהן חשק.

— אין דער ערד אריין ! — שרייט די מוטער, ויצענדיג אויפ'ן דיל און צעהלענדיג די אייער. — שוין הונדערט מאָל האָב איך איבערגעצעהלט און זי פערפלאַנטערט מיר, פערפלאַנטערט זאָלסט דו ווערען.

קריינצע וואַרפט אַ גלייכנילטיגען פערשלאָפּענעם קוס אויף

דער מוטער און טהוט איהרס.

— עם זאָל דיר שוין נודען אויפ'ן האַרצען, גאָט שטאַר-קער ! — שרייט ווידער ביילע און לאָזט מיט אַ מאָל אויס שטיל : אזוי האָסטו איין צעהנדליג, אַ האַלב צעהנדלינג אַ צורבראַכענעם. איין צעהנדליג, צוויי... אַנדערטהאַלבען און אַנדערטהאַלבען... מען קען זיך ביי איהר גאָרניט דערבעטען.

— א — בע — — ווע — גע....

— קריינצע !.... נו, נו... אַנדערטהאַלבען און אַנדערט-

האַלבען איז אזוי גרויס, ווי דריי צעהנדלינג... אויף אַ מינוט ווער פערשטומט ! און דאָ צעהן, איז פיער צעהנדלינג... אַ האַלב צעהנדלינג בראַך... ווידער האָסטו אַ פערשטומקענעם, אזא יאָהר אויף איהר מיט דער סחורה !

ביילע הויבט זיך אויף מיט אַ קרעכץ, שטעלט אַוועק דאָס קוישיקעל אָן אַ זייט, קראַצט זיך אין קאָפּ און לעגט זיך שלאָפּען. אין שטוב ווערט שטיל, נור קריינצע חזר'ט אַלץ : א, בע, ווע. זי איז מיער. די גרויסע אותיות ניסען זיך פאַר איהרע אויגען צוזאַמען אין שוואַרצע פאַסלעך, זיי נעמען זיך צונויף און פון זיי ווערט איין שוואַרצע מאַסע.

— דע, יע, זשע, — חזר'ט קריינצע שוין מיט פערמאַכטע

אויגען.

איבער'ן גאַנצען טאָג איז דאָס הויזגעזינד ביי דער אַר-

מישלער; קרוינצע, די קלענסטע, צו דער הוט-מאכערין. די לעצטע געהט ארויס ביילע מיט'ן קוישעל אייער.

ביילע פערשליסט די שטוב, די נעלענערס, וואָס שפּאַרען אָן אין אַלע ווינקלען, בלייבען ניט-פּערבעט, און אין קיך שטע- הען די טעפּלעך מיט די טעלער ניט-איבערגעוואַשענע. עס רעדט זיך אפילו יעדען אויף-דער-נאַכט וועגען איבערוואַשען, איינע הייסט דער צווייטער. נור אַלע זאָגען זיך אָב. ביילע שרייט, דאָס זי איז אַן אַלט מענש, זי האָרעוועט מיט'ן ביטערען שווייס, מען מען איהר לאָזען צורוח, און פאַר וועמען האָרעוועט זי, אז ניט פאַר זיי. זאָנט זעלדע, אז זי האָרעוועט מעהר: זיצען און ברעכען דעם רוקען איז אַ סך ערגער, ווי אַרומגעהן מיט'ן קאַשיק, און פאַר וועמען האָרעוועט זי, אז ניט פאַר דער שטוב. לאה'צע טענה'ט: און וואו איז מײן אַרבייט? שטעהן אַ גאַנ- צען טאָג אויף די פּיס איז ערגער, ווי זיצען! הייסט מען קרוינצען איבערוואַשען דאָס געפּעס, זאָנט זיך קרוינצע אויף אָב; וואָלטען זיי נור געוואוסט, ווי מען טרייבט זי אַרום אַ גאַנצען טאָג, וואָלט מען איהר ניט געהייסען דאָס געפּעס וואַ- שען. הכלל, דאָס געפּעס בלייבט ניט איבערגעוואַשען.

אַבענד צייט: דאָס הויז געזינד קומט צוריק אריין, מען עסט זיך און באַלד נאָכ'ן עסען לענט זיך אברהם שלאָפּען, סיי זומער, סיי ווינטער. ביילע זעצט זיך אינמיטען שטוב אויפ'ן דיף און געהמט צעהלען און סאָרטירען די אייער. זעלדע געהט ערגעץ אַוועק, זי קומט צוריק, ווען מען שלאָפט שוין און שטעהט אָפט גענוג לאַנג הינטער דער טיר, איידער מען דערהערט איהר קלאַפּען. לאה'צע געהט אויף אַוועק, האָטש פאַר'ן געהן שטעהט זי אַ פּערקרימטע און פּרעגט זיך: וואוהין געהט מען? לייזער'ן גלוםט זיך אויף ערגעץ געהן, נור צו וועמען ווייס ער ניט. ער קלערט לאַנג און געהט צולעצט אַוועק ניט אָב-קלע- רענדיג. קרוינצע וואָלט אויף אַוועקגעגאַנגען, נור זי מוז אָבער זיצען איבער'ן ביכעל. די מאַדיסטין האָט איהר אָנגעזאָגט, זי

אומעטיג

פון יונה ראזענפעלד

אנץ פריה הויבט זיך אָן דער יריר אין שטוב. די שוועמ־
 טער פערבייטען זיך מיט די קאפטלעך, אמאָל זוכט
 איינע אַ האָר־נאָדעל, די צווייטע — אַ זאָק, די דריי־
 טע — אַ שוך. לייזער, דער ברודער, זוכט דעם נאָר־
 טעל פון די הויזען, דער פּאָטער — דעם תפילין־
 זאָק, די מוטער זוכט אַלעמענס. עס ווערט אַ כאַ־
 פעניש, אַ נעלויפער־י אהער און אַהין, און יעדערער וויל פריהער
 פּערקאָפּען די קוואַרט צום וואַשען. איינער ניסט אויף דעם
 צווייטען, דער אויפניסער שרייט : „נענוג שוין!“ און דער,
 וואָס וואַשט זיך : נאָך ! איך האָב מײַך נאָך גאָרנישט גע־
 וואַשען. „קראָהען וועלען דיך אויפּעסען!“ — שרייט דער פּאָ־
 טער. „ביסט שוין שעהן!“ הערט זיך נאָך אַ קול. שפּרינגט
 איינער צו און רייסט אויס די קוואַרט, נעהמט אַ צווייטער זי
 אַרויסרייסען ; דערווייל ניסט זיך דאָס וואַסער אויפֿן ריל ;
 שרייט די מוטער, פאַרוואָס מען מאַכט אַ גאַס ; שרייט דער
 פּאָטער אויף דער מוטער, פאַרוואָס זי ליאַרעמט ; בעזערט זיך
 דער זוהן, וואָס זיי זשומען ; שרייען די טעכטער : זאָל זיין
 שטייל ! — און דער געשריי ווערט אַלץ שטאַרקער. איינער וויל
 ניט פּערשווייגען דעם צווייטען. מען ווייזט פייגען, פון פייגען
 נעהט מען איבער צו פעטש — האַפט איינער אַ בענקעל, אַ
 צווייטער — אַ קישען, אַ דיטער — די קוואַרט מיט'ן וואַסער.
 אזוי איז פריהמאָרנען סיי ווינטער, סיי זומער ; ענדליך
 צוגעהען זיך אַלע. אַברעם, דער פּאָטער, נעהט אַוועק מיט'ן
 וועגעלע ; לאַה'צע, די עלטסטע טאָכטער — אין פּאַבריק ;
 זעלדע, די יונגערע, צום שניידער ; לייזער, דער זוהן, צום

א חלום

פון ל. האַלפער.

געבאָרען אין 1888 אין איהומען, מינסקער גוב. עמיגרירט קיין אמעריקא אין 1913. האָט אָנגעהויבען צו שרייבען אין אמעריקאנער צייטונגען אַרום דער זעלבער צייט. געוועזען זיבען יאָהר אויף קאמאָרגע.

איך האָב געזעהן אין חלום היינט מיין מוטער מיט אויסגעוויינטע אויגען ; אין קראָם איז זי געזעסען נעבען גאַניק, דעם קאַפּ צום ערד געבוניגען.

אין שוים געלעגען איז אַ קליינער ברודער מייןער געזוכט די ברוסט צום זויגען, און ס'האָט דאָס קינד קיין טראָפען מילך געפונען, — די ברוסט איז איינגעצויגען.

עס האָט קינד געוויינט, געוויינט — און ענדליך איז שטום געבליבען ליגען. די מוטער האָט געהערט דעם קינד'ס געוויינען, געזעסען און געשוויגען.

אַ נוי אַריינגעקומען איז אין קראָם זיך, געבעטען ברויט פערקויפען, ער האָט געמיינט : די מוטער וועט ווי שטענדיג מיט פרייד אַנטקעגען לויפען.

נור האָט פון אָרט די מוטער ניט געריהרט זיך, אזוי ווי זי וואָלט שלאָפען, — גענעבען נור אויף איהם אַ קוק אַ שטומען, איז ער אין שרעק אַנטלאָפען.

יאָהר דריי מיט שוואַכע פיסעלעך, זיצט שמענדיג אויפ'ן טיש
און פאלט נאָנץ אָפּט אַרונטער.

פון אַ פענסטער פליהט אַ גרויס פעקעל מיט שמוץ אין
הויפּעל אַרײַן, נאָך אַ פענסטער עפענט זיך, און עס פליהט נאָך
אַ פעקעל מיט שמוץ.

דעם עקספרעסמאן'ס פרוי האָט אַרויסגערוקט איהר קאָפּ,
זי וויינט שטיל.... אין הויפּעל איז אַרונטערגעפאלען אַ טרעהר.
אַ איטאַליענער מיט אַ שפּיעל־קאַסטען קומט אין הויף
אַרײַן. ער נעהמט שפּיעלען, איך הער זיך צו.
אַלץ מישט זיך צוזאַמען...

מען וויינט, שרײַט, הוסט, לאַכט און אַלץ ניסט זיך צוזאַ-
מען אין אַ כאָאָס, און איך הער זיך צו צו די אַבקלאַנגען פון דעם
טרויעריגען לעבען ביי אונז אין הויפּעל, און וועג, ווי מײַן האַרץ
ווערט צוריסען.

— איך וועל בעסער געהן דינען, ענספערט די פרויען־
שטימע.

„געה! געה!“ שרייט דער מאן.

עס ווערט שטיל: דער עקספרעסמאן שלאָגט זיין יונגע
ווייב. זי וויינט און פון דעם געוויין שוידערט מיך.

עס הערט זיך אַ שטיל מעלאַנכאָליש זינגען: אַ פרויען־
שטימע, נאָך גאָר אַ סינדערישע שטימע.

זי זינגט אזוי האַרצדייסענד, אזוי טרויעריג, אזוי זיס:

„באָזשע, טשעם יא ווינאוואטא,

טשטאָ ליובליו אלפאנזא,

קאָק ראַדנאווא בראַטא!“

מיר דוכט, אז די מעלאַנכאָלישע טרויריגע הערצדייסענדע
טענער רעדען אליין פון זיך, זיי דערזעהלען אַ געשיכטע פון
אַ טיעף־פערוואונדעטען האַרץ.

נאָך איינער האָט גענומען זינגען:

„און זוען איך הער די גלאַקען קלינגען

צום לעצטען קאמפּף פון בלוט און שמערץ.“

דאָס זינגט אַ יונגער מאן. ניט קיין שלעכטע שטימע,
אַבער ער גוואַלדעוועט, אז איין גאָט מעג זיך מרחם זיין. דאָס
זינגט יענער, וואָס וואוינט ביי מנוחה'קען. האָט קיין אַרבייט
ניט, קלינגט ער אין די גלאַקען.

עס עפענט זיך אַ פענסטער. אַ יונגערמאן מיט אַ פנים פון
אַ שאַטען „דאָלבעט“ אויף וואָס די וועלט שטעהט די געשיכטע
פון די פּעראייניגטע שטאַטען. אַ האַרטע, טרוקענע שטימע.
דער יונגערמאן נרייט זיך צום עקזאַמען. דאָס האַרדעוועט זיך
ביי אונז אין הויפּעל אַ צוקונפטיגער דענטיסט, אפשר אַ נאַנ־
צער דאָקטאָר.

שאַ, אַ פּאַל, אַ שוידערליכער אויסגעשריי פון אַ פרוי
קלינגט אָב איבער'ן גאַנצען הויפּעל. דאָס האָט ביי די קאַראַביי־
ניק'ס געמוט אַראַבפּאַלען דאָס קינד פון טיש, אַ מיידעלע פון אַ

אין אונזער הויפעל

פון ז. ליבין.

געבארען אין 1872, אין האַרקי, מאַהילעווער גוב. האָט עטגורט
נאָך אמעריקע אין 1892. בעלעטריסט און דראַמאַטורג. די
ערשטע זאַמלונג פון זיינע ערצעהלונגען איז ערשינען
אין 1902.

יך עפען אויף די פענסטער און קוק אַרײַן אין
דאָס שמאַל, שמאַל הויפעל.

אַ נעלבליכע וואַנד, דורכגעשניטען מיט
פענסטער און פענסטער און פענסטער. וואַרף
איך מיין בליק אונטען מיט טיף, כאַפּט אָן אַ
שוידער. טהו איך אַ קוק אין דער הויך, דער
זעה איך אַ שמאַלען פּאַס הימעל און דאָס האַרץ נעהמט וועה
טהאָן.

איך הער זיך צו : פּערשיעדענע שטימען הערען זיך אין
דעם שמאַלען הויפעל. די שטימען טראָגען זיך פון די האַלב-
אַפענע פענסטער. דאָס הערט זיך דער טרויעריגע, אונענדליך
טרויריגער אָבקלאַנג פון דעם לעבען אין אונזערע מילכען-
גריבער.

אַט הער איך פּונ'ם העכסטען עטאזש טראָגט זיך אַ גע-
וויין : דאָס בעקלאַגט מען אַ טויטע. אַ מיידעלע פון אַ יאָהר
זיעבען איז געשטאַרבען ; דיפטעריע האָט דאָס יונגע נפּש'ל
דערשטיקט און עס וויינט די מאַמע ביטער, הערצרייסענד.
אַ שווער היזעריג הוסטען דערטראָגט זיך פּונ'ם דריטען
עטאזש ; שמואל דער הויזען-נעהער הוסט עס, ער איז אין
דער לעצטער שטופּע פון שווינדזוכט.

— איך האָב דיך אין דער ערד ! — שרייט אַ ווייבער'שע
שטימע. — איך קען אָהן דיר אויסקומען.

— ווער דאַרף דיך ? — ענטפּערט אַ בייזע טרויעריגע מע-
נערישע שטימע — ווער דאַרף דיך ? נעה !

מערשנייד, נאָט, די אלע פאלשע ליפען און יעדען גרויסען
מויל

וואָס זאָגען: מיר זיינען שטארק, ווער איז הערר איבער
אונז?

עס זיינען דערגאנגען צו מיר די זיפען פון די נויטבע-
דערפטיגע, זאָנט נאָט, איד וועל אויפשטעהן און נקמה נעמען
פון זייערע אונטערדריקער.

נאָט'ס ווערטער זיינען לויטערע ווערטער, ווי זילבער, וואָס
איז דורכגעלייטערט געוואָרען אין אַ ערדישען מאָפּ און אויס-
געפראוואָט זיבען מאָל.

דו וועסט דער שומר זיין פון די אַרימע, נאָט, און אָבחיטען
זיי פון די שונאים.

מיט אַ געהויבענעם קאָפּ געהען ארום די נאָטלאָזע און די
נישטווירדיגע ווערען דערהויבען.

תהלים י"ב.

פון דער טועמעניש פון הארץ

ארימקס לעבען! נור שמענדיג זיך מאמען,
שמענדיג צו לעבען אין נויט;
כחות די מרישע, די בעסטע צופארן,
זוכענדיג.... טרוקענעם ברויט!

וואגלען און וואנדערן! וואו טאגען ניט נעכטיגען,
נעכטיגען ניט וואו געטאגט!
הערען דאס שפעטען פון בעזינדערטרעכטיגען,
שווייגען, קיין ווארט ניט געזאגט!

בוקען זיך, בויגען זיך נידעריג, נידעריג,
ברעכען דעם קערפער אויף האלב;
רעדען תחנונים און וויינענדיג ציטעריג,
קניעהן פארן גאלדענעם קאלב!

א. רייזען.

1917

Alfred

אברהם בן יוסף / י"ב / י"ב / י"ב

צום ערשטען מאַי

פֿון אברהם רייזען.

דער ווינטער איז פֿערגאַנגען,
דער ליעבער פֿריהלינג קומט
מיט פֿויגעלשע געזאַנגען,
מיט פֿעלדער רייך פֿערבלומט.

דאָך, וואָס ביסטו דערשלאָגען,
דו אַרים אַרבייטס־קינד?
וואָס פֿאַר אַ לייד מוז נאָגען
דיין בענקענדיג האַרץ אַצינד?

אַ, וועלכע שוואַרצע נייסטער
פֿערדונקעלען דיין בליק?
דו — שאַפֿער, הער און מייסטער,
דו — שקלאַף פֿון דער פֿאַבריק!

„איך נעה — נעה — נעה !
נאָך איידער דאָס קרעהען פון האָהן איז צו הערען :
איך נעה ! אָבער נעה — ווידער נעה !
ביז איך זעה דורך די לעכער אין דאָך שוין די שטערען.
מיר דאָכט זיך, עס קען ניט זיין ערנער אַ קנעכט,
וואָס אַרבייט אלס שקלאַף ביי די היידען, ביי'ס מערק,
מיר דאָכט זיך, עס קען איהם ניט זיין אזוי שלעכט,
ווי מיר איז ביי דיעזען אונמענשליכען ווערק !

„נעה ! פראצעווע — האָרעווע — נעה !
ביז איך קען מיין קאָפּ ניט דערלאַנגען אַ דרעה !
און נעה ! אָבער נעה — ווידער נעה !
ביז מיינע געשוואַלענע הענד טהוען וועה.
די מערלע, דער זוים און דאָס באַנד,

די באַנד און די מערלע, דער זוים !
איך פאל אויפ'ן נאָז מיט די קנעפלעך אין האַנד,
און נעה זיי אָן, דאָכט זיך מיר, ווי אין טרוים.

„אָה, מענשען ! אויב איהר האָט אַ שוועסטער, אַ ווייב,
אַ מוטער, ווען איך האָט דאָס שיקזאל גענעבען,
זייט וויסען, איהר טראַגט ניט קיין וועש אויפ'ן לויב —
איהר טראַגט אויף זיך מענשליכע לעבען !

שטעך — שטעך — שטעך !
אין הוננער, אין שמוץ, פאר דער נאַנצער וועלט **דרעמד**,
נעה איך מיט אַ דאָפעלמען פאָדים פאר זיך
תכריכים, פאר אַנדערע מענשען אַ העמר.

אין שטוב איז אומעטיג און פוסט,
פון וויעג א זיפז, פון בעט א הוסט,
אן אָרים לעמפל ברענט זיך שוואַך,
א בעזער רענען קלאפט אין דאָך.

דער שניידער נעהט,
די נאָדעל נעהט,
דער מח הרעהט,
ס'איז גרויס די נויט,
ניטאָ קיין ברויט, ניטאָ קיין ברויט.

דאָס ליעד פון'ם העמד

פון טאָמאס הוד

אידיש פון מ. ווינטשעווסקי.

מיט מאָנערע פינגער, דאָר און אויסגעדריעהט,
מיט אויגען, וואָס זיינען פון ארבייט שוין בלינד —
א ווייבעלע זיצט זיך אין שמאַטעס געקליידט,
און וואַרפט מיט'ן נאָדעל און פאָדעס געשווינד,
שטעך — שטעך — שטעך !
אין הונגער, אין דלות, פאַר אַלעמען פרעמד,
און דאָך מיט אַ ריהרענדער שטים אין דער הויך,
זינגט זי זיך דאָס ליעד פון'ם העמד.

דער שניידער

פון ש. ראפאפארט.

געבארען אין 1863, אין וויטעבסק. האָט אָנגעדרוקט זיין ערשטע
ע צעהלונג אין 1883. דיכטער, פובליציסט און כללטהוער.

די שטוב איז קליין, די שטוב איז אַלט,
אין יעדען ווינקעל מיסט און קויט.
ס'איז פינסטער, אומעטיג און קאַלט,
אַ קראַנקער שניידער זיצט און נעהט.

דער שניידער נעהט,
די נאָדעל נעהט,
דער מח דרעהט,
ס'איז גרויס די נויט.
ניטאָ קיין ברויט, ניטאָ קיין ברויט.

דאָס פנים נעל, פערצאָנט, פערטראַכט,
די נאָדעל רודערט טאָג און נאַכט,
פון צייט צו צייט אַ טרוקענער הוסט
האַלט איין די האַנד, רייסט אויף די ברוסט.

דער שניידער נעהט,
די נאָדעל נעהט,
דער מח דרעהט,
ס'איז גרויס די נויט,
ניטאָ קיין ברויט, ניטאָ קיין ברויט.

די האַנד אין דער מאַשין

פון אַדאָ נעגרי

(אידיש פון ד. פּוֹלס.)

די רעדער דרעהען, ס'רוישען די מאַשינען ;
ס'דערעסט די אַרבייט ניט, און לוסטיג קלינגען
די שטימען אין דעם זינגען.

איין וועה געשריי דרינגט פּלוצים אין די אויערען,
אַ קלאַנג אַ שרעקליכער, זוי פון אַ טהיער אין וואַלד,
ווען עס פּערוואַונדעט פּאַלם.

עס האָבען די מאַשינעס שאַרפע מעסער
— אַ, אַרימע, בלאַנדע פרוי, ווי שווער האָסטו געליטען ! —
די האַנד דיר אָבגעשניטען.

* * *

די רעדער דרעהען, ס'רוישען די מאַשינען,
נאָר דאָך די מענשענס גראָבע שטימען קלינגען
ניט מעהר אין'ם הויכען זינגען.

עס מישען מיט'ן שווייס זיך זיי'רע טרערען.
פון ווייטען הערט מען די מאַשינען ברימען
מיט טרויעריגע שטימען.

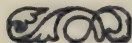
און אָהן אַ אויפהער שטעהט מיר פאַר די אויגען
— אַ, אַרמע, בלאַנדע פרוי, ווי שווער האָסטו געליטען ! —
די האַנד, וואס אָבגעשניטען.

איך געדענק נאָך יענע פינסטערע נאַכט מיט דריי יאהר צוריק,
דער לעצטער קול, פּלוצלונג דער דריטער קלונג, דו ניסט אַ געשריי,
איך קען ניט פּערגעסען דיין לעצטען געשריי, ווען דער צוג האָט
זיך אָנגעהויבען צו ריהרען.

איך האָב זיך אַרויסגעריסען, מיין טייערע, פון דייע אַרעמס,
האָב פּערלאזען דאָס לייעבע נעסט, אוועק זוכען גליק, גליק אינ'ם
נאָלדענעם לאַנד. און וואס האָב איך געפונען? צרות, נויט, אומ-
גליק, שאַנדע, דלות, עלענד, שמוציגע פאַבריקען, פּעראומערטע
טענעמענט הייזער. דו בענקסט נאָך מיר, האָסט ניט קיין טרייסט
אויף דייע אלטע יאָהרען, אין הונגער איז געשטארבען דיין אייני-
ציגער זוהן, דו רופסט דיין טאָכטער צוריק צו דיין נעסט, זוכסט
א טרייסט. אַ וועניג טרייסט קען דיר געבען דיין טאָכטער.

ניט אומזיסט האָסטו אַזוי ביטער געוויינט, שידענדיג זיך
מיט דיין קינד. אַ! דיין מוטערליכע הארץ האָט געפיהלט דיין
קינד'ס שיקזאַל. דו בעטסט מיך אהיים, וועניג נחת קענסטו
איצט האָבען פון דיין טאָכטער. מיין לעבען איז צובראָכען פון
שווערע לאַסטען; דיין איינציג קינד, דיין בת יחידה, איז היימ-
לאָז, הונגעריג, עלענד, פּערפיהרט. אַ, ווי טראַנט מען דאס
אַלץ אַריבער!

אָה, טרערען! איהר פּערלאָזט מיך ניט אפילו אין מיין
אומגליק! האָב איך נאָך א נוטען פריינד, דעם איינציגען —
איך, טרערען!

שחיטה, פינף און צוואנציג יאָהר געשאַכטען בהמות, פופצעהן
יאָהר — עופות...
און איצט ?

דער אלטער האָט זיך פערנאָסען מיט טרעהרען, אויפגע-
הויבען דעם פערוואַקסענעם גראָהען קאָפּ, געפיהלט אז אין לע-
בען איז איהם שוין גאָר נישט געבליבען, און אויסגעשטרעקט
דעם דארען האַלז, ווי ער וואָלט זיך געבעטען — שעכטס.

פון אַן אַרבייטער־נס טאָג-בוך

י. גאָרדין.

בעריהמטער דראַמאַטורג און רעפּאַרמאַטאָר פון דעם אידישען טעאַטער.
געבאָרען אין 1853 אין מירגאָראַד, פּאָלאַטאווער גוב. עמיגרירט
קיין אַמעריקא אין 1891. האָט אויפגעפיהרט זיין ערשטע
דראַמע „סיביר“ אין 1892. געשטאַרבען אין ניו-יאָרק
אין 1909.

אלד איז זעקס אַ זייגער — אַך, ווי לאַנג דער
טאָג ציהט זיך! אַרבייט, אַרבייט, צוליעב
וואָס? צוליעב לעבען? און וואָס האָב איך
פון מיין לעבען? צרות און עלענד: האָס איז
מיין שיקזאַל!

קוים דערלעבט, איך לויף אַהיים! אַהיים!
וואו איז מיין היים? אויפ'ן העכסטען עטאָזש פון אַ פינסטער
רען טענעמענטהויז. ווער און וואָס ערוואַרט מיך אין דער
היים? קאַלטע, פרעמדע געזיכטער; אַ שלאָפּלאָזע נאַכט און
אַ פערשטיקט צימערעל אָהן ליכט.

אַ וואו זייט איהר מייע קינדערישע יאָהרען? וואו ביסט
דו גליקליכע צייט? טייערע, גוטע מאַמע! וואו ביסט דו איצ-
טער? ווייט, ווייט פון מיר. דיין איינציג קינד איז פער-
ווארפען מעבר לים, עלענד, פערלאזען, אָהן מוט, אָהן טרייסט!

נען די גאנצע צייט אָן אַ זייט, געקנעפעלט זיין ווייסען כאַלאַט, אַ געשריי געמהן צו איינעם פון די שוחטים — געהט נור צו, דער אלטער עברייטל וועט מיר בריליהרל שטעלען, נעהמט איהר און שעכט די עופות!

דער אלטער שמחה האָט בדעה געהאַט צו פערטהיידיגען זיך מיט'ן חלף, קיינעם ניט צולאָזען אויף זיין פלאַץ. ער האָט זיך אָבער אָבגערוקט, געפיהלט ווי מען פערניסט איהם ס'בלום, אַראָכגעלאָזט דעם בעוואַקסענעם, גראָען קאָפּ און געבליבען זי צען אויף אַ ליידיגער שטייג פון היהנער.

אַלץ אין איהם האָט געוויינט, זיך געקאַרטשעט פון בושה, פון עלענר. ער האָט געוואוסט, אז ער איז פערלוירען, אז צום זיהן וועט ער קיין מאָל נישט שרייבען. ער ווייס שוין פון יאָהר הען נישט, וואו ער איז, און אונבעוואוסט, ווי פון זיך, האָבען די אויסגעדאַרטע ליפען געוויספערט: „אל תשליכני לעת זקנח“.

דער טומעל אין מאַרק איז געוואָרען אַלץ גרעסער. קצבים זיינען אָנגעקומען. אַנדערע זיינען אוועקגעגאַנגען, געקלאַפט מיט די וועגעלעך. העהנער האָבען נישט אויפגעהערט קרעהען, קלאַפען מיט די פליגעל, און די שוחטים, ווי מאַשינען, האָבען געאַרבייט מיט די בלאַנקערע חלפים, זיי געכאַפט פאר די הענט לעך אין די מילער, אויסגעבויען די העלזלעך פון די עופות און מיט אַ „קרייקריי“ זיי געשליידערט אין די פעסלעך מיט זגאַכץ.

אַלע האָבען פערגעסען אָן אַלטען, איהם פערבייגעגאַנגען, זיך נישט אָבגעשטעלט, ווי ער וואָלט קיין מענש נישט געווען, נור אַ לעדיגע שטייג פון היהנער.

און די עופות אונטער'ן אַלטענס פלייצעם האָבען גענוואַל־דעוועט, געקלאַפט מיט די פליגעל, געריסען די העלזער, ווי זיי וואָלטען נקמה גענומען פון איהם.

שמחה האָט געקוקט מיט אַ פאָר פערלאַפענע אויגען, נאָר נישט געזעהען, און אין זיין מח זיינען דורך בלוטיגע פאַסען — צעהן יאָהר דעם גאַרנעל געריסען ביי אַ חזן און זיך געלערנט

אן אחרונג, געפענט דעם שנאָבעל, אויפגעזוכט דעם ושט, אָנ־
געשטעלט דעם האָהן ווי אַ פּיסטאָלעט, זיך גענומען צילעווען
מיט'ן חלף און קראַ, קראַ, — נישט איבערגעשניטען די סמנים.
דער איטאָליענער מיט דעם קרוג איז אונטערגעשפרונגען.
אן אדעסער יונג, וואָס האָט געאַרבייט אין מאַרק, איז גע־
שטאַנען הינטער שמחה'ן, זיך כלומרשט געשאַכטען זיין אייגענע
האַנד, נאָכמאַכענדיג דעם אלטענס מינעס און עויות. די אַר־
בייטער האָבען געפלאַצט פון געלעכטער.

אן אָבגעגאַסענער מיט שווייס האָט דער אלטער גענומען
דעם צווייטען האָהן, געווען זיכער, אַז ער וועט איהם טריף
מאַכען, אויפגעזוכט דעם ושט, איהם געהאַלטען אזוי פעסט, אַז
ער האָט שיעור נישט דורכגעלעכערט ס'העלזעל, גענומען צי־
לעווען מיט'ן חלף און קרי, קרי — גענאָפעלט.

דער אדעסער איז געשטאַנען פון הינטען און געמאַכט די
זעלבע גרימאַסען.

ביים אלטען האָט דורכגעבליצט, ער זאָל צוגעהן צום בעל־
הבית, איהם זאָגען, אַז ער קען מעהר נישט שעכטען, אַז ער איז
נישט שולדיג, וואָס די האַנד ציטערט איהם. זיך אויסגעדערעהט,
דערזעהן דעם אדעסער און זיך פערמאַסטען מיט'ן טריף'ענעם
האָהן :

— שמדל'ניק, דו אויך! — און ער האָט איהם אָבגעמאַכ־
טען איבער'ן פנים, אויסשמירענדיג איהם מיט בלוט.

דער אדעסער האָט זיך געווישט ס'פנים, געוואוסט, אַז ער
זעהט אויס לעכערליך, האָט ער זיך פארלוירען פאַר די חברים
און כלומרשט געשמייכעלט :

— אזאַ אלטען תרח! מען זאָל איהם לאָזען וועט ער
נאָפּלען אלע היהנער!

— קום אהער, — האָט דער אלטער געשריען צום בעל־
הבית, און אויסגעשטרעקט דעם חלף — דיך וועל איך אסור
נאָפּלען!

— ר' פישעל, — האָט דער בעל־הבית, וואָס איז געשטאַ־

געשאַכטענע סחורה, זיך געקריגט איבער יעדער קלייניגקייט. אין דער זייט, ביי בלעכענע פעסעל מיט זעגאכץ, זיינען גער שטאַנען צוויי שוחטים — אידעלע יונגע-לייט מיט פערבליר טינטע וואַנסען פון צופיעל כאַפען די הלפים צווישען די צייהנער. די שוחטים האָבען געהאַלטען אין איין קוילען, גער וואָרפען די עופות אין די פעסלעך. און אז אן עוף איז טריף גער וואָרען, איז אַרויס פון אַ ווינקעל אן איטאַליענער מיט אַ קרוג און הכנעה'דיג עם צוגעכאַפט, ווי ער וואָלט נור אויסען געווען, דער שוחט זאָל נישט בעשפּריצט ווערען מיט בלוט. מיט אַ פּערכאַפטען אָטהעם האָט דער איטאַליענער געהאַלטען דאָס עוף איבער דעם קרוג און פון גרויס הנאה זיך בעלעקט, ווי ס'בלוט איז גערונען.

די העהנער, ווי זיי וואָלטען פּערשטאַנען וואָס דאָ קומט פאָר, האָבען אויפגעהויבען די קעפּ מיט די רויטע קאַמען, אָנגער-שטעלט די שפּאַרען, ווי צו וועהרען זיך, ביזו געקוקט אויף די „כאַפּערס“ און געקערעהט. די היהנער האָבען אַראַבגעלאָזט די נאַרישע קעפלעך און זיך געטוליעט הינטער די העהנער. די קצבים, די עופות, דאָס בלוט — אַלץ האָט געשריען, זיך אויס-געמישט און אויסטערליש אָבגעקלונגען אין דעם שטילען פאַר-טאָג.

שמחה האָט זיך אריינגע'גנב'עט אין „מאַרק“ אַרײַן, גער זאָגט „גוט-מאַרגען“, גלאַט אזוי, פון געוואָהנהייט, נישט גער וואָרט, אַז אימיצער זאָל איהם ענטפּערען און געווען צופריעדען, וואָס קיינער האָט איהם נישט בעמערקט.

— ר' שמחה — האָט איהם אַ קצב גערופען — קומט אַהער און שעכט מיר דעם האַלבען שטייג סחורה. כ'האָב קיין צייט נישט צו וואָרטען, כ'בין פּערנומען.

שמחה האָט געפיהלט, ווי ס'ווערט איהם פינסטער אין די אויגען, ווי ער טרייסעלט זיך אין גאַנצען, זיך אָבער געמאַכט האַרץ און ניד א נעהם געטהון פון קצב דאָס ערשטע עוף. ס'איז געווען אַ האָהן. דער אַלטער האָט איהם בעטראַכט ווי

בייגעהענדיג א בעקעריי, האָט אזוי געווירקט אויף איהם, נאָר שמחה האָט מיט אמאָל ווי אראָבגעשאַקעלט פון זיך די מורא פאַר דער עלטער. איהם האָט זיך אויסגעדאַכט, אז ער וועט זיך נאָך מיט אלע אָברעכענען. ער וועט אַ קוק טהאָן אין „מאַרק“ אַרײַן, נעמען שעכטען, ווי אין די אַלטע, גוטע צײַטען — אַ שטייג היהנער אין פינף מינוט! אלע וועלען קוקען, נישט גלױב בען זײערע אויגען, און דער בעל־הבית אליין וועט צוקומען: „סטײַש, ר' שמחה, זײ האָבען דאָך א בלבול אויף אייך אויס־געטראַכט, ס'ברענט דאָך בײַ אייך אונטער די הענט, אַ מחיה! נאט, מאַכט אַ שנאַפּס, ס'האַרץ איז דאָך מסתמא בײַ אייך אוועק.“ און ער, ווי קײנמאָל גאָרנישט, וועט שלײדערן די עופות אין די פעסלעך מיט זענאַכץ, זײ ווײזען, די היגע רבנים, וואָס הײסט איהם, שמחה'ן, צו פּסל'ען פון שחיטה. און אז זײ וועלען מיט איהם צופיעל אָנהױבען, לאָזט ער זײ שוויצען אין מיטען דער אַרבייט און געהט אוועק.

גענוג געשאַכטען אויף זײַן לעבען! און אז ער וועט ניט האָבען פון וואָס צו לעבען, האָט ער נאָך קײן עײַהרע אַ זעהן, וואָס דײַענט אין דער אַרמעע. סעם וועט דעם טאַטען נישט לאָזען פאלען!

און דער אַלטער שוחט האָט זיך אין גאַנצען פּערגעכען. געוואָרען מיט אמאָל דער אײגענטהימער פון „מאַרק“, געפיהלט ווי עס צונעהמט איהם, ווי ער וועט אינגער און געטראַכט, וואָס ער זאָל טהון מיט'ן אַלטען שמחה'ן. אָבזאָגען דעם אַלטען האָט ס'האַרץ איהם נישט געלאָזט, האָט ער בעשלאָסען צו מאַכען שמחה'ן פאַר אַ משניה.

איבער דער לעדיגער גאַס האָט זיך שוין געהערט דאָס קרעהען פון העהנער. בײַ שמח'ן איז אלץ צושוואומען, און ער האָט דערפיהלט ווי זײַן האַרץ נעמט זינגען, די רעכטע האַנד ציטערט, ווי מען וואָלט איהם אָבגענומען הענט און פּיס. דער „מאַרק“ איז געווען פול מיט קצבים. טײל האָבען געקליבען עופות אין די שטייגען, אַנדערע האָבען געוואוינען די

אלט זיין—די קלענסטע ערגערניש מאכט איהם וויינען. ער האָט זיך אויסגעווישט די אויגען, אויסגעשפיגען, פערצויגען עמלי-כע מאָל, און אין זיין אָבנערבענעם זכרון איז דורך זיין ביסעל יאָהרען ווי רויטליכע פּאַסען: צעהן יאָהר געריסען דעם גאַרעל ביי אַ חזן און זיך געלערענט שחיטה, פינף און צוואַנציג יאָהר געשאַכטען בהמות, פופּצעהן יאָהר — עופות.

אַ סינד, וואָס איז געשלאָפּען אין אַ וויגעל, האָט זיך אויפֿ-געכאַפּט און זיך אזוי צושריען, אז ס'האָט געגרילצט אין די אויערען.

— צו אַלדע יאָהר, — האָט דער אַלטער געברומט, — ווי האָס געוואַלדעוועט! אפילו ביינאַכט שלאָפּט עס נישט! ווי דער סמבטיון!

— און אז איהר וואָלט עס צוגעוויגט, וואָלט איהר אַ חטאָ געטהון? — איז די מוטער אַ האַלב־נאַקעטע אַראָב פון בעטעל, זיך געלענט איבער'ן וויגעל און עס געגעבען צו זויגען — אן אַלטער און אַ סינד אין אַלץ איינס!

דער שוחט האָט נישט געענטפערט. ער האָט זיך אָנגע-טהאָן אין בעטעל, אַראָב, זיך אָבגעגאַסען די נעגעל און גענומען זאָגען „מודה אני“. אין מיטען האָט ער פּערגעסען אַ וואָרט, זיך געוואָלט דערמאָנען, האָט אָבער דער מח ווי גערעמעלט, און אין זכרון איז אַלץ צושוואומען. שמחה האָט טיף אָבגע-זיפצט, זיך געריבען דעם שטערען, אָנגעהויבען נאָך אַמאָל פון אָנהויב און אָנגעצונדען דעם גאַראַויווען.

דער אַלטער האָט גענומען אַ גלאָז טהעע אין זיינע צעוויירענע, ציטערדיגע הענט און נאָך יעדען זופ אַ זיפץ געטהאָן, זיך בעלעקט און צוגעסמאַטשקעט מיט די ליפּען און מיט דער צונג.

ער האָט אַריינגעלענט די חלפּים אין דער קעשענע און איז אַרויס פון שטוב. עס האָט שוין געטאַגט. אויף דער גאַס איז שמחה געוואָרען מונטערער. צי די פּרישע לופט, צי דער אנ-גענעהמער ריח, וואָס האָט אַ בלאָז געטהאָן אויפ'ן אַלטען, פאַר-

פערשארפט געוואָרען ביז צו א וועהטאָג. ווי אן איבערגעשראָ-
קען קינד האָט שמחה זיך איינגעטוליעט אין קישען און געוואָלט
אינשלאָפּען. אינשלאָפּען אָבער האָט ער נישט געקענט: עס
האָט געשטיקט. די לופט איז געווען געדיכט, און עס האָט זיך
געדאַכט, אז מען טאַפּט זי אָן מיט די פינגער.

די שטיקעניש אָבער איז געווען אַ קלייניגקייט. שוין אי-
בער אַ וואָך, ווי דער אַלטער שוחט איז ניט געשלאָפּען. די
רבנים האָבען איהם גע'פּסל'ט צו זיין אפילו אַ מסיע (אן ארויס-
העלפער) אין אַ היהנער-מאַרק, וואו ער האָט פּערדינט אַכט
טאָלער אַ וואָך. שמחה האָט געוואוסט, אַז ער טאָר נישט האַל-
טען קיין חלף אין האַנד; וואָס האָט ער אָבער זיך געקענט
העלפּען? אַז ס'איז רע-אַמעריקאַ! אין דער היים וואָלט
איהם די שטאָרט אויסגעהאַלטען; און דאָ קומט אויס ניט אַנ-
דערש, ווי צו לעגען די צייהנער אויף די פּאָליצע. ווען זיין
אַלטימשיקע וואָלט געלעבט, וואָלט ער אפשר צו דעם אלעס ניט
געקומען. אַז ער האָט נישט, ווער ס'זאָל איהם צוועהען. ס'גע-
הען דורך טעג, און ער האָט נישט קיין לעפעל געקעכט, איז אַ
וואונדער, וואָס די הענד ציטערן ביי איהם? מיט היהנער איז
נאָך ווי ס'איז, אָבער מיט העהנער — זאָל גאָט שומר ומציל
זיין! ווי אויף צו להכעים אנטלויפּען די ושט'ס פון אונטער
די פינגער און געה זיי אַ בריה, מאַכט נישט טרויף! דער אַל-
טער האָט אָנגעשטעלט די רעכטע האַנד אין דער לופטען, זי
אונטערגעשפּאַרט מיט דער צווייטער אונטער'ן עלענבויגען און
זיך איינגעקוקט צי זי ציטערט. די האַנד האָט זיך געטרייסעלט.
אַ דערשלאָגענער האָט שמחה אַראָבגעלאָזט די האַנד, געפיהלט,
אַז ער איז עלענד, האָט נישט קיינעם, אַז ס'רוקט זיך אָן אַ
שווערע עלטער, און ס'האָט איהם פּערקלעמט אונטער'ן האַרץ.

ער האָט אויפגעזוכט אויפ'ן פּענסטער אַ שטיקעל סינאַ-
רעטעל, וואָס ער האָט עס נעכטען פּאַר'ן שלאָף איבערגעלאָזט,
עס פּערצויגען און מיט אמאָל דערפיהלט, אַז ער מוז שוין זעהר

אויף דער עלטער

פון י. אַפּאַטאַשו.

געבארען 1887, אין מלאווא, פוילען. געקוימען נאך אמעריקא 1907.
אָנגעהויבען שרייבען אין 1910.

ס'איז געווען א הייסע תמוז-נאכט.

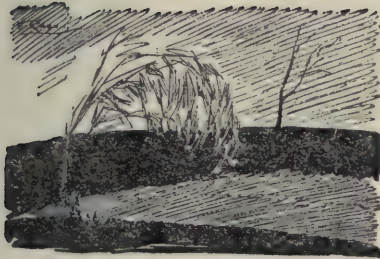
שמחה שוחט, א זקן פון איבער זיבעציג,
האָט א גאַנצע נאַכט קיין אויג ניט געקענט צו-
מאַכען. ער האָט זיך געדרעהט פון איין זייט
אויף דער צווייטער, געקרעכצט, אז עס איז דער
שטיקט צו ווערען; יעדע וויילע האָט ער זיך
אַן איבערגעשראַקענער אויפגעכאַפט, ווי איינער
וואָס האָט מורא צו פערשפעטיגען א צוג, און זיך איינגעהערט
אין דער שטילקייט.

ס'איז געווען פינסטער. נאָר דורך א ווינקעל פון פענסטער
האָט א גאַנצע לבנה אריינגעקוקט, בעזילבערט דאָס גרויסע, דאָ-
פעלטע בעט, וואו דעם אלטען'ס בעלי בתים זיינען געשלאָפּען
אַפּגערעקטע, מיט נאַכלעסיג פּערוואָרפּענע הענט, ווי הרוגים.
שמחה האָט זיך א וויילע איינגעקוקט, געזעהען ווי זיין „מיסים“
שלאָפּט מיט אַן אָפען מויל, די צוויי גאַלדענע צייהנער פינקלען
פון מויל ארויס, אין זיין אלטען מח האָט עפעס אויפגע-
פלאַמט.

אין דער נאַכטיגער שטילקייט האָט דער קלענסטער ריהר
זיך געהערט דייטליך, זיך צואוואַקסען און פּערוואַנדעלט געוואָ-
רען, ווי ביי א קינד, אין א לעבעדיגער זאַך. דאָס שנאָרען
פון די בעליבתים, דאָס גריזשען פון מייזלעך אין בלעכיגעס
ברויט-קעסטעל, די שטילע טריט איבער די הויז-שטיגען, —
אַלץ האָט דעם אלטען געשראַקען. זיינע כמעט אָבגעטעמפּטע
חושים האָבען ביי נאַכט אין דער פינסטער אויפגעלעבט, און

מאָיסייטשיק און דבורה'קע, האָרכען ; קוקען אויף זייער על-
טערן ברודערל מיט גרויסע אויגען און האָרכען. אבראַמטשיק
זאָגט, אז די מאמע איז גערעכט. אבראַמטשיק זאָגט, אז מיט
א קאץ טאָר מען זיך נישט שפילען, ווייל א קאץ איז א טמא זאך
און א מזיק. אלסדינג ווייס אבראַמטשיק, אלסדינג ! ס'איז
דען דאָ א זאך אויף דער וועלט, וואָס אבראַמטשיק זאָל נישט
וויסען ?

זייער גאס זיינען דאָ גרויסע מויערען, גראָהע ווענר, הויכע קווי מענס, וואָס סע געהט פון זיי אַ רויך, און פענסטערלעך אַ סך אין יענעם גרויסען מויער, טויעזענדער, טויעזענדער פענסטערלעך, און מאַשינעס וואָס געהען אָהן הענר, און וואָגענס, וואָס פּאָהרען אָהן פּערד — און ווייטער גאַרנישט ! גאַרנישט !

אפילו אַ פּויגעלע זעהט מען דאָ זעלטען. עס פּערבלאָזעט אמאָל אַהער אַ וואָראָבייטשיק, איז ער גראָה אַזוי ווי די גראָהע וואַנר. פּיקפּיק די גראָהע שטיינער, הויכט זיך אויף און פּליהט אַוועק... פון עופות זעהען זיי אמאָל אויף שבת אַ פּערטעל עוף מיט אַ בלאַס אויסגעצויגען פּיסעל. וויפּיעל פּיסלעך האָט אַן עוף ? — זעלבסטפּערשטענדליך, פּיער ! עלעהיי אַ פּערד ! אַזוי פּסקנ'ט דער עלטערער אַבראַמטשיק, און אַבראַמטשיק ווייס דאָך אלעס !... אמאָל ברענגט די מאַמע פּונ'ם מאַרק אַ קעפעל פון אַן עוף מיט אַרויפגעלאָצטע אויגעלעך איבערגעצויגען מיט אַ דין ווייס הייטעל... „ס'איז מוּיט“ — זאָגט דער עלטערער אַב' ראַמטשיק, און אלע דריי קעפלעך קוקען איינס אויפ'ס אַנדערע מיט גרויסע שוואַרצע אויגען און זיפּצען... געבוירען און אויפ' געצויגען געוואָרען אין דער גרויסער שטאָדט, אינ'ם גרויסען מויער, אין גרויסער ענגשאַפט, עלענד און אַרמוט, האָבען אלע דריי קינדער קיין מאָל נאָך נישט געהאַט קיין געלעגענהייט צו זעהן פאַר זיך לעבעדיגערהייד נישט קיין עוף, נישט קיין חיה, נישט קיין בהמה, אויסער אַ קאַץ. אַ קאַץ האָבען זיי אַן אייִ גענע, אַ לעבעדיגע, אַ גרויסע קאַץ, גראָה ווי די גרויסע גראָהע נאַסע וואַנר... די קאַץ איז זייער גאַנץ פּערנעניגען. מיט דער קאַץ שפּיעלען זיי זיך שעה'ן לאַנג, טהוען איהר אָן אַ פאַטשיילע אויפ'ן קאָפּ, רופּען זי „מחותנת'טע“ און לאַכען, לאַכען, אָהן אַ שיעור ! דערזעהט די מאַמע און טיילט זיי איין : שענקט זיי — דעם אַ זעץ, דעם אַ שטורף אין זייט, דעם אַ דרעה ביים אויער. די קינדער צונעהען זיך אויף זייערע ערטער, הינטערן אויווען. דער עלטערער, אַבראַמטשיק, דערזעהלט עפּיס, און די קלענערע,

אזוי זאגט אבראמטשיק. אבראמטשיק ווייס. אבראמטשיק טשיק געהט אין חדר. ער לערנט שוין קמץ אלף. דער חדר איז טאקע דאָ נישט ווייט, די צווייטע שטוב, דאָס הייסט, די צווייטע טהיר. אָך! וואָס אבראמטשיק דערצעהלט זיך אָן פאַר חרושים פונ'ם חדר! אבראמטשיק דערצעהלט, אז ער האָט אַליין געזעהן, ער זאָל אזוי זעהן אַלדעס גוטס, א גרויסען מויער פון סאַמע פענסטער פון אויבען ביז אַראָב. אבראמטשיק שווערט, אז ער האָט אַליין געזעהן, ער זאָל אזוי זעהן אַלדעס גוטס, א קוימען, א הויכען קוימען און פונ'ם קוימען געהט א רויף... אב־ראמטשיק דערצעהלט אז ער האָט אַליין געזעהן, ער זאָל אזוי זעהן אַלדעס גוטס, א מאַשינע, וואָס מען געהט אויף איהר אָהן הענד... אבראמטשיק דערצעהלט, אז ער האָט אַליין געזעהן, ער זאָל אזוי זעהן אַלדעס גוטס, א וואָגען, וואָס פאַהרט אָהן פערד... און נאָך אזעלכע נסים ונפלאות דערצעהלט זיי אבראמטשיק פונ'ם חדר, און שווערט זיך, ווי די מאַמע שווערט זיך — ער זאָל אזוי זעהן אַלדעס גוטס... און מאַיסיטשיק, און דבורה'קע הערען איהם און זיפצען און זענען איהם מקנא, וואָס אַלסדינג ווייס אבראמטשיק, אַלסדינג!

למשל אבראמטשיק ווייס, אז א בויס וואַקסט. אמת, ער אַליין האָט נאָך, גלייך מיט זיי, קיין מאָל נישט געזעהן ווי אזוי עס וואַקסט א בויס. נישטאָ קיין בוימער אויף דער גאַס. נישטאָ! ער ווייס אָבער (אין חדר האָט ער עס געהערט), אז אויף א בויס וואַקסען פירות, — און דערפאַר מאַכט מען אויף א פרי „בורא פרי העץ“. אבראמטשיק ווייס (וואָס ווייס ער דען נישט?) אז קאַרטאָפֿלעס, למשל, אָדער אוגערקעס, אָדער ציבעלעס, אָדער קנאָבעל וואַקסען אויף דער ערד. — און דערפאַר מאַכען מיר אויף זיי „בורא פרי אדמה“. אַלסדינג ווייס אבראמטשיק! ער ווייס נאָר נישט, ווי און ווי אזוי דאָס וואַקסט, וואָרים ער האָט דאָס נאָך, גלייך מיט זיי קיין מאָל נישט געזעהן, וואָרום אויף זייער גאַס איז נישטאָ קיין פעלד, נישטאָ קיין גאַרטען, נישטאָ קיין בוימער, נישטאָ קיין גרעזעל, — נישטאָ! נישטאָ! אויף

טען זאָל זיך שוין אָנקלײבען אַ סך, אַ סך שאַכטלעך און ער זאָל זיי נעהמען אלע אויפ'ן קאָפּ און אין ביידע הענד — אפשר טױזענד שאַכטלעך — און זאָל מיט זיי אַרויסגעהן אין מאַרק אַרײַן און קומען צוריק אָהן שאַכטלעך, נאָר מיט געלד פאַר דער מאַמע און מיט בולקעלעך, בײַגעלעך אָדער צוקערקעס פאַר די קינדער... אַ גוטער, אוי אַ גוטער טאָטע בײַ זיי, אַ גאָלד! די מאַמע איז אויך אַ גוטע, נאָר אַ בײַזע. מען כאַפט פון איהר אָפט אַ זעץ, אַ שטורף אין זײט, אַ דרעה פאַר די אויערען. זי האָט פײַנט, אַז מען מאַכט איהר אָן „אַ הקדש“. זי װײל נישט, אַז די קינדער זאָלען זיך שפּיעלען אין „טאַטע־מאַמע“; זי װײל נישט, אַז אַבראַמטשיק זאָל שניידען די אַראָבגעפאַלענע שטיקלעך קאַרטאָן, אַז מאַײַסיטשיק זאָל גנבֿה'נען פאַפּ בײַם טאַטען און אַז דבורה'קע זאָל באַקען ברויט פון זאַמד מיט װאַסער... די מאַמע װײל, אַז די קינדער זאָלען זיצען שטײל, סטאַטעטשנע, די מאַמע װײס נישט, אַ פנים, אַז יונגע קעפלעך אַרבייטען, אַז יונגע נשמות רײסען זיך, רײסען זיך — װאַהין? ... אין דרויסען! צו דעם ליכט! צום פענס־טער! צום פענסטער!

3.

סך־הכל איין פענסטער, איין שטיקעל פענסטער. אלע דריי קעפלעך שלאָגען זיך פאַר'ן שטיקעל פענסטער, און װאַס זעהט מען דאָרט? אַ װאַנד. אַ הויכע, אַ ברייטע, אַ גראָהע, אַ נאַסע װאַנד. שטענדיג, עביג איז זי נאַס. אַפילו זומער! ... קומט אַמאָל אַהער די זון? געװײס, קומט אַמאָל אַהער די זון. דאָס הײסט, נישט די זון אליין, נאָר אַ שײן פון דער זון. און דע־מאָלס איז אַ יום־טוב. אלע דריי שעהנע קעפלעך שפאַרען זיך צום שטיקעל פענסטער, קוקען אַרױף, גאַנץ אויבען, און זעהען אַ לאַנגען שמאַלען בלאָהען פאַס, װי אַ לאַנגע בלאָהע סטענגע. — אַ! זעהט איהר, קינדער? אָט דאָס איז הימעל!

דאָ געדראַכט, אַ גרויסער אַביון, איז ער דערווייל פּערבליעכען ביים אַלמען נאָמען „פּייסי דער איינבינדער“, ביז ס'וועט קר מען אַמאָל די גוטע צייט, יענע גליקליכע צייט ווען עס וועט אלס דינג ווערען אַנדערש, אזוי ווי בעבעל זאָגט, און אזוי ווי קאַרל מאַרקס זאָגט, און אזוי ווי אַלע גוטע קלוגע לייט זאָגען — דער מאָלס, אָ דעמאָלס וועט אַלסדינג אַנדערש זיין! ... נאָר ביז די גוטע גליקליכע צייט וועט אַמאָל קומען, מוז מען דערווייל שטעהן פון כאָר ביז שפעט אין דער נאַכט און שניידען קאַר-טאָן-פּאַפּיער, און קלעבען קעסטעלעך, שאַכטלען... און פּייסי דער איינבינדער שטעהט דעם גאַנצען טאָג אויף די פּיס און שניידט קאַר-טאָן-פּאַפּיער, און קלעבט שאַכטלען, און זינגט בעת מעשה אַלמע און נייע אירישע און נישט אירישע ליעדלעך, צום מייסטען פּרעהליך-טרויעריגע מיט אַ פּרעהליך-טרויעריגען נגון. — טאָמער וואָלסט דו אויפגעהערט אַ מאָל דייע דיינע גוי'ישע ליעדלעך? אַ מענש האָט זיך עס אַביסעל פּערליעבט אין גוים! זינט מען איז אַרויס אין דער גרויסער שטאָרט, איז ער געוואָרען אַ גאַנצער גוי, מ'שטיינט געזאָגט! ...

2.

אַלע דריי, אַבראַמטשיק, מאַיסייטשיק און דבורה'קע, זיינען געבוירען און געוואַקסען אַלע אויף איין אָרט — צווישען וואַנד און צווישען אויווען, אַלע דריי זעהען פאַר זיך אַלע טאָג איינס און דאָס זעלבע: דעם פּרעהליכען טאַמען, וואָס שניידט קאַר-טאָן, קלעבט שאַכטלעך און זינגט נגונים, און די פּערוואָרגטע אויסגעטריקענטע מאַמע, וואָס קאָכט און באַקט און קערט און רוימט, און איז קיין מאָל נישט פאַרטיג. ביידע זיינען זיי שטענדיג דיג אין דער אַרבייט: די מאַמע ביים אויווען, דער טאַמע ביי די שאַכטלען. אויף וואָס דאַרף מען אזוי פּיעל שאַכטלען? ווער דאַרף עס אזוי פּיעל שאַכטלען? אזוי טראַכטען די דריי שעהנע קעפלעך און קוקען שוין אַרויס, אַז ביים טאַ-

דריי קעפלעך

פון שלום-עליכם.

בסעודואנים פון שלום ראבינאוויטש. געבאָרען אין 1859, אין וואַראַנקאָוו, פּאָלאַווער גוב. געשטאָרבן אין ניו-יאָרק אין 1916. גרויסער אידישער הומאָריסט.

1.

פען פון א שרייבער זאָל זיין א פענזיל פון א מאַלער אָדער וועניגסטענס אַן אפּאַראַט פון א פּאָטאָגראַף, וואָלט איך דיר, פריינד, נעמראָ-גען א מתנה א בילד לכבוד שבועות א זעל-מענע גרופע פון דריי יונגע, שעהנע, פרעכ-טיגע קעפלעך פון דריי אָרעמע, נאָקעמע, באַרפיסע אידישע קינדער. אַלע דריי קעפלעך זיינען שוואַרץ, די הערעלעך געגרייזעלט, די אויגעלעך גרויסע, גלאַנצענדע, ברענענדע, און גלייך ווי פּערוואַנדערט קוקען זיי אויף אייך און פרעגען ביי דער וועלט א קשיא: למאי? איהר קוקט אויף זיי און איהר בעוואַנדערט זיי און איהר פיהלט זיך קעגען זיי ווי פּערזינדיגט, גלייך ווי איהר זענט טאקי שול-דיג אין דעם, וואס מע האָט זיי בעשאַפען — בעשאַפען נאָך דריי איבריגע נפשות אויף דער וועלט!...

די דריי שעהנע קעפלעך — אבראמטשיק, מאַסייטשיק און דבורה'קע — זיינען צוויי ברידער מיט א קליין שוועס-טער'ל. אבראמטשיק און מאַסייטשיק — דאָס האָט זיי דער פּאָטער, פייסי דער איינבינדער, אזוי פּערצויגען, אויפ'ן רוסי-שען שטייגער. ער זאָל זיך ניט שעמען פאַר זיין ווייב פעסי און ער זאָל נישט זיין אזא ביטערער אָרעמאָן, וואָלט ער זיך אליין אויך איבערגעמאַכט דעם נאָמען פון „פייסי דער איינ-בינדער“ אויף „פעטי פּערעפּליאָטשיק“. נאָר אזוי ווי ער האָט א ביסעל מורא פאַר זיין ווייב פעסי און אזוי ווי ער איז, נישט

— ניין, איך הייס ניט חיים און ניט משה און ניט זרח —
האָט הערשעל געענטפערט צו־להכעיס'דיג — איך הייס מיסטער
מאַרקוס...

— אזוי? — האָט זיך דער בעל הבית געקרימט מיט
לצנות — מיסטער מאַרקוס הייסט איהר? זעהר פּיין!
און אין האַרצען האָט ער זיך געקלערט: אזא חוצפה פון
אַן אַרבייטער! מיסטער מאַרקוס הייסט ער! אַנדערש פאַסט
איהם ניט!... און ער איז איהם אזוי לאַנג געלעגען אין די
ביינער, ביז הערשעל האָט שוין מעהר ניט געקענט פּערטראַגען
און אין גאַנצען פּערלאָזען דעם פּלאַץ...

דאָס שאַפּ-מידעל

פון א. לייעסין.

געבאָרען אין מינסק, אין די זייעכע ציגער יאָהרען. עמוגרירט נאָך
אַמעריקע אין 1897. דיכטער און פּובליציסט.

אָה קאַלט און בלאַס און ווייסט
איהר יונגענד געהט אַוועק,
אָהן שטערען — איהרע נעכט,
אָהן זונען — איהרע טעג.

אָה עלענד, קאַלט און ווייסט,
דאָס לעבען שלעפט זיך פּויל,
אָהן לייעבע און אָהן לוסט,
פול אומעט און פול גרויל.

אין מאַטערניש און שווייס,
אין צרות און אין פּיין,
און ביז אין גראָהען צאָפּ
און ביז אין גרוב אַרײַן.

וואָס צו שעהמען, און נאָך מעהר: ער זעהט בפירוש, אז דער בעל הבית איז אַ מבין אויף זיין אַרבייט און ווייסט, אז אזעל-כע בעלי מלאכות וואָלגערען זיך ניט אין גאָס. טאָ פאַר וואָס זשע טשעפעט ער זיך צו איהם? פאַר וואָס האָט ער איהם פיינד?

און ווירקליך, דער בעל הבית האָט איהם טאַקי זעהר פיינד געהאַט, קיין צוויי ווערטער האָט ער מיט איהם גלייכגילטיג ניט געקענט ריידען. און פיינד געהאַט האָט ער איהם ניט דערפאַר וואָס ער, הערשעל, אַלס גוטער בעל מלאכה, האָט זיך אויפ'ן קאַפּ ניט געלאָזט טרעטען און גאַנץ אָפט זיך גענומען דאָס רעכט צו ענטפערען אַקעגען און איהם געבען צו פיהלען, אז ער קעהרט ניט פאַר'ן פלאַץ. — ניין, דאָס האָט איהם וועניג וואָס געאַרט. פערדראָמען האָט איהם נאָר אַן אַנדער זאַך: גראַדע האָט ער, דער בעל הבית, אויך געהייסען מאַרקוס, און ער האָט ניט געוואָלט ליידען, אז זיינער אַן אַרבייטער זאָל האָבען די חוצפה צו הייסען דעם זעלבען נאָמען וואָס ער...

בשום אופן האָט ער ביי זיך ניט געקענט פועל'ן איהם, דעם אַרבייטער, מיט'ן נאָמען מאַרקוס אָנצורופען. ער האָט זיך געפיהלט בעלידיגט און פלעגט ווערען אין כעס, ווען אימיצער פלעגט אויפ'ן קול אויסשרייען: „מיסטער מאַרקוס!“ מיינענדיג, דעם בעל הבית, און אָבגערופען האָט זיך נאָר ער, דער אַרבייטער...
טער...

— זאָגט מיר נור, מיסטער לעבען — האָט ער זיך איין מאָל געווענדעט צו איהם נישט אָהן גיפט — ווי איז אייער ערשטער נאָמען?

— מיין ערשטער נאָמען? — האָט איהם הערשעל אָנגע-קוקט פערוואונדערט — צו וואָס דאַרפט איהר אזוי נויטיג ווייסען מיין ערשטען נאָמען?

— כ'ווייס, נלאַט אזוי — האָט ער געענטפערט קידער-ווידערדיג, פיהלענדיג זיך געקערנקט פון הערשעל'ס ענטפער — איהר האָט דאָך געוויס אַן ערשטען נאָמען: חיים, משה, זרח?

דערפאר טאקי האָט מען איהם אלע מאָל די בעסטע אַר-
 בייט געגעבען, איהם צוגעזעהען מעהר פאַר אלע אַנדערע אַר-
 בייטער, און אין סיוואָן האָט מען שוין געזעהען, אז ער זאָל זיך
 ניט דאַרפֿען באַדערען אפילו אַ מינוט. ס'איז געווען גענוג ער
 זאָל אַ זאָג טהאָן, מען זאָל איהם עפעס דערלאַנגען צו דער
 האַנד, האָט זיך דער פאַרמאַן אַליין אַ וואָרף געטהאָן און באַלד
 דערלאַנגט; דאָס בעסטע אָרט געבען פענסטער האָט מען איהם
 אוועקגעגעבען און בכלל האָבען זיך אלע מאַכערס פון שאַפ, דער
 בעל הבית, דער פאַרמאַן און דער עקזעמענער בעצויגען צו איהם
 ווי צו אַ ציטערדיגען בן יחיד'ל. און ווען דאָס פלעגט די אַר-
 בייטער פעררדיסען און זיי פלעגען אָנהויבען כורטשען, האָט
 זיך דער בעל הבית אַליין אַרויסגעשטעלט:

— איהר צו איהם האָט זיך ניט וואָס צו גלייכען; ער
 איז אַ בעל מלכה מיט גאָלדענע הענד און איהר זיינט „קאָלומ
 בוסניקעס“...

נור איין מאָל, נאָך דעם ווי הערשעל מאַרקוס איז אַ שטיק
 צייט אַרומגעגאַנגען ליידיג, איז ער אָנגעקומען אַרבייטען אין
 אַ נייעם שאַפ, און אָבאַרבייטענדיג דאָרט עטליכע וואָכען, איז
 ער געווען איבערראַשט פון דעם, וואָס דער בעל הבית אַליין
 האַלט אין איין זוכען חסרונות אויף זיין אַרבייט און ביי יעדער
 געלעגענהייט טשעפעט ער זיך צו איהם. ער האָט האָס גאָר
 ניט געקענט פערשטעהן; פאַר דער קורצער צייט האָט ער
 שוין אוספּייעט צו האָבען אלע מאַכערס פון שאַפ אויף זיין
 זייט, אלע זעהען וואָס פאַר אַ גאָלדענער בעל מלאכה ער איז,
 מען בעציהט זיך צו איהם מיט רעספעקט און מען רופט איהם
 ניט אַנדערש נור — מיסטער מאַרקוס. און דער בעל הבית
 אַליין רעדט מיט איהם עפעס אזוי פערביסען און שטענדיג קוקט
 ער אויף איהם ווי אויף אַ שונא און דערגעהט איהם די יאָהרען
 טויענד מאָל ערגער ווי דעם ערגסטען קאַליקע. וואָלט דאָס
 כאַטש געווען ניט אומזיסט, וואָלט דאָס איהם ניט געאַרט,
 אָבער ער ווייסט דאָך, אז מיט זיין אַרבייט האָט ער זיך ניט

א חוצפה פון אן ארבייטער

פון מ. אשער־אויטש.

געבארען אין 1887 אין טראַסמאָניק, פּאָדאָליעך גוב. געקומען אין אמעריקא אין 1910. אַכגעדרוקט זיין ערשטע ערצעהלונג דעם זעלבען יאָהר.

אָך אין דער היים איז הערשעל געווען דער בעס־טער שניידער אין שטעדטעל; זיין אַרבייט האָט געהאַט אַ שם; די נגיד'שסטע טעכטער האָבען ביי איהם זייערע חתונה־קליידער גענייהט; די רייכ־סטע פּריצות פּוֹן'ם זאוואָד האָבען ניט איין מאָל פּוֹן קיעוו די טהייערסטע שטאָפען געבראַכט און ביי איהם קליידער זיך געלאָזט מאַכען. און אויך דאָ, אין אמעריקא, איז ער אלע מאָל געווען דער בעסטער בעל מלאכה אין שאַפּ, אין ווען ער האָט אַרויסגעגעבען אַ שטיקעל אַרבייט פּוֹן די הענד, איז דאָס געווען גלאַט און גוט געמאַכט, און ס'איז ממש געווען צו שפּיגלען זיך אין דעם. אפילו אין סיאָן, ווען די אַרבייט איז אָנגעגאַנגען אין פּוֹלען ברען און דער פּאַרמאַן האָט ממש פּוֹן די הענד געריסען, האָט מען אויך זעלטען ווען אין מאַרקוס'עם אַרבייט אַ חסרון געקענט געפינען.

די עקזעמענערס און די פּאַרלייטע פּוֹן די שעפּער, וואו ער האָט געאַרבייט, האָבען זעהר געהאַלטען פּוֹן איהם. געוואוסט האָבען שוין אלע, אז ווען מען דאַרף מאַכען אַ שטיקעל אַרבייט אזוי בעל־מלאכ'יש, אז מען זאָל זיך מיט דעם קענען בעריהמען, דאַרף מען ס'איהם געבען מאַכען און בלויז אַ זאָג טהאָן: „אַבער — מיט פינגער!“ און ס'וועט שוין זיין אַלרייט.

און אויף א פענסטער זיך איך מיר אליין,
 די פיס פערלענט, א האנד אין שוים, און קוק ארויס,
 אזוי זיך גלאט ארויס.
 אנטקעגען פון א פענסטער ווינקט א מיידעל מיר,
 און אפשר ווינקט זי ניט, איך קוק אויף איהר
 און קוק אוועק,
 און ס'פאלט מיין בליק אראָב צום וועג,
 וואו ס'שלעפען אומעטיג בעלאָדען שווער
 זיך וועגען, פערד און טראַמס אַהין, אַהער.
 און אויף די טראַטואַרען שוויבלען מענשענקעפּ
 מיט היט פון שטרוי און פילץ, און גלאט מיט צעפּ.
 און ערגעץ ברומט אַ שיף, און איבער אַלע דעכער
 צושניידט אַ פיף די לופט. און ערגעץ ווייטער, העכער
 פערקלינגט אַ בלאַסער קלאַנג אין דעם געפילדער,
 און ווילד און ווילדער
 צורייסט זיך אַלץ די לופט פון פויפּערייען
 און שיטערער אַלץ ווערען אין דער גאס די מענשען רייהען.
 און כ'זיך אזוי, די פיס פערליינט, א האנד אין שוים,
 און קוק זיך אום און קוק ארויס,
 און קוק זיך ווידער אום
 און שטום
 אַנבויענדיג דעם קאַפּ, הויב איך זיך אויף,
 און לייג די הענד צונויף
 און לאָז זיך לאַנגזאַם געהן אַהין
 צום ווינקעל, וואו עס וואַרט זיך דרעהענדיג
 א לעדיגע מאַשין.

פון אלע מעג

ר. אייזלאַנד.

געבאָרען אין גרויס ראַדאָמישל, גאָליציען, אין 1884. געקומען
קיין אמעריקע אין 1908. האָט זיך אָנגעמאַנגען צו דרוקען אין 1906.

כ'נעה אינ'ם שטראַם, און מענשען, קראָמען—אַליץ אזוי בעקאַנטע
און דאָך פערפרעמדטע — זיך בייטען אלץ פאַר מיר.
נאָס נאָך גאָס און אָט איז שוין דער שאַפּ און דאָרט אַרויף די טיר,
שילדען גאָלרענע און פענסטער, פענסטער אלץ אזוי בעקאַנטע.

כ'שטעה ביי'ם טיר און ווארט, א מיידעל קומט: גוט מאָרגען!
כ'קומען יונגע, אלטע לייט — גוט מאָרגען און גוט יאָהר!
כ'עפענט זיך די טיר—א נעגער יונג מיט קרייזעלדיגע האָר
ציהט אַרויף אונז אין דער הויף. אַ רויש, אַ פליה,
באלד זיצען מיר אין יאָך שוין ווי די פיה
אין ציהען אויסגעמאַטערטע, געשפאַנט אין שווערע זאָרגען.

כ'איז מיטאַנצייט, אַרום איז שטיל; בלוין ווי א ביהן
דאָרט רוישט אין ווינקעל וואו איין איינציגע מאַשין.
אַ מיידעל עסט און קנאַקט דאָס שאָלעכטס פון אַן איי,
און איינער אָדער צוויי נעמיטליך זופען טיי,
דערנעבען כראָמקעט עמיץ ציבעלע מיט ברויט, —
און בלאַסע סיידלעך, אָבנעפאַרבט אין רויט,
צושטעלען זיך ביי אָפענע פענסטער אויס
און קוקען ניריג ערנעץ-וואו אַרויס.
און אנדערע לאַכען קייכענדיג און מאַכען מיט די הענר
און ווינקען מיט די אויגען, שפאַרענדיג זיך אָן די ווענר.

פון גאמבעטא

(1838—1882)

אויבער פון די גרינדער פון דער ציטער פראנצויזישער רעפובליק. בעי
ריהמטער רעדנער. פרעזידענט פון דער פראנצויזישער פאלאטע
אין 1879 און ערשטער מיניסטער אין 1881. — פון א רעדע
וועגען דער ערציהונג פון די פראנצויזישע פויערים.

מיר וועלען זיך פונאנדערנעהן אין גאנצען מיט די ווענען
פון פראַנרעס כל זמן די פראַנצויזישע דעמאָקראַטיע, וואָס וויל
אויפֿלעבען און בענייען האָס לאַנד, וואָס שטרעבט צו ענטוויקלען
איהר גרויסקייט, איהר מאַכט און גאונות, — וועט ניט קענען
איבערצייגען די הערשענדע קלאַסען, אז פאַר זיי גופא איז אַ
פראַנע פון לעבען און טויט די בעפרייאונג און די עמאַנציפּי-
רונג פון די אַרבייטס־לייטע, אין וועלכע ס'איז בעהאַלטען אַזאַ
יונג־פרישער, אונבעריהרטער, אונערשעפֿליכער אוצר פון טאַ-
לאַנט און אַקטיוויטעט.

אויך די נידריגסטע, מיאוס'עסטע ארבייט גיט רוה דער
נשמה. צווייפעל, טרויער, חרטה, עמפערונג, יאוש — די אַלע
בעזע שדים לױערען אויפ'ן אָרימאן, אזוי ווי אויף יעדען אַנד-
דערען מענשען, אָבער ווי נור ער ווארפט זיך אריין אין זיין
אַרבייט, ווערען דערשראָקען די נאַרישע שדים און אַנטלויפען
— פון דערווייטענס קוקען זיי און קריצען מיט די צייהן און
שעלטען. אינ'ם רוהיגען האפען פון ארבייט איז דער מענש;
אַרבייט האָט פערמענשט דעם מענש.

קאַרלייל.

פערשפרעכען אן אנדער העל, אן אנדער אַבגרונד אויף יענער וועלט... דו פייניגסט דיעזע מענשען, דו מוטשעסט זייער מוח אין דער צייט, ווען זייער גוף איז שוין פיזיש טויט. טאָ קום זשע! איך וועל דיר ווייזען נאָך אַ גיהנום — נאָך איינעם, דעם ערנסטען!

דער טייוועל האָט אוועקגעפיהרט דעם פּאָפּ אין אַ תּפּיסה. די לופּט איז געווען רומפּ פון שימעל און שמוץ און מענשליכע סקעלעמען אָהן פּלייש; געזונד און ענערגיע זיינען געלעגען אויף דער ערד, בעדעקט מיט לייז, וואַנצען, און ווערים, וועלכע האָ בען געפרעסען די אַרימע, נאַקעטע, אויסגעדאַרטע קערפּערס... „טהו אויס דיינע זיידענע בגדים“, האָט געזאָגט דער טייִ וועל צום לאַנגהאַריגען פּאָפּ — „טהו אָן דיעזע שווערע קייִ טען אויף די קנעכעל פון דיינע פּיס, לייג זיך אוועק אויף דער קאַלטער, קויטיגער ערד — און דאַן געה צו זיי פּרעדיגען וועי גען דעם גיהנום, וואָס ערוואַרט זיי!“

— „ניין, ניין!“ — האָט געענטפּערט דער פּאָפּ, — „איך קען זיך ניט פּאַרשטעלען עפעס מעהר שרעקליכעס, ווי דיעזעס. איך בעט דיך, טייוועל, לאָז מיך אָב.“

„יא!“ — האָט געזאָגט דער טייוועל — „דאָס איז דער גיהנום, און עס קען ניט זיין קיין שרעקליכערער גיהנום, ווי דיעזער. האָסטו עס דען ניט געוואוסט? האָסטו דען ניט געִ וואוסט, אז די דאָזיגע מענשען, וועמען די שרעקסט אזוי מיט דעם קומענדיגען גיהנום — האָסטו דען ניט געוואוסט, אז דער גיהנום איז אָט דאָ אויף דער ערד און איידער זיי שטאַרבען?“

א בלייך־שנעלער איילעניש און ווי זיי געהען אויס פון דעם סמאך־ליענדען הייז. א פאך מינוטען איז געווען גענוג פאר'ן פאפ אז ער זאל פערשמאכט ווערען פון דער שווערער פערשטיינער־טער לופט און דער טרוקענער בייסענדער הייז. מיט טרערען אין די אויגען האָט ער זיך אָנגעהויבען בעמען ביים טייוועל, ער זאל איהם לאָזען געהען, ער זאל איהם אַרויסלאָזען פון ריזען גיהנום.

— „אה, מיין טייערער, איך מוז דיר ווייזען נאָך א פאך ערטער“, — האָט דער טייוועל געענטפערט. ער האָט דעם פאפ אָנגעהאפט און איהם אוועקגעשלעפט אין די פעלדער. דאָ האָט דער פאפ דערזעהען, ווי די פויערים דרעשען דעם קארן און ווי זיי קוועלען זיך פון שטויב און פון שטיקעניש, און ווי דער משגיח שפאצירט ארום מיט א קנוט און הרג'עט מכות־רצח יעדען איינעם, וועלכער פאלט אין חלשות פון הונגער אָדער פראצע..

ווייטער האָט מען דעם פאפ אַרײַנגענומען אין די האַר־לופקעס, וואו די זעלבע ארבייטער לעבען מיט זייערע פאמיליעס — נעמליך אין די שמוציגע, קאלטע, פעררויכערטע, שטיקענדע לעכער. דער טייוועל האָט געקריצט מיט די צייהן און געלאכט און מיט די פינגער געטייטעלט אויף דעם דלות און די ענויים וואָס זיינען געווען פאר זייערע אויגען.

דאָס אַלעס איז געווען אזוי גרויזאם, אז ס'האָט זיך גע־דוכט, דאָס דער טייוועל אַליין האָט רחמנות אויפ'ן פאָלק. דער פרומער דיענער פון גאָט האָט עס קוים געקענט אויסהאַלטען. ער האָט אויפגעהויבען די הענד צום הימעל און רחמים געבע־טען, דער טייוועל זאל איהם אָבלאָזען.

„יא, יא“ — האָט ער ווידערהאָלט — „דאָס איז דער גיהנום התחתון“.

„אהא!“ — האָט זיך צולאכט מיט א ווילדען געלעכטער אונזער טייוועל. „דו זעהסט, אהא! און דו געהסט זיי נאָך

דער גלח און דער טיוועל

פון פיאָדאָר דאָסטאָיעווסקי

(1821—1881)

בעריהמטער רוסישער דיכטער און דענקער. דער פערפאסער פון די וועלט־בעוואוסטע ראָמאַנען „פערברעכען און שטראַף“, „ברידער קארא־מאָוו“, „אידיאָט“, „דאָס מאָגבוך פון סוימען־הויז“. אין דעם לעצטען ווערק שילדערט דאָסטאָיעווסקי אין שרעקליכע שוואַרצע פארבען דעם גיהנום פון דער רוסישער קאָטאָרגע, אין וועלכער ער אליין האָט פיעלע יאהרען פערבראכט. דיעזע קורצע ערצעהלונג אונטער דעם נאָמען „דער גלח און דער טיוועל“ האָט דאָסטאָיעווסקי געשריעבען אויפ'ן וואַנד פון זיין תּפּיסה, אין סיביר.

וואָס מאַכט מען, טהייערינקער באַטוישקאָ? —
האָט דער טיוועל געזאָגט צום גלח: „וועד
האָט דיר געהייסען אזוי פיעל ליגען זאָגען צו
דיזע אָרימע פערפיהרטע מענשען? צו וואָס
האָסטו זיי געשילדערט די שרעקען פון גיהנום?
ווייסטו דען ניט אז זיי לעבען שוין איבער
די יסורים פון גיהנום דאָ אויף דער זינדיגער ערד? ווייסטו
דען ניט אז דו און די משינאָוויקעס פון דער רעניערונג זיינען
מיניע טיוועלשע פאָרשטעהער אויף דער ערד? אָ, דו מאַכסט
זיי ליידען די שמערצען פון גיהנום, מיט וועלכע דו שרעקסט
זיי אזוי! דו ווייסט כלומרשט ניט וועגען דעם, האָ? זעהר
ניט! טאָ קום מיט מיר.“

דער טיוועל האָט אָנגעהאפט דעם פאָפּ פאר'ן קאָלנער,
האָט איהם הויך אויפגעהויבען אין דער לופטען און האָט איהם
אוועקגעטראָגען אין אַ פּאַכריק, אין אַן אייזען־ניסעריי. דאָ
האָט דער פאָפּ דערזעהען, ווי די ארכייטער לויפען אַרום אין

א מענשען'ס האנד...

פון זישא לאנדוי.

געבאָרען אין 1880. געקומען אין אמעריקע אין 1906. האָט אָנ-
געהויבען צו דרוקען ליעדער אַרום דער זעלבער צייט.
דיכטער און פובליציסט.

עס איז ניט קאלט, דאָך מיינע גלידער
נעהמט דורך די דינע אָבענדקעלט ;
איך געה אַרום אַ לייכט־פערטראכטער
אין פייכטען, ליימיג־ווייכען פעלד.

אין הימעל שווימט העל די לבנה
און שטערען לייכטען איבער מיר,
דאָך וואָס בערוהיגט און עס טרייסט סײַך,
לאַמטערנען געלע, דאָס זייט איהר.

אַ מענשענס האַנד האָט אָנגעצונדען
און היט די גאַנצע נאַכט אייך אָב.
אַ, פערלאַמטערענדיגע טאַלען,
איך לאָז צו אייך זיך איצט אַרָאָב.

דער ווינד בעוועגט די קליידער מיינע,
דער ווינד בלאָזט קיהל מיר אין געזיכט,
און אין מיין האַרץ געהט אויף נאָר פֿלוצלונג
אַ נרוים און וואונדערבאַרעם ליכט.

אבענדשיין

פון י. י. שוואַרץ.

דיכטער און איבערזעצער. געבאָרען אין די 90-ער יאָהרען
אין רוסלאַנד.

דער לעצטער אבענדשיין פאלט איצט
אַריין אין פענסטער און עם בליצט ;
און צינדט מיט נאָלד אַ שוואַרצען בליס
און פלאַקערט אויף און ציהט צוריק ;
און צאָפעלט זיך אויף בלאַסע הענד,
און לענט זיך בלוט־רויט אויף די ווענט,
און פלעכט זיך איין אין זיילען שטויב,
און קומט צוריק צום בלויען שויב.

ס'ווערט שמילער אינ'ם שאַפּ אַצינד :
דער זאָרגלאָזער געלעכטער שווינדט ;
ביי דער די אַרבייט פאַלט פון האַנד,
האָט בלאַס זיך צוגעשפאַרט צום וואַנד ;
און איינע בויגט צום טיש זיך מיד
און ברומט היסטעריש אויס אַ ליעד,
און איינער'ס פנים צוקט און צוקט —
זי האָט צום פענסטער זיך פערקוקט.

ס'ווערט דונקלער אין שאַפּ אַצינד :
אַ מיידעל בלאַס, נאָך גאָר אַ קינד,
האָט אויפ'ן קול צואוויינט זיך שווער,
ביי איינער קייקעלט זיך אַ טרעהר,
ביי איינער טיפער זינקט דער קאָפּ,
בויגט צו דער אַרבייט זיך אַראָב.
און אינ'ם שאַפּ ווערט שטיל אַצינד :
דער לעצטער אבענדשיין פערשווינדט.

- טאָ ווען שלאָפסטו ?
 — פון צוויי ביז פינף.
 — און דער בעל־הבית ?
 — ער ארבייט נאָרנישט.
 — און די בעל־הבית'טע ?
 — אויך נישט.
 — און די קינדער זיינע ?
 — ניין.
 — וויפיעל נעמסטו אַ וואָך ?
 — נאָרנישט.
 — וואָס הייסט ?
 — צוויי יאָהר אומזיסט.
 — ווער איז זיין בעל־הבית ? — האָב איך געפרעגט די
 קרעמערין, ווען דאָס אינגעלע איז זיך וואַקלענדיג אַוועקגעגאנגען.
 — איהר קענט זיי נישט ? — האָט זיך די קרעמערין גע-
 וואונדערט. — ער — אַ דיקער איד, זי — אויך ! אַז זיי געהען
 אַרויס שבת אין גאַס, שטעלט זיך יעדער אויף זיי אָב קוקען,
 און האָבען טאַקי, זאָגט מען געלד.

ר' שמעיה זאָגט : נעהם זיך צו עפעס אַ מלאַכה אָדער אַן
 ארבייט און דערווייטער זיך פון רבנות.
 רבי גמליאל, דער זוהן פון רבי יהודה הנשאי, האָט געוואָ-
 רענט אַזוי זיינע תלמידים : דער, וואָס לערענט תורה און האָט
 ניט קיין מלאַכה אין האַנד טהוט שלעכט, ווייל זיין תורה קען
 קיין קיום ניט האָבען און מוז איהם פערפיהרען צו זינד.
 פרקי אבות.

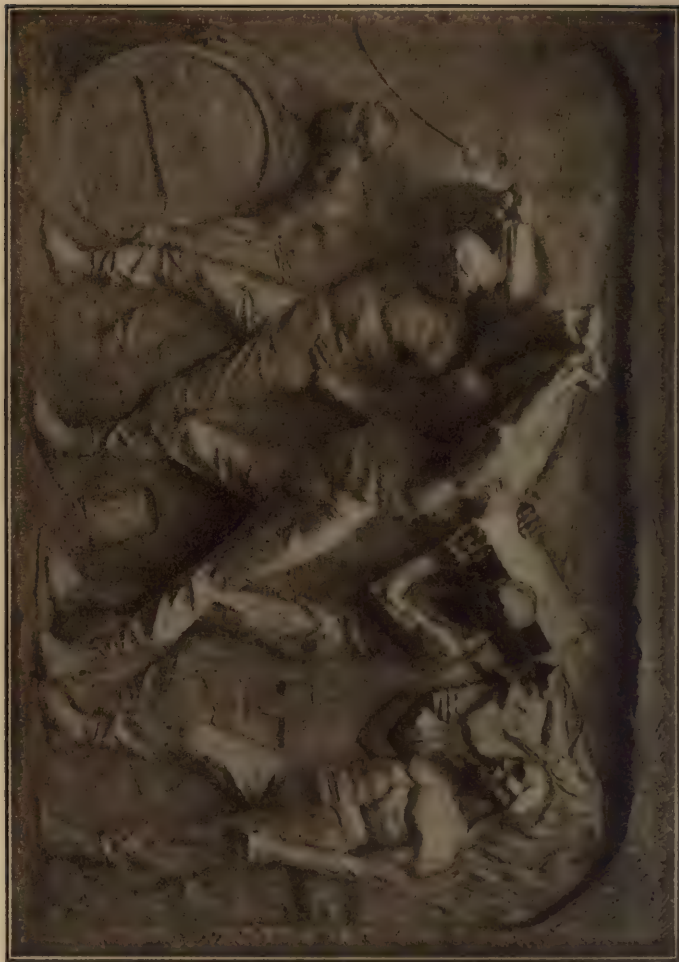
דאָס בעקער - אינגעל

סוּן א. רייזען.

גענענענט האָב איך דאָס אינגעלע אין אַ שפייז-
געוועלכ האַלב צעהן אַ זייגער אבענד, זומער-
צייט, געזעסען איז ער ביי דער טיר פונ'ם גע-
וועלכ אויף אַ קאסטען. נעבען זיינע דאַרע,
נאַקעטע, קויטיגע פיסלעך איז געשטאַנען אַ
קויש מיט עטליכע איבערגעבליבענע בייגעל.

- וואָס זעהסטו אזוי שלעכט אויס, אינגעל! — האָב איך
איהם אַ פרעג געטהאָן.
אַנשטאַט צו ענטפערען, האָט ער שווער געאַטהעמט.
— ביסט קראַנק?
ער האָט אַ שאַקעל געטהאָן מיט'ן קאָפּ: ניין, ניט איך.
— טו וואָס זעהסטו אזוי שלעכט אויס?
ער האָט געשוויגען און מיך אָנגעקוקט מיט זיינע גרויסע,
אויסגעלאָשענע אויגען.
— ביסט פערמאַטערט?
— יא, פערמאַטערט.
— וואָס פרעגט איהר?
— האָט זיך אַריינגעמישט די
בעל-הבית'טע, ער איז קוים אַריינגעפאלען אין געוועלכ.
— אפילו קיין אָרט נישט... — האָט זי צוגעגעבען.
— פאַרוואָס געהסטו ניט אַהיים שוין שלאָפען? — האָב
איך איהם געפרעגט.
— איך וועל איצט דאַרפען געהן אַרבייטען.
— אַרבייטסטו נאָך ביי נאַכט?
— יא.
— בייטאָג אויך?
— יאָ.

און עס איז נעקומען אויף ביידע נאָט'ס שטרעף.
דאָס גליק איז פערשוואונדען, עס ווייכט זיי דער שלאָף,
ניטאָ מעהר די לייעבע, דער פריעדען אוועק :
דער שלאָפט ניט פאָר וועהטאָג, דער צווייטער — פאָר שרעק,
דער שרייט : ס'איז מיין עשרות, מיין רייכטום, מיין גוט,
און יענער : ס'איז טרעהרען, מיין שווייס און מיין בלוט !

דער וואָלף און דאָס לאַם !
אויף יענער זייט ים
פליסט שוין אונשולדיגעס בלוט.

דערנאָך האָט דיין ברודער איין עדעלע פעל,
א שטאָך מיט א נאָדעל — דו האָסט שוין א קרעל :
בלאָט — זאָנסט דו — איז דאָס, בלוט — זאָנסט דו — א קאפּ.
דו נאָר ! עס איז נינגאָלד, דו צאפּ נאָר און צאפּ !
זאָל ער נור בלוטען און בלוטען נישט קאָרנ,
אַנשיטען וועסטו שוין אוצרות א באָרנ !

דו זיי ניט קיין נאָר,
דו ווער נאָר דער האָר,
ביסט שטאַרקער און ווייסט שוין דעם סוד.

די ליפען פערביסען, די פויסטען געבאלט,
נעהט שוין דער עלטערער ברודער פון וואָלד,
די אויגען, זיי ברענען און זוימען זיך שוואַרץ,
דאָך צאפּעלט די ליעבע צום ברודער אין האַרץ.
ער טרייסט זיך : איך וועל דאָך נור מאַכען א פּרוואַן,
א שטאָך וועל איך געבען, א קליינעם, ניט טיעפּ.

מיין ברודער ? איך ווייס !
נור טרעהרען און שווייס
זיינען דאָך, הערסטו, בריליאַנטען !

עס הערט די לבנה נאָך די אייגענע נאכט,
ווי מ'האָט אין'ס שטיבעל געוויינט און געלאַכט.
אַט קוקען די שטערען אין פענסטער אריין :
ווי לאַכט עס א ברודער פון'ס ברודער'ס געוויין ?
די זון האָט צומאָרגענס געוואונדערט זיך שטאַרק,
ווי שלאָנט עס א ברודער דעם צווייטען אין קאַרק ?

פּערוואַנדערט איז אויך
דער וואָלד און דאָס טייך :
וואָס איז דאָ אין שטיבעל געשעהן ?

די זון געהט שוין אונטער, פערנאָלרט נאָך דעם זוימ
פון וואָלקען אין הימעל — און אונטער אַ בוים
זיצען שוין ביידע — דער מענש און די שלאַנג;
זיי זיצען צוזאמען און שמועסען שוין לאַנג.
ער ציטערט און ווייסט נישט פון פרייד צי פון שרעק?
זי וויקעלט האָס האַרץ איהם ארום מיט'ן עק
און רעדט פון דיאָמאָנטען,
קרעלען, בריליאַנטען,
אַלץ וועט ער האָבען גאָר נרינג!

בעטראַכט נור דיין ברודער, דאָס איז דאָך אַ קוואַל
פון קרעלען, בריליאַנטען, דיאָמאָנטען, אָפּאַל!
עס טרעפט זיך: ער ארבייט און וואונדערליך הייס
ווערט איהם, דער שטערען בעדעקט זיך מיט שווייס,
עס טריפען די טראָפען... ער ווישט מיט דער האַנד...
לאַז ניט! דער טראָפען דאָס איז דיאָמאָנט!
נור ארבייטען הייס,
קלייב אויף דעם שווייס!
שיטסטו אָן הייזער דיאָמאָנטען!

עס טרעפט און איהם פאלט פון די ברעמען אַ טרעהר;
דו, נארעל, דו מיינסט, עס איז וואַסער, נישט מעהר
און טרייסט איהם, און האַלזט איהם, דו האַלסט עס נישט אויס,
און קושסט איהם די טרעהרען פון אויגען ארויס, —
פערשווענדעסט דיין פערמעגען, דו נאַרישער קאַפּ,
לאַז וויינען איהם שטאַרקער און קלייב יעדען טראָפּ!
אַ טראָפּ, האָב פערשטאַנד,
דאָס איז אַ בריליאַנט,
רייך וועסטו זיין, ווי אַ קעניג!

נור איינמאל בעווייזט זיך א נאָסט אויף דער שוועל,
פול גינגאָלד, שמאַראַנדען, עס פונקעלט זיין פעל!
די שלאַנג איז געקומען אין גלאַנץ און אין פראַכט.
דער עלטערער ברודער דערזעהט זי אין טראַכט:
עס איז אויף דער וועלט דאָך עשירות פארהאן!
ווען איך האָב א שמאַראַנד, איך אָרימער מאַן.
כ'פערקויף איהם, וואָס ניט?
כ'וואַלט אויפ'ן יריד
געקויפט מיר צום מעלקען א קוה!

די שלאַנגען — זיי ווייסען, וואָס ס'טראַכט זיך ביי לויט —
זי ווינקט איהם און רופט איהם אוועק אָן א זייט,
און זאָגט איהם: אי, ברודער, וואַלסט דו נאָר געוואַלט,
וואַלסט דו געהאַט שוין פול הייזער מיט גאָלד,
קרעלען, דיאַמאַנטען, בריליאַנטען א וועלט
און אלץ, וואָס מען קען נור בעקומען פאַר-געלד.
איך מאַך נישט קיין שפּאַט,
איך ווייס גוט דעם סוד,
איך וועל דיר איהם זאָגען אין וואַלד.

די שלאַנג איז אוועק, און דער אינגערער קלערט:
ווי גאָט האָט זיך יעדען זיין שעהנקייט בעשערט!
געה פּרעג איהם: דער גלאַנץ און די שעהנקייט וואָס טויג?
ביים עלטערען פלאַמט שוין די תאוה אין אויג:
קרעלען, דיאַמאַנטען, בריליאַנטען — אַך, גאָט!
זי זאָל נור נישט נאַרען און זאָגען דעם סוד!
ער קוקט אינ'ם וואַלד
און גנב'עט זיך באַלד
פון ברודער אַרויס צו דער שלאַנג.

די מעשה פון צוויי ברידער

פון י. ל. פריץ.

(1857—1915)

דער גרויסער אידישער קינסטלער.

אויף יענער זייט ים איז געשטאנען אמאל
אויף הינערשע פיסלעך א הייזעל אין טאל.
געשטאנען זיך שטיל, אהן עזות, אהן שטאלץ,
אהן פוצעכץ, אהן צירונג, — פון ליים און פון האַלץ!
א פענסטער א קלייניטשקעס, נור חנו'דיג האַלד;
די זון, זי בעשויט עם טאַג'טעגליך מיט גאַלד.
לבנה און שטערן
פערקוקען זיך גערן,
בעמאָלען מיט זילבער די שויבען.

דאָס האָט דער הימעל די ליעבע בעלוינט:
עס האָבען אין הייזעל צוויי ברידער געוואוינט.
עס זיינען צוויי הערצער זיך ליבעליך געטריי.
שווער איז די ארבייט, נור ס'לעבט זיך גאָר פריי;
ווייס איז דאָס מעבעל, מיט קלייען — דאָס ברויט,
נור אַלץ איז כשותפות — די פרייד און די נויט!
נוט האָט זיך געלעבט,
די צייט האָט געוועבט
איהר שטילען, איהר כשר'ען פאָרעם.

פון דער טיעפעניש פון הארץ

איך! דאָס הייסט מיט נואַלד אַרויסגעריסען ביי מיר, נור
נאָך נישט. מוחל, אַלץ מוחל. עס נעהט אַ יום־כּפור, לאָמיר
בלויבען גוטע פּריינד.

נור די אַלטע אַרבייטער פּיהלען זיך בעל־דיגט.

ער איז נאָך גערעכט.

און ברוך דערפּיהלט, אַז ר' אליה האָט נישט אין זיך קיין

טראַפען איריש בלוט.

ברוגז'דיגע הויבען זיי אָן צו פּערלאָזען די קאַנטאָר.

— נעהט געוונטערהייט, — רעדט זיי נאָך ר' אליה און

פּיהלט, אַז דער אָבגרונד צווישען איהם און זיי איז נאָך גרעסער

געוואָרען. — איך זאָג איך, איהר מענט בעטען פאַר מיר, זאָל

מיר נור נאָט אזוי העלפען, ווי איך וואָלט איך וועלען גוט צאָהר

לען. — און איהר, חברה, ווענדט ער זיך צו די קליינע, — זאָלט

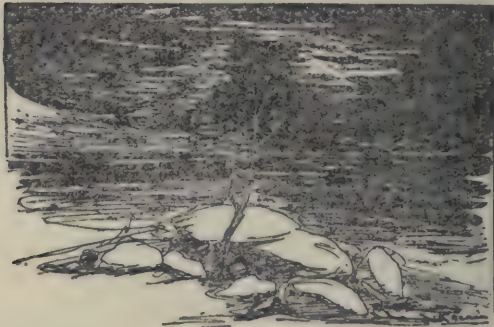
קויפען מחזרים, הערט איהר!

— גזלנים, אַלע גזלנים, — בעשליסט ר' אליה, בלייבענדיג

אַליין אין קאַנטאָר און קרעכצט פרום אָב.

אַַאַאַך!

ע־עך! — קרעכצען די אַלטע אַרבייטער אויף דער גאַס.

ווייס, אז אומזיסט וועט זיין די טרהה. ערב יום־כפור מאַכט אויף נישט ווייך זייערע הערצער, רשעים! און ער ווערט אלץ ווייכער און ווייכער צו די איבעריגע. די קינדער ניט ער אפילו צושטייער אויף מחזורים — ער בעקוקט מיט נצחון אלע אר־בייטער, און ברוך'ן רוכט זיך, אז ר' אליה האָט פאָרט אַ אי־דיש האַרץ.

דאָס פאָנאָדערעצאָהלען זיך איז געענדיגט, ר' אליהו שטעהט אויף פונ'ם שטוהל מיט אַ זעהר פריינדליכער מינע.
— נו, ברידערלעך, זאָגט ער לעבעדיג, יעצט וועלען מיר אונז צוועגענען ווי עס דאַרף צו זיין, מאַכען לחיים, פערבייסען. ער זויבט אָן אָנניסען צו גלעזלעך, ברוך, שמערעל, אפרים און שמחה זיינען פון די ערשטע.

— לחיים, ר' אליה, — ווינשען זיי. — דער אויבערשטער זאָל אייך געבען אַ חתימה טובה.

— און גב אתם! — ענטפערט ר' אליה פרום און פריינד־ליך. — נאָט לעקעך, געהט געזונדערהייט אַהיים, האָט אַ גרינד גען תענית, און בעט עפעס אויס, ברידערלעך, אַ גוט יאָהר, גוטע געשעפטען. געה, בערקע, געהס אַביסעל בראָנפען... דאָס נייע יאָהר זאָל זיין בעסער, ווי דאָס אַלטע... וואָס טרינקסט דו נישט אויס אין גאַנצען, שלים־מזל'ניק דו! נאָ, אַ שטיקעל לעקעך... מען טאָר נישט זינדיגען, אַ מענש דאַרף דאַנקען נאָט פאַר יעדען טאָג, וואָס ער לעבט איבער.

— ברוך ה' יום יום, — זאָגט אונטער ברוך מיט אַ זיפן. — אורדאי אזוי, נור דאָך מעג דאָס נייע יאָהר זיין אַ ביסעל בעסער... געהט, קינדער, געהמט צו ביסלעך בראָנפען... נו און איך בין אייך אלץ מוחל, אלץ. איהר זייט זיך אפילו ניט אַרענטליך בעגאַנגען מיט מיר, נור גאָרנישט... —

— איהר אויף אונז דאַרפט אורדאי נישט ברוגז זיין, — האַלט זיך אפרים נישט איין.

— ניין, איהר האָט זיך זעהר נישט פיון בעגאַנגען, — שטעהט ר' אליה אויף זיינס. — דער סטרייק... ע... וואָס אַרט

טוב וועט ער עוור'ן נישט האלטען מעהר. און גלאט ער זאל
נעבען עוור'ן, דארף ער שוין אלעמען נעבען, ווארום אלע ווע'
לען בעטען, זיי דארף מען נור בעווייזען א דרך.

— שמעון ! — רופט ער אויס.

— איהר וואָלט מיר נעטהאָן אַ גרויסע טובה... איך דארף

אזוי נויטיג ! — רעדט עוור זיינס.

און ר' אליה וויצעלט זיך נוטהעריציג :

— איך דארף אויך, שמואל דארף, זאָג, שמואל, דו דארפסט

אויך ?

— אָ, נאָך ווי איך דארף ! — ענטפערט יענער. — איך

האָב טאַקי אייך געוואָלט בעטען...

— זעהסט, האָ ? — ווענדט זיך ר' אליה צו עוור'ן. —

שמחה ! — רופט ער אויס אַ פערטען. ער וויל שוין פערנעמען

דעם גאַנצען ענין פון עוור'ס בקשה.

— אָבער איך מוז ! — שטעהט צו עוור. — איך האָב מיך

אָבגעבעטען ביי ביינוש דעם וואָכערניק ביז היינט.

— ביסט אַ קינד און גאָר, — זאָגט ר' אליה ווייך. —

אפרים ! רופט ער אויס — ביסט אַ קינד, זאָגט ער ווייטער

צו עוור'ן אזוי זיס, אזוי האַרציג. — איך זאָל דיר געבען, דארף

איך געבען ברוך'ן, שמואל'ן, אפרים'ן — אלעמען דארף איך

געבען. איך ווייס דען נישט, אַז אלע דאַרפען. ביי דיר, אפרים,

איז, דוכט זיך, אַ טאַכטער קראַנק ? וואָס מאַכט זי ? — פּרעגט

ער דעם אַרבייטער מיט רחמנות.

— וואָס זאָל זי מאַכען ? ליגט ! איך וואָלט געהאט

נעלד... — זאָגט אפרים אָהן חשק, אַ פּערצווייפּעלטער.

עוור'ס געזיכט איז פּערקרימט פון האַרצוועהטאָג. ער קוקט

זיך אום ; אַפילו ברוך איז יעצט אין כעס.

— געפונען דעם געבער, — זאָגט שטיל ברוך.

— גלייך ער וואָלט איהם ניט געקענט, — מורמעלט שמחה.

— ע, כע, כע ! — זיפצט אָב אפרים.

— נו, סינדערלעך, — ווענדט זיך ר' אליה פרינדליך צו די ארבייטער. — מיר וועלען זיך פאנאנדערצאָהלען און צווערענען. איהר דארפט דאָך מסתמא האָבען דאָס געלד.

— גאָך ווי, — ענטפערט עמעץ.

— אודאי, אודאי! — זאָגט ר' אליה גאָר ווייך — מיר וועלען דערפאר קיין שיהות נישט מאַכען, נו, ברוך!

פונ'ם עולם טיילט זיך אָב ברוך און געהט צו צום טיש. — יעמוד ר' ברוך! — זינגט אויס געצעל.

די אַרומיגע פערדעקען די טיילער און קוקען אויף דער ערד.

ברוך בעקומט זיין געלד, בעהאַלט עס און וויל אַוועקנעהן.

— האָט אייך אַ חתימ... — הויבט ער אָן.

— ווארט, וואָס אַנטלויפסט דו? — האַלט איהם אָב ר' אליה. — מיר וועלען אונז פריהער פאנאנדערצאָהלען מיט אַלע מען, דערנאָך וועלען מיר צוזעגענען זיך ווי געהעריג, מיר וועלען נעמען אַביסעל משקה, וואָס אַנטלויפסט דו? עוזר! — רופט ער אויס אַ צווייטען אַלטען ארבייטער. — מיר זיינען דאָך עפעס אירען, היינט איז ערב יום כפור, — רעדט ער ווי פאר זיך, אַריינקוקענדיג אין חשבון.

— גרייט אָן דרשה-געשאַנק! — מאַכט געצעל.

ר' אליה וואַרפט אַ בליק אויף געצעל'ס זייט. ער קען נישט ליידען די גאַנצע חברה, וואָס שטעהט דאָרטען. ער וויל אָבער יעצט אויף קיינעם קיין שנאה ניט טראָגען. עס דוכט זיך איהם, אז דער מלך עליון זעהט אַלץ, וואָס עס טהוט זיך ביי איהם אין האַרצען, און ער ווערט אַלץ פּרעהליכער און בעסער. — כ'האָב געוואַלט בעטען, איהר זאָלט מיר געבען עפעס מעהר געלד, — זאָגט עוזר מיט אַ געבעט.

— מעהר געלד איז היינט נישטאָ, — האָט ר' אליה ווייך גור אונגערן אַרויסגערעדט. ער כאַפט זיך באַלד, אז מען האָט נישט געדאַרפט אָבזאָגען, גור איהם פאַלט איין, אז גאָך יום-

— ערב יום כפור, נישט ערב יום כפור — נאָר נישט ! —
מורמעלט ברוך.

— אָבער וואָס דויערט עס דאָרטען אזוי ? — פרענט מיט
אונגעדולד שוין אן עלטערער אַרבייטער.
— ער צעהלט זיינע עבירות, — ענטפערט דער לץ געלאַסען.
אין אַ ווילע אַרום ניט ער צו :

— ער מוז נאָר אָנגרייטען פאַר אונז אַ דרשה, ווי פאַר אַ
יאָהרען, נו, קינדערלעך, האָט אייך אַ שימע טויבע, — הויכט
ער אָן מיט ר' אליה'ס קול. — דער אויבערשטער זאָל אייך צור
ברעכען די קעפּ, איך מיין די הערצער, און איהר זאָלט האָבען
אַ גרינגען תענית, כל זמן איהר וועט לעבען.
דאָס יונגוואָרג צולעגט זיך פאַר געלעכטער, די אַלטע וואַר-
פען קומע בליקען.

— ערב יום כפור, נישט ערב יום כפור — ביסט דו אַ ניי,
טאָ שמד זיך צו אלדי רוחות ! — זידעלט זיך ברוך.
— אין קאַנטאָר ! — דעהערען זיך קולות פון דער הויך, די
אַרבייטער ריהרען זיך .
— קומט אָנקוקען דעם כשר'ן פרצוף, — זאָגט געציל אויפ-
שטעהענדיג פון'ם אָרט.

3.

ר' אליה זיצט ביי'ם טיש און קוקט אַריין אין חשבון ;
דאָס גאַנצע געלד ליגט פאַר איהם, היינט וויל ער בעצאָהלען
מיט דער אייגענער האַנד, עס דוכט זיך איהם, אַז דאָס איז אַ
מצוה. ער וועט זיך בעגעהן מיט די אַרבייטער וואָס ווייכער.
איהם ווערט וואַרים אין גאַנצען קערפער — עס דוכט זיך איהם,
אַז ער ווערט אַלץ בעסער און בעסער.

די אַלטע מיט די אינגלעך שטעהען פאַרויס, די יונגע לייט
— פון הינטען, געציל איז ערענסט, אָבער זיינע אויגען קוקען
איראָניש אויפ'ן בעל-הבית. ער ווייס עפעס נישט, וואָס פאַר
אַ שטאָכוואָרט ער זאָל זאָגען. דאָס יונגוואָרג קוקט געצלען אַריין
אין די אויגען.

מען שמעהט רעדעלווייז; די געשפרעכען קלעבען זיך
עפעס נישט. די אינגלעך הויבען אָן צו שפילען אין „כאַפּ-מיד“,
נור ברוך דער אַלטער שרייט אויף זיי אָן. אין אַ ווילע אַרום
שלאָגען זיי זיך פאַר אַ קנעפעל.

אַרום געצעל לץ איז נאָך אַביסעל פּרעהליך. ער זיצט
אויף אַ טומבע געבען טראָטואַר, הויבט שטיינער פון דער ערד
און ציעלט אין די פּויגעל, וועלכע שפּרינגען אַרום אינמיטען
נאָס אָדער אין די פאַרבייגעהענדיגע מיידלעך. ער טהוט עס
לאַנגזאַם, אָהן חשק. ער איז יעצט גלאַט אין כעס אויף ר'
אליה'ן.

די בחורים אַרום געצלען האָבען פּערנגיגען. די עלטערע
מורמלען: ביי איהם זיינען אַלע צייטען גלייך, דער יונגער
עולם קוקט געצלען אין מויל אַרײַן, וואָס וועט ער ענטפּערען.
ער האָט שיעור נישט געזאָגט, אַז אַ מיידעל געפעלט איהם שמענ-
דיג, ער האָט זיך אָבער געפּוילט.

— וועסט מאַרגען קומען צו מיר אָכפאַסטען? — פּרעגט
ער פּלוצלונג אַ פאַרבייגעהענדיגע דינסט.

— וואָס זאָנסטו צו זיין קאַפּ! — ענטפּערט אָב דאָס מײַ-
דעל און געהט פאַרביי, זי קוקט זיך דאָך אין איהם אײַן, צי
וואָלט עס איהר געלוינט.

— מענסט זיך טאַקי בערגאָבען לעבעדיגערהייט, פּראָס-
טער גוי דו! — צובעזערט זיך דער אַלטער ברוך, — ערב יום
כּפּור, נישט ערב יום כּפּור — נישטאָ קיין חילוק.
— ר' אליה'ס זכות וועט מיר ביישמעהן, — ענטפּערט
געצעל פּויל. — ער וועט זיין פאַר מיר אַ נוטער בעטער.

— אין ניכע צייטען נור, — כאַפט אונטער אַ בחור —
פאַר מיר און כל ישראל...

— ונאמר אמן! — זינגט אויס נאָך אַ בחור.
— שאַרלאַטאַנען! — רעדען צווישען זיך די אַלטע אַר-
בייטער.

ניט ווערט, וואָס די ערד טראָגט זיי. נויט, אמת'ע נויט, עזות פנים'ער — פון גאַנצען אויסגעטהאָן.

ר' אליה זעהט דורכ'ן פענסטער פון קאַנטאָר, ווי אין גאָס הויבען זיך שוין אָן צו קלייבען די אַרבייטער. אָט פּערגלייטט געציל לץ, אַ בחור פון אַ יאָהר דריי און צוואַנציג, די אויגען און גיט אַ וואָרף מיט די הענד, ווי ר' אליה, ווען ער זידעלט אַן אַרבייטער. די יונגע אַרבייטער אַרום געצלען צולאַכען זיך. ר' אליה קעהרט אָב די אויגען פון פענסטער כּרוגו'דיג.

— וועט שוין זיין אַמאָל אַ סוף? — ווענדט ער זיך אונט געדולדיג צום בוכהאַלטער און קאַסיר, וואָס מאַכען די רעכט נונגען, ער וויל שוין מעהר אין פענסטער ניט קוקען. גאַרנישט טען! אומגערן וואָרפט ער אָבער אַ בליק אויף דער גאַס: גע- ציל שטעהט אין דער פּאָזע, ווי ר' אליה, ווען ער וויל איינ- שמועסען איין אַרבייטער, אז ער האָט ביי איהם אָנגענומען מעהר געלד.

— וואָס ציהט זיך עס דאָרט ביי אייך, ווי פון פעך? — שרייט אויס ר' אליה צום בוכהאַלטער און קאַסיר.

— ער וועט שוין ביי מיר ניט אַרבייטען, — טראַכט ער וועגען דעם לץ. — אויסוואָרפען זיינען דאָס, אין נס אחד צוויי שעהן זיי; איהם פאַלט נאָך איין, אז די לייטלעך האָבען גאָר קיין ווערט נישט ביי דעם אויבערשטען. ער האָט גאָר לחלוטין נישט וואָס מורא צו האָבען פאַר זייערע טענות. ער נעהמט זיך צום תהלים: יעצט וועט ער זיך גאָר אין גאַנצען איינקויפען ביים רבּנו של עולם...

2.

אַ מאַן זעכציג אַרבייטער שטעהען אין הויף און אין גאַס געבען טויער, אַלע אָנגעטהאָן יום-טוב'דיג, אין ריינע העמדער און שבת'דיגע כּנדים. נור די אינגלעך, וועלכע דרעהען זיך צווישען זיי אַרום, זיינען אָבגעריסען און כמעט אַלע באַרפּוס.

ערב יום כפור

פון ד. פינסקי.

געבארען אין מאהילעוו ארום 1873. האָט אָנגעהויבען שרייבען אַרום 1892. האָט עמיגרירט נאָך אמעריקע אין 1899.. בעלעטריסט און דראַמאַטורג.

רב יום כפור, ארום האלבען טאָג.

ר' אליה, דער טוך־פאבריקאנט, גרייט זיך עהר־ליך פאנאנדערצאָהלען זיך מיט זיינע ארבייטער, לכבוד יום כפור. ער וויל זיך אפילו פריינד־ליך צוזעגענען מיט זיי. אויפ'ן גרויסען שרייב־טיש שטעהט א גרויסע פלאש בראָנפּען, עטליי־כע גלעזלעך, עס ליגט אָנגעשניטענער לעקעך.

ער וויל זיי ווינשען, זיי זאָלען ניט דארפּען אָנקומען צו פרעמדע הענד.

ר' אליה וויל קומען א ריינער צום מאָרנענדיגען משפּט. ר' אליה איז א פרומער איד — נאָר אָהן ספּס. ער ווייס, אז די ארבייטער האָבען איהם שוין ניט איינמאָל פאַרקלאָגט ביי'ם מלך עליין, וויל ער זיך מיט זיי אָבטענה'ן, ער ווויזט זיך אויף, אז ער איז שטענדיג גערעכט געוועזען: די ארבייטער זיינען פשוטע גנבים! זומער האָבען זיי פלוצלונג געמאַכט אין האַנד און אייפּגעהערט צו ארבייטען א גאַנצען חודש. א רציחה!

שטרייק־שמייק! — טראַכט ר' אליה, — גניבה, גזילה, פּין מויל דעם ביסען! ער האָט געוואָלט אַראָבנעמען א האַלב רובל פון שטיק, אָבער ער האָט דאָס געמוזט טהאָן צוליעב קאָנ־קורענין, דאָס איז אפילו ניט קיין שטאַרקע טענה. דערצו האָט ער נישט פינקטליך געצאָהלט, אריינגערדעהט, צוגעשטעלט, פער־שריבען נוטע סחורה פאַר שלעכטע און נאָרנישט געצאָהלט... נור ער האָט געמוזט: די גאַנצע וועלט טהוט אזוי.

אין גלאַט זיינען די יונגע ארבייטער, טראַכט זיך ר' אליה,

אויף א פולע וואך

פון ה. ראזענבלאט.

געבארען אין 1878, אין א דארף פון פאדאליער גוב. האט עמיג-
רירט נאך אמעריקע אין 1891. האט אָנגעדרוקט זיין ערשטע
ליעד אין 1900. דיכטער און איבערזעצער.

ווידער ארבייט, ווידער שאפען,
ווידער דרעהען די מאשין,
ווידער קנעכטען, ווידער שקלאפען,
ווידער ארבייט אָהן א זין.

ווארף זיך ניכער, דרעה די רעדער,
די מאשין איז גוט געאוילט,
ארבייט, ארבייט נור כסדר,
ניט געשמאנען, ניט געפוילט.

האסט דו נאך א גאנצען אבר ?
האסטו נאך א טראָפּען בלוט ?
ארבייט, ארבייט ביז'ן קבר !
ניט געשמאנען, ניט גערוהט.

קענסט דו נאך א האַנד אויפהויבען ?
קענסט נאך פּלאַנטערען מיט די פיס ?
ארבייט, ארבייט איז דיין לעבען —
ארבייט מאכט דאָס לעבען זיס.

מאָדערנע שקלאַפּעריי

פון מאַקס נאָרדוי.

געפאָרען אין 1849. אַריגינעלער דענקער און גלענצענדער סמיליסט.
איז ער געשטאָנען צוזאַמען מיט הערצל'ען אָן דער שפיץ פון
פאָליטישען ציוניזמוס.

ער מאָדערנער טאָג-אַרבייטער איז עלענדער ווי דער
קנעכט פון די אַמאָליגע צייטען. אמת, ס'איז
ניט דאָ איצט קיין אייגענטהימער אויף זיין
גוף, אָבער דערפאַר איז אויך ניט דאָ קיין בעל-
הבית וואָס זאָל זאָרענען פאַר זיין מאָגען. אויב
ער איז פרייער פאַר'ן שקלאַפּ פון לייב-אייגענ-
טום, איז עס, הויפטזעכליך, די פרייהייט צו שטאַרבען פון
הונגער.

אין דיעזען הינזיכט איז אויך דער היינטיגער פרייער בע-
צאָהלטער אַרבייטער ווייט פון דעם פערשטויסענעם בערויבטען
פויער און אַרימען זעלבסטשטענדיגען האַנדווערקער פון מיטעל-
אַלטער, ווייל איהם פעהלט די לעבענסלוסטניגע אונאבהענגיג-
קייט פון דיעזע עלעמענטען, וועלכע פלעגען אָנפילען די רייהען
פון די גערונגענע זעלנער און די רויבער-באַנדעס.

זעלטען, ווען דער מאָדערנער אַרבייטער רעוואָלטירט און
שטעלט זיך געגען דער געזעלשאַפטליכער אָרדנונג. און צו נעה-
מען מיט נעוואָלד אָדער פערראַטה דאָס, פון וואָס די עקזיסטיר-
רענדע אומשטענדען האָבען איהם בערויבט, האָט ער ניט
די מיטלען, ניט די געלעגענהייט.

אויף אזא אופן איז היינט דער נביר רייכער און דער אַריי-
מאַן אַרימער, ווי ווען ניט איז פריהער זינט די נעשיכטע האָט
זיך אָנגעהויבען.

מעניע

דער אייזען גיסער.

דער ארבייטער

פון מ. ראזענפעלד.

געבאָרען אין 1862, אין אַ דאָרף פון סובאַלקער גוב. האָט אָנגע-
דרוקט זיין ערשטע ליעד אין 1886, דעם יאָהר וואָס ער איז
אָנגעקומען אין אמעריקע.

דער פנים פער'השק'ט,
די גלידער פערשוואַכט,
דאָס האַרץ איז צובראָכען,
די ליפּען פערשמאַכט,
אין שטענדיגער אַרבייט, אין יאָר,
דער רוקען געבויגען,
פערבלענדעט די אויגען,
קיין יום־טוב, קיין שבת — אַ בראָך !

די קינדער פּעראומערט,
פּעראומערט דאָס ווייב,
קיין קליידלעך, קיין שיכלעך,
קיין העמד אויפ'ן לייב.
אין צרות מיט לומפען געהילט
סיי ווינטער, סיי זומער,
אין עלענדר, אין קומער,
מיט שרעקליכער נויט איבערפילט.

פון דער מיעפעניש פון הצרף

אז זי האָט פּערשלאָפּען דעם 26-טען, און דערפאַר האָט מען
איהר ארונטערגעריסען פאַר אַ האַלבע וואָך שכירות."

צום שלום האָט קאַראַ קאַסטינאַן געראטען איהר נאָכפּאָל-
גער, אז זי זאָל זיך ניט לאָזען אַריבערפיהרען אין דעם אויס-
טויש-דעפּאַרטמענט.

"דער עולם וואָס געהט דאָרט דורך", האָט זי צאָרניג בע-
מערקט, "דאַרף זיצען אין דול-הויז, אָדער אין טורמע."

"נאָט צו דאַנקען! מעהר האָט איהר דאָ מיך ניט", —
האָט זי פּערענדיגט: "איך געה חתונה האָבען!"...

אַ מענש איז גליקליך נור דאמאלס, ווען ער קען זיך זאָגען,
אז ער האָט ערפילט זיין אייגענע אַרבייט, אַריינגעלעגט נשמה
אין איהר און דערפיהרט איהר ביז'ן סוף, לויט זיינע קרעפטען
און מעגליכקייטען. איז דאָס אבער ניט אזוי, וועט אַ מענש,
האָבענדיג פּערענדיגט זיין אַרבייט, ניט פיהלען קיין שום דער-
לייכטערונג און ניט קיין פרייד.

עמערסאָן.

קײן צײט צו לעזען, אויף די שטוהלען דאָרטען האָט קײנער נײַט געהאַט קײן צײט צו זיצען.

דערפאַר אָבער דאַרף מען אויסשטעהען די קאַפּרױען און די נעמײנהײטען פון די פּרױען, וועלכע ווײסען זעהר שלעכט אָדער צו גוט וואָס זײ האָבען געהאַט בדעה צו קױפען. דער-פאַר דאַרף מען שטילען דעם גרײמצאָרן פון די אויפזעהער, וועל-כע קאָבען זיך מעשה נאַטשאַלניק, פאַרוואָס לײט שפּאַצירען סתּם אַרום איבערן סטאָר, פאַרוואָס זײ קױפען נײט דאָס, וואָס איז אזױ פּיעל רעקלאַמירט. און צו דעם אַלעמען דאַרף מען זשױכלעך צו דיזעזע משניחים אין הױכע קראַגענס, כדי אַרױס-צונעהן „נאַנץ מיט די בײנער“ און כדי נײט צו פּערלירען דעם פּלאַץ.

מען דאַרף נאָך דערצו האַלטען אַן אױג אויף די שפּיאַנען פון דער סטאָר, אויך פּעררירען די צײהן די פּערדעכטיגע קױנס, וועלכע זײנען אײגענטליך אויסקוקער פון אַנדערע דע-פּאַרטמענט סטאָרס.

ווייטער מוז מען זיך היטען פון גנבים פון אײן זײט און דעטעקטיווס פון דער אַנדער זײט.

„אָבער דאָס איז נאָר נײט“, האָט געטענה'ט קאַרא קאַס-טינאַן, וואָס האָט פּריהער פּערנומען קעטטי'ס פּלאַץ : „דאָס איז נאָך גאָרניט אין פּערגלייך מיט דעם, וואָס דאָ טהוט זיך אָב אַן ערב יום־טוב“. „בעסער שטאַרבען, אײדער אַרבייטען אין דעם שפּיעלצײג־דעפּאַרטמענט, אין דעצעמבער, למשל. אײך ווײס נײט אויב די עוה'לעך פּיהלען, ווי מיר פּערהאַסען די צאַצקעס, וואָס מיר פּערקױפען פאַר זײ. און אײך וואָלט זיך בעסער ווינשען דעם טױט, אײדער אַרבייטען אין דעם דעפּאַרט-מענט פון בוך־האַנדלונג. מײנע אַ פּרײנדין האָט געאַרבייט בײ די ביכער אין מאַלקאַרפּ דעפּאַרטמענט־סטאָר. ערב יום־טוב, דעם 25טען דעצעמבער, האָט זיך איהר אַרבייט פּערצױגען ביז 2 אין דער נאַכט, און געוואוינט האָט זי ווײט, פּערשטעהט זיך

לאָזען, אָבער, פון דער אנדער זייט, איז געווען זעהר שווער ארויסצופטר'ן די, וועלכע זיינען שוין אריינגעקומען אין סטאָר פון פריהער.

די מעכאנישע „צייט־מאשין“ און א צעהנדליג אנדערע העסליכע לעבעדיגע מאשינען אויף 2 פיס געהמען פון איהר קיין אויג ניט אראָב, און פערצייכנען יעדען איהרען שריט און טריט. יעדע בעוועגונג וואָס איז ניט ערלויבט דורך די רעגלען פון דער פירמע, ווערט גלייך פון „פלאָרוואָקער“ פער'מסור'ט דעם אויפזעהער פון איהר אָבטיילונג. אונטער דער שטענדיגער וואָך פיהלט זי דאָס זעלבע, וואָס ס'לעבט איבער אן אַרעס־טאָנט אין תפיסה אונטער דער שטענדיגער בעאָבאכטונג פון זיין שומר.

אויב קעמטי פערשפעטיגט זיך, בעשטראָפט מען איהר גלייך תיכף ומיד. מען ניט איהר א גאָב, אויב, א דאָנק דער נאָכלעסיגקייט פון די קונים איז די סחורה צואוואָרפען אויפ'ן קאָנטער. מען בעשטראָפט איהר פאר דער מינדעסטער עבירה, פאר'ן קלענסטען פעהלער אין פרייז אָדער חשבון. און אז זי בעט ביין „פלאָרוואָקער“ עטליכע מינוט אויף צו פערקאָמען די צושויבערטע האָר אָדער אויף צו וואָשען די הענד, אויסנעד שמירטע פון דער אַרבייט, ווערט זי שטרענג בעשטראָפט, ווען חס ושלום זי פערשפעטיגט זיך אויף א פאָר סעקונדען...

קיין פלאַץ צום זיצען איז ניטאָ, און קעמטי, ווי זי זאָל זיך ניט פיהלען, מוז זיך נעביך האַלטען אויף די פיס דעם גאַנצען טאָג. סידרען זי האָט געקענט בעטען א טובה ביי אַ חבר אָדער אַ חבר'טע איהר צו פערבייטען.

ס'איז דאָ אַ פלאַץ אין סטאָר, וואו מען קען זיך כלומרשט אָברוהען — אין אַ פייכטליכען, שלעכט בעלויכטענעם צימער אין קעלער פון סטאָר. אָבער אויף דער פיאַנאָ, וואָס דאָרט איז געשטאנען, האָט קיינער ניט געהאט קיין צייט צו שפיעלען, די זשורנאַלען וואָס זיינען דאָרט געווען האָט קיינער ניט געהאט

א טאג אין א רעפארטמענט סטאָר

פון רעדושינאלד רייט קויפמאן.

אמעריקאנער נאָוועליסט, געבאָרן 1877.

עטטי פלענט קומען אין לענאָקס רעפארטמענט־
סטאָר 15 מינוט צו אַכט.

צוואַמען מיט דער נעוואַלדיגער מאַסע אַנ־
דערע אָנגעשטעלטע געהט זי אריין אין סטאָר
דורך אַ טונקעלען הינטער־אָרייננאָנג. גלייך
געהט זי רעזשיסטרירען איהר אָנקומען אויף
דער „צייט־מאַשין“, וועלכע וועט קיין לענגען
ניט זאָגען פאַר קיינע געלד אין דער וועלט.

דאָן וואַרפט זי שנעל אַראָב איהר מאַנטעל און איילט זיך צו
איהר „קאַנטער“. דאָ לעגט זי אויס דעם „סטאַק“, צאָצקעט
אויס די סחורה, פּוצט עס אַרום, שטעלט עס אויס — און איהר
אַרבייט הויבט זיך אָן.

זי רופט צו די קונים, הנפה'עט זיי, איבערצייגט זיי, רעדט
זיי איין — דאָס אַלץ ביז 1 בייטאָג. דאָן קריעגט זי איהרע 45
מינוט אויפ'ן „לאָנטש“, וועלכער בעשטעהט פון אַ גלאָז מילך און
אַ „סענדוויטש“. נאָכ'ן עסען איז זי צוריק ביי'ם קאַנטער און
בלייבט שוין דאָ אויפ'ן פּלאַטץ, ווי אַן איינגעקלעפּטער זעלנער
אויפ'ן וואַך ביי אַ לאַנג בעלאַגערטער פעסטונג. 6 אין אַבענד
ווערט די סטאָר געשלאָסען. אָבער אַוועקגעהן קען זי נאָך ניט:
זי מוז בלייבען, צום וועניגסטענס, נאָך 15 מינוט, כדי צו באַ־
לאַנסירען איהרע רעכענונגען און צו בריינגען אין אָרדנונג די
צוואַרפענע סחורה. אַמאָל האָט זיך געמאַכט, אז זי פלעגט
דאָ שטעהן ביז 7 אַבענד, אָבער אין דעם איז די פּערוואַלטונג
פון סטאָר ניט שולדיג געווען. — מען פלעגט טאַקע די סחירען
פון סטאָר פּערמאַכען אין צייט און קיין נייע קונים ניט אַריינ־

לענגער און שווערער דיעזע טייוועלשע פראצע, אלץ ערנער ווערט
זייער מול; און איך וועל אייך ווייזען די קברים און געפינען
עדות פאר דעם, ווי דאָס לעבען פון העלדענמוטיגע אָרימע מענ-
שען איז געווען אַ לעבען פון אַרבייט און נויט און אַז זייער
טויט איז געווען דער לעצטער אַקט פון אַ טראַגעדיע.
די אורזאכע דערפון זיינען די פערברעכען פון די אויס-
געפוצטע צבוע'קעס, זאָס ווערען אלץ רייכער פון בע'גנב'ענען
און רואינירען זייער שוואַכערען ברודער.

אויב דו האָסט אַ הכנסה, ניט האָבענדיג זי עהרליך פער-
דינט, האָט אודאי אַן אנדערער געארבייט און עהרליך פערדינט
זי, ניט האָבענדיג בעקומען זיין כשר'ען לויין.

מעמנאָגידען.

אומשטענדען

פון ראַבערט בלאַטשפּאַרד

ענגלישער פובליציסט, רעדאַקטאָר און סאַציאַליסט.

יט אייניגע יאָהר צוריק האָט אַ בעוואוסטער שרייבער, מיט אַ גלענצענדער שפראַך אָבער מיט לעכערליכע אידעען, אונז ענטדעקט, אַז דער אָרימאַן בלייבט אַן אָרימאַן, מחמת ער האָט ניט דעם ריכטיגען ווילען צו זוערען אַ גביר. איז דאָס ריכטיג? זיינען נור די לייט

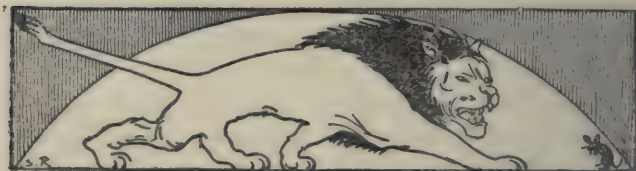

דאַקעס, די פּוילענצער די איינציגע אָרימע לייט? אָט געהט מיט מיר און איך וועל איך ווייזען, ווי מענער און פרויען אַרבייטען מיט בלוט און גאַל אין פינסטערע און שטיקענדע לעכער, אַרבייטען פון פריהמאָרגען ביז שפעט אין דער נאַכט, וואָך איין, וואָך אויס פאַר לאַנגע יאָהרען, און דאָך זיינען זיי אָרים, עלענד, מיט אַ פערדאַרטע שטיקעל ברויט און לומפען אָנשטאַט שכירות.

איך וועל איך ווייזען, ווי מענשען אַרבייטען 12 שעה נאָכאַנאַנד, אין שמוץ און היץ, מיט דעם אימפעט פון אַ חיה. איך וועל איך ווייזען, וואו מענשען שלאָפּען אין שטאַלען ווי בהמות — ביז דער מאַרד און די מוסקולען ווערען מיער און אויסגעאַרבייט, און אנדערע שקלאַפען פערנעהמען זייער פלאַץ. ענדליך, צובראַכענע אין געמיטה און אין גוף, פאלען זיי אריין אין הקדש אָדער אין תפיסה און דאן ווארט אויף זיי אין דרויט־סען דער פינסטערער סוף פון פערברעכער און לומפ־מענש. איך וועל איך ווייזען, אויף אַזאַ אופן, ווי מענער און פרויען האָרעווען, ליידען, געהען אויס און שטאַרבען אויס — איין דור נאָכ'ן אנדערן. און איך וועל איך ווייזען, אַז וואָס

ניט ווילענדיג, האָט ער אָנגעהויבען פיהלען זיין עלענדען אויסזעהן, זיינע פערשמאכטע ליפען, זיינע צובראָכענע האַפּע-נונגען.

ס'איז פאַר איהם געוואָרען סאָר, אז ער איז געבראָכען און אז די וועלט האָט איהם ניט געקענט אָדער ניט געוואָלט אויסנוצען. קוים וואָס ער האָט געקענט קוקען גלייך אַ מענשען אין די אויגען, קוים וואָס ער האָט געהאַט דעם מוטה אויפצור-הויבען זיין קול. ער האָט שוין בעטען מורא געקריגען. און צו וואָס בעטען, אז אומעטום וועט מען איהם אויפנעמען מיט דער זעלבער גלייכגילטיגקייט? ענדליך האָט ער, ווי אן אָנגע-שראָקענע און געשלאָגענע בהמה, זיך אָנגעהויבען צו רוקען מיט זייטיגע וועגעלעך אַ היים צו — צו זיך...

אויף דריי פערשירענע וועגען קענען מענשען דערנרייכען רייכקייט: אָדער אַרבייטענדיג, אָדער בעטלענדיג, אָדער גנב'ענדיג. און דעריבער האָבען טאקי יענע, וואס ארבייטען שווער און עהרליך, אזוי וועניג, ווייל צופיעל כאַפּען צו בעטלער און גנבים. הענרי דזשאָרדזש.

אָרמע לױט. עס איז ניט געווען קאלט, און דאָך האָבען זיי אלע געציטערט ווי אַ בלאַט. ס'איז געווען, בעשיינפערליך, צו זעהן, אז פאַר אַ לאַנגע צײַט האָבען זיי ניט געהאַט ניט קיין ברויט, ניט קיין בנד.

מיט בלויע ליפען און בלויע פינגער, פּערוואַקסען מיט האָר און שרעקליך פּערברודיגט זײַנען זיי געווען, און עפעס אַ גראָד קײט האָט זיי אײַנגעהילט... אַ גראָדקײט וואָס האָט דערמאָהנט אָן פּערהונגערטע, צובײזערטע וועלך...

פּעטער האָט זיך אויף אַ רגע אָבגעשטעלט און געקוקט. דאָ האָט ער דערזעהען ווי אַ הויכער געזונטער מאַן האָט זיך בעוויזען אין טהיר און האָט אָנגעהויבען פּאַנאַדערטיילען שײַט־לען מיט הייסען קאַפּע און שטיקער ברויט. פּעטער — אַ שטאַלצער אַמעריקאַנער אַרבייטער — האָט בשעת מעשה דער־פּיהלט ווי אַ שטאַך אין האַרצען, דער פּנים איז בײַ איהם רױט געוואָרען, ווי פּון אַ בעל־ידיגונג. סטייטש האָט ער גע־טראַכט: זיי שטרעקען אויס זײער האַנד און עסען ווי הינד פּון רײַשטאַק.

שפּעטער, אין דיעזען פּריה־מאָרגען, האָט ער זיך געפרוּאוּט אָננעהמען אַ ביסעל העזע און געהן זוכען אַרבייט אין אַן אָפּיס. אין אײן פּלאַץ האָט ער זיך געהאַלטען האַרט און דרייסט, מיט'ן קאַפּ אַרויף. אין אַן אַנדער פּלאַץ האָט ער זיך געהאַלטען קליין און עניוּת'דיג מיט'ן נאָז אַראָב — ס'האַט ניט געהאַלפּען, ס'האַט זיך געענדיגט דערמיט, וואָס ער האָט אָנגע־הויבען בעטען, פּשוט זיך קליאַנעווען. „אום גאָטעס ווילען“, האָט ער גע'טענה'ט: „אײך האָב אַ ווייב און קינדער“. באַסעס און אָנגעשטעלטע האָבען איהם פּערשיעדענע ענטפּערס געגע־בען. אײַניגע האָבען מיטלייד געהאַט, אַנדערע האָבען איהם גלייך דעם רוקען געוויזען. יעדער אָבזאָג, יעדער „מען דאַרף ניט“ האָט פּון איהם צוגענומען ביסלעכווייז זיין גאַנצע זעלבסט־צוטרויען.

פערדע קארם און אַטאַמאָבילס. דאָ און דאָרט פעסטע טריט, דרייסטע, זיכערע בליקען, געשעפטליכע געשפרעכען. די אלע איינצעלנע מענשען זיינען רערלעך אין דער מאַשין, אָבער אונזער יונגער מאַן, וואָס האָט זיך צוואַמענגעקארטשעט אין אַ ווינקעלע פון דער בעזעצטער קאר, געהערט ניט צו איהר. ער פערשטעהט אַז די מאַשין האָט איהם אַרויסגעוואָרפען, און אַז ער איז ניט אימשטאַנד זיך צוריק אָן איהר אָנצושליסען. ער פיהלט אַז ער איז אַ פרעמדער צווישען זיין איינען פאַלק. דאָס בעוואוסטזיין פון איינזאַמקייט און ערנידערונג הויבט איהם אָן עסען זיין האַרץ. דאָס גליקליכע פון זיין לעבען ווערט פאַר איהם פערשוואונדען, אַ חשך הויבט אָן שוועבען פאַר זיינע אויגען און אַריינ'נב'ענען זיך אין זיין היים, אין זיין ליבע, אין זיין נשמה.

מאַכע ווערען פערביטערט און וואַרפען באַמבעס, אַנדערע זיינען זיך מיאש און מאַכען אַ סוף צו זייער קלעגליכען לעבען; אַנדערע וויעדער זיינען בעשלאָסען צו קעמפפען ביז'ן לעצטען טראַפען בלוט. פעטער'ן האָט געוואָרפען פון איין שטימונג צו דער אַנדערער. אין אַ געוועהנליכער צייט וואָלט ער געשטאַנען שטאַל און אייזען פאַר'ן קאַמפף; אָבער אין יענער שלעכטער צייט, אין יענער בייזער שעה פון קרויזים, ווען ארום איז אלעס דורכגע- נומען געווען מיט דער גרעסטער האַפענונגסלאָזיקייט, האָט ער געפיהלט, אַז ער איז פעראורטיילט צום פאַלען. בלוז אַ נס וואָלט איהם נאָך געקענט ראַטעווען.

זיך שלעפענדיג אזוי איבער דער 79-טער סטריט צו דער דריטער וועגענוי מיט אַננאַ'ס וואַרימען קוש אויף זיינע ליפען און דער שטיפערריי פון זיין קינד אין געדאַנקען, האָט ער פלוצלונג פערלאָרען דעם לעצטען ביסעל מוטה ווען ער האָט זיך אָנגעשטויסען נעבען אַ אירישער שוהל אָן אַ משונה'דיגע נאַסען- סצענקע. נעמליך, דאָ און דאָרט, ביי די טיהרען און די פענ- סטער, האָבען זיך צונויפגעשטופט אַ מאַסע אַרבייטסלאָזע און

אין יאָגעניש נאָך אַ דזשאב

פון דזשיימס אָפּענהיים

אָמערקאָנער פּאָעט און נאָוועליסט, געבאָרען אין 1882.

יאָגעניש נאָך אַ „דזשאב“ האָט זיך אָנגעהויבען פריה פאַרטאָגן. דער יענער איז אָבער ניק פּערוואַנדעלט געוואָרען אין דעם געיאָנטען, און אַ שטויס אַהין, אַ קלאַפּ אַהער האָט איהם ניק פּערטריבען אין דעם געדיכטען המון אַרײַן. דאָ אויפ'ן סטריט קענט איהר איהם זעהן,

צווישען די גינאַנטישע פיינע הימעל־קראַצערס. איהר קענט בעמערקען, ווי ער דרעהט זיך איינזאם ארום אין דעם קאָר־כענדען שטראָם, און ווי דיעזע צובראָכענע שיפעל פון לעבען ווערט געוואָרפען אַרויף און אַראָב אויף דעם שויטענדען אויסגוס פון מענשליכען ים.

דער עולם ארום איהם איז פול מיט ליידענשאַפט, מיט בענעהר נאָך אַ צוועק, נאָך אַ ציעל. יעדער איינציגער איילט זיך צו אַ בעשטימטען פּלאַץ. דער סטענאַגראַפּער צו זיין שרייב־מאַשין; דער בראַקער אין זיין אָפּיס, דער בוי־אַרבייטער צו זיין ריזיקאַלישע „וויגעלע“ אויף די דעכער. אין דער מעכ־טיגער מאַשין פון שטאָרט האָט יעדער זיין פּלאַץ, יעדער איז בעוואָרענט מיט מיטלען און יעדער קריעגט זיין חלק אין דער אַלגעמיינער אַרבייט.

דער פריהמאָרגען־טומעל איז בענאָסען מיט דעם גאַלד פון דער וואַרימער זון. די צוזאַמענגעפּרעסטע מענגען שטעהען פון ביידע זייטען פון די סטריטס, וואָס זיינען פּערפאַקט מיט לוי־

פון דער טיעפעניש פון הארץ

אויף העפטיגע קאפֿשמערצען, פלעגט ער וואקלען אָבהענדיג צו
דער פאָבריק, וויערער אַמאָל פערנעהמען זיין פלאץ און זיך
גראָבען מיט דער לאָפעמע אין בלענדענדען וואָלקען פון שטויב.
אויף אזא אופן איז ער, סוף כל סוף, געוואָרען אויף זיין גאַנצען
לעבען א ט י ס ט - ט א ן.

יערע ארבייט איז וויכטיג, ווייל זי אַדעלט א מענשען. לע־
רען דיין זוהן עפעס אַ מלאָכה אַ טרוסט דו עס ניט, הייסט עס,
אַז דו אליין מיט דינע אייגענע הענד ווילסט איהם מאַכען פאַר
אַ גולן.

חלמוד.

א שטיקעל לץ, און שפעטער, אז ער האָט זיך שוין אייניג געלעבט אין זיין מיסטיגער וועלט, איז ער געווען א בעלן צו מאכען א שפאסעל — זיך אריינקלייבען מיט'ן עיפויט אין א קאר און זעהן, וואָס וועט פאַסירען... איצטער אָבער איז ער געווען צו קראַנק צו דענקען וועגען דעם — צו זעהען, ווי דער עולם אין קאר האָט אָנגעהויבען שווער צו אַטהעמען און שפּריצען מיט שפּייעכץ, ווי טיכלעך האָבען פּערדעקט אַלע נעזער, ווי ביזע אויגען האָבען זיך אויף איהם אָנגעשטעלט. יורנים האָט נאָר בעמערקט איין זאך — אז אַ מאַן, וואָס איז געזעסן אַנטקעגען, האָט גלייך פּערלאָזען זיין פּלאַץ, אז זיינע צוויי שכנים פון רעכטס און לינקס האָבען זיך גלייך אָבגעטראָגן, און אז די גאַנצע קאר איז גלייך אויסגעלעדיגט געוואָרען.

פּערשטעהט זיך, אז ווי נור יורנים איז געקומען אַהיים, האָט זיך זיין גאַנצע וואוינונג פּערוואַנדעלט אין אַ מיסט־פּאַב־ריק. דער שמוץ אויף זיין הויט איז געלעגען אַ האַלבער אינטש גראָב. דער גאַנצער קערפּער איז געווען פּול מיט דער מיסט און עס וואָלט גענומען אַ וואָך פון שווערסטע האָרעוואַ-ניע, כדי עס אַרויסצונעהמען פון איהם. אין דיעזער הינזיכט האָט ער געקענט פּערגליכען ווערען מיט אַ נייע ערשיינונג — אַ נייעם אויסגעפונענעם שטאָף, וועלכער גיט אַן אונבעגרענעצטע מאָס פון ענערגיע, און וועלכע הויבט זיך גיט אָן צו פּערקלע-נערען אין קראַפט...

דער ריח פון איהם איז געווען אזוי שטאַרק, אז ער האָט מיט דעם אָנגעשטעקט אַלע שפּיזען אויפ'ן טיש און געמאַכט ברעכען די גאַנצע משפּחה; וואָס איז שייך איהם זעלבסט, האָט עס געדויערט דריי טעג, איידער עסענווארג האָט זיך גע-קענט האַלטען אין זיין מאָגען, מחמת ער האָט געמעגט וואַשען זיינע הענדר, נוטצען אַ מעסער און אַ גאַפּעל — איז אַלץ האָס מויל און די האַלז געווען פּול מיט דעם גיפט פון דער מיסט.

און דאָך האָט עס יורנים אויסגעהאַלטען. גיט קוקענדיג

אז ער האָט אויסגעזעהען, ווי אַ ברוינער געשפענסט אין אַ בין-
השמשות. און ברוין איז געווען די גאַנצע אומגענענד, די מיהל,
דער הויף, דער פלאץ אַרום — אומעטום וואו דער ווינד האָט
נאָר געקענט אוועקטראָגען די מיסט פון — דורהאם און קאָמ-
פאַני. ער האָט געאַרבייט אין איין העמדליך, ביי הונדערט
גראד היץ. די פּאָסבאַטען פלעגען דורכגעמען אלע לעבעלעך
פון זיין הויט. אין 5 מינוט האָט ער שוין געהאַט אַ קאָפּ-
וועהטאַנג און אין 15 מינוט איז ער שוין כמעט צוטומעלט געווען.

דאָס בלוט האָט ביי איהם העפטיג געקלאַפט, ווי דאָס קלאַ-
פען פון אַ לאָקאָמאָטיוו. ער האָט געפיהלט אַ שרעקליכען שמערץ
אין שאַרבען און קוים וואָס ער האָט געקענט קאָנטראָלירען זיינע
הענד — אזוי האָבען זיי געציטערט. וויילע-ווייז האָט זיך
איהם געגלוסט אוועקוואַרפען די ארבייט, נאָר ער פלעגט זיך
גלייך דערמאָהנען אָן די פיער מאָנאַטען ארבייטסלאָזיגקייט און
ער איז געבליבען ענטשלאָסען מיט דעם וואַהנזין פון אַ פער-
צווייפּעלטען.

אַ האַלבע שעה שפּעטער האָט ער אָנגעהויבען צו ברעכען.
ער האָט געבראָכען ביז גאַל, אזוי אז די געדערים זיינען שיער
ניט צוריסען געוואָרען. דער באָס האָט גע'טענה'ט אז דאָס
איז נאָר ניט, אז מען קען עס אלץ איבערטראָגען, אז דאָס איז
אַ פראַגע פון אַ שטאַרקען ווילען... יורנים האָט אָבער געדענקט
אז דאָס איז ניכער אַ פראַגע פון מאָגען און נויט.

צום סוף פון דיעזען שרעקליכען טאָג האָט ער זיך קוים
געקענט האַלטען אויף די פיס, און ער האָט זיך געדאַרפט אלע
וויילע אָנשפאַרען אָן אַ וואַנד, אום ניט אַנידערפאַלען.

די איבעריגע פלעגען גלייך געהמען דעם וועג צו אַ סאַלון,
אָבער יורנים איז געווען צו קראַנק, אז ער זאָל קענען
טראַכטען וועגען טרינקען. די איינציגע זאַך, וואָס ער האָט
נאָך געקענט טהאָן — איז אַרויסגעהן אין סטריט און מיט
אונזיכערע טריט זיך אַריינזעצען אין אַ קאַר. ער איז געווען

דער מיסט - מאן

פון אפמאן סינקלעיר.

בעקאנטער אמעריקאנער שרייבער און סאציאליסט.

י ארבייט האָט ער זיך אויסגעלערנט אין אַ מינוט. די מיסט האָט זיך געשאַטען פון די פיעלע לעכער אין דער קלאַפּענדער מיהל און געשטראַמט שנעל, ווי אַ ברויטער, ברוינער טייך, פּערשליי-ערט אין וואַלקענס פון דינינקען, צופּוליעטען שטויב.

יורגים האָט געקראָגען אַ לאַפּעטע און זיין אויפגאַבע איז געווען אַנצושיטען די עזע מיסט אין וואַגענס. אַז נאָך אַנדערע האָבען גענומען אַן אנטהייל אין דער ארבייט, האָט ער געוואוסט פון דעם פאַקט, וואָס אלע ווילע פלעגט זיין לאַפּעטע אַ קלונג טהאָן אָן אַן אַנדער לאַפּעטע. ווען ניט דאָס, וואָלט זיך איהם געדאַכט, אַז ער איז אַליין, מחמת אין דעם געדיכטען געבעל פון שטויב־שטורם האָט מען ניט געקענט זעהן ווייטער פאַר'ן נאָז.

אַז ער פלעגט אָנפילען איין וואַגען, פלעגט ער דאַרפֿען טאַפען אַרום זיך ביז אַן אַנדער וואַגען פלעגט אָנקומען און, אויב קיין וואַגען איז ניט געווען ביין האַנד, פלעגט ער אַזוי שטעהן און טאַפען. אין 5 מינוט איז ער אויף אַזאַ אופן פּער-וואַנדעלט געוואָרען אין אַ הורבע מיסט — פון קאַפּ ביז די פיס. אמת, מען האָט איהם געגעבען אַ גאַמקע אויפ'ן מויל, כדי ער זאָל קענען אַבאַטהעמען, אָבער די מיסט האָט זיך דאָך צונויפגעפּרעסט, ווי טויג אויף די אויגען און ליפּען, און פּער-לעגט די אויערען, ווי מיט אַ שטיין. ער איז געווען אויסגע-שמירט פון די האָר ביז די פיס און פּערשאַטען אויף אַזוי פיעל,

טען אָטהעם דורך יעדען שפאלט פון די צולעכערטע קלעצער, אזוי ווי זיי וואָלטען בעשטימט צו צואוואַרפען אויף אלע זיי-טען די אלטע הילצערנע ווענד.

מיר האָבען זיך געהנטער און געהענטער געדוקט צום פייער און די אלע, וואָס האָבען ניט געקענט, אויס מאַנעל אין פלאַץ, געניסען פון דער געבענשטער וואַרימקייט, האָבען זיך פער-קליבען מיט הענד און פיס אונטער די דינע צוריסענע קאָלדרעס. פלוצלונג, איז דער לאַמפּ פערלאָשען געוואָרען, און די ווינקל לען פון אונזער חדר זיינען איינגעטונקט געוואָרען אין אַ טרויער-רינגער מרה-שחורה. מיינע חברים ביי'ם פייער זיינען מגולגל געוואָרען אין שאַנטאָסטישע אונבעשרייבליכע פיגורען. זעלטען האַפט מען די געלעגענהייט צו זעהן אזעלכע שוין דערליכע הענד.

ביי פיעלע האָבען פינגער געפעהלט; ביי אַנדערע זיינען זיי צורעהט געווען; ביי פיעלע זיינען די הענד מיט שראַמען און לעכער אויסגעפלאַסטערט געווען — לעבעדיגע עדות פון אַ פערצווייפעלטען קאמפּף פאַר אַ ריזיקאַלישען לעבען.

די פנימ'ער פון מאַנכע האָבען געהאַט דעם אויסדרוק פון מענשען-פרעסענדע ריעזען, — ריעזען, וואָס האָבען זיך אויף אַ טייוועלשער נאכט-הוליאַנקע פערזאמעלט.

אין דעם בלאַסען, ניט אַנציהענדען ליכט האָבען די טיעף איינגעזונקענע אויגען פון ריעזע פערביטערטע נפשות עפעס מיט אַ האַרץ-קלעמענדען עלענד געברענט.

און ווי איך האָב עס אזוי בעאַבאַכטעט, האָט מיין נשמה מינוטען-ווייז אַ טוידט-שרעק צוואַמענגעצויגען, און אויף אַ מאַמענט האָב איך זיך אַריבערגעטראַגען אין דער פאַרהיסטאָ-רישער וועלט-פּעריאָדע, ווען מענשען האָבען ווי חיות אין היילען געלעבט.

עקשנות דורך די אויסגעטראגענע און אָבגעטראָמענע שטיוועל.
די גריבער און גראָבענס זיינען געווען איבערפילט מיט אַ
שיטערער מאסע פון בלאָמע און אייז, און מיר האָבען געדארפט
טאָפען ביז'ן גרונד, כדי צו געפינען אונזערע לאָפעטעס און האַ-
מערס, דאָן האָבען מיר זיי געהאלטען אונטער די רעקלעך ביז
די וואַרימקייט פון אונזער קערפער האָט צולאָזען דאָס גראָב
פערנליווערט אייז. דאָן זיינען מיר געגאָנגען צו דער אַרביים.

יעדע וויילע אין פערלויף פון טאָג פלעגען זיך די ווינטען
צונויפגעקומען אין אַ זאווערוכע און דער פראַסטינער שנעע
פלעגט אונז דורכגעהמען ביז'ן בייז.

אונזערע אינסטרומענטען זיינען דאָן פערפראָרען געוואָרען,
און די הענד אונזערע זיינען פון זיי געוואָרען צופאַסעוועט
מיט רויט-בלאָהע צייכענס.

דאָ און דאָרט, ווי שאַטענס אויף אַ וואַנד, האָבען זיך
אויף דעם אונגענדליכען ווייסען שנעע-טישטוך קליינע שוואַרצע
פיגורען בעוועגט.

קליינע שנירעלעך פאַרע פלעגען זיך בעווייזען פון זייער
אַטהעם און גלייך פערשווינדען אין דער פערנליווערטער לופט,
אזוי ווי דער הויך פון שוועמלעך, וואָס האַלטען זיך אין בראָמען.
אַז די נאַכט איז געקומען, האָבען מיר זיך אַלע צוזאַמען-
געקליבען אַרום דעם אויווען און זיך ווינטער-מעשה'לעך דער-
צעהלט: ווי מענשען זיינען געפאלען האַרט-פערנליווערט אין
די גהאָבענס אַרום, ווי זיי האָבען זיך געפלאָגט און געמור-
טשעט ביז זייער פינסטערען סוף.

אייניגע האָבען געפרואווט ביים אַריינגאָנג אין ביינער אָדער
אין קאָרטען שפיעלען, אָבער דער ווינד, וואָס האָט געבלאָזען
דורך די ווענד האָט עס, משמעות, ניט געקענט דולדען און
האַט זיי גיך פעריאָגט צוריק צום פייער-אויווען.

און טאַקסי, די ווינדען, אויף דרויסען, האָבען געפראַוועט
אַן אמת'ען שדיס-טאַג, אַריינפויפּענדיג מיט רונזע זייער קאַל-

אָבער, אז זי וועט שוין אויפשטעהן דיעזע שטאָרט, — דאָס קינד פון אונזערע הענד, וועט אָך און וועה זיין צו די פון אונז, וועל־כע וועלען וואַנען „אָהן א פעסטגעשטעלטען אדרעס“ צו קומען אויף איהרע גאסען און בולוואַרען. ווי אן ארומטרייבער וועט מען איהם פעהרהאַלטען און ווי אן ארומלויפער פעהרארטילען.

גראַדע אין דעם מאַמענט, ווען איך האָב אזוי געוועבט דעם פּאָדים פון מיין פּאַנטאַזיע, האָט א שפּיצגיפּערשאַרפטער־שטיק פון א פּעלז אַראָבגעריסען זיך אין דעם מיעפען גראָבען און אַ יאָמערליכער געשריי האָט פּלוצלינג איבערגעריסען דאָס פּראָסטע ליעד פון אַן ערד־גרעבער. דאָן האָב איך אין אָבגרונד דערוועהן כענשען, בעדעקט מיט דער רויטער מיסט, און שפּעטער האָט מען א שטומען קערפּער אויף נאַסילקעס דורכגעטראָגען פּאַרביי די נידערגעשלאָגענע חברים...

גאָך אַ פּיאַנער פון דער ציוויליאַציאָן האָט אָבגעגעבען זיין לעבען פאַר דער זאָגענאַנטער געזעלשאַפּט.

איינמאָל אַ ווינטער פּאַרנאַכט איז געווען עפּיס בעזאָג־דערם טרויעריגן. די זון איז אונטערגעגאַנגען אַ פּערשלייערטע אין בליי־שווערע וואַלקענס, דער רויטער פּאַס אין מעריב איז דינקעל געוואָרען. די שטראַהלען האָבען זיך אָנגעהויבען אויס־לעשען איינע גאָך די אַנדערע, אין ניכען זיינען די שפּיצגיגע בערג מיט חושך פּערדעקט געוואָרען, דורך וועלכען קיין איין שטערן האָט ניט געוואַלט דורכדרינגען מיט זיין פינקעלדיגען ליכט.

אויף טאָרנען האָבען מיר געדאַרפט אָבּוואַרעמען די צוגע־פּראַרענע טהיר, כדי אַרויסצוקריכען פון אונזער בלאָטיגען צי־מער. אין דרויסען איז געלעגען א זעהר געדיכטער שנעע, ס'האָט אויסגעזעהן, אזוי ווי דער ווינטער האָט אומישנע אויסגעלע־דיגט אַלע זיינע פּראָסטגע אוצרות אויף דער זינדיגער וועלט. ניט קיין געקאַמטע, אָבגעריסענע און אָהן מוסה האָבען מיר זיך גענומען צו דער אַרבייט, און דער שנעע... דער שנעע איז געפאַלען אויף אונזערע פלייצעס און דורכגעדרונגען מיט

צייטונגען, אז מען האָט אונז אויסגענוצט אויף צו בויען די גרעסטע אַליומינום פאַבריק אין ענגלאַנד, און אז בערג און טהאַלען זיינען אויסגעגלייכט געוואָרען אין דיעזער ריזיגער שטיק ארבייט.

דער אונבעגרייפליכער סוד פון דער פינסטערער נאַכט און פון דער נאַקעטער וויסטע האָט געשוועבט אונפערשטענדליך־ געהיימיניספול און הארטגעקניקאַלט אין יענעם אָרט.

ווי מכשפות ביי זייערע שד'מלעך האָבען זיך אַרום אונז אויסגעזעצט די גרוי־אַלטע בערג, טרוימענדיג וועגען לעבען, פון וועלכען זיי האָבען ניט געוואוסט ניט דעם אָנהויב, ניט דעם סוף. אָפען פאַר אַלע פיער ווינטען פון דער וועלט און אַלע רעגענס פון הימעל זיינען זיי דאָן געשטאַנען פאַר יאָהרען אָהן אַ צאָהל, אין זייער גיהנם־שער מאַכט, אָהן שלאַכטען און אָהן כּפּלוֹת, — ביז וואַנען אַ מענש מיט זיינע שלאַפע הענד און זיינע קליינע ווערקצייג איז געקומען צוברעכען דעם גייסט פון אַלט־אַלטען גינאַנט.

און מיר, וואָס האָבען אויף זיך גענומען דיעזע אויפנאַבע, זיינען געווען נור די פערשטויסענע פון דער געזעלשאַפט.

דער בלינדער מזל און אַ גרויסע אונברחמנות־דינע מאַשין האָט בעשטימט דאָס אָרט פון אונזער עקזיסטענץ. מען האָט אונז פּעראַכטעט, בעת מיר זיינען ניצליך גע־ווען; מען האָט אונז געיאָגט, ווען מיר זיינען נויטיג געווען און מען האָט אָן אונז פּערגעסען, ווען די צרות האָבען שווער גע־לעגט זיך אויף אונזערע קעפּ.

און מיר האָבען דאָס געדאַרפט זיין די העלדען צו שטריי־טען מיט דעם רוח פון דער וויסטע, און מיר האָבען דאָס גע־דאַרפט איהר אויסטהאַן פון איהרע אורשפּרינגליכע שרעקען און פאַרצייטיג־אַלטע ווילדערנישען.

וואו מיר האָבען געאַרבייט, האָב איך געטראַכט, וועט אַ דאַנק אונזער שווייס און בלוט אַ שטאָדט געבאָרען ווערען.

אין די גרובען

פון פאטריק מעגילל.

א יונגער אירלענדער פאָעט, בעוואוסט אונטער דעם נאָמען : דער פּאָעט
פון ערדגרעכער. געבאָרן אין 1890.

וויזנדיג ערד-גרעכער האָבען דאָן געהאַרעוועט
ביי די קינלאַקלעווענער וואַסער-אַרבייט. מען
האַט עס אזוי גערופּען, ווייל נור די סנמטראַק-
טאָרס האָבען געוואוסט אויף ריכטיג וועגען
דעם ענד-ציעל פון דער זאַך. וואָס איז שייך
אונז, האָבען מיר געגראָבען די ערד, אין דער

בלינד, אָהן שאַלות און טענות; און ווען איינער פון אינז
וואָלט שוין יאָ געשטעלט אַ פראַגע וועגען דעם צוועק פון אונ-
זער אַרבייט, וואָלט מען איהם אָננעקוקט פּערוואונדערט. און
אין דער אמת'ן, און צוליעב וואָס טאַקע דאַרף מען פּרעגען?
למאי? אויב היינט וואַרפט מען דאָס רויטע מיסט איבער אַ
וואנט, כדי עס צוריק אַריבערצואוואַרפען אויף מאַרגען — ווע-
מען, צום מייוועל, וועט עס אַרען ווען די אייגענע מעשה האַלט
אָן דאָס גאַנצע לעבען, און יעדען טאָג ביי דער זעלבער וואַנד?
זאָל מען נאָר צאָהלען די שכירות און האָבען אויף חיונה.

מ'האַט געדאַרפט א געוויסע צאָהל טאָגען ערד ארויס-
גראָבען און ערנעץ וואו אַוועקוואַרפען; האָבען מיר עס אַרויפ-
געהויבען און אַוועקגעוואַרפען. מ'האַט בעדאַרפט אַ שטיק פון
איינען-האַרטע פעלז אויפרייסען און אַוועקטראָגען — האָבען
מיר עס אויפגעריסען און אַוועקגעטראָגען. אָבער מיר האָבען
קיינמאַל קיין פראַגען ניט געשטעלט און ניט געהאַט קיין שום
אַהנונג צו וואָס דאָס ווערט געטאהן.

ערשט, ווען מיר האָבען פּערענדיגט די אַרבייט און
צוריקגעקומען אין שטאָרט, זיינען מיר געוואָהר געוואָרען פון די

- נפתלי, וויפיעל איז דער זייגער ? — פרעגט ווידער עמיצער.
- זיעבען, — ענטפערט נפתלי און צולענענדיג דאָס זיי-נערעל צום אויער, שרייט ער פּרעהליך אויס : דאָס זייגערעל שטעהט ! ס'שטעהט !
- וואָס דען, ערשט זיעבען ? איך האָב פריהער געהערט, אז דאָס זייגערעל איז קוים וואָס ס'איז געקראַכען — מאַכט נחום'צע.
- ס'איז שוין געוויס ניין א זייגער.
- געוויס !
- מענסט שוין ס'זייגערעל אויסכייטען אויף א נייעם.
- אוראי, וואָס דען !
- ר' יאַסע, שאַבאַש ! הערט אויף צו קרעכצען.
- שאַבאַש, שאַבאַש ! — שרייען אלע.
- יאַסע ניט אויף זיי א ווייכען קוק, און חברה פערנעסט ניט דערווייל ארייננוואַרפען יאַסען א פאָר ווערטלעך, נאָר יאַסען אַרט דאָס איצט ניט. אלע לאָזען זיך מיט א מאָל צו דער טיר, קיינער וויל ניט איבערבלייבען דער לעצטער, נור די טיר עפענט זיך און דער בעל-הבית בעווייזט זיך אין א פעלץ.
- וואוהין איז ?
- וואָס הייסט וואוהין ? אַהיים !
- אַהיים ! משוגע. וואָס איז די גדולה מיט אייך ? ...
- ער האַפט דאָס זייגערעל אויס, ניט א קוק : משוגע זיינען אויערע קעפּ ! א פערטעל אויף אַכט אַ היים ?
- א פערטעל אויף אַכט ?
- ניט א קוק... נא דיר נאָר אַ היים שוין.
- אלע שטעהען מיט אַראָבגעלאָזטע קעפּ און אין פערצווייפ-לונג לאָזען זיי זיך צוריק געהן צו די ווארשטאַמען מיט לאַנג-זאַמע טריט, ווי מען געהט נאָך א טויטען.

פון דער טיעפעניש פון הארץ

דער יאָסעס, וועלכע האָבען אָבגעגעבען זייערע אַלע כחות, זייער
גאַנץ לעבען.

— ממזר ! — ניט ער פּלוצלונג אַ נעשריי — ס'איז איהם
ניט איבערצודרעהען !

אַלע האָבען דערשראָקען אַ וואָרף געגעבען מיט די אויגען ;
זיי דוכט זיך אויך, אז זייערע וואַרשטאַטען געהען שווער, ניט
איבערצודרעהען.

די שטילקייט ווערט נאָך געדיכטער, נאָך דריקענדער.
— עפעס מיין וואַרשטאַט מאַכט מיר היינט אויך שטיק —
דעהערט זיך נחום'צעס קול.

— מיינער אויך, — ענטפערט אַ צווייטער.
זיי שמעלען אָב די וואַרשטאַטען, בעקוקען זיי, שמירען אָן
און אַרבייטען ווייטער. עס ווערט ווידער שטיל, אַלע שמעהען
פּערזונקען אין טרויעריגע געדאַנקען. איינער פּערנעסט אָן צוויי-
טען, יעדער פּיחלט זיך איינזאַם, עלענד, אַליין אין אַ קעלער
און די ווענד קוקען ווי ברונז איינע אויף די אַנדערע, און דער
קויטינער סופּיט קוקט אַראָב אויפ'ן שוואַרצען דיל אַ איינגעהיל-
טער אינ'ם גראָבען שפינוועב, וואָס הויבט זיך הין און צוריק.
— נפתלי, גיב זיי מוחל אַ קוק אויפ'ן זייגער, — בעט
זיך יאָסע.

— אַ פּערטעל אויף זיעבען.

— ערשט אַ פּערטעל אויף זיבען ?

— עס זאָל מעהר ניט זיין, ווי אַ פּערטעל אויף זיעבען ! —
וואונדערען זיך אַלע.

ווידער נעמען זיי זיך אַרבייטען און יעדער בעזונדער
וואַרפט אַרויס מאָדנע שטיק פון אונגעדולד, איינער קלאַפט
מיט'ן טריט, אַ צווייטער רייסט מיט אַלע כחות דאָס שטיק
האַלץ מיט'ן נעצייג, אַ דריטער שילט... און באַלד ווערט שטיל,
עס הערט זיך דאָס טאַקען און דער גאַנג פון די וואַרשטאַטען.

— הערסטן, דיין זייגער געהט איינגעהאלטען.
 — א ציבעלע, ניט קיין זייגער, — שרייט נחום'צע פער-
 דראָסיג.

— דיין זייגער לייגט, ווי דו, — שרייט זעליג.
 נפתלי שטעהט ווי א שולדיגער און קוקט טרויעריג אויף
 זיין אונגליקליך זייגערעל, ווי מען מאכט עס צו שאַנד און צו
 שפּאַט — ער קוקט דערויף, ווי ער וואָלט זיך מיטש געווען, צי
 אריינלעגען עס, צי אוועקוואַרגען.

מיט א מאָל לויפט נחום'צע צו, ניט א ריס ביי איהם דאָס
 זייגערעל, האַפט א קוק, לעגט צו צום אויער און הערט זיך איין.
 צי עס געהט. די אויגען זיינע שטעהען ווי פּערגליווערטע.

— ס'געהט ?

— דאָס זייגערעל געהט ?

— ס'שטעהט ?

נחום'צע ענטפּערט ניט, פונקט ניט איהם פרעגט מען. ער
 ניט ווידער א קוק אויפ'ן ציפּערבלאַט, ניט א לעג צום אויער, און
 איהם דוכט זיך, אז דאָס זייגערעל קלאַפט שוואַך. ווערט ער
 עפעס ווי אויפגעמונטערט ; אפשר געהט דאָס לאַנגזאַם ?
 ענדליך ניט ער איהם אָב שווייגענדיג דאָס זייגערעל, לאָזט זיך
 מיט אַן איינגעהאלטענעם כּעס צום וואַרשטאַט און געהט זיך
 פּויל אַרבייטען.

אין קעלער ווערט ווידער שטיל. א פּערביסענע, איינגע-
 האַלטענע שטילקייט וויקעלט זיך אַרום די הערצער, ווי א פּער-
 כּשופ'טע שוואַרצע שלאַנג און נאָנט, נאָנט דאָס האַרץ, ציהט
 ביי דער נשמה, און דאָס האַרץ ווערט לעדיגער און לעדיגער און
 די נשמה בענקט.

יאָסע שטעהט און קרעכצט און דאָס מאָל לאַכט חברה ניט
 פּונ'ם אַלטען, קאָמישען מענשען, עס דוכט זיך, אז דאָס קרעכ-
 צען געהט פון ווייט-ווייט, אז דאָס איז א קרעכצען פון טויעני-

„שרים האלמען זיך אויף“, ניט ליכטיגער, ווי איצט, דאך וויל
נפתלי ביי טאָג ניט מעהר, ווי פינף-און-צוואנציג רובעל.

עס ווערט שטיל, קיינער ארבייט שוין נישט, אלע זיצען
אויף די ווארשטאטען.

— ווי איז אין דרויסען? — פרעגט עמיצער.

— א שמאקער פראָסט.

— מיט א ווינד?

— נו, וואָס וועט זיין? ער וועט באלד אריינקומען און מיה
זיצען צוועצט אויף די ווארשטאטען.

— ס'דארף אָנצינדען דעם לאָמפ.

— איך האָב נאָך ארבייט און ארבייט.

— איך אויך.

ענדליך צינדט מען אָן דעם לאָמפ.

אָכנעארבייט א שעה אנדערטהאלבען, האפט נפתלי ארויס

זיין קליין ניקעל-זייגערעל, קוקט א מינוט צייט, ווי ניט גלויב-

בענדיג זיינע אויגען און שרייט ענדליך פערדראָסיג אויס:

מפוי זאָל דאָס ווערען, נעהט עס ניט איינגעהאלטען?

— ווי פיעל? — גלאָצען אלע אויס די אויגען.

נפתלי קוקט נאָך אלץ אויפ'ן ציפערבלאָט און זאָגט קוים

ארויס מיט א שטילען קול: ערשט האָלב פינף.

— האָלב פינף? — פרעגען אלע איבער ערשטוינט.

— ס'איז ניט מעגליך.

— עס קען ניט זיין אין דער וועלט...

— עס דארף שוין זיין שפעטער.

די ארבייטער רוכט זיך, אז זיי זיצען אזוי לאנג ביים לאָמפ,

זיי קענען גאָר אליין ניט משער זיין וויפיעל. די הערצער ווע-

רען ביי אלעמען שווער און טרויעריג, ווי מען וואָלט זיי אָנגע-

זאָגט די ערנסטע בשורות. און די ארבייט ווערט זיי נאָך

שווערער, נמאס'דיג. אלעמען גלוסט זיך אנטלויפען וואָס גיי-

כער, אַנטלויפען ערנעץ ווייט-ווייט.

אין קעלער

פון יונה ראזענפעלד.

געבארען אין 1882, אין א דארף פון וואהלינער גובערניע. זיין ערשטע ערצעהלונג איז געווען אַבגעדרוקט אין 1904.

ינטער צוויי א זיינער הויבט זיך אָן פון די ווינקלען ארויסצורוקען די נאכט. די ווייס־פערפרוירענע פענסטער, וועלכע שמעהען טיעף אין דער ערד, ווערען טונקעלער און טונקעלער.

— איך זעה שוין ניט צו אַרבייטען — הערט

זיך א קול.

— איך זעה שוין אויך ניט.

— מ'דארף אָנצינדען א לאַמפּ.

— אין דרויסען איז נאָך האַלבער טאָג.

— אָבער דאָ איז שוין פינסטער...

— א נאנצען טאָג איז דאָ פינסטער...

אלע וואַרפען זיך איבער מיט קורצע פראַזען, אלע רעדען ווי ברונז'ע. עס פיהלט זיך א פערדרוס, קיינער וויל ניט פער־כאַפען אזוי פריה די נאכט. און האַטש זיי זעהען שוין ניט ווי צו אַרבייטען, דאָך האַלטען די אַרבייטער איינגעגראָבען די אוי־נען אין די שטיקער האַלץ, אַרבייטען אָב א פאָר מינוט, האַפען א קוס אין דרויסען ארויס און הויבען ווידער אָן צו קלאַגען זיך, אז דאָ איז פינסטער.

יאָסע זיצט שוין אויפ'ן וואַרשטאַט, ער וואַלט געוואַלט א נאנצען טאָג זאָל ברענען א לאַמפּ, ער זיצט און שוויינט, — ריהרט ניט מיט קיין אבר.

— נפתלי, — רופט זיך עמיצער אָב, — וויפיעל וואַלסטו געוואַלט, אז דו זאָלסט איצט אַראָבנעהן אין „לאַך“ אַריין ? — ווער ? איך ? ... אפילו קיין הונדערט ניט. האַטש בייטאָג איז אינ'ם לאַך, אין וועלכען מען וואַנט, אז

פון דער טיעפעניש פון הארץ

„אויף אזא אופן“ — ערקלערט דער קאנטראקטאָר.
„נעהם איך דיר צו דער אַרבייט“.

דער מסחר איז נעמאכט. די מציאה איז געקויפט. פרעגט
זיך א קשיא, וואָס וועלען טהאָן די איבריגע צוויי אַרבייטער?
דער תרוץ איז, אז זיי וועלען רוהיג שטארבען פון הונגער.
און וואָס וועט געשעהען, אויב זיי געהען, חס ושלום,
גנב'ענען? אָה, האָט קיין מורא ניט! אויף דעם עקזיסטירט
פאַליציי.

און אז זיי געהען הרג'ענען?

נ, איז דאָ אַ הענטער, אַ תליון.

און וואָס זשע וועט געשעהען מיט'ן גליקליכען, דריטען
אַרבייטער, וועלכער האָט שוין געקראָגען דעם פלאַץ?
אה, זיין גליק וועט ניט דויערען לאַנג. זאָל נור קומען אַ
פיערטער אַרבייטער, וועלכער וועט אביסעל צוהונגערען, וועט ער
זיך פערקויפען נאָך ביליגער.

און דאָן וועלען מיר האָבען נאָך אַן אויסוואורף, אפשר נאָך
אַ קאַנדידאַט פאר דער תפיסה.

אַן ענטפער

פון וו. מאַפּט.

עקספּרעזידענט פון די פּעראַייניגטע שטאַטען. געבאָרען אין 1857.

„וואָס זאָל טהאָן אַ הונגעריגער, וואָס קען קיין אַרבייט ניט
קריגען?“
„גאָט ווייס!“

די ארגאניזאציען פון ארבייט

פון לואי בלאן

1811—1882

בעוואוסטער פראנצויזישער סאציאליסטיאומאפיסט, וועלכער האט זיך אַרומגעמראגען מיט דער אידעע, אז דער שטאַט, די רעגירונג איז מחויב צו ארגאניזירען די פראדוקציע און פערשאפען ארבייט די ארבייטסלאָזע.

אין 1848, ווען אין פראַנקרײך איז פראקלאמירט געווארען די 2טע רעפובליק, האָט די זיעגרייכע רעוואָלוציאַנערע מאסע פון פאַריז בעשטימט לואי בלאַנען אלס א מיטגליעד אין דער צייטווייליגער רעגירונג.

אַס איז אזוינס קאָנקורענץ צווישען ארבייטער פון

זייער קלאַסען-שטאַנדפונקט?

קאָנקורענץ פאַר זיי מיינט אַן אוקציען, א

ליציטאַציע, וואו מען פערקויפט, ווי עס לוינט

בעסער. א קאָנטראַקטאָר דאַרף אַן ארבייטער,

פרענט ער איינעם:

„וויפיעל ווילסטו פאַר דיין ארבייט?“

„אזוי פיעל און אזוי פיעל“, — ענטפערט ער. „איך האָב

א ווייב מיט קינדער.“

„גוט“, — זאָגט דער קאָנטראַקטאָר: „און דו?“

„וועניגער, — ענטפערט דער צווייטער ארבייטער.“ איך

האָב נור א ווייב. קיין קינדער זיינען נאָך, נאָט צו דאַנקען,

ניטאָ.“

„זעהר גוט“, — בעמערקט ווייטער דער קאָנטראַקטאָר.

„און וויפיעל ווילסטו פאַר דיין ארבייט?“ — פרענט ער דעם

דריטען ארבייטער.

„אַה, נאָך וועניגער“, — ענטפערט דער. „נאָר א קליי-

ניקייט, איך בין נאָך ניט פעהרייראַטה.“

דער שרייבער און דער פעללאה

פון עגיפטישען אלטערטהום. 1400 פאר כריסטוס, אָדער נאָך פריהער.
א ברעף פון א פאָטער צו א זעהן.

יך האָב געהערט אז דו ווילסט אוועקוואַרפֿען
לערנען און אז דו האַלסט אין איין טאַנצען;
איך האָב אויך געהערט, אז דו ווענדסט דיין
פנים צום פעלר און קעהרסט זיך אום מיט'ן
רוקען צו די געטליכע קליינע אותיות.

איך זעה, אז דו האָסט פֿערגעסען די אומ-
שטענדען, אין וועלכע דער פעללאה געהמט צונויף זיינע
תבואה. די ווערים עסען אויף איין העלפט און דער גראָ-
בער ווייסערפֿערד די אנדערע העלפט. די מיין קומען אָן אין
מחנות און די היישעריקען שוויבלען און גריבלען אין די פעלדער.
כ'ארא פינסטערען מזל דער פעללאה האָט! וואָס ס'בלייבט,
(די בהמות פרעסען אויף און די פיינלעך גנב'ענען), געהמען צו
די גנבים. דער קופער ווערט אויסגעניצט, און די פֿערד
פגראָען פון שווערער ארבייט. דאָן קומט דער שרייבער, וואָס
דאָרף צונעהמען די תבואה פֿאַר דער רעגירונג. זיינע בעגליי-
טער טראָגען פֿעקלעך, די גענערען האַלטען שטעקענס פון פֿאַל-
מען-האַלץ, זיי שרייען „גיב דיין קאָרן!“ אָבער קיין קאָרן איז
ניטאָ. זיי ציהען אויס דעם פעללאה און שמייסען איהם;
זיי בינדען איהם און וואַרפען איהם אריין אין קאנאל מיט
דעם קאָפּ אַראָב; זיי בינדען זיין ווייב פֿאַר זיינע אויגען,
און געהמען צו די סינדער. די שכנים מישען זיך ניט אריין, און
לויפען זעהען, וואָס הערט זיך מיט זייער קאָרן.

טער לייווער זיצט ביים טיש און דרעמעלט און איהם חלומט זיך, אז דער אלטער זלמן זיצט נעבען איהם און נעהט, און נאך יעדען שטאך אין קלייד ניט ער איהם מיט'ן נאָרעל א שטאך אין די אויגען.

— זייט מוחל, דאָ איז מיין אָרט ! — האָט בעו געברומט דער אונטער־שמש — איך דאַרף זיך לענען.

לייווער האָט אָנגעהויבען רייבען די אויגען, ענדליך איז ער צו זיך געקומען. דער אונטער־שמש האָט איהם טרוקען ער־קלערט, אז דאָ איז ניט קיין הקדש און די נכאים האָבען פער־זאָנט, אז מען זאָל קיינעם ניט לאָזען נעכטיגען.
אויס !

און געהענדיג צוריק צו דעם אלטען זלמן, האָט שוין לייווער ניט געקוקט אויף די הייווער, וועלכע ער האָט געבויט ; עס איז געווען זעהר א פינסטערע נאכט, לאַנגזאַם איז ער גענאָנגען ; עס איז איהם ליעבער געווען צו שלעפען זיך אין דער פינסטערער נאכט, איידער צו קומען צו דעם אלטען זלמן. וואָס וועט זיין דער סוף ? איהם וועט אויסקומען צו לענען זיך... אויפ'ן גאַס !

— אוי ! — האָט ער א קרעכץ געטהאָן.

איצט האָט ער זיך דערמאָנט, וואָס זיין אלטע האָט איהם אַמאָל געזאָגט : „לייווער, לאָמיר זיך פּערזאָרגען מיט א שטיק בעלע“. זי איז געווען גערעכט ; איצט האָט ער טאַקי ניט זוי אַהינצוטהאָן זיך. ווערט ער אויף זיך אין כּעס און זידעלט און שילט זיך אַליין :

— אלטער נאַר ! — הייווער האָסט דו געבויט און אויפ'ן גאַס וועסט דו שטאַרבען.

בראָנפֿען נאָך דער אַרבייט. — אָט די שטוב — פֿערקוקט ער זיך אויף נאָך איינער — האָב איך שוין געאַרבייט ניט פֿון טאָג, איך האָב זיך דאַמאָלס אָבגענאַרט, עס האָט מעהר נישט אויס-געמאַכט, ווי אַ האַלבער רובעל צי פיער גילדען אַ טאָג.

ער געהט פֿאַרביי דעם גביר'ס הויז. אַ הייזעלע, — טראַכט ער און קוועלט, — נאָך גאָר ניי! שוין אַ מעשה פֿון אַ יאָהר צוואַנציג, — ניט שלעכט פֿערדיענט ביים גביר; זעקס גילדען אַ טאָג. ער פֿערוואַנדערט זיך: אזוי פיעל.

ער פֿערקוקט זיך אויף נאָך און נאָך הייזעלעך, וועלכע ער האָט אין זיין לאַנגען לעבען געבויט; זיי גיבען איהם אָב גריסען און עס ווערט איהם וואַרעם אין זיין אַלטער, קאַלטער נשמה. נור אָט וואַקסט פֿלוצלינג דאָס אומגליק צוריק אַרויס, ער דערמאָנט זיך אָן עפעס שרעקליכעס און זיין אַלטער קער-פֿער ציטערט.

פֿערצווייפֿעלט איז ער אַרײַן אין בית-מדרש, אָבגעדאווענט מנחה, דערנאָך מעריב. דער זיינער שלאָגט שוין אַכט, ניין, צעהן. איצטער שלאָפט דער אַלטער זלמן, נור לייזער האָט נאָך ניט בדעה צו געהן אַהיים. ער זיצט ביים קב הישר, זיינע גע-דאַנקען אָבער זיינען ערגעץ אַנדערשוואַן. וואָס טהוט מען? דער אַלטער שמייכעלט, אַ גליקליכע אידעע; ער איז גליק-ליך, פֿון היינט אָן וועט ער בלייבען אין בית-מדרש אויף שמעני-דיג, צוריק וועט ער שוין נישט געהן צום אַלטען זלמן! גע-וויס, געוויס — בעשליסט ער פעסט — פֿון היינט אָן בלייב איך אין בית-המדרש. אַראָב אזא יאָך! אַ קלייניגקייט, — אַלע חודש צוויי גילדען... „צוויי גילדען!“ רעדט ער אַרויס שוין ניט אין געדאַנק, נור מיט ווערטער און איהם דוכט זיך, אַז פֿון זיין רוקען איז עפעס אַ לאַסט אַראָב געפֿאלען און איהם איז גרינג געוואָרען, אַ משא בלייבט דאָך — דער חוב! אָב-צאַהלען מוז מען, נור ווי אזוי? ער זיפצט.

דער בית-מדרש זיינער האָט געשלאָגען צוועלף. דער אַל-

נור די לעצטע צייט קומט איהם אָן אַלץ שווערער און שווערער די צוויי גילדען דירהנעלד צו קריגען. ער איז שוין שולדיג דעם אלטען זלמן פיער גילדען פאַר צוויי חרטים און עס געהט שוין דער דריטער חודש. זלמן וואָלט איהם אפילו גע- וואַרט, נור ער קען ניט — ער איז ניט קיין בעל־הבית, ער אַליין צאָהלט דירהנעלד, און איהם קומט דאָס אויף זעהר שווער אָן. זלמן איז אַן אַלטער שניידער, אויף איין אויג שוין בלינד און וואָס ער פערדיענט שוין — מישטיינס געזאָגט.

לייזער האָט אויף איהם קיין פאַראיבעל ניט, ווען ער מאַהנט אַמאָל צושטאַרק, נור גוט איז דאָס איהם ניט. אין די לעצטע טעג בלייבט לייזער אין בית־המדרש ביז שפעט נאָך מעריב. ער זיצט ביי אַ ספר אויף עברי טייטש און וואַרט, ביז דער זיינער שלאָגט צעהן. דאָמאָלט ווייס ער זיכער, אז דער אַלטער זלמן שלאָפט שוין און ער געהט אַוועק אַ היים.

דער אַלטער זלמן האָט שוין געגעבען לייזער'ן אָנצוהערע- ניש, אז ער וועט פערדינגען זיין אָרט אַ צווייטען, אויב ער וועט איהם די טעג קיין געלד ניט געבען. לייזער איז צוטומעלט גע- וואָרען. ער האָט אַ מורמעל געטהאָן : איילט זיך ניט, מיר וועלען זעהען. ער האָט שטיל גענומען דעם שטעקען און האָט זיך שטיל אַרויסגערוקט...

גרויס איז לייזער'ס אומגליק געוועזען ; עס האָט דעם אַל- טען צוטומעלט, מיט שטאַרע בליקען האָט ער געקוקט אויף דער ערד און אין די זייטען. נאָר אָט פערשווינדט דאָס גרויסע אומגליק, לייזער פערקוקט זיך אויף די הייזער און פערגעסט זיך. די הייזער זיינען איהם ליעב, ער דערמאָהנט זיך אָן די אַמאָליגע יאָהרען, ווען ער, אַ הויכער, אַ געזונדער, איז געשטאַ- גען און געשמאַק געאַרבייט. — אָט די שטוב, דערמאָנט ער זיך, אַ קוק געבענדיג אויף יענקעל דעם שענקער'ס שעהנע הויז, האָב איך צעהן וואָכען געטהאָן. ער האָט נאָנץ עהרליך גע- צאָהלט, פינף גילדען אַ טאָג און פֿלעגט אַמאָל געבען אַ ביסעל

אָהן אַ היים

פון א. רייזען.

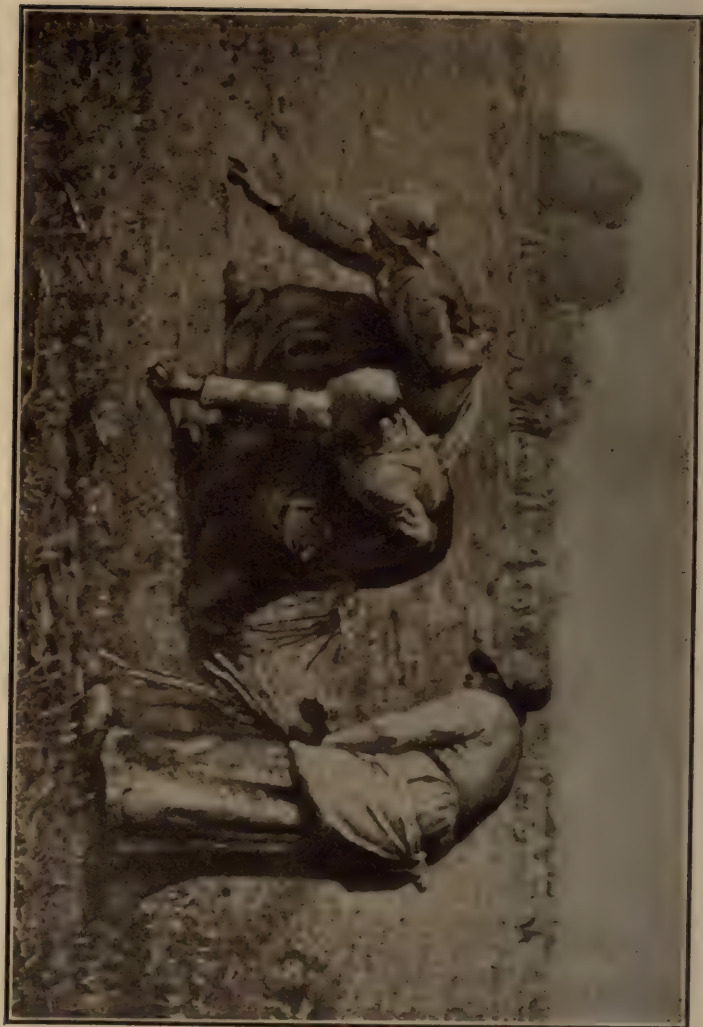
געבארען אין 1876 אין קאָיאָנאָוו, מינסקער גוב. בעדיהמסער
דיכטער און בעלעטריסט.

לס איז שוין לייוער דער בוי־ארבייטער, געבוי־
גען געהט ער און קענטיג, אז דער שמעקען זיי־
נער, וואָס ער האַלט אין האַנד, קומט איהם
שמאַרק צוניץ. מעהר, ווי אין בית־מדרש געהט
ער נישט — עס איז איהם שווער און אַנב האָט
ער נישט וואוהין צו געהן; זיינע קינדער זיי־
נען זיך צופאַהרען און ער איז עלענד. די אַלטע זיינע איז שוין
אויך טויט: געשמאָרבען איז זי מיט דריי יאָהר צוריק, ווען
ער האָט נאָך געאַרבייט, און געאַרבייט האָט לייוער אזוי לאַנג,
ביז די האַק האָט זיך נישט פון זיין האַנד אַרויסגעגליטשט.
דאַמאָלס האָבען איהם די יונגע אַרבייטער געזאָגט:
— צייט שוין, ר' לייוער, אייך אַברוהען.

שוין צוויי יאָהר, ווי ער רוהט. אין גאַנצען רוהט ער ניט,
עס קומט איהם אָן זעהר שווער די הוצאה זיינע. דאָס עסען
איז שוין ווי עס איז: אַ פאָר געבאַקטע קאַרטאָפּעל און אַ קאָפּ
פון אַ הערינג קלעקט איהם אויף אַ טאָג. דאָס אומגליק איז
נור, ווען עס קומט איהם אויס צו צאָהלען דעם אַלטען זלמן די
צוויי גילדען דירהגעלד, ער זוכט אין מח פּערוואַלגערטע בעל־
בתים, וועמען ער האָט הייוער געבויט און וועלכע זיינען נאָך
איהם שולדיג געבליבען. אַ סך פון זיי לייקענען איהם; אַנ־
דערע זיינען מודה און שווערען, אז זיי האָבען ניט; טייל זיינען
ניט מודה און לייקענען ניט, און וואַרפען איהם דאָך אַרויס אַ
פאָר גילדען.

מלכודת מים

17 מלכודת

ווי ווייט ער איז פון דעם גן-עדן גלאנץ, —
 דער שקלאף פון ערד, דער קנעכט פון ווילדען בייטש;
 קיין מוזע דארף ער ניט, ער דארף קיין טאנץ...
 ער דארף קיין הויכע בערג, קיין שעהנע קונסט,
 קיין קוואל, קיין בלום, קיין זונען-שמראהל.
 פון רויב, פערראט און זנות דער לאנגער וועג
 קוקט גרויזאם דורך פון זיין צודרעהט געשמאלט...
 און פון פראטעסט דער קול צום יום-הדין
 היכט אָב אַרום, און רופט, און וויינט, און שאַלט..

אַה, הענקער, הערשער, לאָרדען פון דער וועלט,
 איז דאָס דער שטאַלץ פון גאָט'ס געקרוינטען ווערק —
 אַט דיעזער שרעק פון העסליכען סקעלעט?
 ווער וועט בעצאָהלען איהם זיין גרויסע שולד?
 אונשמערבליך וויעדער מאַכען זיין געדאַנק,
 פון הימעל וויזען איהם דאָס טיעפע ליכט,
 אַ שמייכעל געבען זיין גערקרימט געזיכט
 און פון מוזיק דעם צויבער און דעם קלאַנג?

אַה, הענקער, לאָרדען, הערשער פון דער וועלט,
 ווי וועט די צוקונפט צאָהלען דיעזע שולד?
 פאר רציחות אָהן אַ צאָהל, פאר זיין געדולד?
 ווי וועט די תשובה זיין פון טהראָן און מאַכט,
 ווען פון המון דער גאל און ביטער פלוך
 וועט אויפהויבען די רויטע פּאַהן פון שלאַכט?...?

דער מאן מיט'ן גראָב-אייזען

פון עדווין מאַרקהאַם

בעוואוסטער אַמעריקאנער דיכטער און סאַציאליסט.

דעם שווערען יאָך פון דורות אויף זיין קאַרק,
מיט'ן קאַפּ אַראָב צו דער צוגראָבנער ערד
שמעהט ער געלעהנט, געבראַכען דעם געמיטה,
אַהן דענקען, אָהן פערלאַנג, פון לעבען מיעד.
ווער האָט איהם טוירט געמאַכט צו יאוש און צו פרייד ?
אַ דום־פערטויבטען אָקס — אַ זאך געמאַכט,
וואָס האַסט ניט און ניט קרעכצט ?
ווער האָט דאָס מויל איהם אויפגעמאַכט
און דאָן די צייהן פערקוועטשט ?
ווער האָט זיין ברעם צושויבערט מיט'ן האַנד ?
ווער האָט דאָס ליכט פעריאַנגט פון זיין געדאַנט ?
איז דאָס דער מענש, וואָס גאָט געשאַפען האָט
צו זיין דער האַר אויף ים און לאַנד ?
צו זוכען דאָרט די שטערען הויך און ווייט
און ברעכען פון דער אייביגקייט די וואַנט ?
איז דאָס דער טרוים, די טרייסט פון גרויסען גאָט,
וואָס האָט פון חשך־העל די זון,
אַ פראַכט, דער וועלט געבראַכט,
פון גנאָד און לעבע ? ...

דעם גיהנום דאָרט, דעם שוואַרצען טהאַל פון שרעם
איז פרעמד אַזא געשטאַלט פון בייזען שמערץ :
אַזא מין קללה־בילד פון פלוך און פיין,
אַזוי פיעל גאַל אין דאָס פערביטערט הערץ.

די צוויי פרינציפען

איין וויכטיגע פראגע וועט שטענדיג בלייבען שטעהן אויפ'ן טאנעס-אָרדנונג, אפילו דאן ווען מיר אלע וועלען אויפהערען האלטען אונזערע רעדעס און אנטשוויגען ווערען אויף אייביג: דאָס איז דער אייביגער קאמפף איבער דער גאנצער וועלט צווישען דעם פרינציפ פון רעכט און דעם פרינציפ פון אונרעכט. דיעזע פרינציפען שטעהען פנים אל פנים איינער געגען אנדערן זינט די געשיכטע פון דער מענש-הייט האָט זיך אָנגעהויבען. פון איין זייט איז דאָס געמיינ-שאַפטיכע רעכט פון דער מענשהייט, און פון דער אנדער זייט איז דאָס געטליכע רעכט פון די געקרוינטע הערשער. די זעלבע פראגע עקזיסטירט אונטער פערשיעדענע פאָרמען, אָבער איז בעראָל איז עס דער זעלבער מיינ, דער זעלבער נוסח, געמליך: „איהר, קינדערלעך ארבייט און ערווערנט דעם ברויט, און איך וועל איהם שוין עסען.“

אב. לינקאלן.

פון דער טיעפעניש פון הארץ

אויף דעם וויסמען בלאסען הימעל
כעגל זיך אויף דער קראנקער מארגען,
און די גרויסע שטאדט ערוואכט זיך,
אין דעם נעבעל גרוי פערבארגען.

אויבערהילט אין גרויען נעבעל,
ריתרט זיך אויף דער לעבענס-תהום
און צוגיסט זיך אין די גאסען
אין א כמורנעם מענשען-שטראם.

און עס גיסט און גיסט מיט מענשען,
שוילע, בעלע, ווי דער מארגען,
פון די מענעמענטס צו די שעפער,
אין דעם נעבעל גרוי פערבארגען.

א. ליעסין.

אַרביטער (מעלוען)

ס'וון אַנ'אנאנסע.

אַרבייט מערויניגט

מחברת
הרבנית

פון דער טיעפעניש פון הארץ

נא וו ר י ל א : וואס טהאָן ? (לאַכט). זיי וועלען מיט
נוואַלד נעהמען.

מ י ש א : ווער ?

נא וו ר י ל א : אזעלכע, ווי איך... וואָס אייך, מישאַ,
פאלט איין ? צופלאַפעלט זיך שוין.

אויב אונזער לאַנד ווערט רעגירט מיט פערשטאַנד, דארפען
מיר זיך שעהמען, וואס מיר האָבען ניט פערטיליגט ארעמקייט
און נויט ; ווערט אבער אונזער לאַנד רעגירט ניט מיט פערשטאַנד,
דארפען מיר זיך זיכער שעהמען מיט אונזערע רייכקייטען און
אומגערעכטיגקייטען.

פון כינע זישע הייליגע שריפטען.

דאָס איז דיר ניט שפיעל-צייט, נאָר אַן ערנסטע זאָך.

מ א ש א : איך פערשטעה ניט.

ק א ר ל כ ע ן ש מ י ד ט : וועסט אויסוואַקסען —
וועסטו פערשטעהן.

ווענען פאָטערלאַנד און שטאַט.

נ א ו ו ר י ל א — רעזערוויסט. מ י ש א — דעם פריז'ס זוהן.

נ א ו ו ר י ל א : נו, מישענקא, זייט געזונד, ליבער
פריז'על. ווער ווייס, צי מיר וועלען זיך אַמאָל נאָך זעהן...
מ י ש א : דו געהסט טאַקי?

נ א ו ו ר י ל א : איך מוז, ס'איז ווידער טלחמה און
איך בין אַ רעזערוויסט.

מ י ל א : מיט וועמען פיהרען זיי מלחמה?

נ א ו ו ר י ל א : ווער ווייס זיי? שווער צו דערנעהן.
איך האָב אין די צייטונגען געלעזען, אָבער כ'קען ניט אַרויס-
פריכען. מען זאָגט, אַז דער עסטרייכישער האָט זיך אויף אונ-
זערען צוכייזערט דערפאַר, וואָס ער האָט יענע... ווי הייסען זיי...
געטהאָן שלעכטס.

מ י ש א : אָבער צו וואָס געהסט דו אויף מלחמה?

נ א ו ו ר י ל א : וואָס הייסט, צו וואָס? איך געה
פערטיידיגען דעם קיסר, דאָס פאָטערלאַנד און דעם הייליגען
גלויבען.

מ י ש א : אָבער דיר גלוסט זיך דאָך ניט צו געהן?

נ א ו ו ר י ל א : וועמען גלוסט זיך דאָס אוועקוואַרפען
ווייב און קינדער; און מיר אַליין האָט זיך געלעבט נאָנץ גוט
אין'ם פאָטער'ס הויז.

מ י ש א : מו וואָס געהסט דו? דו זאָג: איך וויל ניט

און זיך אין דער היים. וואָס קענען זיי דיר טהאָן?

וועגען מלחמות.

ק א ר ל כ ע ן ש מ י ד ט נײן יאָהר אַלט, פ ע ט י א
 אָ ר ל אָ ו — צעהן און מאַשאַ — אַכט יאָהר.

ק א ר ל כ ע ן ש מ י ד ט : אונזער פרייסען וועט
 קיינמאָל ניט דערלאָזען, אז איהר, רוסישע, זאָלט אונזערע
 ערדער צונעהמען.

פ ע ט י א : אָבער די ערד איז דאָך אונזערע, מיר האָר
 בען זי פריהער פערנומען פון אייך.

מ א ש א : וואָס הייסט אונזערע ?

פ ע ט י א : נו, דו שווייג, דו ביסט אַ קליינע און פער-
 שמעחסט ניט. אונזערע — דאָס הייסט, א טייל פון אונזער
 מלוכה.

ק א ר ל כ ע ן ש מ י ד ט : אַלע לעבען אזוי, אז איי-
 נע נעהען אַריין אין איין מלוכה, און די אנדערע — אין אַן
 אנדערער.

מ א ש א : און איך ?

פ ע ט י א : דו ביסט אַ רוסישע, ווי מיר אַלע.

מ א ש א : און אז איך וויל ניט ?

פ ע ט י א : צי ווילסטו, צי ווילסטו ניט — ביסטו אַ
 רוסישע. יעדעס פאָלקס האָט זיך זיין קיסר, אַרמעע, נעהמט
 שטייערען פון זיינע.

מ א ש א : צי וואָס לעבען אזוי — יעדערער בעזונדער ?

פ ע ט י א : ווייל יעדע מלוכה וויל זיין אַ בעזונדערע.

מ א ש א : אָבער צו וואָס איז דאָס ?

ק א ר ל כ ע ן ש מ י ד ט : וואָס רעדסטו נאָריש-

קייטען ? ווייל יעדער מענש האָט ליעב זיין פאטערלאַנד.

מ א ש א : איז דען ניט בעסער זיין צוזאַמען ?

פ ע ט י א : צוזאַמען איז גוט צו שפיעלען זיך, אָבער

וועגען שטייערען.

דער עלטסטער פון דאָרף און גרושקא —
א זעכעניעהריג מיידעל.

דער עלטסטער (געהט אריין אין אן אָרים פויער-
הייזעל, קוקט זיך אום): קיינער נישטאָ אין דער היים?
גרושקא: די מוטער איז אוועק נאָך דער קוה, און
פערקא איז אויפ'ן פריצ'ישען הויף.

עלסטער: נו, זאָג אַקאַרשט דער מאַמען, אז
דער עלטסטער, פערשטעהסטו, איז געווען. זאָג איהר, אז
זי זאָל ניט שפעטער פון זונטאָג די שטייערען איינצאָהלען, אָדער
איך וועל די קוה צונעהמען.

גרושקא: די קוה צונעהמען? דו ביזט דען אַ גנב?
און מיר וועלען ניט לאָזען.

עלסטער (שמיכעלט): א פלינק מיידעל. ווי
רופט מען דייך?

גרושקא: גרושקא.

עלסטער: א פייע מויד, גרושקא! טו הער:
אזוי זאָג דער מוטער, אז אַ גנב בין איך טאקי ניט, אָבער
די קוה וועל איך צונעהמען.

גרושקא: צו וואָס זאָלסט דו צונעהמען די קוה,
אז דו ביסט נישט קיין גנב?

עלסטער: אַט אזוי: א מענש דאָרף צאָהלען
שטייערען.

גרושקא: וואָס איז דאָס אווינס — שטייערען?

עלסטער: פון אונזער טובה ווענען.

גרושקא: וואָס איז דאָס פאַר אַ טובה, אז דו ווילסט
נאָר צונעהמען די קוה? דאָס איז נישט קיין טובה.

עלסטער: וועסט אויסוואַקסען — וועסט דו פער-
שטעהן. ניב איבער אַלץ. הערסט?

איז ער, אַרויסגעהענדיג, נאָר אַן אַנדער מענש געוואָרען, אַן אמת'ער ננב.

ו ו א נ ק א : טו צו וואָס זעצט מען זיי איין ?

ס ע ט ק א : געה, פרעג זיי.

א ק ס ו ט ק א : איהם וועט מען זעצען אויף אלעמען

גרייטען...

ס ע מ ק א (מישט זיך אריין) : ער זאָל זיך בעסער

אויסלערנען...

א ק ס ו ט ק א : און די קינדער מיט דער מוטער ווע-

לען פון הונגער אויסגעהן. שכנים, א רחמנות ; קומען בעטען

ברויט — מוז מען זיי געבען.

ו ו א נ ק א : טו צו וואָס זעצט מען זיי פאָרט איין ?

ס ע מ ק א : און וואָס זאָל מען מיט זיי טהאָן ?

ו ו א נ ק א : וואָס טהאָן ? עפעס אזוינס, אז...

ס ע מ ק א : הא, הא, עפעס אזוינס, און וואָס —

ווייסט דו אליין נישט. קליגערע מענשען פון דיר האָבען גע-

טראַכט און נאָרנישט אויסגעטראַכט.

פ א ל א ש ק א : און איך טראַכט זיך אזוי : אז ווען

איך זאָל זיין א קעניגין...

א ק ס ו ט ק א (לאַכט) : נו, וואָס וואָלסטו, קעניגין,

געטהאָן ?

פ א ל א ש ק א : איך וואָלט אזוינס געטהאָן, אז קיי-

נער זאָל ניט גנב'ענען און די קינדער זאָלען ניט דארפען וויי-

נען.

א ק ס ו ט ק א : און ווי וועסט דו עס אויספיהרען ?

פ א ל א ש ק א : פיהרען וועל איך זיך אזוי, אז איך

זאָל אלעמען און יעדען איינעם געבען אלעס, וואָס ער דארף,

קיינעם נישט בעליידיגען, און אלעמען זאָל גוט זיין.

ס ע מ ק א : אי, קעניגין ! צו פלינק ביסט דו מיר !

ו ו א נ ק א : פארוואס?

א ק ס ו ט ק א : ווער ווייס זיי? זענען געקומען, —
נעהם דייע זאכען, האָבען זיי געזאָגט, — און אוועקגעפיהרט
איהם.

ס ע מ ק א : דערפאר האָט מען איהם גענומען, וואָס
ער גנב'עט פערד. ביי דעמקינ'ען א פערד צוגענומען, ביי
קראַסנאָו'ן — אלץ זיין אַרבייט. וואָס זאָל מען איהם איי-
בערן קעפעל גלעטען?

א ק ס ו ט ק א : און אויף די קינדער איז א רחמנות.
אַרימע קינדער — האָבען קיין ברויט ניט.

ס ע מ ק א : און גנב'ען טאָר מען ניט. א מצוה.
מ י ט ק א : גע'גנב'עט האָט ער דאָך, און ניט די קינדער.
פארוואָס זאָלען זיי געהן בעטלען?

ס ע מ ק א : ניט גנב'ע: א מצוה.
מ י ט ק א : אָבער די קינדער — וואָס זיינען זיי
שולדיג?

ס ע מ ק א : נו, און אז ער האָט קינדער, מעג ער שוין
גנב'ענען?

ו ו א נ ק א : און וואָס וועט מען איהם טהאָן אין
געפענגניש?

א ק ס ו ט ק א : וועט זיצען — דאָס איז אלץ.
ו ו א נ ק א : און עסען וועט מען איהם געבען?

ס ע מ ק א : דערפאר שרעקען זיי זיך טאַקי, די פער-
פלוכטע פערדגנבים. זוען איך זאָל זיין א קיסר, וואָלט איך
שוין געוואוסט, וואָס צו טהאָן מיט די פערדגנבים. איך
וואָלט זיי שוין אָבגעלערנט פון גנבה. איצט איז זיי גוט;
זיצט אזא איינער מיט אַזעלכע חברה-לייט, ווי ער און זיי
לערנען אויס איינער דעם אַנדערן ווי בעסער צו גנב'ענען.
דער זיידע דערצעהלט, אז פעטרוכא איז געווען נאָך א גוטער
יונג, אָבער ווי נאָך ער איז אָנגעזעסען אינ'ם געפענגניש,

ו ו א ס י א : פארוואָס אַרבייטען מיר ניט, און זיינען רייך?

ב ע ל - ה ב י ת ' ט ע (לאַכט) : ווי אזוי ווייסט דו אז דער פּאַפּא אַרבייט ניט?

ו ו א ס י א : איך ווייס ניט, אָבער מיר זיינען דאָך זעהר רייך, מוז דאָך פּאַפּא שרעקליך פיעל אַרבייטען. אַרבייט ער דען אזוי פיעל?

ב ע ל - ה ב י ת : אן אַרבייט צו אן אַרבייט איז ניט גלייך. מעגליך, אז מײן אַרבייט איז אזא, אז ניט יעדער קען זי טהאָן.

ו ו א ס י א : וואָס איז דיין אַרבייט?

ב ע ל - ה ב י ת : מײן אַרבייט איז אייך אַלעמען צו קליידען, דערנעהרען, פיהרען אויף אַ וועג.

ו ו א ס י א : ביי איהם איז דאָך די זעלבע אַרבייט. טו פארוואָס איז ער אזוי אָבגעריסען און מיר...

ב ע ל - ה ב י ת (לאַכט) : ווי געפעלט דיר דער סאָך ציאָליסט אונזערער!

וועגען געפענגנישען.

ס ע מ ק א — 13 יאָהר אַלט. א ק ס ו ט ק א — 10.
 א י ט ק א — 10. פ א ל א ש ק א — 9. ו ו א נ ק א —
 9 יאָהר. האָבען אָנגעקליבען בערען (יאַגרעס) און זיצען
 ביים ברונען.

א ק ס ו ט ק א : די האָר האָט זיך געריסען די מוהמע
 מאַטערענא! און די סינדער פערניסען טרערען.

ו ו א נ ק א : וואָס וויינען זיי?

פ א ל א ש ק א : וואָס? דעם פאָטער האָט מען אין
 געפענגניש גענומען.

בעל-הבית'טע: אבער ס'איז דאך שרעקליך,
אויב ער איז הונגעריג.

בעל-הבית: איבערטריבען.

בעל-הבית'טע: מען זאגט, אז אין ענגלאנד
איז אויך אזוי. ווילסט נאך טעע?

בעל-הבית: ניס אן אביסעל שוואכערען. (פערר-
רויכערט. אלע שווייגען. דער בעטלער קוקט אויף זיי, מאכט
מיט'ן קאפ, הוסט.)

(וואסיא קומט צולויפען מיט'ן בייטעל, זוכט מיט די אוי-
גען דעם בעטלער און שמעלט אויף איהם אויס א פאך אויגען.)
בעל-הבית (נעהמט צעהן קאפיקעס פון בייטעלע):
נעהם דו, זוי הייסט דו.

בעטלער (נעהמט אראב האָס היטעל, דאנקט
און נעהמט די מטבע): א דאנק, א שעהנעם דאנק אייך, וואָס
איהר האָט רחמנות געהאט אויף אן אַרימען מענשען.

בעל-הבית: רחמנות וואָס רחמנות, דער עיקר
ארט מיך, וואָס איהר נעהט ארום לעדיג. ווען איהר ארבייט,
וואָלט איהר ניט געווען אַרים; דער, וואָס ארבייט, וועט
קיינמאָל ניט זיין אַרעם.

בעטלער (טהוט אן דאָס היטעל, דרעהט זיך אויס
און זאָגט): ניט אומזיסט זאָגט די וועלט אז פון עהרליכער
ארבייט האָט מען גאַרנישט, אויסער אַ הויקער.

וואָס איז: וואָס הייסט דאָס?

בעל-הבית: ס'איז אזא נאָריש פויעריש שפּריכ-
וואָרט, אז פון ארבייט קען מען נאָר צוהויקערט און ניט אַ
גביר ווערען.

וואָס איז: איז דאָס ניט ריכטיג?

בעל-הבית: פערשמעהט זיך, ניט ריכטיג. יענע,
וואָס געהען ארום, ניט וועלענדיג ארבייטען, זיינען שטענדיג
אַרעם; רייך זיינען נאָר יענע, וואָס ארבייטען.

בעל-הבית: ווען דו זאלסט זיך ניט פוילען צו ארבייטען, וואָלסטו ניט געווען אָרים.

בעטלער: איך בין ניט פויל, אָבער איך קען ניט געפינען קיין אַרבייט.

בעל-הבית: פאַרוואָס האָבען אַנדערע אַרבייט און דו — ניט?

בעטלער: גלויבט מיר, מיט'ן גאַנצען האַרצען וואָלט איך גענאָנגען אַרבייטען, אָבער זיי געהמען מיך ניט. האָט רחמנות אויף אַ מענשען, כ'געה שוין דעם צווייטען טאָג אַ ניט-געגעסענער.

בעל-הבית: (קוקט אין'ס בייטעל, צו דער ווייב, אויף פראַנצויזיש): האָסטו קליינגעלד? איך האָב נאָר אַסיג-נאַציען.

בעל-הבית'טע (צו וואַסיאַן): געה, זוהן מיין נער, דאָרט אויפ'ן טישעל ליגט מיין בייטעלע — ברענג עס אַהער.

וואַסיאַ (הערט ניט וואָס די מוטער זאָגט איהם, קוקט אויפ'ן בעטלער, ניט אַראָבלאָזענדיג דעם אויג).

בעל-הבית'טע: וואַסיאַ, הערסט ניט? (שלעפט איהם פאַר'ן אַרבעל): וואַסיאַ?

וואַסיאַ: וואָס, מאַמאַ?

(די בעל-הבית'טע ווידערהאָלט, וואוהין וואַסיאַ זאָל געהן און וואָס ער זאָל געהמען.)

וואַסיאַ (שפּרינגט אויף): באַלד! (קוקט זיך אום אויפ'ן בעטלער, געהט אַוועק.)

בעל-הבית: וואָרט אַביסעל. (דער בעטלער געהט אָן אַ זייט). (צו דער פרוי אויף פראַנצויזיש): עס איז שרעקליך, וויפיעל בעטלער עס געהען אַרום. אלץ פון פויל-קייט געהמט זיך דאָס.

פ ע ד י א : און פערד איינשפאנען ?
 פ א ט ע ר : אויך נישט.
 פ ע ד י א : און איך טראכט מיר אָפּט : פאַרוואָס קען
 נען מיר נאָרניט, און זיי טהוען אַלץ פון אונזערטוועגען. איז
 דאָס נוט ?
 פ א ט ע ר : יעדען איז בעשערט זיינס. דו לערן זיך
 נוט, וועסטו דערגעהן, וואָס ווער דאַרף טהאָן.
 פ ע ד י א : נו, און מיר אַליין דאַרפען ניט קענען היי-
 צען אַן אויווען, קאָכען, שפּאַנען פּערד ?
 פ א ט ע ר : עס זיינען פאַרהאַן וויכטיגערע זאַכען.
 פ ע ד י א : א, איך ווייס : זיין אַ גוטער, ניט בערע-
 דען, ניט זידלען זיך. אָבער מען קען דאָך אי אַן אויווען הייצען,
 אי פּערד שפּאַנען, אי אַ גוטער זיין ? איאָ מען קען ?
 פ א ט ע ר : אודאי. וואָרט נור, ביז דו וועסט אויס-
 וואַקסען, וועסטו דאָס אַלץ פּערשטעהן.

וועגען רייכקייט.

אויפ'ן באַלקאָן זיצען און טרינקען טיי דער ב ע ל -
 ה ב י ת, די ב ע ל - ה ב י ת ' ט ע. און דער זעקסיעהריגער
 ו ו א ס י א. די דערוואַקסענע קינדער שפּילען טענים. עס
 געהט צו א יונגער בעטלער.

ב ע ל - ה ב י ת (צום בעטלער) : וואָס ווילסט דו ?
 ב ע ט ל ע ר (גריסט) : וואָס זאָל איך וועלען ? האָט
 רחמנות אויף אַן אָרימען מענשען, וואָס געהט אַרום אָהן אַר-
 בייט. אַ נאַקעמער, אַ באַרוויסער. געווען אין מאַסקוואַ, איצט
 שלעפּ איך זיך אַהיים. העלפט אַן אָרימען מענשען.
 ב ע ל - ה ב י ת : און פאַרוואָס ביסט דו אָרים ?
 ב ע ט ל ע ר : פון נויט, פון צרות, פּערשטעהט זיך.

קינדער וועגען היינטיגע אָרדנונגען

פון ל. טאלסמאָי.

(1828—1910)

וועלט־בעריהממער בעלעטריסט און פילאָזאָף. די געשפּרעכען וועלכע מיר איבערזעצען דאָ זיינען אזוי אינהאַלמסרייך און צום פונקט, אז זיי קאָנען מיט רעכט דיענען אַלס פּאַררעדע צום גאַנצען בוך.

וועגען אַרבייט און לויץ.

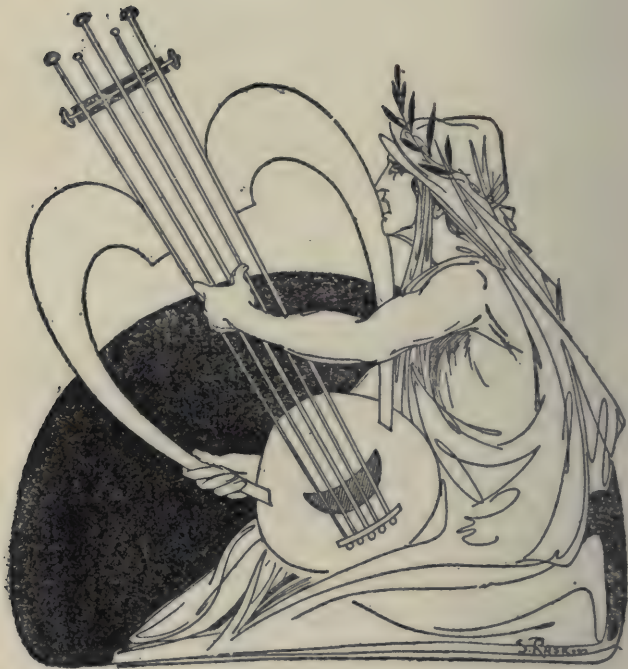
דער פ א ט ע ר. ק א ט י א — ניין יאָר אַלט, און
פ ע ר י א — אַכט יאָר.

ק א ט י א : פּאַפּא, אונזערע שליטלעך האָבען זיך צו־בראַכען. קענסט ניט פּערריכטען?
פ א ט ע ר : כ'קען ניט, מיין טייערע, איך קען ניט.
פּראַכאַר'ן דאַרף מען געבען, ער וועט איך עס פּערריכטען.
ק א ט י א : מיר זיינען געווען אין'ס הויף, פּראַכאַר זאָגט, אז ער האָט קיין צייט ניט, ער שניידט אויס טויערען.
פ א ט ע ר : וועט איהר מווען, קינדער, אַביסעל וואָר טען.

פ ע ר י א : און דו, פּאַפּא, קענסט אינגאַנצען ניט?
פ א ט ע ר (שמייכלעט) : ניין, מיין טייערער.
פ ע ר י א : נאָרנישט, פּאַפּא, קענסטו נישט?
פ א ט ע ר (לאַכט) : ניין, עפעס קען איך, אָבער דאָס, וואָס פּראַכאַר קען טהאָן, קען איך ניט.
פ ע ר י א : קענסטו אַן אויווען הייצען, ווי וואַסילי?
פ א ט ע ר : ניין.

דורכשלאגען זאלען זיך אייערע מרערען.
גרינגער זאל ווערען און פרייער זאל ווערען —
אפשר, ווער ווייסט, וועט נאך גאט א מאל געבען!
איבערגעהן וועלען די פינסטערע צייטען,
אויך אונז וועט אפשר געראטען, ווי לייטען,
בעסערס און שענערס דערלעבען.

ח. נ. ביאליק.

© 1907
W. H. & A. C. Co.

אבטי"י	
לונג זייט	
ריווען, אברהם.....	2 — 67; 10
	100
	3 — 17; 8
	27 — 37
	7 — 37
	8 — 58; 3
רישעליע, קארדינאל.....	6 — 15
שאא, בערנארד.....	6 — 16
שווארץ, י. י.....	2 — 60
	7 — 42
	10 — 56
שטיינבערג, י. י.....	6 — 55; 50
שלום־עליכם.....	2 — 81
	3 — 63; 40
	6 — 30
	10 — 11
שרייבער און פעללאה.....	2 — 28

אבטי"י	
לונג זייט	
ראבעספיער.....	8 — 25
	10 — 15
ראזענפעלד, יונה.....	2 — 26
	3 — 44; 9
ראזענפעלד, מ.....	2 — 50
	3 — 31
ראלאן, ראמען.....	6 — 31
	10 — 48
ראלניק, י. י.....	7 — 76; 42
ראסקין, רושאן.....	6 — 31
	7 — 57
	10 — 38
ראסקין, סאל.....	א פאר ווערטער
ראסעל, בערמאן.....	7 — 58
ראפאפארט, ש. י.....	2 — 97
רוזוועלט, מעארט.....	10 — 46
רוזענבלאט, ה. י.....	2 — 52
	8 — 42
רוסא, זשאן זשאק.....	3 — 48
	6 — 8
	7 — 48

ה א נ ד ש ר י פ ט ע ו ן

א.ב. קאהאן — „אינ'ס ליפט פון ווייז הייט“
 ק. טעפער — „פון צער און צארן“
 ל. האלפער — „ברעכענדיג און בויענדיג דינ“
 מ. ווינסשעווסקי — „סארטירער און מארטירערסום“
 שלום אש — „נייע היטלען אין א נייע ערד“.

ס. מארד — „פאררעדע“.
 א. סארין — „אין שפאן פון ארכיט“.
 א. ריווען — „אונטער'ן יאד פון ארימקייט“.
 ט. לאוב — „פארוועלקטע בלעטער“.
 ז. לאנדוי — „אפאטעאן פון מריי הייט“.

צבטי"י	
לונג	זייט
פאטו עמיל	10 — .33
פאסקאל	7 — .45
פושע, עמיל	16 — .33
פוריע, שארל	7 — .23
	10 — .16
פושקין, א.	10 — .47
פינסקי, דוד	2 — .53
	3 — .21
פלוטארד	7 — .51
פעין, טאמאס	6 — .20
פערער, פראנצישקא	6 — .9
פראנס, אנטאטאל	7 — .11 ; .65
פרקי אבות	2 — .62
	6 — .19
פרוג, ש. ש.	5 — .7 ; 4
פרץ, י. ל.	2 — .62
	6 — .44
	7 — .27
קאברין, לעאז	4 — .47
קאהאז, אב	8 — .45
קאומסקי, קארל	10 — .17
קאטא	7 — .8
קאנאלי, דזשיימס	9 — .14
קאנאלי, נארא	9 — .14
קאנסידעראן	6 — .43
קאנפוציום	6 — .49
קאפלאן, מיכל	8 — .68
קאראלענקא, וולאדימיר	7 — .21
קאראן	6 — .49
קארלייל, טאמאס	2 — .74
	6 — .32
	7 — .62 ; 33
	.66
קויפמאן, ר. ר.	2 — .40 ; 37 — 10
	4 — .51
קיסין, י.	8 — .51
	10 — .48
קיפריאז, סט	7 — .16
קלעמענט	6 — .34
קעלער, העלען	10 — .25
קענקא האשי	6 — .47
קראפאטקין, פעטער	6 — .4

צבטי"י	
לונג	זייט
מאדזיני, דוש	7 — .46
מאנטעין, מישעל	6 — .16
מור, טאמאס	7 — .60
משרים, וויליאם	10 — .50
מארהאם, ערוויין	2 — .17
מארקס, קארל	8 — .24
מדרש	6 — .12
	7 — .12
	9 — 19 ; .34
מילער, ל.	3 — .70
מנחם	10 — .39
מעיל, פאטריק	2 — .31
מעמאנדען	2 — .45
מענדעלי מוכר ספרים	3 — .40
	4 — 57 ; .67
מענציום	6 — .48
מערדוי, מאקס	2 — .51
ניזאמי	6 — .6
נימטש, פרידריך	6 — .22 ; 21
	7 — 5 ; .35
	8 — 38 ; .43
	9 — 31
	10 — 8 ; .29
נענרי, אדא	2 — .96
נארי	6 — 33 ; .35
נאוויטש, לעאז	א פאר ווערטער
נוויט, יאנאמאהאן	7 — .64
סינקלער, אפמאן	2 — .36
סלאנים, יואל	8 — .36
ספעקטאר, ס.	4 — .60
ערעלשמארט, ד.	5 — .12
	8 — .30
עוואנגעליום	6 — 42 ; .57
	58 ; .59
עווריפידעס	7 — .24
עליאט, אבווער	7 — .47
עמערסאן, ראלף	2 — .49
עפטיין, שכנא	5 — .16
עדרען, וואן מרעריד	8 — .10

אבטי"י

- לונג זייט
 55; 50 — 6..... לעצער, ש
 5 — 10..... זשארעס, זשא
 37 — 7..... זשוסט, לואיס סעז

 2 — 1..... טאלסטאי, ל
 34 — 6
 73; 67 — 7
 25 — 2..... טאפט, וויליאם
 43 — 7..... טורנעניעוו, איוואז
 53; 24 — 10 (וולדעק) ב, משארגני, ב
 טעפער, ק..... א פאר ווערטער.

 58 — 6..... יאהאז, כריואסטאם
 63 — 7
 16 — 3..... יהואש
 50; 26 — 8
 22; 13 — 9 — 10
 36 — 10
 20 — 8..... יפת, יוסף
 76 — 7..... יעקב, אפאסטאל
 26; 25 — 7..... ישעיהו
 50
 51 — 10

 12 — 1 מון 1
 59 — 6

 70 — 2..... לאנדוי, זשא
 28 — 4..... לאפיו, ב
 64 — 7..... לוקאס, אפאסטאל
 38 — 10
 28; 5 — 3..... ליביו, ז
 69; 62 — 3..... לייב, מאנני
 62 — 7..... ליכטענבערג
 59 — 3..... לינעצקי, י
 16 — 2..... לינקאלן, אברהם
 14 — 5
 61 — 7
 24 — 8
 80; 15 — 2..... ליעסיו, אברהם
 45 — 4
 10 — 10
 37 — 4..... לעקקי, וו. י. ה
 51 — 8..... לערמאנטאו

אבטי"י

- לונג זייט
 71 — 2..... דאסטאיעווסקי, מיאדאר 2
 43 — 3..... דזשארדזש, הענרי
 48; 0 — 7
 64
 3 — 4..... דעבס, יודשין
 36 — 6
 18 — 10

 43; 8 — 3..... דאלפער, ליוויק
 17; 16 — 4
 8; 4 — 9
 36
 3 — 10
 20 — 3..... הונג, וויקטאר
 18 — 8
 98 — 2..... הוד, מאמאס
 29 — 8..... הורן, לאפאדיא
 17; 4 — 4..... הירשביון, פריץ
 38 — 6..... העזיאר
 5 — 9..... הענפארד, בעז
 3 — 9..... העריסאן, פרעריק
 42 — 10..... הערראן, דזשארדזש
 28; 25 — 6..... הערצען, אלעקסאנדער
 39; 38 — 7
 40

 3 — 7..... וואנגער, ריכארד
 45 — 10
 40 — 8..... וואיאן, אויגוסט
 23 — 10..... וואנדערוועלדע, עמיל
 11 — 6..... וואשינגטאן, דזשארדזש
 29 — 6..... ווהיטמאן, וואלט
 28; 20 — 10
 54; 49
 58 — 7..... ווילסאן, פרעזידענט
 5 — 4..... ווייסענבערג, י. מ
 98 — 2..... ווינטשעווסקי, מאריס
 9 — 5
 65 — 7..... וויני, א. דע
 וולדעק, ב.
 א פאר ווערטער
 19 — 8..... וועלס, ה. דזש
 43 — 10
 6 — 5..... ווערניא

אינדעקס

פון אלע נעמען וואס ערשיינען אין די צוויי בענדער, פון דער
 מיטענדיש פון הארץ.

צבטיי	לונג זייט
באוואוואווער, י. 10.....	31
באזיק, סט. 8.....	54
באטוויניק, ב. 7.....	13
באנג אים, 6.....	26
באקוניו, מ. 7.....	56
בארער, בערטראן. 6.....	37
בודרא 7.....	54
7.....	17
בואליק, ח. נ. 1.....	1
בייראן, לארד. 5.....	11
4.....	36
בלאטשפארד, ראבערט. 2.....	44
בלאז, לואי. 2.....	24
בעבעל, אונוסט. 10.....	41
בעלאמי, עדווארד. 7.....	14
בערגסטראם, היאלמאר 9.....	8
בערנעלסאן, ד. 4.....	72
בערקאוויטש, י. ד. 3.....	32
4.....	63
ברויענט, וויליאם ק. 5.....	3
גאמבעטא 2.....	74
גארדאן, מיכל. 5.....	10
גארדיון, י. 2.....	94
3.....	56
גארביאלדי, דוש. 8.....	17
גארריסאן, וויליאם ל. 8.....	14
גארקי, מאקסימ. 8.....	7
גיסנינג, דושארדוש. 3.....	24
געטהע, יאהאן וו. 6.....	3
גראקוס, טיבערויס. 7.....	51
גרויק, הארויס. 3.....	30
דאנטאן 6.....	5
8.....	27

צבטיי	לונג זייט
לאוען, ראבערט. 10.....	22
לארשאוויטש, ש. י. 3.....	40
4.....	67 ; 57
8.....	9
3.....	58
4.....	44
4.....	56 ; 53
6.....	40
7.....	53
10.....	27
6.....	59
8.....	21
6.....	27 ; 20 ; 43 ; 41
7.....	22 ; 4
24.....	49 ; 24
50.....	56 ; 50
2.....	75
4.....	83
10.....	7
6.....	11
6.....	18
8.....	31
9.....	28
6.....	39
7.....	20
4.....	30
8.....	15
9.....	23
2.....	87
2.....	40
6.....	49
5.....	13
4.....	39
2.....	77

פון דער טיעפעניש פון הארץ

ערשטער באַנד

1. פאַררעדע.
2. אין שפּאַן פון אַרבייט
3. אונטער'ן יאך פון אַרימקייט
4. פּערזענלעכע בלעטער.
5. אפּאַטעאַז פון פּרייהייט

צווייטער באַנד

6. אינ'ם ליכט פון ווייזהייט.
7. פון צער און צאַרן.
8. ברעכענדיג און בויענדיג.
9. מאַרטירער און מאַרטירערטום.
10. נייע הימלען און אַ נייע ערד.

ליסט פון קונסט־רעד־פראָדוקציאָנען

צו „פאררעדט“ —

(1) „פון דער טיעפעניש פון האַרין“ — קריסטיאָן פעטערסאָן.

צו „אין שפּאַן פון אַרבייט“ —

(2) „אַרבייט צושיידט און פּעראַייניגט“ — פון אַן אויס־

שטעלונגס־דעקלאַמע.

(3) „נאָך די שניטערס“ — קאָנסטאַנטין מילע.

(4) „דער אייזענטיסער“ — מעניע.

(5) „די טרענער“ — מעניע.

צו „אונטער'ן יאָר פון אַרימקייט“ —

(6) „אַרימקייט“ — פּערנאַנד פעלעז.

צו „פּערוועלטלעכע בלעטער“ —

(7) „די אַלטע זינדערין“ — אַגיוסט ראָדען.

צו „אפּאטעאָז פון פּרייהייט“ —

(8) „די גוטע פעיע“ — דזשעסי מעקאַטשאַן ראַלי.

צו „אינ'ם ליכט פון ווייזהייט“ —

(9) „דער דענקער“ — אַגיוסט ראָדען.

(10) „דזשאַן באַראַס“ — ס. ס. פּיעטראַ.

צו „פון צער און צארן“ —

(11) „קריעג“ — אַרנאָלד בעקלין.

(12) „ברוטאַלע מאַכט“ — פּרעמיע.

צו „ברעכטנדיג און בויטנדיג“ —

(13) „די מאַרסעליעזע“ — אַגיוסט דאַרע.

צו „מאַרטירער און מאַרטירערטום“ —

(14) „פּראָמעטהעאָוס“ — ע. מיוולער.

צו „נייע הימלען און אַ נייע ערד“ —

(15) „דער טרוים“ — אַרטור דייוויס.

(16) „און זיי וועלען צושטויסען זייערע שווערדען אויף אַקער־

אייזענס“ — דזשוליוס בוטענסקי.

ציאלען קאמפף אין זיין בוך: „דהי קריי פאָר דזשאָסטים“
(„ס'געשריי נאָך גערעכטיגקייט“).

אונזערע אונטערשיידעט זיך פון סינקלער'ס אנטאָלאָגיע מיט דעם, וואס פיעל מעהר פלאץ איז אָבעגעגעבן פאר איבער-זעצונגען פון רוסיש, דייטש, פראַנצויזיש און העברעאיש (ווי צום ביישפיעל פון הערצען, מאַלסטאָי, ניטשע, די טוער פון דער גרויסער פראַנצויזישער רעוואָלוציאָן, תהלים, איוב, מדרש א. ז. וו.); וואס די אבטיילונגען זיינען אנדערש צוזאמענגע-שטעלט געווארען; וואָס צו די ענגלישע שרייבער איז צוגעגע-בען געוואָרען פיעלעס פון קארלייל, אַסקאר ווילד און אנדערע; וואָס דער ראַדיקאַליזם פון די פערשידענע שרייבער איז ניט נעמאַסטען געוואָרען ענגפאַרטייאיש; און וואָס, ענדליך, אַ זעהר גרויסער טייל איז איבערגעגעבן געוואָרען פאר דער מאָדערנער אידישער ליטעראַטור.

אין צוזאמענשמעלען דאָס בוך האָבען מיר הויפטזעכ-ליך געהאָלפּען די העררן ק. טעפּער, לעאָן סאוויטש און ס. ראַסקין.

הערר טעפּער האָט איבערזעצט אלעס פון דייטש און כמעט אלעס פון רוסיש און העברעאיש (אלע איבערזעצונגען פון איוב, תהלים און מדרש) און האָט געהאָלפּען מעהר ווי אלע ביים אויסקלייבען פון די מאָדערנע אידישע שרייבער. ער האָט אויך נעמאַכט אייניגע איבערזעצונגען פון ענגליש.

הערר סאוויטש האָט נעמאַכט אלע איבערזעצונגען פון פראַנצויזיש, אייניגע פון דייטש און האָט איבערזעצט אלעס וואָס געהט דאָ אַרײַן פון סינקלער'ס „ס'געשריי נאָך גערעכ-טיגקייט“.

הערר ס. ראַסקין האָט נעמאַכט אלע צייכונגען און האָט געהאָלפּען ביים אויסקלייבען די קונסט־רעפּראָדוקציאָנען.

א פאָר ווערטער.

דור-אין, דור אויס, דורך ארכייט און אָפּפּער, דורך ליידען און גלויבען, האָט דער מענש געקעמפּט פּאַר אַ בעסער לעבען, אַ בעסערע וועלט.

ווי דער ווייסער בעוועגליער שוים, וואָס בעגלייט די שיפען איבער וועגלאָזע ים'ען, האָט אַ טרוים און אַ האָפּנונג שטענדיג בעגלייט די מענשהייט אויף די שווערע וועגען פון דער געשיכטע; און ווי די טיעפע אָבגורנדען, וואָס בערג-שטראָמען לאָזען איבער צווישען פעלאַ און פעלאַ, האָבען זיך מעכטיגע געדאַנקען איינגעקריצט אין דעם בעוואוסטזיין פון אונזער ראַסע.

דורך ליכט און חשך, דורך רוה און הענגאָלוציאָן האָט די וועלט שטענדיג געפרואווט קומען צו זיך, דערגרייכען אין גרוי-סען אמת פון לעבען. צו ערוועקען אַ ווילען צו פערשטעהן אָט דעם דאָזיגען אמת און צו קעמפּפּען פאַר איהם; צו צוזאַמענקליי-בען כאַטש אַ טייל פון אָט דעם אמת אום עם זאָל בעסער און טיעפער ווירקען; צו לייגען אַ פונדאַמענט פאַר אַ גרעסערעם ווערק וואָס זאָל אין זיך ענטהאַלטען אַ לעס וואָס איז ווען געוואָנט געוואָרען פון אַ טיעפען האַרץ און אַן עהרליכען קאָפּ — איז דער ציעל פון אונזער בוך.

פאַר דער אידעע פון בוך קומט פיעל קרעדיט דעם אַמערי-ריקאַנער שרייבער און סאָציאַליסט אָפּטאָן סינקלער, וועלכער האָט געמאַכט אַ פּערזוף צו בעשאַפען אַנ'אנטאַלאָגיע פון סאָ-

FROM HEART'S DEPTH

a book of suffering and struggle

Edited by B. VLADECK

with the co-operation of K. Tepper and Leon Savage.

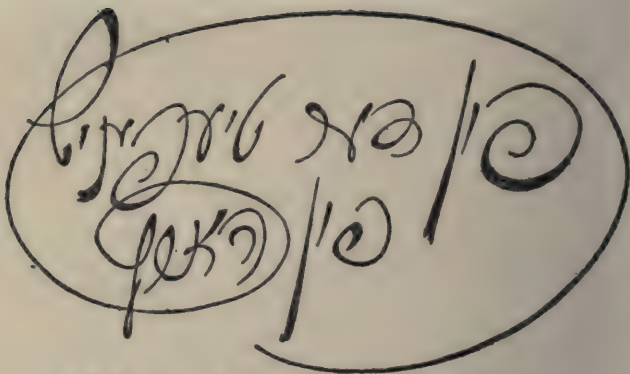
Drawings by S. Raskin

PJ
5125
F8
V.1

Published by
Miller & Hillman
211 Centre Street, New York

ש בוד פון ליידען און קאסא

רעדאקטירט פון ב. וולאדעק, מיט דער נאָאָנטער מיטאַרביי-
טערשאַפט פון ק. טעפער און לעאָן סאַווימס. צייכנונגען פון
ס. ראַסקין. פּערלאַג מילער און היללמאַן, ניו יאָרק, 1917.

פעמערסאן.

סון דער טיעפעניש סון הארץ.

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PJ
5125
F8
v.1

Fun der tiefenish fun harts

